

Holy Bible

Aionian **Edition®**

Glavda Bible

Holy Bible Aionian Edition ®
Glavda Bible

Creative Commons Attribution ShareAlike 4.0 International, 2018-2025

Source text: eBible.org

Source version: 5/9/2025

Source copyright: Creative Commons Attribution ShareAlike 4.0
Luke Initiative for Scripture Translation, 2024

Formatted by Speedata Publisher 5.1.7 (Pro) on 5/31/2025

100% Free to Copy and Print

TOR Anonymously

AionianBible.org

Published by Nainoia Inc, <https://Nainoia-Inc.signedon.net>

All profits are given to <https://CoolCup.org>

We pray for a modern Creative Commons translation in every language
Translator resources at <https://AionianBible.org/Third-Party-Publisher-Resources>
Report content and format concerns to Nainoia Inc
Volunteer help is welcome and appreciated!

Celebrate Jesus Christ's victory of grace!

Preface

Galavda at AionianBible.org/Preface

The *Holy Bible Aionian Edition* ® is the world's first Bible *un-translation*! What is an *un-translation*? Bibles are translated into each of our languages from the original Hebrew, Aramaic, and Koine Greek. Occasionally, the best word translation cannot be found and these words are transliterated letter by letter. Four well known transliterations are *Christ*, *baptism*, *angel*, and *apostle*. The meaning is then preserved more accurately through context and a dictionary. The Aionian Bible un-translates and instead transliterates eleven additional Aionian Glossary words to help us better understand God's love for individuals and all mankind, and the nature of afterlife destinies.

The first three words are *aiōn*, *aiōnios*, and *aiōdios*, typically translated as *eternal* and also *world* or *eon*. The Aionian Bible is named after an alternative spelling of *aiōnios*. Consider that researchers question if *aiōn* and *aiōnios* actually mean *eternal*. Translating *aiōn* as *eternal* in Matthew 28:20 makes no sense, as all agree. The Greek word for *eternal* is *aiōdios*, used in Romans 1:20 about God and in Jude 6 about demon imprisonment. Yet what about *aiōnios* in John 3:16? Certainly we do not question whether salvation is eternal! However, *aiōnios* means something much more wonderful than infinite time! Ancient Greeks used *aiōn* to mean *eon* or *age*. They also used the adjective *aiōnios* to mean *entirety*, such as *complete* or even *consummate*, but never infinite time. Read Dr. Heleen Keizer and Ramelli and Konstan for proofs. So *aiōnios* is the perfect description of God's Word which has *everything* we need for life and godliness! And the *aiōnios* life promised in John 3:16 is not simply a ticket to eternal life in the future, but the invitation through faith to the *consummate* life beginning now!

The next seven words are *Sheol*, *Hadēs*, *Geenna*, *Tartaroō*, *Abyssos*, and *Limnē Pyr*. These words are often translated as *Hell*, the place of eternal punishment. However, *Hell* is ill-defined when compared with the Hebrew and Greek. For example, *Sheol* is the abode of deceased believers and unbelievers and should never be translated as *Hell*. *Hadēs* is a temporary place of punishment, Revelation 20:13-14. *Geenna* is the Valley of Hinnom, Jerusalem's refuse dump, a temporal judgment for sin. *Tartaroō* is a prison for demons, mentioned once in 2 Peter 2:4. *Abyssos* is a temporary prison for the Beast and Satan. Translators are also inconsistent because *Hell* is used by the King James Version 54 times, the New International Version 14 times, and the World English Bible zero times. Finally, *Limnē Pyr* is the Lake of Fire, yet Matthew 25:41 explains that these fires are prepared for the Devil and his angels. So there is reason to review our conclusions about the destinies of redeemed mankind and fallen angels.

The eleventh word, *eleēsē*, reveals the grand conclusion of grace in Romans 11:32. Please understand these eleven words. The original translation is unaltered and a highlighted note is added to 64 Old Testament and 200 New Testament verses. To help parallel study and Strong's Concordance use, apocryphal text is removed and most variant verse numbering is mapped to the English standard. We thank our sources at eBible.org, Crosswire.org, unbound.Biola.edu, Bible4u.net, and NHEB.net. The Aionian Bible is copyrighted with creativecommons.org/licenses/by/4.0, allowing 100% freedom to copy and print, if respecting source copyrights. Check the Reader's Guide and read at AionianBible.org, with Android, and with TOR network. Why purple? King Jesus' Word is royal and purple is the color of royalty! All profits are given to CoolCup.org.

History

Galavda at AionianBible.org/History

06/21/75 - Two boys, P. and J., wonder if Jesus saves all and pray.
04/15/85 - Aionian Bible conceived as B. and J. pray.
12/18/13 - Aionian Bible announced as J. and J. pray.
06/21/15 - Aionian Bible birthed as G. and J. pray.
01/11/16 - AionianBible.org domain registered.
06/21/16 - 30 translations available in 12 languages.
12/07/16 - Nainoia Inc established as non-profit corporation.
01/01/17 - Creative Commons Attribution No Derivatives 4.0 license added.
01/16/17 - Aionian Bible Google Play Store App published.
07/01/17 - 'The Purple Bible' nickname begins.
07/30/17 - 42 translations now available in 22 languages.
02/01/18 - Holy Bible Aionian Edition® trademark registered.
03/06/18 - Aionian Bibles available in print at Amazon.com.
09/15/18 - Aionian Bible dedicated as J. and J. pray again.
10/20/18 - 70 translations now available in 33 languages.
11/17/18 - 104 translations now available in 57 languages.
03/24/19 - 135 translations now available in 67 languages.
10/28/19 - Aionian Bible nursed as another J. and J. pray.
10/31/19 - 174 translations now available in 74 languages.
02/22/20 - Aionian Bibles available in print at Lulu.com.
05/25/20 - Illustrations by Gustave Doré, La Grande Bible de Tours, Felix Just.
08/29/20 - Aionian Bibles now available in ePub format.
12/01/20 - Right to left and Hindic languages now available in PDF format.
03/31/21 - 214 translations now available in 99 languages.
11/17/21 - Aionian Bible Branded Leather Bible Covers now available.
12/20/21 - Social media presence on Facebook, Twitter, LinkedIn, YouTube, etc.
01/01/22 - 216 translations now available in 99 languages.
01/09/22 - StudyPack resources for Bible translation study.
01/23/22 - Volunteers celebrate with pie and prayer.
02/14/22 - Strong's Concordance from Open Scriptures and STEP Bible.
02/14/23 - Aionian Bible published on the TOR Network.
12/04/23 - Eleēsē added to the Aionian Glossary.
02/04/24 - 352 translations now available in 142 languages.
05/01/24 - 370 translations now available in 164 languages.
08/05/24 - 378 translations now available in 165 languages.
08/18/24 - Creative Commons Attribution 4.0 International, if source allows.
10/20/24 - Gospel Primer handout format.
11/24/24 - Progressive Web Application off-line format.
01/28/25 - All profits are given to CoolCup.org.
03/12/25 - 382 translations now available in 166 languages.
05/04/25 - 393 translations now available in 175 languages.
05/27/25 - 462 translations now available in 229 languages.

Table of Contents

NEW TESTAMENT

Mata	1
Markus	35
1 Corinthians	57
2 Corinthians	72
Galatians	83
Colossians	89

APPENDIX

Reader's Guide	
Glossary	
Maps	
Destiny	
Illustrations, Doré	

NEW TESTAMENT

The Crucifixion

*"Jesus said, 'Father, forgive them, for they don't know what they are doing.'
Dividing his garments among them, they cast lots."*

Luke 23:34

Mata

1 Kakad tēghər kə hulfa Yesu Kəristi, zəra Dauda kwa ghəraavaan ndakwani zəra Ibrahim. **2** Ibrahim wa yaa Ishaku, ya nə Ishaku kə Yakuba, ya nə Yakub kə Yahuda ard zaraabahaana. **3** Ya nə Yahuda kə Ferez ard Zera. Babbaatər Tamara. Ya nə Ferez kə Hezron, ya nə Hezron kə Aram, **4** ya nə Aram kə Amminadab, ya nə Amminadab kə Nashon, ya nə Nashon kə Salmon. **5** Ya nə Salmon kə Bowaz, daaga babbaan Rahab. Ya nə Bowaz kə Obed, daaga babbaan Rut. Ya nə Obed kə Yesse, **6** ya nə Yesse kə Tləkəs Dauda. Ya nə Dauda kə Saluman, daaga babbaan Betshaba, kwandza uusa Uri wura. **7** Ya nə Saluman kə Rehobowam, ya nə Rehobowam kə Abija, ya nə Abija kə Asa, **8** ya nə Asa kə Yehoshafat, ya nə Yehoshafat kə Yoram, ya nə Yoram kə Uzziya, **9** ya nə Uzziya kə Yotam, ya nə Yotam kə Ahaz, ya nə Ahaz kə Hezekaya, **10** ya nə Hezekaya kə Manasse, ya nə Manasse kə Aman, ya nə Aman kə Yosiya, **11** ya nə Yosiya kə Yekoniya ard zaraabahaan sartakwa hutsavtəra nə uudah damma Babila kiyava əeva. **12** Təhalakwa lanngavtərda nə iitər damma Babila, kaa yigayig nə Yekoniya kə Shayeltiyel, ya nə Shayeltiyel kə Zerubbabela, **13** ya nə Zerubbabel kə Abihud, ya nə Abihud kə Eliyakim, ya nə Eliyakim kə Azor, **14** ya nə Azor kə Zadok, ya nə Zadok kə Akim, ya nə Akim kə Eliyud, **15** ya nə Eliyud kə Eliyazar, ya nə Eliyazar kə Mattan, ya nə Mattan kə Yakub, **16** ya nə Yakub kə Isumu zhiila Maryam, Maryam wa yaayig kə Yesu kwa dahav də Kəristi. **17** Badəm nə hulfaatər ciigət tə Ibrahim dat Dauda, hulf kəlawə tar uufada, ciigət tə Dauda damma sarta kwa hutsavtəra nə yaa Izra'ila damma Babila kiyava əeva, hulf kəlawə tar uufada, ciigət ma sarta cəvər ma Babila da tə sarta yiga Kəristi, hulf kəlaawa tar uufada. **18** Wan nə duuli yava nə Yesu Kəristi. Ma sartən ndza bəlghara nə Isumu kə dzəgwambər kə Maryam babba Yesu. Lakuti kəsgaan kiyava uusa, kaa dləghəgadləghəg kə iin kə huf tədvd Shədəkwa Daadamazhigəla. **19** Nahabi nə Isumu jambuwaan kə tsəgar zhərū mataataka uudah biya, adaba uuda jiiirjiiir nə iina. Kaa baa dabariya tagwav kə iin də vakaii ma dyamdyaməra. **20** Masartən ba ndzagaan nə iin ba dzamaghəra, kaa tləgaraatləg zərbəlgə Yaazhigəl ma sənnga, aiyama taa

kə iina, “Isumu zəra Dauda, gədzbi kə kəssa Maryam kiyava uusagh biya, adaba huddən dəvakai nə iinna dəga Shidkwa Daadamazhigəla. **21** Da yigaan kə zəra, agha da farva kə daag Yesu, adaba iin wada katta uudahaan sagal ma haipahaatəra.” **22** Dzəghardzəg wanahaan badəm mbakyarvad righəvant nə dəgiti tagada nə Yaazhigəl tədvd tlayang taakiya, **23** “Pakwara dəghwa da dləghgaan kə huudə, da ya kə zəra, da fəvarva daag Immanuelə.” Dəgiti tuuk vakai nə Immanuelə, “Daadamazhigəl əmtəd də kəmiyamma.” **24** Ciyit ba nə Isumu ma haara, kaa gatəgaan kə iin kə dəgiti taga nə zərbəlgə Yaazhigəla. Kaa kəsguukəsəg nə Isumu kə Maryam nal kə uusaana. **25** Farabi kə dzaghər biya, bamma təhala kwa yaa nə iin kə zəraana, farva kə iin kə daag Yesu.

2 Təhalakwa yava nə Yesu ma kəssa Bitalahami ma larda Yahudiya ma zamana Tləkəs Hirudus, kaa sagat kə lii sərgasərg kə dəgit tēghər kwadladl dagat damma Wurshalima. **2** Kaa ndavəg kə iitər taakiya, “Mər nə tləkəsa Yahudahən kwa yavan ni? Adaba kəmndə nəghəga kwadladlaan sagat də səga, iin wa kəmaa sagau nəmnd sa bəgarnəs kwatnahəra.” **3** Cinngha ba nə Tləkəs Hirudus əndkwana, kaa ba uushig kə ghərana, baz uudaha Wurshaliim badəmna. **4** Kaa dzahgantdzahəg kə iin kə maalmaaləh ma zhiila kəsuufah ard lii tsaga adzahadzaha Muusa, ndavtəru kə iin kə vakavaki da yaav də Kəristina. **5** Am nə iitər taa kə iina, “Ma kəsa Bitalahamiya, malarəda Yahudiya. Adaba vinda bandkwah nə tlayanng taakiya, **6** “Kəgh Bitalahami ma larda Yahud ndakwani, agha ənkykwah bi nəng ma lii kwara Yahud biya. Adaba da sagal ma kəgh nə dadda kwargə, kwada piya uudahar Izra'ila.” **7** Kaa dāhtərətdāhəg kə Hirudus kə lii sərgasərg kə dəgitən damma dləmmaaba, kaa nəghəgaakanəghəg kə iin vakaatər kə kalkala sarti nəghara nə iitər kə kwadladlənə. **8** Kaa bəltərətəbələg kə iin damma Bitalahami amaa, “Damdəg ndan ndavamndavəg bad hənkal kə vakavaki də zəriina, təhala kwama tlamaraatləga, am saas am tagəwana, ghərarav ndakwani ən dagal da bəgarnəs kwatnaha.” **9** Ghyəngara ba nə iitər kə cinngha əlbəga tləkəsna, kaa dagalaatər kə iitəra, dlabə ka dagal kə iitər gata kwadladlən nəghara nə iitər təvuukwatəra, tangw da vakavakən ghaca nə iin tēghər kə zəriina. **10**

Nəghara ba nə iitər kə kwadladlənə, kaa hwadag kə iitər ba vaivaiya. **11** Daragha ba nə iitər damma hənyahiina, kaa nəghəganəghəg kə iitər kə zəriina ard babbaan Maryam, ar kəla kə ghunj təvuukwana ar bəganəs kə kwatnaha. Təhalakwaha, ar palna kə kadlangnəghaətər ar vələr kə adawana ard tərshan lubban ard mur. **12** Kaa gwiyağhəra daas kə iitər damma kəsəatər tə duuli tlərna, adəba bəlatəraabələg nə Daadamazhigəl kə magi ma sənng taakiya, aa gwiya darbi daa da vak Hirudus biya. **13** Daral ba nə iitəra, kaa tsəgwatsug kə zərbəlgə Daadamazhigəl vak Istvu ma sənnga amaa, “Ciiga, kəsantkəsəg kə zərna ard babbaana əmndəraməməndərag damma haaya Masara. Ndzamandzəg vaakwaha, bamma tagankuratag lakuti am gwiyağhəra saasa, adəba da gatəgaan nə Hirudus kə zərən kiyava tsəgaana.” **14** Kaa ciig kə Istvu kavəda, kəsant kə zərna ard babbaana, kaa dagal kə iin damma haaya Masara. **15** Ndza kə iin vaakwaha tangwa damma sarta kwa əmtsə nə Hirudusa. Kwana dzəghaar mbakyarvad righəvant nə dəgiti tagada nə Yaazhigəl tədvad tlayang taakiya, “Dahanant saa ma Masar kə zərara.” **16** Nəghaaka ba nə Hirudus taakiya, dyamdyamər wa marararda lii sərğa dəgiti, kaa badza ərvīdmahud kə iin ba vaivaiya. Kaa ba bəlgantbəlg kə iin kə uudah da ciəba zaraa ghwalvaha kwama Bitalahami badəmma ard kəsahaanən hərəz də iina, ciigət tə zər vuunj dat zərə həi buwa, kalkal də sartən tagar nə lii sərğasərgan kə əlbəg təghər kə zəriina. **17** Ma sarta kwahiin wa righəvant nə dəgiti tagavda tədvad tlayang Irmi taakiya, **18** “Cinngavacinng nə huuləg ma Rama, huuləga badzəga ərvīdmahud ba vaivaiya, kats Rahil wa tuug mbakyarvad zarhaana, lawaləg baz fa ərvīdyə adəba zarhaani əmtsaharaəmtsahəga.” **19** Təhala əmtsəga Hirudusa, kaa tsugwatsug kə zərbəlgə Yaazhigəl vak Istvu ma sənng ma Masara, **20** amaa, “Ciiga kəsantkəsant kə zərna ard babbaana, gwig da damma haaya Izraila, adəba lii gata tsa shifəga zərna, əmtsaharaəmtsahəga.” **21** Kaa ba ciig kə iin kəsant kə zərna ard babbaana, kaa daas kə iin damma Izraila. **22** Cinngəba ba nə iin taakiya Arkilayus zərə Hirudus guyugwig kə daddaana, kwara larda Yahuda, kaa gədzəg kə gwuya daas da vaakwaha. Bəlavara ba nə magi ma sənnga, kaa kyəha daas kə iin damma Galili. **23** Kaa dagal kə iin ndza ma kəsiin kwa dahav

də Nazarata. Righəvant əndkwan nə dəgiti tagara nə tlayangəh taakiya, “Da dəhav də uuda Nazarata.”

3 Ma hənngahaatsa, səghalsəg nə Yuhwan dadda tsuufəg da taa əlbəg maraw ma təghala ma larda Galili, **2** taakiya, “Pələmpələg kə ghəra adəba tləksəra Daadamazhigəl ba hərəza.” **3** Kwan wa ndza taga nə tlayang Ishay kə əlbəg təghərəna, taakiya, “Məng nə uud daag ma təghala, amaa, ‘Badlamarnabədləg kə duul kə Yaazhigəla, am bədlarna kə duulaan ba ndəddə.’” **4** Sədavi tsəguv nə Yuhwan bəgava də guja adlugwama, dəga ndzədə hudaana bəgava də həluwa. Dəgzagaana ndza ayayuwa ard yuwa mamma. **5** Kaa ba sagau kə uudaha Wurshslim ard uudaha larda Yahudiya bədəmma, baz lii ma lardən də Zaagha Judan da vakaana. **6** Kaa tagaan kə iitər kə haipahaatəra, bəgtəra kə iin kə tsuufəg ma Zaagha Judan. **7** Nəgha ba nə iin kə Fərisah ard Sadukiya ba dyak da vakaan kiyava bəgtər tsuufəga, kaa amaa taa kə iitəra, “Kuram fadəga gəhavalahaan də gurna! Warwaa ghudkura harda ngədlgarwa kə dlada Daadamazhigələn sagauni? **8** Bəgaməg kə dəgiti da mardamərg taaki pələmpələg kə ghəra. **9** Tsam bi kə kəsəgh taakiya, ‘Ibrahim nə daadamnd biya.’ Ən tagkurtaga, virđigaravirđig nə Daadamazhigəl kə zarh kə Ibrahim də kwanahaan kə akuraha. **10** Bəvətbəg nə hiil tə suuha uufa, bədəm nə uufi lawaləg kə yazər marawa, ghudvars bələvədm damma kaara. **11** “Ən bəgkur də yu nai kə tsuufəg kiyava mara taaki pələmpələg kə ghəra, məng nə dadda kwa jakwaraajig də ndanngər da sagau tə halara, tlanalbi nai aandzu kə kəsəa kimbakaan biya. Da bəgkur də Shədkwa Daadamazhigəla, ard kaar nə iin kə tsuufəga. **12** Kuwa bəgaan bamma dəvaana, da bəggrzha kə həiyaana, da hutsədaan kə həiyaan damma kuvəraana, da haars kə kaar kə hyahya də kaari maay əmtsəg biya.” **13** Sagha ma kwahiin kə sart nə Yesu saama Galili, kaa dagal kə iin damma zaagha Wurdən kwakyarvad bəgara nə Yuhwan kə tsuufəga. **14** Naha tsəharvatsəg nə Yuhwana, amaa taa kə iina, “Kai ndakwi mana naa magha bəgwi nəng kə tsuufəga, agha sagau ndar dlaəb nəng sa vakari?” **15** Ngugharangu nə Yesu amaa, “Aandz bandkwah ndakwana, adəba kalkalaan righəvant nə dəgiti naag nə Daadamazhigəla.” Kaa haigaranthaig kə Yuhwana. **16** Təhalakwa

bagavara nē tsuufōg kē Yesu, bad sagalaan ma yuwa, kaa wurgēt wurg kē ghērazhigēla, dlabā kaa naghēganēghēg kē Shidākwa Daadamazhigēl saay da tēghēr kē iin band garava kakura. 17 Kaa cinngvacinnga nē ghai sii ma ghērazhigēl taakiya, “Kwana iin nē zērara, ēn waigaana dlabā ēn cinnga nē ēmtakēraan ba vaivaiya.”

4 Ngal langaan nē Shidākwa Daadamazhigēl kē Yesu damma tēghala, kiyava fēshgaan kē Shatanaha. 2 Tēhala kēsgaana Yesu kē adēla hēng kwul uufad ard vang kwul uufada. Tēhalakwaha kaa njēkēnjiig kē waiya. 3 Kaa sagau kē Shatanaha, amaa taa kē iina, “Magha ba zēra Daadamazhigēla, nēdalnēg ci kē akurēn kē bruudiya.” 4 Kaa ngwangug nē Yesu amaa, “Vindavavindēg ma kakad Daadamazhigēl taakiya, “Dēgzēg kalti bi wa hēkya shifēga uudbiya, bamma ēlbēgahi sagal vak Daadamazhigēl badēmma.” 5 Kaa lannga nē Shatanah kē Yesu damma Wurshalima kēss dyak caccuwanacaccuwana. Ngal lanngdit dat ghēra vōgya Daadamazhigēla. 6 Aiyama taa kē iina, “Magha ba zēra Daadamazhigēla, dzēvōg ndan daaya. Adaba vindavavindēg taakiya, “Da tagarta nē Daadamazhigēl kē zērbēlgahaan, ar da tsākēs kē dōv haik kē tsēgaan kē shigahagh tē akura.” 7 Ngugharangug nē Yesu, taa kē iina, “Vindavavindēg dlabā taakiya, ‘Fēsh bi kē Yaazhigēl Daadamazhigēlagh biya.’” 8 Ngal gwiya lannga nē Shatanah damma ghēra aghw ba kyakkwa, kaa margardmarg kē iin kē tlēksēraha duni ard ndangērahaatēr badēmma. 9 Aiyam nē shatanah taa kē iina, “ēn vēlakvōlēg kē kwanahaan badēmma akwama kēlgahakōlēg kē ghwunj tēvuukwara, agha bāgwēs kē kwatnahēra.” 10 Ngugharangug nē Yesu amaa, “Yagh vaakwan Shatanaha, adaba vindavavindēg taakiya, “Bagarōbag kē kwatnahēr kē Yaazhigēl Daadamazhigēlagha, ba iin pall wagha da bāgarnēs nōng kē kwatnahēra.” 11 Kaa dagalaan kē Shatanaha, kaa sagau kē zarabēlga ar mēlaruwa. 12 Cinnggha ba nē Yesu taaki viyavōtviig nē Yuhwana, ngal dagal kē iin damma Galili. 13 Duwars kē iin kē Nazarat kaa dagal da ndzēga ma Kafarnahum, kwandza tēvōgh kē yuwahaiya, tē ghaala dē larda Zebulun ard Naftali. 14 Tēdvadkwan kē dūul wa righēvant nē dēgiti tagada nē tlayang Ishai taakiya, 15 “Larda Zebulun ard larda Naftali ma Galili, larda lii ar Yahudah biya.

Lardēn hēr z dē yuwahayin tangw damma gylga zaagha Wurduna. 16 Uudahi ar ndzēgama gurtla naghēranēghēg kē parakrākēr ba vaivaiya, lii ndzēga ma shidkwa ēmtsēg dlabā, sēghawisēg nē parak da tēghēr kē iitēra.” 17 Ciigēt tē kwahiin kē sart wa fēghar zha nē Yesu kē taa ēlbēg maraw taakiya, “Pēlampōlēg kē ghēra adaba tlēkēsēra ghērazhigēl ba hērza.” 18 Tē dūula dagal nē Yesu tēvōgh kē Yuwahaiya Galili, kaa naghēganēghēg kē iin kē zarha baabah buwa, Siman kwa dāhav dē Bitrusa, ard zēra babbaan Andrawusa, ar bēla amshiya vaiya kilfātēr ma yuwahaiya, adaba ar lii vaiya kilf nē iitēra. 19 Am Yesu taa kē iitēra, “Gatamkwagatēga, ēnda nēkur dalnēg kē lii vaiya uudah da vakara.” 20 Batwatsēra ar dūwars kē dēgaha vaiya kilfaatēra, kaa gata Yesu kē iitēra. 21 Tēghērdēga dagala, kaa gwuya naghēganēghēg kē iin kē zarha baabah buwa, Yakuba ard zēra babbaan Yuhwana zarha Zabadi. Ar ma pērayu ēmtad dē daddaatēr Zabadi, ar bādla amshiya vaiya kilfātēra, kaa dāhtērēt kē iina. 22 Batwatsēra kaa dūugarsdūug kē iitēr kē pērayuwaatēr ard daddaatēra, kaa gata Yesu kē iitēra. 23 Gwaivagwaig nē Yesu ma Galili badēmma, tsagtēr dēgit ma guda dzugwazhigēla, dlabā taa ēlbēg marawa tlēkēsēra Daadamazhigēla, mbahēgaan dlabā aandzu hulfa kwar kē kuzaha, ard lii yang biya. 24 Cinngalcinng nē ēlbēg tēghēr kē iin badēmma ma haaya Suuriya. Kaa ba lannga nē uudah kē lii dē kuzah badēmma, ard lii yangbiyah shahshaha, ard lii hēba dlada, ard makwayaha, ard lii ciōlēg nē Shatanah baz lii ēmtsamtan nē vōgh mbahavtērambahēg badēmma. 25 Kaa gatēgaan kē dzahava uudah ba dya kē ma Galili, dlabā ard lii ma larda Dikafulis ard Wurshalima, ard lii ma larda Yahudiya baz lii gylga zaagha Wurdēna.

5 Nēghgha ba nē Yesu kē dzahava uudah bādya kē, kaa dagat kē iin damma ghwa, cēhura kē iina. Kaa ba dagau kē mbēr zahaan da vakaana. 2 Ngal farzha kē iin tsagtēr dēgita. 3 “Ar dē bark nē lii sērgasērg kē hōtsēgalhōtsēgaatēr ma gata Daadamazhigēla, adaba tlēksēra ghērazhigēl dēgaatēra. 4 Ar dē bark nē lii dē badzēga rēvidmahuuda, adaba da tagēvtartag nē dzēgwagha. 5 Ar dē bark kanadiyaha, adaba ar da gwigaan kē duniya. 6 Ar dē bark nē lii kēma bā dēgiti naag Daadamazhigēla, adaba ar da baghēga.

7 Ar dē bark nē lii mara zhuwadaala, adaba da marvətərmāræg nē zhuwadaala. 8 Ar dē bark nē lii cadaf nē ərvīdmahuda, adaba ar da nəghəganəhəg kə Daadamazhigəla. 9 Ar dē bark nē lii fa gabəra, adaba da dāhvətərdəhəg dē zarha Daadamazhigəla. 10 Ar dē bark nē lii hēba dlad kwakyarvad bə hērərə, adaba tləkəsəra ghərazhigəla dēgaatəra.” 11 “Am dē bark nē uurama, akwama ar daava kuram nē uudaha, ar vəkur kə dlad, dlabə ar bəgkura kə dēga kələadərah shahshah mbakyarvad kaiya. 12 Dlayamdlaiga am hwadag ba vaivaiya, mbakyarvad am da tləkənatlėg kə dēgshigaru badyak ma ghərazhigəla. Adaba vələrtər bandkwah nē uudah kə dlad kə tlayanngahi sarəv lakuti kəskurama. 13 “Kuram nē iizha duniya. Akwama maadlai nashnash nē iizh biya, da gwiya gwivdaa ndar nē nashnashani? Maadlai tləraan biya, bamma dīvda dagala, hapəna nē uudaha. 14 “Kuram parak duniya. Akwama favafəg nē kəs tē gavala shībvnəna biya. 15 Maay mbiyav nē kaara jahuramba humbvara kəghai biya, bamma hərtəvət tē dēga hərtəgaan vakavaki da ba parakrak kə uudahi hənnyah badəma. 16 Bandkwah dlabə, parakaruwa aandz ba pəriperi tēvuukwa uudaha, kiyava nəghəganəhəg kə iitər kə dēgita marawi am bəg nē uurama, ar da fəgaarafəg kə Daadaruwi ma ghərazhigəla. 17 “Tlatlam bi taakiya sanhi mbakyarvad ən kalarwut kə Adzahadzah Musa ard tsaga tlayanngah nai biya, sanhi mbakyarvad ən righanta. 18 Ba jiirjiir wan tagkurtaga, lakuti ghyəng nē zhigəla ard haaya, maay nē dēgit aandzu ba hədikən ma vindəga Adzahadzaha Muus kwada nig biya, bamma righavantrighəg badəmma. 19 Mbakyarvad kwaha badəm daddakwa kələdakələg aandzu ba pal ma adzahadzahahaan hədikənna, tsagtəru dlab kə kələ adzahadzahahaan kə uudaha, da dāhav nē iin daddakwa ənkykwah ma tləkəsəra ghərazhigəla. Badəm nē daddakwa gatəgaan kə adzahadzahiina, dlabə tsagartsag kə uudaha, da dāhav nē iin dē uud maamal ma tləkəsəra ghərazhigəla. 20 Ən tagkurtaga, akwama jamtəruubi kə lii tsaga adzahadzaha Muus ard Fərisah dē jiir biya, am dēga bi damma tləkəsəra ghərazhigəl biya. 21 “Cinngamacinng ndza tagavtərdatag kə daadijaharu taakiya, ‘Tsəbi kə shifəg biya, badəm daddakwa tsəga shifəga, da təvartəg nē shariya.’ 22 Aiciya ən tagkurtaga, badəm nē daddakwa ngudə ərvīdmahud dē

zəraabaana, da təvartəg nē shariya. Daddakwa dāhgarva zəraabaan taakiya maay nē dēgiti agha tuukvakai biya, da lanngav damma guda ta shariya, dlabə daddakwa dāhgarva zəraabaan dē dliga, dlayaan bələvdəm damma kaara faiya. (Geenna g1067) 23 “Kwakyarvad kwaha, akwamagha diya baiu tē bagadiya kyuləga, kaa dzamnadzaməg kəskəgh taakiya həkyakahəkyig nē zəraabagh ma ərvīdmahadaana, 24 fəffəg kə baikuwaghən tēvuukwa bagadi ndana, dēga agha bəga kə gabərər dē zəraabagh bazəngwa. Ka sagau kəskəgh da diya baikuwagha. 25 “Akwama da diya ghunjagh nē uudana, bəg kə gabərər dē iin tē watswats təghərdəg lakuti damma guda ta shari. Akwama maay əndkwah biya, da langaklang davak alkali, alkali dlabə da langaklang davak yaa dela, ar bələkadəm ma guda bərfina. 26 Bak jiira wan tagaktaga, lakuti səkadəsəg nē uud vaakwaha, bamma pəlghapələg kə kwabi gatak nē uud badəmma. 27 “Cinngamacinng ndza tagavdatag taakiya, ‘Bagam bi kə gwaragwar biya.’ 28 Aiciya ən tagkurtag, badəm nē daddakwa vəzəna dəkəhəra, dlabə kaa kəmgaan kə iina, bəgaabəg kə gwaragwar dē vakai ma ərvīdmahudaana. 29 Akwama fəkaa kə bə haip nē gyi ya dəvaakaffagha, tədətədəga agha bəldana. Nguləm maay ba nē uubiya vəghagh pal təghər kwada bələvdəm nē vəghagh badəm damma kaara faiya. (Geenna g1067) 30 Akwama fəkaa kə bə haip nē dəvaakaffagha, ghwudaghudəga agha bəldana. Nguləm maay ba nē uubiya vəghagh pal təghər kwada bələvdəm nē vəghagh badəm damma kaara faiya. (Geenna g1067) 31 “Tagavdatag dlab taakiya, ‘Daddakwa tagwavatagw dē uusaana, barari ghudara kə kakada tagwavəgh dē iina.’ 32 Aiciya dēgiti ən tagkurnaiya in taakiya, akwama tagwavatagw nē uudan dē uusaan kwakyarvad haipa gwaragwar biya, fadəmfəg ma dūula bə gwaragwara. Badəm daddakwa kəsguukəsəga, bə ba gwaragwar dē iina. 33 “Gwaastaana, cinngamacinng tagavtəratag kə daadijaharu taakiya, ‘Kəldabi kə lanngiyagh biya, bamma agha righant kə langiyi təghara nənng kə Yaazhigəla.’ 34 Aiciya dēgiti ən tagkurnaiya in taakiya, zambi kə ngwadəg ba linnglinng biya, aandzu dē ghərazhigəl biya adaba vaka ndzəgana Daadamazhigəla. 35 Zambi dlab kə ngwadəg dē haay biya, adaba vaka fa shiga Daadamazhigəla, bi dē Wurshalima adaba iin nē kəsəsa Tləkəs

dyaka. **36** Zəbi dlaḅ kə ngwadəg də ghəragh biya adaba agha nədalbi kə guja ghəragh aandzu pall kə maḏukwa bi gyangw biya. **37** Dəgiti bəgaabəga kə maraw kə taga iin taakiya, ‘Aana,’ bi ‘Əndkwah biya,’ majuujiig ma kwana, aasəgal vak shatanaha. **38** “Cinngamacinng tagavdatag taakiya, ‘Gyiya dlakulva gyi ya, tlərd dlaḅa dlakulva tlərdə.’ **39** Dəgiti ən tagkur naiya, akwama naa ḅa dəgiti ghwad nə uudan tə kəgha, ḅagarbi kə uushav biya, ma ḅələkəḅələg nə uudan kə mahupeng tə uuməla dəvaakaffa, agha guyarant ghyaba kwah palla. **40** Akwama diyakaadiig nə uudan kə ghunnj kwakyarvad kaskava kə angyuwagha, agha vələr baz amugdiyagha. **41** Akwama fakaafəg nə gwarəḏ kə dagala mil palla, dəgdagal əmtad də iin kə dəga mil buwa. **42** Akwama ghalaaghaləg nə uudan kə dəgiti vakagha, agha vələr. Dlaḅa ma səghəvsəg nə uudan sa kəla gəmau vakagha, piyada biya. **43** “Cinngamacinng tagavdatag taakiya, ‘Waig kə zəraabagha, agha duwant kə tləghumagha.’ **44** Aiciya, ən tagkurtaga, wayamwaig kə tləghumaharuwa, dzəgwamtərdzəgw kə zhiḡəl kə lii vəkur dlaḅa **45** Tədvad ḅakwan wam da nəg nə uuram kə zarha Daadaru kwama ghərazhigəla, kwa fəgara kə faci kə ḅa parakrakər təghər kə yaa daddaha jiira ard lii ḅa kəlaadərə, hyitərhyig dlaḅ kə yu kə yaa daddaha jira ard yaa daddaha kəlaadərə. **46** Akwamam waiya ba lii waiya kuram nə uurama, auci nə dəgshigi am da tləkəna nə uurami? Aandzu lii dzaha hadam ndakwi ar ḅagaan bandkwana. **47** Akwamam tagtər bak zəraabaharu nə uuram kə uusa, auci gərgəraru də kyalma uudahi? Aandzu kərdiyah ndakwi ar ḅagaan bandkwaha. **48** Mbakyarvad kwaha, namalnəg kə yaa daddaha jiira band Daadaru kwama ghərazhigəla.

6 “Famfəg kə hyəmiya aa nal bi nə gata Daadamazhigəlaru kə dəga nəgha gyi biya, adaba ma ḅagamaḅag əndkwaha, am da tləkna bi kə dəgshigaru vak Daadaruwi kwama ghərazhigəl biya. **2** “Mbakyarvad kwaha, akwamagha da vəlgar dəgiti kə uuda, kutbi ma ghai bandkwa ḅag nə muniyah ma guda dzəgwazhigəl ard də duulah kiyava dləḅəvtərət biya, ba jiirjiira wan tagkurtaga, cauwaracaug kə dəgshigaatər ba ma kwahiina. **3** Akwma agha da məlgaru kə dadda kwa maay də vakai biya, aa sərabi nə dəvaa ghyabəgh kə dəgiti ḅag nə dəvaa

kafagh biya. **4** Adaba dəgaha jiirjiiri kwa ḅagha nanng shiḅashibana, nəghəganəghəg daadagh badəm kə dəgitah ḅagha nəng shiḅashibana, da vələkvələg kə dəgshəgagha. **5** “Akwamam da dzəgwazhigəla, ḅagam bi əndkwa ḅag nə muniyah biya, adaba ar naaba dzəgw vaka ghacgan kə zhiḡəla ma guda dzəgwazhigəla ard barama duula kiyava nəghtərnəghəg kə uudaha. Ba jiir wan tagkurtaga, tlarkənatləg kə dəgshigaatərə. **6** Akwamagha da dzəgwazhigəla, dəg daadama gudagha, agha hədarduwa. Agha dzəgwa kə zhiḡəl kə Daadaghi kwa nəghva biya, Daadaghi kwa nəghəganəghəg kə dəgiti ḅagav shiḅashibana, da vələkvələg kə dəgshigagha. **7** “Akwamam dzəgwazhigəla, gwayamars bi ənd lii sərgabi kə Daadamazhigəl biya, adaba ar tlatla taaki ma dzəgwaradzəgw kə zhiḡəl tladda da cinngtərnuu əndkwah nə Daadamazhigəla. **8** ḅagam bi ənd dəgaatər biya, Adaba sərgasərg nə Daadaru kə dəgiti am naag nə uuram lakuti am ghalgaana. **9** “Dzəgwamdzəgw kə zhiḡəl əndkwana. “Daadamnd kwama ghərazhigəla, aa fəvaarafəg nə daagagha, **10** tləksəragha aasasəga, dəgiti agha naag nəng aa ḅəgvənaḅag ma duni bandkwa ḅagav ma ghərazhigəla. **11** Vələkməndvələg kə dəgzəg haniina dlaḅa ba kəlahənga. **12** Bəshkəmnənaḅəshig kə haipahamnda, bandkwa kə m bəshətər nəmnd kə lii ḅəgkəmnnd haipaha. **13** Langkəmnnd bi da vaka fəshig biya, katkəmnndkatəg vak Shatanaha.’ **14** “Adaba ma ḅəshamtərnaḅəshig kə lii ḅəgarura haipa, Daadaruwi ma ghərazhigəl ndakwi da bəshkurnaḅəshiga. **15** Akwama ḅəshamtərnaa bi kə haipahaatər kə uudah biya, da bəshkurna bi dlaḅ nə Daadaru kə haipaharu biya. **16** “Akwamam da kəsa andəla, badzam bi kə huḏvəgaru ənd kwa ḅag muniyah biya, ar badzəda kə huḏvəgaatər kiyav sərvan taakiya ar kəsa andəla, bak jiirjiira wan tagkur naiya, tlarkənatləg kə dəgshigahaatərə. **17** Akwamagha kəsa andəla, agha barda kə huḏvəgagha, agha massa kə wal tə ghəragha, **18** adaba aa nəghvaakai taakiya agha kəsa andəl biya. Daadaghi kwa nəghəva biya, dlaḅa kwa nəghəganəghəg kə dəgəti ḅagav shiḅashibana, da vələkvələg kə dəgshigagha. **19** “Dzahamar bi kə alman kə ghəraru ma duni biya, vakavaki da badzədabadzəg nə agatla ard kwalaviyavi biya, dlaḅa ard vakavaki da dəgaadəg nə ḡəlah ar ḡəluwa. **20** Bammam dzaharu kə alman kə ghəraru ma ghərazhigəla, vakavaki da badzəda

bi nē agatla ard kwalaviyavi biya, dlaḅa vakavaki da dēgaa bi nē galah ar da ghēlu biya. 21 Adaba vakavaki da almanagha, dzamaghəragh ndakwi ba vaakwa. 22 “Gyiya band kaara jahuramm̄b nē iin kē vēgha, akwama ba lapi nē gyiyahagh, badēm nē vēghagh da ba parak ba vaivaiya. 23 Akwama yang bi nē gyiyahagh biya, badēm nē vēghagh ba gurtla. Akwama nalnēg nē paraka vēghagh kē gurtla, ba jirjiira da ba dyak ba vaivai nē gurtlōna! 24 “Maay wa ḅagarnəsḅag kē kwatnahər kē dadda hōnyahah bu biya, bi dūwant kwa palla, nahant kwa palla, bi hōkyina kē palla nenna kē palla, ḅaga bi taakiya am nahant kē Daadamazhigēla am nahant kē kwaḅ biya. 25 “Mbakyarvad kwaha, ən tagkurtaga ndavam bi kē dēgiti am da zēgaru nē uuram kē shifēgaru biya, ard dēgiti am da hēḅēg nē uuram biya, dlaḅa ard dūuli am da tlēkēna nē uuram kē sēdav dat vēgharu biya. Mbats juu bi nē shifēg kē dēgzēg biya? Nii juu bi ha nē vēgh kē sēdavahi? 26 Vazamvazēg kē diikah ndana, ar maay riig biya, ar maay ghuda hēi biya, ar maay dlaḅ dzaagaan damma kuvər biya, bakəvakwaha gēltərgēlēg Daadaruwi kwama ghərazhigēla, jamtərū bi nē uuram kē iitər dē ndangər biya? 27 War ma kuram mbakyarvad dzama dēgiti tē ghəraan fəgarnaafēg kē hōnngah aandzu ba hēdikən kē ghəraani? 28 “Aujilbēg kēskuram dzama sēdavi am da ngudēg nē uurami? Vazamvazēg kē dūuli ghubarēg nē kwadladlah ndana, ar maay ḅa tlēra aandzu haa sēdav biya. 29 Bakəvakwaha ən tagkurtaga, aandzu Saluman ma ndzēgana ndangəraan ndakwi tapghənai kē cadvacadēg ənd paləraatər biya 30 Aitsaa, akwama cadnacadēg Daadamazhigēl kē kazhakwa tēghal əndkwana, kwar mōng haniina dlakadur ḅəlvətərdēm damma kaara, kyakadaava kuram ha wada vėlkur bi nē iin kē sēdav hi? Kuram lii hētsahētsan fadghərna. 31 “Mbakyarvad kwaha, ndavam bi taakiya, ‘Auwa kēm da zēg nēmndi?’ Bi ‘Auwa kēmnda hēḅḅēg nēmndi?’ Bi ‘Auwa nē dēgiti kēmnda ngudēg nēmndi?’ 32 Adabad kwaha lii sērga bi kē Daadamazhigēl biya, iitər lii gata kwanahaan kē dēgitah badēm̄ma. Sərgasərēg nē Daadaru kwama ghərazhigēl taakiya am naagaan kē kwanahaan kē dēgitaha. 33 Gatamgatēg kē tlēkəsəra Daadamazhigēl ba zēnngwa, ard dēgiti naag nē iina. Da vėlkurvələg kē kwanahaan kē dēgitah badēm̄ma. 34 Mbakyarvad kwaha, ndavambi kē dlakadur biya, adaba dlakadur

sagau bad dladāana, dladā hinan ndakwi tlatlḅēg kwakyarvad haniina.

7 “Tar bi kē shari kē uudah biya. Akwama ḅaghiniḅaga, ar da taktēg nē uudaha kē shariya. 2 Adaba hulfa shariyi am tēgar nē uuram kē uudaha, da tēkur bandkwah nē uud kē shariya, kuwən am kurgar nē uuram kē uudah dē vakaiya, da kurkur bad vakai nē uuda. 3 Aujilbēg agha vaza zər afəsafəsə dēga dakari ma gyiya zəraabagh kwal fataad kēskēgh tē gūgyēmba dakari ma gyiyaghi? 4 Agha tagar ndar kē zəraabagh taakiya, ‘Ən səkadasēg kē zər afəsafəsə dēga dakarən ma gyiyaghən,’ mbats kēgh ndakwani gūgyēmba dakar wa ma gyiyaghi? 5 Kēgh muunina, kəsəkəsēg kē gūgyēmba dakarən ma gyiyaghən ndana, kiyava nēghəganəghēg kēskēgh ba cadādḅa lakuti agha da kəsə zər afəsagəsə dēga dakarən ma gyiya zəraabaghəna. 6 “Vələmtər bi kē ghēgyah kē dēgiti caccuwanacaccuwanan biya, adaba ar da gwiya ar tahkurdana. Vələmtər bi dlaḅ kē jindararu kē ghavzah biya, adaba ar da hapgaana. 7 “Ghalamghalēga, da vələkurvələg nē uuda, gatamgatēga, am da tlēkənətlēga, ngadlamngadlēga, da wurkurwūrēg nē uud kē ghaiya wakyagha. 8 Aandzu kwar kē dadda ghalēga vėlvarvələga, aandzu kwar kē dadda gatēga tlēkənətlēga, aandzu kwar kē dadda ngadla wakyagha da wurvarwūrēg nē wakyagha. 9 War ma kuram daadaha, akwama ghalaaghalēg nē zəraan kē bruudi, vėlər kē akuri? 10 Nii ma ghalaaghalēg nē zəran kē kilfa, vėlər kē ghaval dlakulvaan hi? 11 Akwama kurami dangw hudaharu am sērgasərēg kē vələga dēgit maraw kē zarharuwa, kyakadava daadaruwi ma ghərazhigēli kaci wa da vėlər bi kē dēgitah maraw kē lii ghalēgan biya! 12 “Badēm nē dēgitahi am naag nē uuram ḅəgkura nē uudaha, kuram ndakwani ḅəgamtərḅaga. Adaba kwan wa tagada nē adzahadzaha Muus ard tlayanha. 13 “Tamtēg kē ghaiya wakyaghən jēghwna, adaba dūula daas da vaka əmtsəga ba bahahha, dlaḅa kwanən kē dūula ba tsalalla. Lii tēgaana ar ba dyaka. 14 Dūula tlēkēna shifēga. Ba jēghwa nē iina, dlaḅa dladlad nē tēgaana. Lii tēgaana ar maay dyak biya. 15 “Famfēg kē hyəm̄mi tē tlayangaha fiidfiida kwar sahasagaw da vakaru dē garava tughaha, ma hudmahuda ar jagajagaan band ghēgyaha tēghala. 16 Am da nēghətəraakanəghēg tēdvad tlərahaatəra.

Cagvacag nə zarha inabi tə uufa takka? Nii cagvacag ha nə zəra ghəgyiv tə zaz hi? 17 Bandkwah dlaḅ makwar kə uufi marawa yaa ba zər marawa, uufi ghwada, ya zər ghwada. 18 Maay nə uufi maraw ya zər ghwad biya, dlaḅa uufi ghwada yiga bi kə zər maraw biya. 19 Badəm nə uufi maay ya zər maraw biya, aa ghudvarsghudəga, ḡəlvdəm damma kaara. 20 Mbakyarvad kwaha am da nəghəgaakanəghəg kə tlayanngaha fiidfiid tədvad tlərahaatəra. 21 “Dəm bi dadda kwa taa kəskai ‘Yaazhigəl, Yaazhigəl’ da daas damma tləksəra ghərazhigəl biya, bamma dadda kwa ḡəgaabag kə dəgiti naag nə Daadar kwama ghərazhigəla. 22 Daghuvala ta shariya, ar da tagwatag nə uudaha bədyak taakiya, ‘Yaazhigəl, Yaazhigəl, tagamnda bi kə əlbəg maraw ma daagagh biya? Lagwamndada bi kə shatanah ma daagagh biya? ‘Bagamda bi kə dəgaha jappər bədyak ma daagagh biya?’ 23 Təhala kwaha, ənda tagtərtag taakiya, ‘Ən sərkur bi ba dəm biya. Yagham vakar kəlaadahaana.’ 24 “Mbakyarvad kwaha badəm daddakwa cinngahacinnəg kə əlbəgara, dlaḅa ḡəgaan kə tlər də vakaiya, da nəg band dadda dabari kwa ndəraa vəgyaan tə akurna. 25 Hyiyaa ba nə yuwa, kaa righətrighəg nə zaagha kəla saasa, fəd ndakwi tsa saas dat hənyahiina, bakəvakwaha dləghana biya, adaba ndərava tə akura. 26 “Badəm daddakwa cinngahacinnəg kə əlbəgara, dlaḅa ḡəga bi kə tlər də vakai biya, ba kalkal də dlagən kwa ndəraa hənyahaan tə səghəla. 27 Hyiyaa ba nə yuwa, righətrighəg nə zaagha, fəd ndakwi tsa saas dat hənyahiin, kaa dləga, dlagaadlag bafakya.” 28 Ghyənga ba nə Yesu tagtər kwanahaan kə dəgita, kaa ba ḡə jappər kə uudah də tsagaanana. 29 Adaba tsagatər band daddakwa də ndzəda, gərgər də tsaga lii tsaga adzahadzaha Muusa.

8 Sahi ba nə Yesu sii ma aghwa, kaa gatəgaan kə uudaha bədyaka 2 Kaa sagau kə dadda vəc da vakaana, kəla kə iin kə ghunj təvuukwaana amaa, “Yaazhigəla, ma haighanthaiga, mbəkəwimbəga.” 3 Kaa vəlla dəv kə Yesu tapəna kə dadda vəcna amaa, “Haiyananthaiga, mbəmbəga.” Batwatswatsəra, kaa mbəgambəg kə iina. 4 Aiyam nə Yesu taa kə iina, “Fəffəg kə hyəmmyia tagar bi aandzu kə war kə dəgiti aa dzəgardzəgən biya, dəg mardamarəg kə ghəragh vak zhiila kəsūufa, agha vəlda kə baiku bandkwa tagada na adzahadzaha

Musa. ‘Bagnaḅag kwana kiyava fadghər kə dlamakəlaawa taakiya mbəghambəga.” 5 Dagha ba nə Yesu damma Kafarnahum, ngal dagau kə tlauija Rum maamal da vakaan da ghalgaan taakiya, 6 “Yaazhigəla, kwatnəhar həngan hənyah əmtsəmtən nə vəgha, həḡa dlad ba vaivaiya.” 7 Aiyam Yesu taa kə iina, “Ən dagau da mbəgaana.” 8 Kaa ngugwəmgug kə tlauij maamalna amaa, “Yaazhigəla, tlanal bi nai kəskəgh kə sagau sa vəgyar biya, tagdatag ba kə əlbəg kalti kwatnəhar da mbəga. 9 Adaba kai dəgharar ndakwani ən mazhangyil kə kwaraga uuda, mənəg dlaḅ tlauijah mazhangyil kəskaiya, ən tagardatag kə pallaatər taakiya, ‘Dəga,’ kaa dagauwa. Kwatlərən dlaḅ ən dāagantdaaga taakiya, ‘Sawa,’ sagauwa, Akwama taganartag dlaḅ kə kwatlərənə, ‘Bagnaḅag kə dəgiti əntkwaha,’ kaa ḡəgaana.” 10 Cinngəha ba nə Yesu əndkwaha, kaa ḡə jappər kə iina, aiyama kə lii gatəgaana, “Ən tagkurtag kə jiira, tapanna bi kə tləkənətləg kə uud də fadghər əndkwan ma Izrail biya. 11 Ən tagkurtaga, bədyak nə uudah ar da sii də səga ard sagat də səga ar da cihurgan əmtəd də Ibrahim ard Ishaku ard Yakub vaka za kaffa hwaḡag ma tləkəsəra ghərazhigəla. 12 Adaba uudahi bədləvtərnə kə iitər nə tləkəsəra ghərazhigəla, da diivtərdəm damma gurtla, vakavaki ar da tuug nə iitər ard ghwada dəv də tlərdə.” 13 Aiyam nə Yesu taa kə tlauija maamalənə, “Dəgdaasa, da ḡəgəḡag nə uud mbakyarvad fadghəragha.” Kaa mbəg nə kwatnəha nə iina batwatsəra. 14 Dagha ba nə Yesu da vəgya Bitrusa, kaa nəghəganəghəg kə iin kə babba uusa Bitrus ḡəlgən njəkən fəda. 15 Tapənə kə iin kə dəva uusiina, kaa mbəgambəg kə iin tuuk kə fədiina, ngal ciiga ḡəgtərə kə dəgzəga. 16 Bəlaa ba hwaasa, kaa sədəvsəga kə uudah kə lii cibəg shatanah bədyak da vak Yesu, tagada ba əlbəg kalti, ngal sagal shatanahahaan ma vəghaatəra, mbahənən baz lii yangbiya. 17 Tədvad kwan wa righəvant nə dəgiti tagavda tədvad tlayang Ishay taakiya, “Kəsakiyamaarakəsəg kə kuzahamiyama, dlaḅa kəsakiyamaaran kə yangbiyahamiyama.” 18 Nəgha ba nə Yesu kə uudah bədyak fəḡəga təghər kə iina, ngal tagartag kə iin kə mbərzahaan maraa dzəva dagal dat ghyaba kwah kə ghaiya yuwa haiya. 19 Ngə sagau kə dadda tsaga adzahadzah da vakaana, amaa taa kə iina, “Dadda tsaga dəgita, ən gatakəgatəg bədəm vakavaki agha dagal nənga.” 20 Ngugharangug

nə Yesu amaa, “Mbaya kaha ar da afkahaatəra, diikaha dlaḁa mæng vakavaka hənnganahaatəra, Zəra Uuda maay vaka hənnganan biya.” 21 Am nə pall ma mbərzahaan taa kə iina, “Yaazhigəla, ən dagaadəg ndan ən hədnan kə daadara.” 22 Aiyam nə Yesu taa kə iina, “Gatkwagətəga, aa hədarhədəg lii əmtsaharaəmtsahəg kə zaraabahaatəri əmtsaraəmtsəga.” 23 Dagha ba nə Yesu damma pərayuwa, kaa gatəgaan kə mbərzahaana. 24 Kaa ciig kə ghabag ard fəd ma yuwahaiya, fəgharzhafəg baz yu ghubəda saas damma pərayuwa, Yesu dlabə hənahaara. 25 Kaa dagau kə mbərzahaan ar ciyanta, am nə iitəra, “Yaazhigəla, katkəməndkatəga wakəm tə dūula əmtsəga.” 26 Aiyama taa kə iitəra, “Aujilbəg kəskuram gədzəg əndkwani, kuramən də fədgħər hədiikəna?” Kaa ciig kə iin cagara kə gyi kə fədən ard ghubədəga yuwa, kaa kyaḁaləgəkyəḁaləga. 27 Kaa ḁa jappər kə mbərzahaana, aiyam nə iitəra, “Hulfakwar kə uud wana, baz fəd ard ghubədəga yu ar cinngarnucinngni?” 28 Tsəgwa ba nə Yesu ma haaya Garisaha, kaa sagau kə uudah bu kwa ciḁtər shatanah sa vak Yesu, gədzəvtərgədzəg ba vaivaiya, aḁaba ar ndzəga bamma gətlaha, maay wa ta kwahiin kə dūul biya. 29 Kaa huuləg kə iitər ar taakiya, “Au lambagh də kəmənd Zəra Daadamazhigəli? Agha sa vəkəmənd dlad ba sart ndakwani ḁagaa biya?” 30 Mæng nə maandala agyaragyara ghavzah ar piig kə dagalaatəra. 31 Ngəl ba ghalgaan kə shatanahaan kə Yesu taakiya, “Akwama səghkəməndadasəga, diikəməndarsdiig damma gyəḁya ghavdzahaana.” 32 Aiyama taa kə iitəra, “Damdəg ciya,” Kaa daas kə iitər damma ghavzahiina. Bəḁəm gyəḁya ghavzən kaa əməḁəra daay kə iitər bawatswats damma yuwahaiya, ngəl ruug kə iitəra. 33 Kaa əməḁəra daas kə lii piya ghavzahaana. Daragha ba nə iitər damma kəssa, kaa tagaan kə iitər kə dəgitihi dzhəghaar də lii ciḁtər nə shatanahən bəḁəmma. 34 Ngəl sagal kə uudah ma kəsiin bəḁəm da tləgaraa Yesu. Nəghara ba nə iitəra, kaa ghalgaan kə iitər maa dūwars kə lardaatəra.

9 Kaa daas kə Yesu damma pərayuwa, ngəl dagal təghəra yu damma Kafarnahum, kəssi ghubara nə iina. 2 Kaa sagau kə uudah də daddakwa əmtsamtsan nə vəgha həngan tə kəjja, nəghəgha ba nə Yesu kə fədgħəratəra, aiyama kə daddakwa əmtsəamtsan

nə vəghəna “Zərara, ndavbiya, ḁəshakanaḁəshəg nə uud kə haipahagha.” 3 Cinngara ba nə lii tsaga adzahadzaha əndkwaha, kaa takəvatag kə iitər mataatakaatər taakiya, “Kwanən kə uuda badza ḁaaga Daadamazhigəla!” 4 Nəghakanəghəg nə Yesu kə dzamaghəraatəra, amaa kə iitəra, “Aujibəg am dzama kəlaadər ma ərvīdmahudəruwi? 5 Kwar wa tsaftsaf kə taga, taakiya, ‘Ḃəshakanaḁəshəg nə uud kə haipahagha nii ciiga dəgdagali?’ 6 Ən naagaan am sərən taakiya Zəra Uuda də ndzəḁa ḁəsha haipah ma duniya.” Kaa amaa taa kə daddakwa əmtsamtsan nə vəghna, “Ciig kəssəg kəjjagha dəg daas dahənyaha.” 7 Təhalakwaha, kaa ciig kə uudanəna, ngəl daas kə iin da vəgyaana. 8 Nəghara ba nə dzahava dlamakəlaawa əndkwaha, kaa gədzəg kə iitəra, ar gala Daadamazhigəla kwa vəlgar hulfa kwan kə ndzəd kə uudaha. 9 Dughars ba nə Yesu kə vakavaka kwahiina, kaa nəghəganəghəg kə iina kə uuda nə iin kwa dahav də Matiyu cihurgan vaka cauwa hadama. Am Yesu taa kə iina “Gatkwagətəga” ngəl ciig kə iin kaa gatəgaana. 10 Təhalakwaha, kaa za kaf kə Yesu ma vəgya Matiyu, ngəl sagau kə lii cauwa hadama ard yaa daddaha haip ba dyaak ar cihuran buud za kaf kə iitər də iina ard mbərzahaana. 11 Nəghəra ba nə Farisiyah əntkwaha, ngəl am nə iitər taa kə mbərzahaana, “Aujibəg kə dadda hənəyaharu za kaf əmtəd də lii cauwa hadama ard yaa daddaha haipi?” 12 Cinngəha ba nə Yesu əntkwaha, aiyama, “Lii yanga maay lambatər də dadda mba uud biya, bamma lii yang biya. 13 Dəmdəg tsagamtsag kə dəgiti tuuk vakai wanəna, ‘Zhuwadaal wan naag nai vakaruwa kyuləgg biya.’ Sanhi da ḁaa lii jiir bi nai biya, sanhi mbakyarvad yaa daddaha haipa.” 14 Kaa dagau nə mbərzaha Yuhwana dadda tsuufəg davak Yesu, am nə iitəra, “Aujilbg kəskəmənd ard Farisiyah kəm kəsgaan ka andəla, kwakyarvadau kə mbərzahah ar maay kəsgani?” 15 Aiyam nə Yesu taa kə iitəra, “Ar bədzəgaan nə tsaghwaha zhiila ghuula kə ərvīdmahud ma bar əmtəd də zhiila ghuula? Da sagau sarta kwa da kəsav zhiila ghuula dagal vakatəra, ar da kəssəg ma kwah sarta nə iitəra kə andəla. 16 “Maay wa ghudgətgħudəg kə daala səḁav tlappant tə ənghura səḁav biya aḁaba da təghaan kə ənghura səḁav na, təghaana, da jəguujəg kwa ndza wura. 17 Maay wa ḁiya daala yuwa inabi damma ənghura ambəla həllu biya, akwama diyəvdəmdīga, ciḁgaan

kə ɔnghura ambəla həllwuna, diya dagal nə yuwa inabiya badzəgaan kə ambəla həlluwa. Daala yuwa inabi diyav bamma daala ambəla həlluwa təvad kwah wa da dīgal bi nə iin biya dlaḃa cīḃəgai nə ambəla həllu biya.” **18** Ma sarta taa kwanən kə Yesu, kaa sagau nə maala ma guda dzəgwazhigəla da vakaana, kəla kə ghuunj təvuukwana, amaa, “Dəghwar aa əmtsəga ba ndakwana, asəg tapnatapəg da ciiga.” **19** Kaa dagal kə Yesu ard mbərzahaan gata uuda nə iina. **20** Məng nə uusiin viigaan kəlawə tar buwa kəla avəza, ka dagau kə iina gyilga Yesu tapəna kə ghaiya sədavaana. **21** Amaa ma ərvīdmahudaana, “Akwama tapannatapəg aandzu ba ghaiya sədavaan kaltiya, ɔn da mbəga.” **22** Gwiɣavət ba nə Yesu kaa nəghəganəghəga, aiyama, “Ndav bi dəghwar biya, fadghəragha mbəkanambəga.” Batwatsəra, kaa mbəga kə uusina. **23** Dagha ba nə Yesu da vəgya maala ma guda dzəgwazhigələna, kaa nəghənəghəg kə iin kə lii fərtə faakila ard dzahava dlamaa kəlaaw ar tuuga. **24** Aiyam nə Yesu, “Ciyamciig vaakwa, əmtsabi nə dughwiin biya, hənnahaara.” Kaa ḃagar ghuḃasəga nenneg kə iitəra. **25** Lagwəvətəda ba nə uudah da gyəməla, kaa daas kə iina həkyinan kə dəva dughwiina, ngal ciiga. **26** Kaa cinngalcing nə əlbəg təghər kə iin aandzu taakwara. **27** Dughars ba nə Yesu kə vakavak kə iina, kaa ba gatəgaan kə gulfah buwa ar daag bad haləvuwa ndzədaatər ar taakiya, “Zhukəmdaalazhug, Zəra Dauda!” **28** Dagha ba nə Yesu damma kwətlərən kə hənyaha, kaa daas kə gulfah bu da vakaana, aiyama taa kə iitəra, “Fəmdəghərtəfəg taakiya ɔn mbəkurambəga?” Aiyam nə iitəra, “Aana, Yaazhigəla.” **29** Təhala kwaha, kaa tapəna kə iin kə gyiyahaatəra aiyama, “Tədavad fadhəraruwa, mbəkurbəg nə uuda?” **30** Ngəl wurəg kə gyiyahaatəra, təhala kwaha ka ḃəltəra nə Yesu kə magi ba vaivaiya amaa, “Tagamarbi aandzu kə war biya.” **31** Daral ba nə iitəra, kaa ba kutəgaan kə iitər kə əlbəgən təghər kə iin aandzu takwar ma lardiina. **32** Ar tə dūula sagala, kaa səvardəvsəg nə daddakwa mamghant nə shatanaha kə Yesu. **33** Savda ba nə Satanahna, kaa fəgarzhafəg kə uuda nə iin kə taa ghaiya, kaa ḃa jappər kə dzahava dlama kəlaawa, aiyam nə iitəra, “Ba dəm tapavnai kə nəghəganəghəg kə hulfa kwan kə dəgit ma Izrail biya.” **34** Aiyam Farisiyaha, “Abi lagw də ndzəda maala Shatanah nə iin kə shatanaha.” **35** Təhala kwaha, kaa gwaivagwaig kə Yesu ma

kəssaha ard gədzər kəssaha, tsagtərtsag ma guda dzugwazhigəla, tagtər əlbəg maraw təghər kə tləkəsəra Daadamazhigəla, mbəhtəran dlaḃ kə uudahi də kuzah shahshaha ard lii yang biya. **36** Nəgha ba nə iin kə dzahava dlamaa kəlaaw bədyaka, kaa zhutərdalaazhuuga. Adaba ar həḃa dladə maay wa məltərumələg biya, ar band tughwəhən kwal dadda piiga. **37** Aiyama taa kə mbərzahaana, “Tləra ghuda həi ba dyaka, dlaḃa lii ḃa tləra ar ba ɔnkykwahha. **38** Mbəkyarvad kwaha, ghaləmgəhələg kə dadda guhha maa dzəgaraa kə lii ḃaa tləra, maraa ghudara kə həiya.”

10 Kaa dāhtərəntdāhəg nə Yesu kə mbərzahaan kəlaawa tar buwa. Vəlatərvələg kə ndzəda lagwa shatanaha ar mbəha kuzah shahshaha ard lii yang biya. **2** Wan nə daagaha mbərzah kəlaawa tar buna. Dəga zənnəgwa iin nə Siman kwa dahav də Bitrus ard də zəra babbaan Andrawus ard Yakubu zəra Zabadi ard zəra babbaan Yuhwana, **3** ard Filigus ard Batalomi ard Tuma ard Matiyu dadda cauwa hadama ard Yakubu zəra Halfa ard Taddiyus, **4** Siman kwa naagaan kə za vukwa kəsəana, ard Yahuda Iskariyoti kwa zuu langiya Yesu. **5** Bəlatərtəḃələg nə Yesu kə mbərzahaan kəlaawa tar buna, amaa taa kə iitəra, “Dam bi davak lii ar Yahudah biya, dlaḃa dam bi damma kəsəa Samariyah biya. **6** Dlakulva kwaha damdəg da vak tughaha uudaha Izraila kwa zaharazahəga. **7** Damdəg tagəmtərtəg kə əlbəg marawa taakiya, “Tləkəsəra ghərazhigəla hərtəthərtəzəga.” **8** Mbəhamtərməbhəg kə lii yang biya, ciyamtərēciig kə lii əmtsaharaəmtsahəga, mbəhamtərməbhəg kə magyagulfaha, lagwəmlagw kə Shatanaha. Tlāmḃəna ba gyaagyaana vələmtərvələg ba gyaagyaana. **9** Kəsam bi kə adawana, aandzu agwəḃəl, aandzu vərzhagan ma ambəlaru biya. **10** Kəsam bi kə ambəl mam dagal biya, aandzu sədav buwa, aandzu kimbak aandzu zad biya, adaba dadda ḃa tləra dlaikəndlaig nə dəgshigaana. **11** “Bədəm nə kəsə ard gədzər kəsəahi am dəgaa nə uurama, gatəmgatəg kə uuda jiirjiir am ndzan ma vəgyaana tangw damma sarti am da ciig nə uurama. **12** Akwama damaghan da hənyahiina, tagəmtərtəg taakiya, ‘Gəbərər təghər kəskurama.’ **13** Akwama uudaha jiirjiir wa ma hənyahiina, gəbəraruwa aa ndzəndzəg təghər kə iitəra, akwama uudaha jiirjiir

biya, gabəraruwa gwiya saa kəskurama. 14 Maay kwan vəlav nə caakwah bu tə kwa6 pal Badəm daddakwa lawaləg kə dləgha kurama, biya? Bakəvakwaha maay aandzu pallaratər ard cinnga əlbəgaruwa, pangamdapang kə 6əladagal da tə haay kwal sərga bi kə daadaru alagwat tə shigaharuwu akwamam da duwa biya. 30 Baz guujaha ghəraharu ndakwani kəsaatəra. 31 Mbakyarvad kwaha, ndavam kədlakədlana. 32 “Badəm daddakwa haiyakuthaig biya, jamujig nə uuram kə caakwah bədyak də ndanngəra. 33 Aiciya, badəm daddakwa kəskai təvuukwa uudaha, kai ndakwi ən da haiganthaiga də iin təvuukwa Daadar kwa ma ghərazhigəla. 34 “Tlatlam bi taakiya haiyakut bi təvuukwa uudah biya, kai ndakwani ən da haigant bi də iin təvuukwa Daadar kwa ma ghərazhigəl biya. 35 Sandi tagwazhatagwazha, adaba “zəra da sanhi kwakyarvad ən vəlkur kə gabərər nai damma duni biya, maaya, sanhi kwakyarvad ən vəlkur kə gabərər biya, ba tagwazhatagwazha. 36 Uudaha hənnyahaan kə uudan war da 6a dau də daddaana, dughwa da 6a dau də jikkan uusa. 37 “Badəm nə daddakwa waiya daddaan bi babbaana təghər kəskaiya, tləgal bi kə nəg kə dəgar biya. Dla6a badəm nə daddakwa waiya zəraan bi dəghwaana təghər kəskaiya 38 Badəm nə daddakwa kəsəghanti kə tla6ahərtəgaan ngal tləgal bi kə nəg kə dəgar biya. 39 Badəm nə daddakwa naa kata shifəgaana, gata kai biya, tləgal bi kə nəg kə dəgar biya. 40 “Badəm nə daddakwa dlaghakuradləghəga, dlaghakwidləghəg kəskaiya, badəm nə daddakwa dlaghakwidləghəga, dlaghaadləghəg kə daddakwa 6əlkwadi kaiya. 41 Badəm nə daddakwa dlaghaadləghəg kə tlayanga kwakyarvad tlayang nə iina, da tləkənatləg kə dəghiga tlayanga. Dla6a badəm nə daddakwa dlaghaadləghəg kə uuda jirjira kwakyarvad uuda jirjira nə iina, da tləkənatləga kə dəghiga uuda jirjiira. 42 Badəm nə daddakwa vəlgar kuwa yu ləmcikcik kə pall ma lii hədiikən kwakyarvad mbəzər nə iina, ən takurtaga da pilwai nə dəghigaan biya.”

11 Ghyənga ba nə Yesu kə tagtər dəgitah kə mbərzahaan kəlaawa tar buwa, kaa dagal kə iin damma kəsaha Galili da tsagtər dəgitah ard taa əlbəg maraw kə uudaha. 2 Ma sarta kwahiina Yuhwan dadda tsuufəga ndza ma guda birfəna, cinngəha ba nə iin kə dəgitahi 6ag nə Yesu, kaa 6əlgant6əlg kə iin kə mbərzahaan da

biya, gabəraruwa gwiya saa kəskurama. 14 Maay kwan vəlav nə caakwah bu tə kwa6 pal Badəm daddakwa lawaləg kə dləgha kurama, biya? Bakəvakwaha maay aandzu pallaratər ard cinnga əlbəgaruwa, pangamdapang kə alagwat tə shigaharuwu akwamam da duwa kəsaatəra. 15 Bak jiir wan tagkur naiya, da zhuvtərdaala kə uudaha Sadum ard Gumara təghər kə uudaha kəssiin daghuvala ta shariya. 16 “Wan 6əlkurbələg band tuughwah ma taataka ghəgyaha təghala, mbakyarvad kwaha ndzamandzəg ba dyamdyam band ghavala, dla6a am nal kalaliyah band kakuura. 17 Famfəg kə hyəmmi də uudah adaba ar da langkurlang damma guda ta shariya, ar da 6əlkura kiib ma guda dzəgwazhigəlaatəra. 18 Ar da langkurlang da təvuukwa maamaalah ard tləkəssah mbakyarvad kaiya, kiyava taa əlbəg maraw kəskuram təvuukwatəra ard təvuukwa lii ar yahudah biya. 19 Akwama langarkurdalanga, ndavam bi kə dəgiti am da tag nə uuram biya, ard duuli am da tag nə uuram biya, adaba da vəlkurvələg nə uud kə dəga tagga. 20 Adaba kuram bi wada taaghai biya, shədkwa Daadaru wa da taaghai mbakyarvad kurama. 21 “Zəraaba da za lanngiya zəraabaan da tsəvana, daada da za lanngiya zəraana, zarha ar da ciitərant kə yaatəra da ci6əvtərana. 22 Uudah badəm ar da naakur bi mbakyarvad daagara, dla6a badəm daddakwa ghacaghacig dat ghalaana, da tləkənatləg kə katəga. 23 Akwamar vəlkur dlad ma kwatlərən kəssa, əmndərəəmdərga damma kəssi təvuukwa, jiira wan takur naiya lakuti am tsəgarvaratsəg kə kəsaha Izraila badəmma, da saaya nə Zəra Uuda. 24 “Daddakwa tsaga dəgit vak kə uuda jiguubi kə dadda tsagar dəgit biya, jiguubi dla6a nə kwatnah kə dadda hənnyahaan biya. 25 Tləgaltləg nə dadda tsaga dəgit vak kə uuda, nal band dadda tsagar dəgita, dla6a kwatnah band dadda hənnyahaana. Akwamar daag də Ba'alzabul kə dadda hənnyaha, ar da daatər də kwa juujig kə Ba'alzabul kə uudahi ma hənnyahiina. 26 “Mbakyarvad kwaha, gədzamtər biya, adaba maay nə dəgiti hədəhədan kwa da maay wurav biya, dla6a maay nə dəgiti shifəshifən kwa da sərvəaka biya. 27 Dəgiti taagankur nai magurtla, tagamtag bat 6əla6ala, dəgiti cinngama nə uram da 6əlagəla, tləhamtləghəg tə ghəra guda. 28 Gədzam bi kə lii tsəgatsəg kə vəgha biya adaba ar maay də ndzəda tsa shifəg biya, gədzamgədzəg kə dadda kwa tsəgatsəg kə vəgh ard shifəg ma kaarafaiya. (Geenna g1067) 29

vakaana. **3** Ar ndavaru taakiya, “Kəgh wagha da saayin nii, kəm paka kwatlərənhi?” **4** Am nə Yesu taa kə iitəra, “Gwiyamagwig daas am tagar kə Yuhwan kə dəgiti amaa nəghaga nə uurama, ard dəgiti amaa cinnga nə uurama. **5** Gulfaha ar nəghəganəghəga, ghurdikaha ar dagala, yaa daddaha vəca mbahavtərəmbahəga matanngaha ar cinngacinnga, uudahi əmtsaharaəmtsahəga ciyavtərətciiga, dlaḃa tagəvtərtag nə əlbəg marawa kə talagaha. **6** Də bark nə daddakwa tərda bi tə diul mbakyarvad kai biya.” **7** Ar təghərdəga ciya dagal nə mbərzaha Yuhwana, kaa fəgarzhafəg kə Yesu kə taa əlbəg təghər kə Yuhwan vak dlamakəlaawa, “Au wamaa dagal nə uuram da vazəgaan ma təghali? Amaa da vaza kazhakwahaanən tladtlaḃən kwa gajag nə fəḃ na? **8** Au kaci wa damal nə uuram da vazəgaani? Daddakwa cadva ma səḃav marawna? Udahi ndzəga ma vəgəya tləkəsa iitər wa nguda səḃavah marawa. **9** Au kaci wa damal nə uuram da vazəgaani? Tlayannga? Ən tagkurtaga, juujig vavvaan kə tlayannga. **10** Kwan wa vindava nə əlbəg təghər taakiya, “Ən da bəlgaan kə zərḃəlgar təvuukwagha, kwada bədlak diul lakuti agha da saaya.’ **11** “Ən tagkurtag kə jiira, ma huḃa uudah kwa yaa nə ənghwasaha, maay wa juujig kə Yuhwan dadda tsuufəg də dyakər biya. Bakəva kwaha, daddakwa əngykwah ma tləksəra ghərazhigəl juujig kə iin də dyakəra. **12** Cigət ma zamana Yuhwan dadda tsuufəga damma kwanən kə zamana, tləksəra ghərazhigəl həḃa ba dlad ma dəva kəlaadaha, lii vəlgar dladḃiina, iitər wanaa pərḃa tləksəra ghərazhigəl bad ndzəḃa. **13** Adaba adzahadzaha Muusa ard kakada tlayanngaha bəḃəm tagardatag kə tlayanngər təghər kə tləksəra ghərazhigəl lakuti saay nə Yuhwana. **14** Dlaḃa akwamam haiyamanthaig də kwanəna, Ili wa ndza tagavda nə əlbəg təghər taakiya da saayna, iin nə Yuhwana. **15** Dadda kwad hyəmmiya, aa cinnga. **16** “Ən da gərəg dau nai kə kwanən kə zamani? Ar band zarhah cihurgan tə ḃala kasukwa ar ḃaa ghərahaatər ar taakiya, **17** “Kəm fərtəkura kə faakila, lamwaləg kə shakalga, kəm bəlcura kə əngsa taa dzəgwagha, lamwaləg kə tuuga.’ **18** “Sahi ba nə Yuhwan dadda tsuufəga maay zəgaana maay həḃəgaan biya, aiyam nə uurama, ‘Shatanah wa ma vəghaana.’ **19** Sahi ba nə Zəra Uuda zəgaana həḃəgaana, ar taakiya, ‘Wayam dadda tləhuḃa ard dadda həḃa kya, tsaghwa lii cauwa

hadama ard yaadaddaha haipaha.’ Bakəvakwaha nəghvaakanəghəg nə dabariya Daadamazhigəl təḃvad tlərahaana.” **20** Kaa cagṭaraacag nə Yesu kə gyi kə kəsahi kwa ḃagaa nə iin kə dəgaha jappər bəḃyaka, adaba pəlar bi kə ghər biya. **21** “Dəga zhuwadaal kə səkəgh Korazin! Dəga zhuwadaal kə səkəgh Betsaida! Akwama ḃagava ma Taya ard Sidun nə dəgaha jappərahaanən ḃagavəna vakaruwəna, ma pəlara bawur kə ghəra. Maa tsəgwarəvtsəgw kə akacakaca ar kutər kə aḃtsa. **22** Aici wan tagkurtaga, daghuvala ta shariya da zhutərdaala kə Taya ard Sidun nə Daadamazhigəla təghər kə səkurama. **23** Kəgh Kafarnahuma! Magha tləg nəng da fəkaarafəg nə uud damma ghərazhigəla? Maaya! Da fəkaara bi nə uud biya, agha dii ba kə kaara faya, akwama ḃagava ma Sadum nə tləra jappərahaan ḃagav ma kəsaharuwəna, maa ba ndzəgaan gwastaana. (Həḃəs g86) **24** Aiciya wan tagkurtaga, daghuvala ta shariya, da zhuvardaala kə Sadum təghər kəskəgha.” **25** Ma sarta kwaha wa tagaa nə Yesu taakiya, “Ən tagak uus Daada, Yaazhigəla ghərazhigəl ard duniya, adaba shiḃəgṭərvashibəg kə dəgitahaanən kə lii də dabariya ard lii sərgasərga, kaa martərdamarəg kəskəghəg kə zər zarhaha. **26** Bandkwah, Daada, adaba kwan nə dəgiti ḃagakaḃag kə marawa. **27** “Bəḃəm nə dəgitaha, vəlghwavələg nə Daadara. Maay wa sərgasərgə kə Zəriin biya bamma Daada. Dlaḃa maay wa sərgasərgə kə Daadiin biya, bamma Zəriina ard kwa haigant Zəriin marardana. **28** “Asamasəg sa vakara, bəḃəmaru lii kudarkudəga ard lii səpa kadlannga, ən kəskuraran am tləkkəna kə diyakudəga. **29** Cinngamcinng kə dəgiti ən tagkur naiya, bandkwa bəlvar nə zuuki ma kungy kə kawa uusəga, am tsagaan dlaḃa vakara. Adaba kaiya ən kalaliya ən maay naaghər biya, dlaḃa am tləknatləg kə gabər ma ərvidmahudaharuwa. **30** Adḃaba zuukiyara ba tsaḃtsafa, kadlanngahara maay dəmdəm biya.”

12 Daghuvala faciya ngiiga Yahudaha, ghudadagal nə Yesu ard mbərzahaan ma guha həiya, ngal fəgharzaḃəg nə mbərzahaan kə kala ghəra həiya ar zəggaana adaba njətər waiya. **2** Nəghara ba nə Farisiyah əndkwaha, am nə iitər taa kə Yesu, “Zharga, mbərzahagh ar ḃa dəgiti dzah kə ḃagaan daghuvala ngiiga.” **3** Aiyam nə Yesu taa kə iitəra, “Mbats karantamabi kə dəgiti ḃagaa nə Dauda ard lii əmtaḃ də iin ma

sartakwa ndza njit̃er ña waiy biya? 4 Kaa daas k̃a iin damma ṽegỹa Daadamazhig̃el̃a k̃esant̃ k̃a iin k̃a b̃aruudi kwa favt̃era ba k̃arkangỹekwa k̃a zhiila k̃esa uufah zuwa, ṽelt̃er baz lii ̃emt̃ad̃ d̃a iin kwa dzah z̃eg̃aan k̃a iit̃era. 5 Nii karantamabi ha ma Adzahadzaha Muus kwa k̃el̃arda ña zhiila k̃essufah k̃a adzahadzaha ngiig ma ṽegỹa Daadamazhig̃el̃a, mbats nal bi k̃a haip k̃a iit̃er biya? 6 ̃En tagkurtaga, wan ña daddakwa juujig k̃a ṽegỹa Daadamazhig̃el̃a vaakwana. 7 Akwamaaa s̃ergas̃er̃eg̃ k̃a d̃egiti tuuk vakai ña ̃el̃b̃eg̃ahaan kwa taakiya, "Zhuwadaal wan naag naiya, kyuuul̃eg̃ biya, mamaa maay ghaza daddakwa maay d̃a haip biya." 8 Ad̃aba Z̃era Uuda iin yaazhig̃el̃a faciya ngiiga." 9 Kaa d̃ugars̃duug̃ k̃a Yesu k̃a vakavakintsa, ngal daas k̃a iin damma guda dz̃eg̃wazhig̃el̃at̃era. 10 Ndza m̃eng̃ ña uuda ña iin ̃em̃tsam̃em̃tsañ ña d̃eṽ vakwahiina, kaa ndavgarundaṽeg̃ k̃a iit̃er k̃a Yesu, taakiya, "Haighanthaig̃ ña adzahadzah mb̃eṽna ña uuda daghuvala Faciya Ngiiga?" Ndavararu kwakyarvad ar tl̃ek̃ana k̃a iin d̃a haipa. 11 Aiyama taa k̃a iit̃era, "Akwama m̃eng̃ ña daddakwa d̃a tuugh pal makurama, ma dahi damma af̃ek̃ka daghuvala Faciya Ngiiga, mbats maay k̃esgaan ña dadda tuugh̃en sagat biya? 12 Abi ndanng̃ ba ña uud t̃eg̃h̃er k̃a tuugh̃a. Mbakyarvad kwaha kalkalan ̃ag̃ṽena ña har̃er daghuvala Faciya Ngiiga." 13 Aiyama taa k̃a uudanena, "Ṽel̃eg̃ k̃a d̃evaag̃ha." Kaa ṽel̃gaan k̃a iin k̃a d̃evaana, ngal m̃b̃eg̃ k̃a d̃evaan bandkwa pallna. 14 Kaa dagal k̃a Farisah da diya sawariya ma taatak̃at̃era t̃eg̃h̃er k̃a d̃uuli ar da ts̃eg̃ ña iit̃er k̃a Yesu. 15 Ñeg̃h̃eg̃haaka ba ña Yesu ̃endkwaha, ngal d̃uugars̃duug̃ k̃a iin k̃a vakavakiina, kaa gat̃eg̃aan k̃a uudah badyaka, mbaht̃era k̃a lii yanng̃ bi bad̃emma. 16 B̃elt̃era k̃a magi taakiya, aa tagarar bi aandzu ̃endwar biya. 17 T̃ed̃vad kwan wa righavant̃ ña d̃egiti tagada ña tlayang̃ Ishaya taakiya, 18 "Wan kwatñahar kwa k̃esanaaka naiya, ̃en waigaana, ̃en cinngaan k̃a ̃em̃tak̃eraañ ba vaivaya. ̃En da righ̃eg̃aan d̃a sh̃ed̃kwara, iin wada tagt̃er ̃el̃b̃aga shariya jiir k̃a uudaha. 19 Da maay b̃ala agajaw bi taa ̃el̃b̃ag̃ d̃a caagyi biya, da cinngvabi ña gh̃aiyaan t̃a d̃uul̃ biya. 20 Da maay k̃ela gh̃uvi h̃erzh̃ k̃a k̃el̃eg̃ biya, da maay ̃em̃tsa kaara jahurambi kwa h̃erzh̃ k̃a ̃em̃ts̃eg̃ biya, bamma da f̃eg̃haraaf̃eg̃ k̃a jira zuu k̃a fiira. 21 Fantara uuda d̃eg̃shiga ba t̃a daagaana." 22 Kaa s̃ed̃eṽs̃eg̃ ña uudah k̃a makwai kwa mamghant̃ ña shatanaha

dlãba gulfa da vak Yesu, ngal mb̃enañ k̃a iin k̃a uuda ña iina, farhza k̃a taag̃hai kaa ñeg̃h̃eg̃añeg̃ha. 23 Kaa ̃ba j̃ap̃ar k̃a dlamaa k̃elaaw bad̃emma, aiyam ña iit̃era, "Aitsa Z̃era Dauda bi wan kwanya?" 24 Cinngara ba ña Farisiyah ̃endkwaha, aiyam ña iit̃era, "Abi lagw d̃a ndz̃ed̃a Ba'alzabul tl̃ek̃esa shatanaha ña uudañen k̃a shatanaha." 25 Ñeg̃haakañeg̃h̃eg̃ ña Yesu k̃a dzama gh̃eraat̃era, aiyama taa k̃a iit̃era, "Bad̃em ña tl̃eks̃eri tagwazhatagw huts̃eg̃ buwa ar ̃ba tl̃eg̃hum d̃a gh̃erahaat̃era, kwañen k̃a tl̃eks̃er da z̃elma biya, bandkwah dlãb̃ ña k̃esa bi h̃annyah ma tagwazhatagw huts̃eg̃ buwa, ar ̃ba tl̃eg̃hum d̃a gh̃erahaat̃era da badz̃aga. 26 Akwama lagwan ña shatanah k̃a shatanaha, ̃ba uushaṽ d̃a gh̃eraana, da ̃bag̃ ndar kaci ña tl̃eks̃eraañ k̃a ndz̃ed̃i? 27 Akwaman lagw d̃a ndz̃ed̃a Ba'alzabul nai k̃a shatanaha, mb̃erz̃aharuwum? Ar lagw d̃a ndz̃ada wari? Mb̃erz̃aharuwa wa da t̃ekur shari t̃eg̃h̃er kwañenna. 28 Akwaman lagw d̃a ndz̃ed̃a Shidkwa Daadamazhig̃el̃a nai k̃a shatanaha, mbats tl̃eks̃era Daadamazhig̃el̃a s̃eg̃haw̃is̃eg̃ da t̃eg̃h̃er k̃eskurama. 29 "Maay wa d̃agaad̃eg̃ da ṽegỹa dadda ndz̃ed̃ hutsavarvan ña almanan biya, ba z̃enngwa bamma takwasaṽant̃ ña dadda ndz̃ed̃ena, lakuti huts̃eṽarvahuts̃eg̃ ña almanana. 30 "Daddakwa maay ̃emt̃ad̃ d̃a kai biya, tl̃eg̃humar ña iina, dlãb̃ daddakwa m̃elghwad̃ bi k̃a dzahgaan biya, kwaz̃eg̃ bad kwaz̃aga. 31 Mbakyarvad kwaha, ̃en tagkurtaga, da b̃eshiṽt̃ernãb̃eshig̃ k̃a uudah aandzu hulfa kwar k̃a haip ard badza daaga kwa ̃bagara ña iit̃era, aiciya, daddakwa badza daaga Shid̃ekwa Daadamazhig̃el̃a d̃a b̃eshvarna biya. 32 Akwama tagadatag̃ ña uudañ k̃a ̃el̃b̃ega nennig̃ t̃a Z̃era Uuda da b̃eshvarnãb̃eshiga, aiciya, bad̃em ña daddakwa ñenna Shidkwa Daadamazhig̃el̃a d̃a b̃eshvarna bi ba d̃em biya. (aĩoñ g165) 33 "Uuf marawa yaa z̃er marawa, uufi ghwad̃a yaa ba z̃er ghwad̃a, ma kwar k̃a uufa ñeg̃h̃vaakañeg̃h̃eg̃ t̃ed̃vad zarhaana. 34 Kuram fad̃ega ghavalahaañ k̃elaadahna, am da tag ndar ña uuram k̃a d̃egitah maraw kuram ndakwani am k̃eladahi? Abi, d̃egiti ma ̃ervidmahud̃ wa tag ña gh̃aiya. 35 Uuda jiira ba jiir wa sagal ma ̃ervidmahudaana, uudi k̃elaada ba k̃elaad̃er wa sagal ma ̃ervidmahudaana. 36 "̃En takurtaga, bad̃em ña ̃el̃b̃eg̃ah ghwad̃ kwa tagarda ña uudaha, ar da tagaan daghuvala ta shariya. 37 Ad̃aba t̃ed̃vad ̃el̃b̃eg̃ahagh wada tak ña uud k̃a shariya, bi da maay ña uud

ghazakghazæg biya, bi da ghazæka næ uuda.” 38 Am kyalæma lii tsaga adzahadzah ard Farisiyah taa kæ Yesu, “Dadda tsaga dægita, makamaa naagaan magha markæmndadan kæ dæga særga.” 39 Ngwatærangug næ Yesu amaa, “Uudaha zamana ar kælaadaha, dlaða ar za lanngiya Daadamazhigæla. Ar gata maa marævtærdæ næ dæga særga, maay watlæræn kæ dæga særgi da marævtærmæræg biya, bamma dæga tlayang Yunana. 40 Bandkwa bæga næ Yunan kæ hæng hækerd baz avæd baz faci ma huda kilfa. Da bandkwah dlað næ Zæra Uud da bæ hæng hækerd baz avæd baz faci ma kusægha haaya. 41 Daghuvala ta shariya, uudaha Neneva ar da ciig æmtad dæ uudaha zamana, ar martærdæ kæ uudaha zamanæn taakiya ar ghazaghazana, adaba pælara mbakyarvad ælbæg marawæn tagada næ Yunan næ iitær kæ ghæra. Wan ci, næ daddakwa juujig kæ Yunan vaakwana. 42 Daghuvala ta shariya, da ciig næ tlækæssa Sheba uusa æmtad dæ uudaha zamanæna. Martærdan taakiya ghazaraghazæga, adaba ghæravaana sal vaka bætky sa cinnga dabariya Salumana. Wan ci, daddakwa juujig kæ Salumana vaakwana.” 43 “Akwama salsæg næ Shatanah ma vægha uuda, kaa gwayiyav kæ iin gata vakavaka diyakudæg tlækæna biya, adaba maay næ yu vakavaka kwahiin biya. 44 Ngæl ba tagan taakiya, ‘æn guya daas da vakavaki sanal naiya.’ Akwama guyaagwig daasa, tlægharaatlæg kæ hænyahæn maay aandzu ændwar biya, dlaða hyadahydæna badlaðadlana. 45 Kaa dagal kæ iin dzægdaan kæ kwatlæræn kæ shatanah uudiffa kwa jaruujig kæ iin dæ kælaadæra, kaa daas kæ iitær ar ndzan vaakwaha. Tæhalakwaha ndzægana uudanæna, da jæguujig kæ ndzæganaanæn ndza wuræn kæ badzæga. Da bandkwah dlað næ uudaha zamanæn dæ kælaadæra.” 46 Tæghærdæga tagtær ælbæg næ Yesu kæ uudaha, kaa sagau kæ babbaana ard zarha babbaan ar ghacan gyimæla, ar naa taaghai dæ iina. 47 Am næ uuda næ iin taa kæ Yesu, “Wai baabagha ard dæ zarhabaabagh ar ghacga gyimæla, ar naa taaghai dæ kægha.” 48 Aiyam næ Yesu taa kæ uudanænna, “War næ baabara ard zarha baabarni?” 49 Kaa maraa mbærzahaan kæ iin dæ dæva aiyama, “Wan næ baaba ra ard zaraabahar vaakwana. 50 Badæm næ daddakwa bæ dægiti naag næ daadar kwa ma ghærazhigæla, iin zæraabara, ard dæghwa baabara ard baabara.”

13 Ba daghuvala kwahiin kæ faciya, kaa sægalsæg næ Yesu hænyahiina, ngæl dagal kæ iin cæhuran tæ ghaiya yuwa haiya. 2 Kaa faðav kæ uudah badyak sa tæghær kæ iina, mbakyarvad kwaha kaa daas kæ iin damma pæra yuwa cæhurana. Kaa ghacgaghacæg kæ uudah tæ ghaiya gardza. 3 Kaa tagtærtæg kæ iin kæ dægita badyak dæ garava, amaa, “Mæng dadda riig kwa dal da riiga. 4 Riig næ iina, kaa bælgælbæg kæ kyalæma hulft dæ duula, kaa caguucæg kæ diikaha. 5 Kyalæm bælal dat caccæhælæw vakavaki maay næ haay dyæk biya, kaa læghær bæ watswatsa adaba maay næ haay dyæk biya. 6 Ghwut bæ næ faciya, ngæl fuug kæ iitæra, adaba baharabi kæ tlali vaivai biya, kaa ghulæg kæ iitæra. 7 Kyalæm bælal damma takka, kaa ghwubararaa næ takka, tsarva kæ bælauiwa. 8 Kyalm bælal dat haay marawa, kaa ya zær dærmækka, kyalæm kul ængkwaha, kyalæm dlað kul hækerda. 9 Dadda kwad hyæmiya cinngaana aa cinnga.” 10 Kaa dagau kæ mbærzah davakaan ar ndavaru taakiya, “Aujibæg agha tagtær bad garav kæ ælbæg kæ uudahi?” 11 Kaa ngutæraangug kæ Yesu, amaa, “Haiyakuranthaig næ uud am særa kæ dægiti shæbæshæban ma tlækæsæra Daadamazhigæla, kiyava iitæra vælævtær biya. 12 Adaba badæm dadda kwad dægita, da fævarnaafæga badyaka, dlaða da jæguujig tæ iin bæ vaivaiya, dadda kwa maay dæ vakai biya, da kæsarævkæssæg aandzu bæ hædikæni dæ vakai næ iina. 13 In wan tagtær nai kæ ælbæg dæ garavna, “Aandzu ar væzægaana ar næghæga biya, aandzu ar cinngaana, ar cinnga biya dlaða ar næghægaaka biya.’ 14 “Righætrighæg næ tlayangngæra Ishaya tæghær kæ iitær taakiya, “Am da cinngaana am da cinngaaka biya, am da væzægaana, bæ dæm am da næghægaaka biya. 15 Adaba uudahaan bæ dækdæk næ ærvidmahudaatæra, ar cinnga bæ dlah dæ hyæmiyahaatæra, dlaða ar hæðardu kæ gyiyahaatæra. Maa maay ændkwah biya, maraa næghæganæg dæ gyiyahaatæra, maraa cinngacinng dæ hyæmiyahaatæra dlaða maa nægharaakanæghæg ma ærvidmahudaatæra ar pæla kæ ghæra æn mbætærnana.’ 16 “Bark næ gyiyaharuwa adaba ar næghæganæghæga, dlaða hyimmæyæharu ar cinngacinnga. 17 Bak jiira æn tagkurtæga, tlayangaha ard uudaha jirjira bæ dýaka, naharnahæg kæ vazza dægiti næghama næ uurama, næghara biya, ard dægiti cinngama næ uurama, cinngara biya. 18 “Wan næ dægiti tuuk vakai næ garava dadda riigna. 19 Badæm

dadda kwa cinnghacinng kə əlbəg təghər kə tləksəra, dlaḃa nəghaaka biya. Kaa sagau kə shatanaha ghəldan kə əlbəgən sagal ma ərvīdmahudaana, kwanən kə hulfa iin wa ḃalal dat duula. **20** Hulfən ḃalal dat cacchəlawna, iin garava uudahanən cinngaracinng kə əlbəgna, dlaḃa dləgharadləghəg bad hwaḃəga. **21** Adaba baabi kə tlali biya, fadghəraan ba dəga sart hədiikəna, səghəv ba dlaf kwakyarvad əlbəgiina, kaa tagwzhatagw kə iin də fadghərana. **22** Hulfən kwa ḃalal damma takkəna, iin garava uudi cinnghacinnga kə əlbəga Daadamazhigəla, dzama kadlannga duniya ard hyahəra, tsəgharvatsəg kə ḃəlauwa yaa bi kə zər biya. (aiōn g165) **23** Hulfən riyava tə haay marwna iin garava dadda kwa cinnghacinnga kə əlbəga Daadamazhigəla dlaḃa nəghəghaakanəghəga, ngal yaa kə zəra, kwana dərmaḃka, kwana kul unkwaha, kwana kul həkərda.” **24** Vəlatərvələg nə Yesu kə kwatlərn kə garava, amaa, “Da gərav nə tləksəra ghərazhigəl də uudi riya hulf maraw ma guhaana. **25** Ma sartən hənna haar nə uudah badəmma, kaa dagal kə dadda tləghuman riyaars kə dləgh miizhangyil həyiina, ngal dasaana. **26** Ghubara ba nə həiya yaak kə zəra, dləgh ndakwani ghubaraghubarga. **27** “Kaa sagau kə kwatnahahaan ar tagar kə dadda hənyahaatər taakiya, ‘Dadda hənyaha, mbats hulf maraw bi wa riigha nəng ma guhaghən biya? Aa səga ndar ka ci nə dləghi?’ **28** “Aiyama taa kə iitəra, ‘Dadda tləghum wa ḃagaa kwaha.’ ‘Aiyam nə kwatnahaan taa kə iin, ‘Agha naagaan kəm tadḃan kə dləghahaana?’ **29** “Amaa taa kə iitəra, ‘Tadḃan biya, aa nali vaka tadḃa dləgh kəskuram am tadḃan baz həi biya. **30** Aduwamtərduug aa ghubaraghubarg ba əmtaf tangw damma sarta ghuda həiya, ma kwah kə sarta ən da tagtərtag nai kə lii ghuda həiya ar da farzha aghwa dləgha ar ngwadant adəgwal adəgwala həvars kaara, dzahvant nə həiya dīivəḃəm damma kuvəra.” **31** Vəlatərvələg nə Yesu kə kwatlərn kə garava, amaa, “Tləksəra ghərazhigəla band hulfa zəra mastad kwa riya nə uudan ma guhaana. **32** Iin wa mishish ma hulfah badəmma, akwama ghubaraghubarga, juguujig kə dəgitahi riiva ma dyaghar badəmma kaa nəg kə uufa, kaa ḃa vəgyahaatər kə diiak tə dəvahaana.” **33** Gwiya vəlatərvələg nə Yesu kə kwatlərn kə garava amaa, “Tləksəra ghərazhigəla band yista kwa kəḃghant nə uusiin də taasa ahupi həkərda, kaa

uushigətuushig kə ahupiyin badəm də yistina.” **34** Tagatərtag nə Yesu kə dzahava uudah badəm kə dəgitah də garava. Maay nə dəgiti tagatər nə iin kwal garav biya. **35** Tədḃad kwan wa rəghvant nə dəgiti tagada nə tlayang Ishaya taakiya, “Ən da tagaan kə əlbəg də garavaha, dəgiti ndza shəḃashəḃan gwil fəgarzha duni, ən da tagaana.” **36** Kaa dūtərsəduug nə Yesu kə dzahava uudaha, kaa daas kə iin da hənyaha. Ngəl tləgaraatləg kə mbərzahaana, am nə iitər taa kə iina, “Tagkəməndtag kə dəgiti tuuk vakai nə garava dləgh ma guhna.” **37** Kaa ngutərangung nə Yesu amaa, “Dadda kwa riya hulf marawa, iin Zəra Uuda. **38** Guhna iin nə duniya, hulf marawna, iin zarha tləksəra Daadamazhigəla. Dləghna iitər zarha shatanah. **39** Dadda tləghumən riya dləghna, iin shatanaha. Sarta ghwuda həina, iin ghyənnga duniya, lii ghuda həiya iitər nə zarhaḃəga Daadamazhigəla. (aiōn g165) **40** “Bandkwa dzahav nə dləgh həvars nə kaara, da band kwah daghuvala ghyənnga duniya. (aiōn g165) **41** Da ḃəlgəan Zəra Uud kə zarhaḃəgaana, ar da dzahaant badəm kə dəgitahi fəgara uudah kə ḃa haipa, baz lii ḃa tləra kəladər badəmma, ar da lagwtərda dagal ma tləksəraana. **42** Ar da diitərdəm damma kaara faaya, vakwaha ar da tuuga ar da ghwada dəv də tlərdə. **43** Təhalakwaha ar da mbiig band faciya nə uudaha jiiirjiira ma tləksəra daddaatəra. Dadda kwa də hyəmiya cinngaana aa cinnga. **44** “Tləksəra ghərazhigəla band almani kwa shiḃavəna ma guuha, kwa tləkəna nə uudana ngəl gwiya shiḃnanna, mbakyarvad dyakəra hwaḃəga kaa valət kə dəgahaani dəvakai nə iin badəmma, ngəl səgwa kə guuhiina. **45** “Gwastəna, tləksəra ghərazhigəla band zəra kasəkwa, kwa gata akura ndannga. **46** Tləkəna ba nə iin kə akurən ndanng pal ba vaivaina, ngəl valət kə dəgahaan badəm səgwa kə iina. **47** “Gwastəna dlaḃa, tləksəra ghərazhigəla band amshiya vaiya kilfa kwa ḃəlavḃəm damma yuwahaiya, vaiyitvaig kilfah shahshaha. **48** Righət ba nə iina, ngəl təḃḃatəḃəg kə yaa daddaha vaiya kilf dat ghaiya gardza, ar dzəraakan kə kilfahi marawa, ar dīivəḃəm damma alghwa dīivəḃan nə wa maraw biya. **49** Da band kwah daghuvala ghyənnga duniya, ar da sagau nə zarhaḃəga Daadamazhigəla, ar da tagwtərzha kə kəlaadah sagal ma uudaha jiiirjiira. (aiōn g165) **50** Ar da diitərdəm kə kəlaadah damma kaara faiya, vakavaki ar da tuug nə iitəra ar ghwada dəv də tlərdə.” **51** Am nə Yesu taa

kə iitəra, “Nəghamaakanəghəg kə kwanahaan badəmma?” Kaa ngug kə iitəra takiya, “Aana.” 52 Aiyama taa kə iitəra, “Mbakyarvad kwaha badəm dadda tsaga adzahadzaha kwa nalnəg kə mbərz ma tləksəra ghərazhigəla, band dadda hənyaha kwa sadda daala almana ard ənghura alman vaka fəgaana.” 53 Ghyənng ba nə Yesu tagtər dəgitah də garava, kaa dagalaan kə iina. 54 Dagha ba nə Yesu damma kəssana, kaa fəgarzhafəg kə iin tsagtər dəgit kə uudah ma guda dzəgwazhigəlaatəra, kaa 6a jappər kə iitəra, ar taakiya, “Aa tləkəna mər nə uudanən kə hulfa kwan kə dabari ard də ndzəda 6a tləraha jappərni? 55 Zəra kafintini wan kwan biya? Babbaani wa dəhav də Maryam biya? Zarhaababani nə Yakuba, Isuvu, Siman ard Yahud biya? 56 Dughwaha babbaan bi wa əmtəd də kəmyamən biya? Tləkənamər kaci nə iin kə kwanahaan badəmmi?” 57 Kaa badzəg kə ərvidmahudatəra. Am Yesu taa kə iitəra, “Bamma kəsaana ard hənyhaan wa maay nə tlayanng də ndanng biya.” 58 Baga bi nə iin kə dəgaha jappər dyak vakwah biya, adaba ar maay də fadghər biya.

14 Ma sarta kwah wa cinngaha nə Tləkəs Hirudus kə əlbəg təghər kə Yesu. 2 Amaa taa kə kwatnahahaana, “Kwan kə uuda, Yuhwan dadda tsuufəg waa ciigət ma gətlaha, iin waa tləkəna nə iin kə ndzəda 6a dəgaha jappərahaana.” 3 Adəba ndza viyətviig nə Hirudus kə Yuhwana, takwasanta, bəldəm damma guda bərfin kwakyarvad Hirudiya, uusa zəra babbaan Filigusa. 4 Adəba ndza tagartag nə Yuhwan kə Hirudus taakiya, kalkalaan bi kə iin kəssa Hirudiya biya. 5 Bakəvakwaha nahanahəg nə Hirudus kə tsa Yuhwana, ndza gədza gyiia uudaha, adəba haiyaranthaig nə uudah taakiya tlayanga nə iina. 6 Səgha ba nə sarta 6a kwaanda Hirudusa, kaa shakaləg kə dughwa Hirudiya təvuukwa ghulabaha, fəgharaafəg kə Hirudus kə cinnga əmtaakər ba vaivaiya. 7 Təgharatəg kə langyiya baz zəgara gwədəg taakiya, da vələgarvələg kə dəgiti ghaləg nə iin badəmma. 8 Ngal diigaradiig nə babbaan kə sawariya dəgiti da tag nə iina, amaa, “Aa vəlwavələg nə uud kə ghəra Yuhwan dadda Tsuufəg bandakwan ma kwatama.” 9 Cinnguu bi nə tləkəs kə əmtakəra əlbəgiin biya, adəba mbakyarvad ngwadəgi zaa nə iin təvuukwa ghwulabahaana, ngal tagaan kə iin taaki aa vəlvarvələg nə dəgiti

naag nə iina. 10 Bəlant kə uud damma guda bərfina ghudva ghər tə Yuhwana. 11 Səvdaa nə ghəraan ma kwatama, vələvar kə dughwiina, kaa lanngardaa kə iin kə babbaana. 12 Kaa sagau kə mbərzaha Yuhwana ar kəssant kə tləwa vəghaan ar hədənana, təhala kwaha ngal daagal kə iitər ar tagar kə Yesu. 13 Cinngaha ba nə Yesu əndkwaha, kaa daas kə iin damma pəra yuwa, ngal dagal da vakavaki maay aandzu əndwar biya, ndzan ba daghuvaana. Cinngara ba nə uudaha, kaa sagal kə iitər ma kəssahaatəra, ngal dagal kə iitər gatəgaana. 14 Səghal ba nə iin ma pəra yuwa, kaa nəghəganəghəg kə iin kə uudah ba dyaka. Ngal zhutərdaalazhuuga, dləfa mbəhtəra kə lii yang bi ma iitəra. 15 Dəm ba faci kə bəladaaya, kaa dagau kə mbərzahan da vaakana, am nə iitəra, “Kwan kə vakavaka maay aandzu ndəwar biya, dləfa hərəz faci kə bəladaaya. Dutərsduug kə uudaha kiyava dagal kə iitər damma kəsah ar gatə dəgzəga.” 16 Aiyama nə Yesu taa kə iitəra, “Maay nə tləra dagalaatər biya. Vəlamtərvələg nə uuram kə dəgzəga.” 17 Am nə iitəra taa kə iina, “Dəgiti vakamnd vaakwaana, ba bəruudi dləfa ard kilf bu kaltiia.” 18 Aiyama, “Anakam da vakara.” 19 Ngal tagtərtəg kə iin kə uudah aa cahwararacahwarəg tə kazhakwa, kaa kəsgantkəsəg kə iin kə bəruudi dləb ard kilf buwa, dzəgant kə iin kə ghəraan damma ghərzhigəla, tagar kə uus kə Daadamazhigəla. Təhalakwaha, lahəna kə bəruudina vəltər kə mbərzahana ar tagwtərna kə uudaha. 20 Badəmmaatər zaruuzəga tlatərtləga, ar dzahaant nə mbərzahaan kə ghwadəgahaani təmaatəmga, righantrighəg kə alghw kəlaawa tar buwa. 21 Uudahi zaruuzəga tamaha ghwalvah alfu dləfa, maay ba nə zərha ard ənghwasah biya. 22 Bad ghyəngaatər waha, kaa fətəraafəg nə Yesu kə mbərzahaan damma pəra yuwa, kiyava dagal kə iitər zungw təghər kə iin dat ghyaba kwah kə gardza, adəba paka salama uudah nə iina. 23 Təhalakwa salamada nə iin kə uudaha, ngal dagat kə iin da dzəgwazhigəla ma aghw ba daghuvaana, bəlgħaraabələg baz avəd vaakwah ba daghuvaana. 24 Ma kwahiina sarta ndza ma taataka yuwahaiya nə pərayuwa, kaa tsəgaan kə fəd kə ghubədəga yu dat pərayuwa, adəba ndza ba gyar nə fəd də pərayuwa. 25 Tamaha karfe həkərda avədə, kaa happa dagal kə Yesu təghəra yuwa da vak mbərzahaana. 26 Nəghara ba nə mbərzahaan kə iin happa dagal də shig təghəra yuwa, kaa gədzəg kə iitəra. Ar

hulög mbakyarvad dladlawa ar taakiya, “Dadda kwa sègal tã afka.” 27 Bat watsëra, kaa tagtërtag kã Yesu taakiya, “Ndavam biya, ba kaiya, gëdzam biya.” 28 Kaa ngug kã Bitrusa amaa, “Yaazhigëla, akwama ba këgha, ðaakwadaag sa vakaagh tãghëra yuwa.” 29 Aiyam nã Yesu, “Asëga.” Kaa sagal kã Bitrusa ma përayuwa, farzha kã dagal tãghëra yuwa da vak Yesu. 30 Nëghëgha ba nã iin kã fëd ciyëtciig bad ndzëda, kaa gëdzag kã iina adaba fëgharzhafëg nã yu kã ndëgaana. Kaa huulëg kã iin amaa, “Katkwakatëg, Yaazhigëla.” 31 Bat watsëra kaa vëlëgaan kã Yesu kã dëvaan viyita, aiyama “Këgh dadda hëtsahëtsan nã fadghërna, aujilbëg agha ða ndawndawi?” 32 Daragha ba nã iitëra damma përayuwa, kaa kyabalgakyaabälëg kã fëdna. 33 Kaa bagarnësëbag nã lii ma përayuwën kã kwatnahër kã Yesu, ar taakiya, “Bak jiijiira agha Zëra Daadamazhigëla.” 34 Dzëvara ba nã iitër kã yuwa haiya, ar tsugwa ma Janisarar. 35 Nëgharaaka ba nã uudaha kësiiin kã Yesu, kaa bëla ghai kã iitër damma kësahi tãghar kã iitër badëmma, ar sardëv kã lii yang bi badëmma. 36 Kaa ghalgaan kã iitër maa diutërnaa kã lii yang bi maraa tapnan aandzu ghaaya sëdavaana, badëm lii taparnatapëga mbaharambahëga.

15 Tëhalakwaha kaa sagau kã kyalëma Farisiyaha ard lii tsaga adzahadzah sagal ma Wurshalim da vak Yesu am nã iitëra, 2 “Aujilbëg kã mbërzahagh ar këlla dëga daadijaha tlëvuukwahi? Adaba ar maay bara dëv lakwti ar da zaa kaf biya.” 3 Aiyam nã Yesu taa kã iitëra, “Kuramëm, aujilbëg kësukuram am këlla adzahadzaha Daadamazhigël kwakyarvad dëga daadijahawi? 4 Am nã Daadamazhigëla, ‘Faarafëg kã daadagh ard baabagha,’ dlabä ‘Badëm dadda ðaava daddaana bi babbaana, barari tsavva.’ 5 Kuram am tsagtërtsag kã uudah taakiya, akwama mëng nã uudani dë dëgit kwada mëlgaru kã daddaana bi babbaana, ngal tagaan taakiya, ‘Badëm nã dëgiti mammaa da tlakëna nã uuram vakara, fanarafëg kã Daadamazhigëla.’ Mbakyarvad kwaha fëghaara bi kã daddaan ard babbaan dëvakai biya. 6 Mbakyarvad dëgaha daadijaruwa, namdäl nëg nã uuram kã ëlbëga Daadamazhigël kã dëga lakëra. 7 Kuram muuniyahaana! Mbats ba jiiir nã tlayanngëren tagada nã Ishaiya tãghër kësukuram taakiya, 8 “‘Udahaana, ar fëkwara bat vaa ghai kalti, ërvidmahudaatër bitky dë kaiya. 9 Ar ðaggwa

ba gyaan kã kwatnahëra, ar tsaga adzahadzaha uudah tãghër kã ëlbëga Daadamazhigëla.” 10 ‘Dahatërdëdahëg nã Yesu kã dzahava uudah da vakaana, amaa taa kã iitëra, “Cinngamcinnga am nëghaakana. 11 Dëgiti daadamma ghaiya kã uud bi wa fëgara kwadlambër kã uud tëvuukwa Daadamazhigël biya. Bamma dëgiti sagal ma ghaiyaana.” 12 Kaa sagau kã mbërzahaan da vak Yesu am nã iitëra, “Agha sërgasërg taaki aandzaa badzgalbadzëg nã ërvidya Farisiyah sarta kwaraa cinnga nã iitër kã ëlbëgna?” 13 Aiyam nã Yesu taa kã iitëra, “Badëm nã riigi kwa riiya nã Daadari ma ghërazhigël biya, da tadava. 14 Aaduwamtërdüuga. Ar gulfah nã iitëra, lii tada gulfaha. Akwama gulf wa tada gulfa, ba bërkudaatër ar mbëda daay damma afëka.” 15 Aiyam nã Bitrusa taa kã iina, “Tagkëmndtagg kã dëgiti tuuk vakai nã garavna.” 16 Aiyam nã Yesu taa kã iitëra, “Mbats gwaastën nëghamaaka biya? 17 Badëm nã dëgiti zëguu nã uuda, ba zënnëgw da bak ghaiyaana, kaa damma hudëana, tãhala kwaha kaa sagal ma vëghaana. 18 Dëgiti aa sagal ma ghaiya uuda, aa sëgal bamma ërvidmahudaana. Iin wa fëgara ndzëgaana kwadlambër kã uud tëvuukwa Daadamazhigëla. 19 Adaba sagal bamma ërvidmahuud nã dzama dëgit ghwada, ndë tsa sifëga, ða gwaragwara, ða gëlla, shiida fiida, ard badza daaga. 20 Kwanahaan wa fëgaraa ndzëgaana kwadlambër kã uud tëvuukwa Daadamazhigëla, za kaf kwaal bara dëv bi wa fëgaraa ndzëgan kwadlambër kã uud tëvuukwa Daadamazhigël biya.” 21 Dughars ba nã Yesu kwahiin kã vakavaka, ngal dagal kã iin damma larda Taya ard Sidon, 22 Kaa huula saas kã uusa yaa Kan'ana, amaa, “Zhukwadalaazhuug, Yaazhigëla, Zëra Dauda. Mëng nã dëghwar kwa vëlgar nã shatanah kã dlaf ba vaivaiya.” 23 Tagghar bi nã Yesu aandzu ndau biya, kaa ba sagau kã mbërzahaa da ghalgaana, aiyam nã iitëra, “Lagwarslagw kã uusna, adaba gata këmyamma dlabä mbakiyammëbëg dë huulëga.” 24 Ngwatërangug nã Yesu amaa, “Bëlakwadi mbakyarvad tughwaha Isra'ilën zaharazahëgën nã uuda, mbakyarvad uudahi tlërën biya.” 25 Ngäl sagau kã iin këlla kã ghunnj tëvuukwana amaa, “Yaazhigëla, mëlwadmëlga.” 26 Aiyamaa, “Kalkalaan bi kã kësvant nã kaffa zarh bëlëvtërdä kã ghëgyah biya.” 27 Amaa, “Aana, bandkwah, Yaazhigëla, aandzu ghëgyaha ar cagaan kã pashpasha kaffi bëlgäl vaka zëg kã dadda hënyahaatëra.” 28

Kaa ngugarangugg kə Yesu amaa, “Uusəna, fadghəragh ndzəfandzədana, tsakatsəg nə uud kə puutagha.” Bat watsər kaa mbəgambəg kə dəghwaana. **29** Ciyit ba vaakwahiin nə Yesu kaa ta ghaiya Yuwa haiya Galili. Ngəl dagat kə iin dat kungula aghwa, cəhurana. **30** Kaa sagau kə uudah badyak da vakaan də ghurdikaha, gulfaha, lii əmtsamsan nə uubiya, makwayaha, ard uudahi tlərən badyaka, ar diitəra təvuukwana. Ngəl mbahtərana. **31** Nəghgha ba nə uudah kə makwayah ar taa ghaiya, lii əmtsamsan nə uubiya, uubiyatər nalnəg balapiya, ghurdikah ar dagala, gulfah dlaḅ ar nəghəganəghəga. Kaa galla Daadamazhigəla yaa Izra'ila kə iitər badəmma. **32** Təhala kwaha, ngəl dahtərətədhəg nə Yesu kə mbərzahaan amaa, “Ən ḅa zhuwadaala kwanən kə uudaha, həngah həkərd wan kwana ar ba əmtəd də kaiya, ba kwal dəgzəga. Ən naay kə dūtərsəduug daas də wai biya, adaba haik diya haar kə iitər təghərdəga.” **33** Am nə mbərzah taa kə iina, “Da tləvkəna mər nə dəgzəgən da tlətəraara kə uudahaan ma təghal vaakwani?” **34** Kaa ndavtəruundavəg kə Yesu taakiya, “Dummba bruudi ngwən wa vakaruwi?” Aiyam nə iitəra, “Uudiifa ard mishish kilf hədiikəna.” **35** Kaa fətəraafəg kə iin kə dlamakəlaaw cahwargan tə haaya. **36** Kəsant kə iin kə dummba bruudi uudiifən ard kilfna, tagar kə iin kə uus kə Daadamazhigəla lahnana. Vəltər kə iin kə mbərzahaana, kaa vəltər nə mbərzahaan kə uudaha. **37** Badəmaatər zaruuzəga, tlatartləga, kaa dzahgəntdzahəg nə mbərzahaan kə ghwadgahaan ar reghant kə aləghwah uudiifa. **38** Uudahi zaruuzəga, tamaha damma ghwalvah alfu uufadə, maay ba nə ənghwasah ard zarh biya. **39** Salamada ba nə iin kə uudaha, kaa damma perə yuwa, ngəl dagal damma haaya Magadan.

16 Sarəvsəg nə Farisiyaha ard Sadukiyah da vak Yesu kiyava fishəgaan kə iitəra, kaa ghalgaan kə iitər ma martərdan kə dəga sərəg kwa da mara taakiya, səghhi vak Daadamazhigəla. **2** Ngutərnaguga, amaa, “Akwama ḅəlaaḅələg nə hwaasa, ma nəghəmanəghəg kə zhigəla ba kyanga, am tagaan taakiya da maraw nə kəs dlakaduura. **3** Akwama nəghəmanəghəg kə zhigəl ba kyanga dlakaduur wur ciyitciig nə ghabaga, am tagaan taakiya, ‘Da hyiyav nə yuwa hiinanna.’ Am

nəghəgaakanəghəg tsau kə ndzəgana zhigəla. Dəmakurvaa ndar kaci nəghəgaaka ndzəgan kwanən kə zamani? **4** Uudaha zamana ar maay də jiir təvuukwa Daadamazhigəl biya, dlaḅa ar kələdaha. Ar nagan mara nəgha kə dəga sərəga, da maay marvətərmərag nə watlərən kə dəga sərəg biya, bamma dəga sərəga Yunana.” Kaa diutərsəduug kə iin ngəl dagalaana. **5** Daral ba nə mbərzahaan dat ghyaba kwah kə gardza yuwa haiya, mbats viyaatəraaviig nə kəsa bruudiya. **6** Aiyam nə Yesu taa kə iitəra, “Famfəg kə hyəmiya, dlaḅa am fəgaan kə taad tə yista Farisiyah ard Sadukiyaha.” **7** Kaa fagarzhafəg kə iitər tagaan ma taatakātər taakiya, “Mbakyarvad kəsyamant bi kə bruudi nii?” **8** Nəghghaaka ba nə Yesu əndkwana, aiyama, “Kuuram lii hətsahətsan nə fadghəra, aujilbəg am taaki am maay də bruudi biyi? **9** Mbats gwastən nəghamaaka biya? Viyakuraviig nə diuli gəlantəret nai kə uudah alfu dləḅ də dummba bruudi dləḅa? Alghwa ngwən wa dzahamant nə uurami? **10** Nii ma sarta kwa gəlantəret nai kə uudah alfu uufad də dummba bruudi uudifna, alghw ngwən wa dzahamant nə uurami? **11** Aujibəg nəghəghaamaka bi taakiya ən tag təghər kə bruudi bi nai kə əlbəgən biyi? Amaaya, famfəg kə hənkal tə yista Farisiyaha ard Sadukiyaha.” **12** Təhalakwah wa nəgharaaka nə mbərzahaan taakiya, tagtər taaki aa farfəg kə hənkal tə yistin kwa diiyav ma bruudiyin biya, mbats tagtər taakiya aa farfəg kə hənkal də tsagaana Farisiyaha ard Sadukiyaha. **13** Səghal ba nə Yesu damma larda Kaisariya Filibi, kaa ndavtərundavəg kə iin kə mbərzahaana, amaa, “War nə Zəra Uud mar tagaan nə uudahi?” **14** Aiyam nə iitəra, “Kyalma ar taakiya Yuhwan dadda tsuufəga, kyalmah ar taakiya, tlayanga Iliya, kyalmah dlaḅa ar taakiya Irimiya bi pal ma tlayangaha.” **15** Aiyama taa kə iitəra, “Kuraməm ən war nai mam tləg nə ghəraruwi?” **16** Kaa ngwangug kə Siman Bitrusa taakiya, “Kəgh nə Kəristi, Zəra Daadamazhigəla kwa də shifəga.” **17** Aiyam nə Yesu taa kə iina, “Agha də bark nəng, Siman zəra Yunana, adaba uud bi wa markada kwanən biya, aa markada nə Daadar ma ghərazhigəla. **18** Ən tagaktəga, agha Bitrus nənga, agha band akur kwa ndəra nə uudan kə həngah tə vakaiya, ən da baatlər də kəgh nai kə fətərna ndzəd kə yaa daddaha gata kaiya, kwa da maay nə əmtsəg də ndzəda təghər kə iitər biya. (Hadēs 986) **19** Ən da vəlakvələg

kə daga wura tləksəra ghərazhigəla, dlabə badəm nə dəgiti agha ngwudəgant nəng ma duniya, da ngwudav ma ghərazhigəla, badəm dəgiti agha pəlnanəng ma duniya, da pəlav ma ghərazhigəla.” 20 Bəlatəraabələg nə Yesu kə magyi kə mbərzahaan ba vaivai aa tagarar bi aandzu ndəwar taakiya kai nə Kəristi biya. 21 Ciigət ma kwahiin kə sart wa tagatər nə Yesu kə mbərzahaan taakiya, barari dagal damma Wurshalima, da həbuu kə dlada shahshaha, ma dəv kə maalaha ard maala zhiila kəssufah ard lii tsaga adzahadzaha, da tsəvana, tə həng həkərdə da ciivant də shifəga. 22 Ngəl tədant nə Bitrus damma dləmbaava, cagaraa kə gyiya, amaa, “Aa tsanttsəg nə Daadamazhigəla, Yaazhigəla, da dzəgaar bi nə wan də kəgh ba dəm biya.” 23 Kaa gwiyaav nə Yesu da vak Bitrus, amaa, “Yagh vakar Shatanaha, agha akura mbəda uud tə dūul nəng vakara, agha dzamaghər band uuda dəg shiga ndə Daadamazhigəl biya.” 24 Aiyam nə Yesu taa kə mbərzahaana, “Badəm dadda kwa na gata kaiya, bamma dugharsduug kə ghəraana, kəsant kə tlabə hətəgaana, gatakəwatəga. 25 Adaba badəm dadda kwa na kata shifəgaana, da bəgaan dagala, Badəm nə daddakwa bəlda shifəgaan mbakyarvad kaiya da tləknatləga. 26 Au pēdaan kə uud akwama tlakənətləg kə duni badəm, təhalakwaha bəldan kə shifəgaani? Nii auwa da vələda nə uudan dlakulva shifəgaani? 27 Zəra Uuda da sii də zərbəlgahaan ma ndangəra Daddaana, da vəlgarvəlg kə dəg shigaan aandzu war kalkala dəgiti bəgaan nə iina. 28 Ən takurtəga, məng nə kyalma uudahi ghaciga vakwanəna ar da maay əmtsəg biya bamma nəghəgharənghəg kə saay Zəra Uuda ma tləkəsəraana.”

17 Təhala həngah əngkwaha kaa langtərdətləng nə Yesu kə Bitrus, ard Yakubu, ard zərababba Yakub, kwa iin nə Yuhwan, dagat damma ghəra aghwa ba kyakw ba daghuvaatəra. 2 Kaa gwiwətgwiig nə ndəgəgan təvuukwatəra, baz hudəvəgaan ndakwi mbiig band faciya, sədavaan ndakwi kaa nəg kə mādəkw ba təlla. 3 Batwatsəra kaa tsəgwatsugw kə tlayang Musa ard tlayang Iliya. Kaa taa ghai kə iitər də Yesu. 4 Aiyam Bitrus taa kə Yesu, “Yaazhigəla, marawa nə ndəgəga miyam vaakwana. Akwama haighanthaiga ən tafəgan kə tsakwamah həkərdə, pal kəskəgha, pal kə Musa, pal kiyava Iliya.” 5 Ma sartən ba ndəgəgan taa ghai nə Bitrusa, kaa

hədtərduhədəg nə akummba, kaa cinngvacinng nə ghai sagal ma akumb taakiya, “Kwana iin zərara, kwan waig naiya, ən cinngaan kə əmtakəraan ba vaivaiya. Cinngamarnucinnga.” 6 Cinngara ba nə mbərzahaan əndkwaha, kaa gədzəgətədzəg kə iitər ba vaivaiya, baz mbəda damma haay kə iitəra. 7 Kaa sagau kə Yesu taptərnana amaa, “Ciyamciiga, gədzam biya.” 8 Kaparant ba nə iitər kə ghəra, nəghara bi aandzu ndəwar biya, nəghara ba Yesu daghuvaana. 9 Ar təghərdəga saay nə iitər ma aghwa, am nə Yesu taa kə iitəra, “Tagamarbi aandzu kə war kə dəgiti amaa nəghəga nə uuram biya, bamma ciyavəntciig Zəra Uud ma gətlah də shifəga.” 10 Kaa ndavgarundavəg nə mbərzahaan taakiya, “Aujibəg kə lii tsaga adzahadzaha Muus ar taakiya, barari bamma tlayang Iliya wada saay ba zənnəgi?” 11 Kaa ngutərangug kə Yesu taakiya, “Ba pakatta da saay nə Iliya, da bədləna kə dəgitah ba dəm, 12 Ən tagkurtag ciya, sahi ba wur nə iliya, nəgharaaka bi kə iin biya, baz bəgar dəgitahi naaghant nə ghəraatəra. Bandkwah dlabə Zəra Uud da həbgaan kə dlaf mizha dəvaatəra.” 13 Ngəl nəghagaakanəghəg kə mbərzahaan taakiya, tagtər təghər kə Yuhwan dadda tsuufəga. 14 Daral ba nə iitər da vaka dzahava dlamaa kəlaawa, kaa sagau kə uuda nə iin da vak Yesu kəla kə iin kə ghunnj təvuukwana, 15 amaa, “Yaazhigəla, zhuwardaalazhuug yagh kə zərara, tsəgwara nə shidkwa shatanaha, həbgaan dlab kə dlaf ba vaivaiya. Shiga ngwən wan ba bəlgəan damma kaara ard yuwa. 16 Langandalang davak mbərzahagha, pəletərvaapileg nə mbəgaana.” 17 Kaa ngugarangug nə Yesu amaa, “Kuram uudaha zamanna, am maay də fadghər biya, am bə kəlaadəra, ən da zəlma əmkyangar nai də kurami? Ən da zəlma əmkyangar nai bəshkur kwanahaani? Ayakam kə zəriin sa vaakwana.” 18 Kaa cagaraacag nə Yesu kə gyi kə shidkwa Shatanhna, kaa dugharsduug kə shidkwa shatanah kə zəriina, batwatsəra ngəl mbəg kə iina. 19 Kaa sagau kə mbərzah sa vak Yesu ma sartən maay aandzu ndəwar vakaan biya, am nə iitər taa kə iina, “Aujilbəg kəskəmnnd pəlekəmnndvaa lagwa shidkwa Shatanahiini?” 20 Aiyam nə Yesu taa kə iitəra, “Kwakyarvad hətsallhətsəg nə fadghəraruwa, ən tagkurtag kə jiira, akwamaa məng nə fadghəraru ba hədikən band zəra mastada, mammaa tagardatag kə aghwən taakiya, ‘Ciig vaakwana, dəg da

vaakwaha,' maa ciiga. Maa maay nē dēgiti pillkurvaapilēg biya. **21** Lagwguvda bi nē hulfa kwanahaan biya, bamma tēdvad dzēgwazhigēla ard kēsa andēla." **22** Dzaharvēt ba nē mbērzahēn ma Galili, kaa tagtērtag nē Yesu taakiya, "Da vēlav Zēra Uud damma dēv kē uudaha, **23** ar da tsēgaana. Tē hēnga hēkērd ta ciivant dē shifēga." Kaa tsētēratsēg kē vēgh ba vaivai kē mbērzahaana. **24** Daragha ba nē Yesu ard mbērzahaan damma Kafarnahum, kaa tlēgaraatlēg nē lii cauwa hadam kwakyarvad vēgya Daadamazhigēl kē Bitrusa, am nē iitēr taa kē iina, "Maay nē dadda kwa tsagkur dēgit diya hadam kwakyarvad vēgya Daadamazhigēl biya?" **25** Aiyam nē Bitrusa, "Digaana." Dagha ba nē Bitrus da hēnyaha, kaa fēgarzhafēg nē Yesu kē tagar ghaiy taakiya, "Au wagha nēghēga nēng tēghēr kē ndavēgni? Ar caug vak war nē tlēksaha duni kē hadam, ar caug vak zarhaatēr nii, ar caug vak uudahi tlērēn hi?" **26** Ngwa ba nē Bitrus taakiya, "Vak uudahi tlērna." Aiyam nē Yesu taa kē iina, "Mbats maay nē zarhaatēr digaan biya. **27** Bakēvakwaha, haik badza ērvīdmahud kē iitēr dē kēmya, dēg damma yuwa haiya bēlēg kē kwanjara, agha wurant kē ghaiya kilfi agha fēgarzha nēng kē vigaana, agha da tlēknatlēg kē kwabi da tlēgaltlēg kē pēlgaana, agha kēsant kē kwabiina, agha diya kē hadamagh ard dēgara."

18 Ma kwahiin kē sarta, kaa sagau kē mbērzah da ndavgaru kē Yesu taakiya, "War kaci wa juujig badēm kē dyakēr ma tlēkēsēra ghērazhigēli?" **2** Kaa dahant kē iin kē zērzēriin sa vakaana, ghacnan ma taatakaatēra. **3** Aiyama, "Bak jiira wan tagkurtaga, akwama namal bi band zērzarhēn biya, am tapna bi kē daa damma tlēkēsēra ghērazhigēl biya. **4** Mbakyarvad kwaha, badēm daddakwa fēsauna ghēraan band zērzērēna, iin wa dyak ma tlēkēsēra ghērazhigēla. **5** Badēm dadda kwa dlēghaadlēghēg kē zērzēr ndē kwanēn ma daagara, dlēghakwidlēghēg kēskaiya. **6** "Badēm nē daddakwa fēgara pal ma zarhahaan kwar fadghēr tē kai kē bā haipa, da ngulēm ba ngudvardēm nē akura vaar dyak ma kuungy bēlvdēm damma yuwa haiya kiyava ndēgaana. **7** Dēga zhuwadaal kē duniya kwakyarvad dēgitahi fēgarāa uudah kē bā haipa, barari sagau nē dēgitahi da fēgarāa uudah kē bā haipa, dēga zhuwadaal kē dadda kwa sagau tēdvad iina.

8 "Akwama fēkaa kē bā haip nē dēvagh bi shigagha, ghuddaghudēg agha bēldana. Da ngulēm agha tlēkkēna kē shifēga damma zērazēr dē dēv palla bi shig palla, tēghēr kwa da bēlvdēm nē uud damma kaara fai dē dēvahagh buwa ard shigahagh buwa. (aiōnios g166) **9** Akwama gyiyagh wa fēkaa bā haipa, tēddatēdēg agha bēldana. Da ngulēm agha tlēkēna kē shifēga damma zērazēr dē gyi palla, tēghēr kwada bēlkadēm nē uud damma kaara faiya dē gyiyahagh bā bērkuda. (Geenna g1067) **10** "Famfēg kē hyimiya, nēnnēmbi aandzu kwar pal ma zarhahaan biya. Ən tagkurtaga, zērbēlgahaatēr ba kēlaa hēnng ma ghēraazhigēla ar naghēganaghēg kē hudvēga Daadar ma ghērazhigēla. **11** Adāba sahi ba kērkangyakw nē Zēra Uud da kata lii zaraazēga. **12** "Mam tlēg nē uuram, akwama dē tuughah dērmāk nē uudana, kaa zaazēg pallaatēra, abi dūugaan kē kul vaslaambad tar vaslaambadēn vaka piig kaa dagal da gata pallēn aa zaazēgēn? **13** Bak jiir wan tagkur naiya, akwama tlakēnatlēg kē tuugh na zēgazēgna, hwadēgaana juujig kē kul vaslambad tar vaslambadēn kwa zahara bi na. **14** Band kwah dlabā nē Daadar ma ghērazhigēla naabi zaan aandzu pall ma zērzarhahaan biya. **15** "Akwama bāgakaabag nē zēraabagh kē haipa, tagarnaatag kē haipaana, aandz ba kēghar dē iina. Akwama cinngakanaacinnga gwighēdaagwiig kē ndzēganaru dē zēraabagha. **16** Akwama cinngakanaa biya, agha gwiya dagal dē uud pal bi uudah buwa, kiyava cinngva nē əlbēg tēdvad shida uudah buwa bi hēkērdā. **17** Akwama lawalēg nē zēraabagh kē cinngtērcinnga, agha tagtēr kē yaa daddaha gata Yesu, akwama lawalēg kē cinngtērcinnga, nēdalnēg band kērdiya bi band dadda dza hadama. **18** "Bak jiir wan tagkur naiya, badēm nē dēgiti am ngudēgant nē uuram ma duniya, ngudanguda ma ghērazhigēla, dēgiti am pēlna nē uuram ma duniya, da pēlav ma ghērazhigēla. **19** "Ən gwiya tagkurtaga, akwama haiyaranthaig nē uudah bu ma kuram kē ghala dēgit ma duniya, da bāgtērēbag nē Daadar kwama ghērazhigēla. **20** Badēm vakavaki dzahvēt nē uudah buwa bi hēkērdā ma daagara, ən ba əmtad dē iitēra." **21** Kaa sagau kē Bitrus da vak Yesu, amaa taa kē iina, "Yaazhigēla, da bāgwi shig ngwēēn nē zēraabar kē haip lakuti ən bēsharnaani? Bāgaabag damma shig uudiffa?" **22** Aiyam nē Yesu taa kē iina, "Shig uudif kalti biya, shig uudif damma kul uudifa. **23** Mbakyarvad kwaha, da

gərav nə tləksəra ghərazhigəl də tləksa kwa naa kədlə dəgahaan kwama dəv kə kwanahahahaana. 24 Fəgharzhə ba nə tləks kə kədləgaana, kaa səvardəvsəg nə uudi gatəg nə iin tə ambəla adawan alfu kəlaawa. 25 Pilgharvaa ba nə pəlgaana, kaa tagaan kə tləkəsən taakiya, aa vəlvətvələg baz iina baz uusaana baz zarhaana baz dəgitahi də vakai nə iin badəmma kiyava pəlgaana. 26 Kaa ghalgaan kə kwatnahaanən kəla kə ghunnj təvuukwana, aiyama, 'Fəwifəg kə huda ən da pəlakpələg badəmma.' 27 "Kaa zhugardaalazhuug nə dadda hənyahaan kə kwatnahən bəsharna kə gəmauwaan ba dəmma duwars dagalaana. 28 "Bad sagala kwatnahən waha, kaa nəghəganəghəg kə iin kə tsaghwa tləraan kwa gatəg nə iin tə gəmauwa səll kəlaawa, ngal viyit kə iin həkyarna kə mbakulera, amaa, 'Pəlwipələg kə gəmauwi ən gatak naiya.' 29 Ngəl kəlgakələg nə tsaghwa tləraanən kə ghunnj təvuukwan ghalgaana, amaa, 'Fəwifəg kə huda ən da pəlakpələg.' 30 Lawaləg nə kwatnahən kə cinngaana, ngəl bəldəm kə iin damma guda bərfina, bamma pəlaapələg kə gəmauwaana. 31 Cinngara ba nə tsaghwa tləraan kə dəgiti dzəghaardzəgna, cinngaru bi kə əmtəkəraan biya, kaa dagal kə iitər ar tagar kə dadda hənyahaatər kə dəgiti dzəghaardzəg badəmma. 32 Kaa dāhgantdāhəg nə dadda hənyahən kə kwatnahəna, amaa taa kə iina, 'Agha kəlaada kwatnah nənnga, bəshankanaabəshig nai kə gəmauwən badəm mbakyarvad ghalgagha. 33 Mbats kalkalaan bi kəskəgh agha zhuwardaala kə tsaghwa tləragh band kwana zhuukadaala naiyin biya?' 34 Tsaatsəg nə ərvīdmahuud kə tləks ba vaivaiya, vəlda kiyava vəlgar dlada, bamma pəlaapələg kə gəmauwiin badəmma. 35 "Da bəgtər bandkwan nə Daadar kwa ma ghərazhigəl kə lii larwaləg kə bəshətna kə zəraabahaatər bad ərvīdmahud palla."

19 Ghyənnga ba nə Yesu kə taa kwanahaan kə dəgitaha, kaa dūgarsduug kə iin kə larda Galili damma larda Yahuda, kwa tə gyaba kwah kə Zaagha Judan. 2 Kaa gatəgaan kə uudah bədyaka, dlaḃa mbahghanambahəg kə lii də kuzah vaakwa. 3 Kaa sagau kə kyalma Farisiyah da fishgaana, am nə iitər taa kə iina, "Tədvd tsagaana Muusa, kalkalaan kə uudan tagwavəgha də uusaan aandzu təghər kə hulfa kwar kə dəgiti bəga nə iina?" 4 Kaa

ngutərangug kə Yesu amaa, "Mbats, karantama bi taakiya, bamma daa zənnngwa, Dadda Virdiga, 'ndəraandərəg kə ghwalva ard uus biya?' 5 Amaa dlaḃa, 'Mbakyarvad kwaha, duugaan nə uud kə daddaana ard babbaan əmtsəvət tə uusaana, ba bərkud ar da nəg kə vəgh palla.' 6 Ar madlai vəgh buwa biya, naralnəg kə vəgha palla, dəgiti aa matləgant nə Daadamazhigəla, aa tagw bi nə uud biya." 7 Aiyam nə iitəra kə iina, "Ma ba əndəkwhə tsauwa, aujilbəg kə Musa taga taakiya, barari ghudvara nə kəkada tagwavəgh kə uusa, dlaḃa lagwvarsī?" 8 Aiyam nə Yesu taa kə iitəra, "Mbakyarvad dəkḃəka ghəraruwa wa haiyakurant musa taakiya, aa ghudvarghudəg nə kakkada tagwavəgh kə uusa, ndza əndkwah bi ma daa zənnngw biya. 9 Ən tagkurtaga, badəm daddakwa tagwvəgha də uusaana, ma maay kwakyarvad gwaragwar biya, ma kəsukəsəg kə kwatlərn kə uusa, baa ba gwaragwar də iina." 10 Aiyam nə mbərzah taa kə iina, "Akwama bandkwan nə ndzagana zhiila ard uusa, mbats ndzəga kwal kəsə uusa wa marawa." 11 Am Yesu taa kə iitəra, "Dəm bi nə uudahi haiganthaig kə əlbəgən biya, bamma lii haitərant nə Daadamazhigəla. 12 Məng nə lii yavvətəra kəḃkyə, ar da kəsuu bi kə uus biya, məng nə lii datlatərət nə uudaha, məng dlaḃ nə lii hayarant nə iitər bad ghəraatər taakiya, ar maay da kəsə uus mbakyarvad gata tləksəra ghərazhigəl biya. Badəm daddakwa haiganthaig kə əlbəgna aa haiyanthaiga." 13 Təhalakwaha, kaa səgardəvsəg nə uudah kə zarha kə Yesu kiyava fətəra dəva, dlaḃa dzəgwtnəra kə zhigəla. Nəghara ba nə mbərzahaan əndkwaha, kaa cəgtəraacəg kə iitər kə gyi kə lii sarardəvsəgna. 14 Am nə Yesu taa kə iitəra, "Duwamtərduug kə zarha sa vakara, tsamtərvə biya, adaba tləksəra ghərazhigəla dəga hulfa kwan kə zarha." 15 Fətərnaa ba nə iin kə dəva, ngəl mələ dagalaana. 16 Məng nə uuda nə iina səghəv sa vak Yesu amaa "Dadda tsaga dəgita, awan nə dəgit maraw ən da bəg nai ən tləkna kə shifəga tangw damma zərazəri?" (aiōnios g166) 17 Aiyama nə Yesu taa kə iina, "Aujilbəg agha ndavakai təghər kə dəgiti marauwi? Ba Daadamazhigəla pal wa marauwa. Akwama agha naagaan agha tləkna kə shifəga tangw damma zərazəra, tsufanttsufəg kə kwanahaan kə adzahadzahaha." 18 Aiyama taa kə Yesu, "Kwar kə adzahadzahahi?" Am Yesu taa kə iina, "Tsəbi kə shifəga biya, bəg bi kə gwaragwar biya, bəg bi kə gəl biya, ghudars

bi dla6 kə fiid kə uud biya, **19** faarafəg kə daadagha ard baabagha,' dla6a 'agha wayant kə tləgharaawakyaghagh band ghəragha.'" **20** Am nə daala zərən taa kə Yesu, "Tsufananttsufəg badəm kə kwanahaana, au dla6 wa təmgwani?" **21** Aiyam nə Yesu taa kə iina, "Akwama agha naagaan agha nal kə uuda jijjiira, valətvaləg kə dəgahagh badəmma, agha tagwarda kə talagaha, agha da tləkənatləg kə dəgshigah ma ghərazhigəla, kaa gatkwagatəg kəskəgha." **22** Cinngaha ba nə daala zərən kə əlbəghna, kaa badzədadbadzəg kə iin kə ərvīdmahuda, adaba dadda hyah nə iin ba vaivaiya, kaa ba mēla dagalaana. **23** Aiyam nə Yesu kə mbərzahaana, "ən takurtaga, da dēgaa ba dlah nə dadda hyah damma tləksəra ghərazhigəla. **24** Ən gwiya tagkurtaga, da tsaftsaf kə adləgwam dagal tē dūula liipər təghər kə dadda hyah daa damma tləksəra Daadamazhigəla." **25** Cinngaha ba nə mbərzahaan əndkwaha, kaa 6a jappər kə iitəra, ba vaivaiya aiyam nə iitəra, "Ma ba əndkwan tsaa, war kaci wada tləkəna katəgi?" **26** Ngəl zhartəzharəg kə Yesu, amaa taa kə iitər, "Kwan kə dēgita 6aga bi vak uud biya, vak Daadamazhigəla 6aga6ag nə wanahaan badəmma." **27** Aiyam Bitrus taa kə iina, "Wai ci, dūwamndardug kə dēgahamnd badəmma kwakyarvad gata kəgha. Au ci wa kəmnda tləkna nəmndi?" **28** Am Yesu taa kə iitra, "Jiir wan tagkur naiya, ma zamanən kwa da sagauna, Zəra Uuda da cihurga tē avəda kwargaan ma tləksəraan kwa ndanga, kuramən gatamkwagatəghna, kuram wam da cihurga tē avədah kəlaawa tar buwa, kiyava kwara kudigaha yaa Izraila kəlaawa tar buwa. **29** Badəm nə dadda kwa dūgars vəgyaha, bi zəraabahaana, bi dughaha babbaana, bi daddaana bi babaana bi uusaana, bi zarhaana ard guhah kwakyarvad kaiya, da tləkənatləg juujig kwah shig dərmməka, da tləkna dla6a kə shifəg tangw damma zərazəra. (aiōnios g166) **30** Da badyaka nə uudaha zənggwa ar da nəg kə dēga hala, dēga hala dla6a ar da nəg kə dēga zənggwa.

20 "Tləksəra ghərazhigəla da band dadda hən̄yhiin kwa dal ba wurkəs da gata bariyamah kiyava 6a tlər ma guha inabiyaana. **2** Kaa tagvatag kə iitər kə gana kwab kwa divar kə baryam ma vannga, ngəl lanngtərdan damma guhaana. **3** "Tamaha karfi vaslambada dlakadura, kaa gwiya dagal kə iin dla6a, kaa

nəghəganəghəg kə iin kə uudahiin ar ghacga ba gyagyaan tē 6alla kasukwa. **4** Aiyama taa kə iitəra, 'Kuram ndakwani damdəg damma guhara, ən da diikurdiig ba marauwa.' **5** Kaa dagal kə iitəra. "Kaa gwiya dagal kə iin dē vaci təghəra, dla6a ard kalkala karfi həkərdə hwaasa, 6agtəra bandkwa 6agatəra nə iin kə uudahaatsa. **6** Damma karfi dla6a hwaasa, kaa gwiya dagal tlətəraa kə uudahiin ar ghacga ba gyagyaana, amaa taa kə iitəra, 'Aujilbəg bərnif vanng am ndzəga ba gyagyaani?" **7** "Aiyam nə iitər taa kə iina, 'Adaba maay dadda kwa vəlkmnd tləra 6ag biya.' 'Amaa taa kə iitəra, 'Kuram ndakwani damdəg da 6atlər ma guhara.' **8** "Bəlaa ba nə hwaasa, kaa ba tagartag nə dadda guhən kə daddakwa məlgaru kə fa hyimmi tē guhna, 'Dahtərəntdəhəg kə lii 6a tlərən agha diitəra kə kwa6a tləraatəra, farzhafəg dē dēga hala dat dēga zənggwa.' **9** "Lii dalar tamaha damma karfi dla6a hwaasana, ma waratər dləgha dēgiti diivar kə baryam ma vannga. **10** Lii fararzhə dagal ba zənggwa, tlatlar taakiya da jiguujiig nə kwa6atər kə dēga kyalma uudaha, ghəravəatər ndakwani ma warəatər dləgha ba dēgiti diivar kə baryam ma vannga. **11** Cauwara ba nə iitəra, kaa zavgarəv ghəiy kə iitər kə dadda guha. **12** Ar taakiya, 'Lii araa səgal təhaləna, araa 6aga ba tləra aawa palla, agha diikəmnda ba kalkal dē iitəra, kəməndi kəma vannga ba 6a tləra, aduug ci kə dla6a faciyyi kəmnda hə6guu nəmnda.' **13** "Kaa ngwarangug kə iin kə pall ma taatəkaatəra, amaa, 'Tsaghwarə zangku biya, tagikəvai kə gan taakiya, ən da diyak kwa6i diivar kə baryam ma vanga biya? **14** Cauwacəug kə dlayagha dēg daasagha, na naagant ba nai kə diitər kə lii aa səgal təhala kalkal dēgiti na vələk naiya. **15** Mbats ən maay dē ndzəda 6a dēgiti na naagant nə ghərar dē kwa6ar biya? Nii agha shilg kwakyarvad ən 6a hērər ba vaivaihi?" **16** "Ar da nəg band kwan nə dēga hal kə dēga zənggwa, dēga zənggwa ar da nəg kə dēga hala." **17** Tē dūula dagat damma Wurshalim nə Yesu ard mbərzahaana, kaa dahtərətdəhəg damma gyaba, amaa taa kə iitəra, **18** "Kiyam dagat damma Wurshalima vakavaki da vəlāv nə Zəra Uuda damma dāv kə maaləh ma zhiila kəsūufah ard lii tsaga adzahadzəha, ar da ghudara kə sharia əmtsəga. **19** Təhaləkəwaha ar da vəltər damma dāv kə lii Yahudah biya, ar da nengaana ar da kalaakana, da hərtəvəta, tē hənga həkərdə da civanta." **20** Kaa sagau nə babba zarha Zabadi

də zarhaan da ghaləg vak Yesu, kəla kə iin kə ghunj təvuukwaana ngal ghala dəgiti vakaana. 21 Aiyama taa kə iina, “Au wa nag nāngi?” Am nā Yesu, “Haiyanthaig yaan kə zarharən buna ma pal cəhura tə dəva kafagha, pal tə dəva ghyabagh ma tləksəragha.” 22 Am nā Yesu taa kə zarhahina, “Am sərgai kə dəgiti am ghaləg nā uuram biya. Am həbəgahəbəg kə dladən ən da həbəg naina?” Aiyam nā iitəra, “Kəm həbəgahəbəga.” 23 Amaa taa kə iitəra, “Ba pakat am da həbəgahəbəg kə dladara, ndzəgan tə dəvaa kafara ma dəva ghyabara kai bi wa də ndzəda vəlgaan biya, kwanahaan kə vakavakaha, badlavtərna kə lii dzəratəraaka nā Daadar kwa ma ghərazhigəla.” 24 Cinnggara ba nā mbərzahaan kəlaawən əndkwaha, kaa badzədabadzəg kə iitər kə ərvīdmahud də zarhabaabahən buwna. 25 Kaa dāhtərətəfahəg nā Yesu badəmmaatəra, amaa, “Am sərgasərg taakiya tləksahi kwar Yahudah biya ar fətəra ngədəp kə uudahatəra, maalahatər ndakwani ar martər ndzəda kə uudahatəra. 26 Da əndkwah bi ma taatakaru biya. Dlakulvakwaha, badəm daddakwa naa nəg kə maal ma kurama, barari nal kə kwatnaharuwa. 27 Dləba badəm nā dadda kwa naa nəg kə maal ma kurama, barari naal kə əəvaruwa. 28 Bandkwah dləb nā Zəra Uuda sahi bi mbakyarvad bəgvarnəs kwatnahər biya, sahi mbakyarvad bə kwatnahəra, vəlda dləb kə shifəgaan kiyava vara uudah badyaka.” 29 Ar tə dūula dūwa Yariiku nā Yesu ard mbəzahaana, kaa gatəgaan kə uudah badyak dagala. 30 Məng nā gulfah bu ar cihurga tə ghyaba dūula, cinngara ba nā iitər taakiya Yesu wa ghuda dagala, kaa dzəgantdzəg kə iitər kə ghaiya, am nā iitəra, “Yaazhigəla, Zəra Dauda! Zhukəmdaalazhuuga!” 31 Kaa cagtəraacag nā uudah kə gyiia, ar tagtər taaki aa ndzarandzəg ba dəwa. Ar gwiya dzəgant kə ghai bad halavuwa ndzədahatər ar taakiya, “Yaazhigəla, Zəra Dauda! Zhukəmdaalazhuuga!” 32 Kaa ghacgaghacig kə Yesu, dāhtərət amaa taa kə iitəra, “Auwam nag nā uuram ən bəgkurani?” 33 Aiyam nā iitəra, “Yaazhigəla, kəm naa magha wurkəmdant kə gyiyahamnda.” 34 Ngāl zhutərdaalazhuug kə Yesu, tapnan kə gyiyahaatəra, batwatsəra kaa wurgətwurəg kə gyiyahaatəra, ngāl gata Yesu kə iitəra.

21 Həzarət ba nā Yesu ard mbərzahaan damma Bətafaji gədzərkəsə kwa hərz

də Wurshalima vaka Aghwa Uufaha Zaitun, kaa bəlgantbələg kə iin kə mbərzah buwa. 2 Amaa taa kə iitəra, “Damdəg daadamma kəsən təvuukwaruna. Bad daasaruwa am da nəghəganəghəg ka aghyunngw ngudgan də zəraan təvəgha, pəlamtərdaapələg am sətərdaa sa vaakara. 3 Akwama ndavakurundavəg nā uudana, tagamartag taakiya, Yaazhigəl wa naatərnaaga, da gwiya saas də iitər ba ndakwana.” 4 Dzaghhaar kiyava rigħa dəgiti tagada nā tlayanng taakiya, 5 “Tagamtərtag kə uudaha Wurshalima, ‘Wayam nā tləksaru da vakaaruwa, kalaaliya uuda nā iina, dagal tə aghyunngwa, zəra aghyunngw wa dagal nā iin tə vakaiya.’” 6 Kaa dagal kə mbərzahaana ar bəgnan bandkwa tagatər nā Yesu. 7 Ar sardəv kə aghyunngwiin baz zəraana, ar bəla kə sədavahaatər tə iitəra, kaa ba dalgan kə Yesu cihura tə vakaiya. 8 Kaa bəla sədavahaatər nā uudah ba dyak tə dūula, kyalmah dləba ar kala kə aabayah tə uuf ar bəla kə iitər tə dūula. 9 Uudahi mələra dagal təvuukaana ard lii gatəg mahala ar dzəgant kə ghai ar taakiya, “Galyamgaləg kə Zəra Dauda. Barək kə dadda kwa sagau ma dāga Yaazhigəla! Galyamgaləg kə Daadamazhigəla!” 10 Dagħa ba nā Yesu damma Wurshalima, kaa cigətciig kə hənkala uudah badəm ma kəsiin ar taakiya, “War wa nā iin kə uudi?” 11 Aiyam nā uudahən dagal gata Yesuwən taa kə iitəra, “Kwan iin nā tlayang Yesu, kwa səghal ma Nazarat ma Galili.” 12 Dagħa ba nā Yesu damma gaagazaiya vəgya Daadamazhigəla, lagwatərda kə lii vəla dagitah ard lii sagwa dəgitah ma vakai badəmma, tlagars kə iin kə tibəra lii mḃəda kwaḃa ard avədaha lii vəla takalamasara. 13 Amaa taa kə iitəra, “Vindavavindəga taakiya, “‘Vəgyar da dāhav də Vəgya Daadamazhigəla,’ namdalnəg nā uuram kə ‘zazza shiḃa gəlaha.’” 14 Kaa sagau kə gulfah ard ghurdikaha da vakaan ma Vəgya Daadamazhigəla, mbəttərana. 15 Nəghara ba nā maalah ma zhiila kəsūufah ard lii tsaga adzahadzah kə dəga japərən bəgaa nā Yesu na, ard dīya cauwa zarh ma gaagazaiya Vəgya Daadamazhigəla, ar taakiya, “Galiyamgaləg kə Zəra Dauda.” Kaa badza ərvīdmahud kə iitəra. 16 Aiyam nā iitər taa kə Yesu, “Agha cinngacinng kə dəgiti ar tag nā zarhahaan kwana?” Kaa ngwangug nā Yesu amaa, “Mbats tapamnai kə karantəgaan ma kadkada əlbəga Daadamazhigəl vindavindan taakiya, “‘Yaazhigəla, kəgh wa

tagh taaki agha daag tadvad ghaiya zarhaha ard vuunjah nong kə galgagh sagal biya?" 17 Təhalakwaha, kaa dūutərsduug kə iin ma kəsiina, kaa ba mələ dagal damma Betani, ngal hənng kə iin vaakwaha. 18 Wurraa ba nə kəsa, kaa gwiyağhəra saas kə Yesu damma Wurshalima ngal njəkənnjiig kə wai tə għərdəga. 19 Nəghgha ba nə Yesu kə uufa ghəgyiv tə ghaiya dūula, kaa dagau kə iin da təvəgh kə uufina, tlakəna bi aandzu dau təvakai biya, ba hyəmiya. Amaa taa kə uufina, "Ba dīm agha maadlai gwiya ya zər biya." Təhala kwaha kaa ghuləg kə uufina. (aifn 1165) 20 Nəghara ba nə mbərzahaan əndkwana, kaa baa jappər kə iitər ba vaivaya. Aiyam nə iitəra, "Aujilbəg kə uufən aa ghulgal ba watswatsi?" 21 Kaa ngutərang kə Yesu, amaa, "Bak jiir wan tagkurtaga, akwamamma məng də fadghəra, dlaḃa am maay baa ndaundau biya, mammaa bəgaḃag kwa juujigg kə dēgiti na bəgara nai kə uuffa ghəgyivna, am tagardatag dlaḃ kə aghwən taakiya, 'Ciig vaakwana dēg damma yuwa haiya,' maa ciiga. 22 Akwama famdəghərətəga, bəḃəm nə dēgiti am ghalga nə uurama vak Daadamazhigəla ma dzəgwazhigəla, am tləkənatləga." 23 Daghba ba nə Yesu damma gaagazaiya Vəgya Daadamazhigəla, kaa tsagtər dēgit kə uudah, ngal sagau kə maalah ma zhiila kəsūufah ard maalah təghər kə dlamaa kəlaaw da vakaana, am nə iitər taa kə iina, "Agha bəg də kwar kə ndzəd nong kə kwanahaan kə dēgitaḃi? Dlaḃa vəkak war kə ndzədī?" 24 Kaa ngutərangug kə Yesu taakiya, "Ən ndavkurundavəg ghərarav kə ndavəg palla. Akwama tagamwitaga, ghərarav ndakwani ən tagkurtag kə ndzədī ən bəg nai kə tlər də vakaiya. 25 Ndzədən ndza də vakai Yuhwan dadda tsuufəgən tsaa, vəlghar nə Daadamazhigəl nii uudhi?" Kaa tagkəvatag kə iitər mataatakətəra, taakiya, "Akwama tagiyamatag taakiya, 'Sahi vak Daadamazhigəla,' da tagaan taakiya, 'Aujilbəg ci famdəghərət bi tə iin biyi?' 26 Akwama tagiyamatag taakiya, 'Vak uuda,' kiyam gədza dēgiti ar da bəgkiyam nə uudaha, adaba bəḃəm nə uudah haiyaranthaig taakiya ndza tlayanga nə Yuhwana." 27 Kaa ngugarangug kə iitər kə Yesu taakiya, "Səramdai kə vakavaki sal də ndzədīin biya." Am Yesu taa kə iitəra, "Ghərarav ndakwani ən maay tagkurtag, kə ndzədī ən bəg nai kə kwanahaan kə dēgitaḃ biya. 28 "Au wamaa tləg uurami? Məng nə uuda nə iin də zaraa ghwalvah buwa, kaa dagau da vak

kə dēga zənnngwa, amaa taa kə iina, 'Zərara, dēg da ḃa ḃatlər ma guha inabi hinana.' 29 "Aiyam nə zərən taa kə iina, 'Ən maay dagal biya,' təhalakwaha, kaa dayaghər kə iin kaa ba dagala. 30 "Ngal dagau kə daadiin da vak kə dēga buwa, tagar kə iin kə dēgiti taghar nə iin kə zəngwna, kaa ngwangug kə zəriin taakiya, 'Iiya, ən dagau, daada,' təhalakwaha ləwa kə dagala. 31 "Ma iitər buna tsaa, warwa bəga dēgiti naag daddaətəri?" Aiyam nə iitəra, "Dēga zənnngwa." Am nə Yesu taa kə iitər dlaḃa, "Bak jiira ən tagkurtagu, lii cauwa hadahama ard tandaha ar da dēga nə iitər damma tləksəra Daadamazhigəl təghər kəskurama. 32 Adaba sahisəg nə Yuhwan da markurd dūula jiirjiira, famdəghərət bi nə uuram tə iin biya. Lii cauwa hadama ard tandaha fardghərətəg tə iina. Bakəvakwaha, ndzaa təhala nəghəganəghəgaru kwana, lamwaləg kə pəlaghər am fədghərət tə iina. 33 "Kaa tagtərtag kə Yesu kə garava. Məng nə uuda nə iin kwa bəga guha inabi, bəlaraa kə ghərgħa, təfa kə vaka pərtsa zəra inabi, dlaḃa ndərət kə gud ba tlad'kiyava dadda uufakyaauwa. Vəltər kə mbuucan kə yaa daddaha uusəga, kaa dagal kə iin damma lardi tlərna. 34 Bəga ba sarta caa zəra inabi, kaa bəlgantbələg kə iin kwatənahahaan davak lii cauwar mbuuca guhəna, kiyava səgarda zarha inabi ma guha. 35 "Ngal viigətviig nə lii cauwar mbuucin kə kwatnahaana, ar kalaaka kə palla, ar tsa kə palla, ar dawa kə kwah də akura. 36 Gwiya bəlant kə kwatlər nə kwatanahah badyaka kwa jarujig kə lii ndza zənnngwa, ngal bəgaan kə lii cauwar mbuucin band kwa bəgartəra nə iitəra kə lii ndza zənnngwa. 37 Təhalakwah bəḃəmna, kaa bəlgantbələg nə dadda guhən kə zəraan da vak lii cauwar mbuucna, amaa, 'Mbatak ar da fəgaarafəg kə zərarna.' 38 "Nəghara ban lii cauwar mbuuca guhən kə zərna, kaa tagkəvatag kə iitər mataatakətər taakiya, 'Wan ci dadda kwada gwigaana, na tsiyamatsəga, kiyava nəg guhiin kə dēga miyamma.' 39 Ar viyət, ar dūuldan da gylga ghərgħa, ar tsana. 40 "Aitsaa, akwama saghaasəg nə dadda guhəna, au kaci wa da bəgtər nə iin kə lii cauwar mbuuca guhni?" 41 Am nə iitər taa kə iina, "Da cibən kə kəlaadaahan vəlātər nə iin kə mbuuca guhna, da vəltər kə guhiin kə uudahitlən kwar da vəlgar dlaiyaan ma kadlannga guhiina." 42 Am nə Yesu taa kə iitəra, "Mbats tapamnai karantəgaan ma kakkadā Daadamazhigəl biya?"

“Akuri duwarars nē yaa daddaha ndērga, iin wa nal kē akura ndōrēg marawa. Kwana tlēra Yaazhigēla, dēga jappēr dlab ma gyiyahaamnda.” 43 “Mbakyarvad kwaha, ʼən tagkurtaga, da cauwav nē tlēksēra Daadamazhigēl vakaruwa, da vālvētēr kē uudahi tlērēn kwar da 6a dēgitahi naag nē Daadamazhigēla. 44 Badēm daddakwa mbādēga da tuuk kwanēn kē akurna, kalēg ba hwēbhwēbā, dlabā uudani bēlhi na akurēn da tēghēr kē iina, dēgaan ba tukwtukwa.” 45 Cinnagara ba nē maalal ma zhiila kēsuufah ar Farisiyah kē garavahaan tagada nē iina, kaa nēghēgaakanēghēg kē iitēr taakiya tag tēghēr kē iitēra. 46 Kaa gata dūula viigaan kē iitēra, gēdzar gyiya uudaha, adaba kēsarantkēsēg nē uudah kē iin taakiya tlayannga.

22 Gwiya tagatērtag nē Yesu kē kwatlērēn kē garava, amaa, 2 “Tlēksēra ghērazhigēl band tlēks kwa ʼbagghara hwadāga kēsa uus kē zēraana. 3 Kaa bēlgantbēlōg kē iin kwatnahahaan da tagtēr kē lii dāhāvterdāhēgēn da vaka hwadāga kēsa uusna, larwalōg nē uudahiin kē sagauwa. 4 “Ngal gwiya bēltērētēlōg kwatlērēn kē kwatnahah amaa, ‘Tagamtērtag kē uudahaan dāhāvterdāhēgēn taakiya, “Wa bādlanabādlēg nē dēgzēga, haravahērēg nē kauwaha ard tlah ngatlangatlana, wa gyēnnagavagyēnnēg bādla dēgitah bādēmma. Aa sarasēg sa vaka hwadagiina.” 5 “Far bi nē iitēr kē hyēmī biya, kaa mēla dagalaatēra. Kwana dal damma guhaana, kwatlērēn dal da 6a kasukwana. 6 Kyalēmah dlabā ar vaitērēt kē kwatnahahaana, ar kaltēraakana, ar cibtērana. 7 Kaa badza ērvīdmahuud kē tlēksēn ba vaivaiya. Ngal bēlgantbēlōg kē iin kē tlauijahaana, ar vaitērēta, ar cibtēra kē lii cibara shifēgna, ar haar kē kaar kē kēsaatēra. 8 “Tēhalakwaha, amaa taa kē kwatnahahaana, ‘Ghyēnnagavaghyēng nē bādla vaka hwadga kēssa uusna, lii dāhantēr nai da vaka hwadāga kēsa uusna, maa dlaitēr bi kē sagau biya. 9 Mbakyarvad kwaha, tamtēg kē baabura, dāhamatērdāhēg kē uudahi am tlēgara nē uuram bādēmma, aa sarsēg da vaka hwadāga kēsa uusa.’ 10 Kaa ba dagal kē kwatnahahaanēn tē baabur baabur ar dāhant kē uudahi tlararāa nē iitēra bādēmma, lii kēlaadaha ard lii 6a dēga jiijiira, righētighēg nē vaka hwadag dē ghulabaha. 11 “Daghan ba nē tlēksēn da vaza ghulabaha vaka hwadāga,

kaa nēghēganēghēg kē iin kē uuda nē iin kwa tsēguv bi kē sādava hwadag biya. 12 Aiyama taa kē uuda nē iina, “Tsaghwa, aghaa sēgaa ndar nēng da vaka hwadagēn ba kwal tsēguv sādava hwadāga kēsa uusi?” Pilgharvaapilēg nē dēga tag kē uuda nē iina. 13 “Am tlēksēn taa kē kwatnahahaana, ‘Ngwadāmnangudēg kē dēvaahaan ard shigahaana, bēlamdābēlōg da gyimala, damma gurtla, vaakwaha da tuug ēmtad dē ghwada dāv dē tlērdā.’ 14 “Badyak nē uudahi dāhāvterantdāhēga, ba hēdiikēn nē lii dzeravtēraakadzēga.” 15 Kaa diya sawari kē Farisiyaha tēghēr kē dūuli ar da ngar nē iitēr kē dlēgēd kē Yesu tēdvadēl bēlōgahi da tag nē iina. 16 Kaa bēlgantbēlōg kē iitēr kē mbērzahaatēr ard kyalma uudaha Hirudus da vak Yesu, am nē iitēra, “Dadda tsaga dēgit, kēm sērgasērēg taakiya agha uuda jiiirjiira, agha tsaga dūula Daadamazhigēl ba jiiirjiira, agha maay dlab fa dagar ma uudah biya, kēsghankēsēg kē uudah ba kalkala. 17 Tagkēmndtag kē jiira, kalkalaan nii kēskēmnd dīgar hadam kē Kaisara kalkalaan bi hii?” 18 Nēghaakanēghēg nē Yesu kē kēlaadēraatēra, amaa taa kē iitēra, “Kuram muniyahaana, aujilbēg am fēsha kaiyi? 19 Maramwadamarēg ndan kē kwaḃiin diyav dē hadamna.” Ngal ar sardāv kē kwaḃiina. 20 Aiyama taa kē iitēra, “Dzakēva wara ard daaga war wa nē iin tēvakaini?” 21 Kaa ngug kē iitēra, “Dēga Kaisara.” Aiyam nē Yesu taa kē iitēra, “Vēlamarvēlōg kē Kaisar kē dēga Kaisar, am vēlar kē Daadamazhigēl kē dēga Daadamazhigēla.” 22 Cinnagara ba nē iitēr ēndkwaha, kaa 6a jappēr kē iitēra, ar dūwarsa. Kaa mēla dagalaatēr kē iitēra. 23 Ba daghuvala kwahiina, mēng nē kyalma Sadukiyaha, iitēr wa fardghērēt bi taaki mēng ciig ma gētlah biya, sarāv sa vak Yesu dē ndavēga, 24 am nē iitēra, “Dadda tsaga dēgita, vindakēmndavindēg Musa taakiya, akwama ēmtsaaēmtsēg nē uudan kwal yiga kē zēr dē uusaana, kēsgaan nē zērababbaan kē uusiin kiyav yaagar zarh kē zēra babbaana. 25 Ndza mēng nē zarha baabah uudid ma taatakamnda, kēsuu nē yag kē uussa, ēmtsan ba kwal yiga kē zēra, kaa kēsguukēsēg kē zēra babbaan kē uusaana. 26 Dzēghaar bandkwah dē zēra buwa, baz zēra hēkērdā, tanngw dat zēra uudiifa. 27 Tēhalakwaha kaa ēmtsēgaēmtsēg nē uusiina. 28 Aici tsaa, da nēg kē uusa warkaci nē iin pal ma iitēr daghuvala ciig ma ghētlah? Adāba uudiiffa ēmtadaatēr kēsarukēsēga.” 29 Am nē Yesu taa

kə iitəra, “Dzamağhəraru kalkal biya, adaba am sərgai kə əlbəga Daadamazhigəl vinnədavinnədan biya, dlabə am sərgai kə ndzəda Daadamazhigəl biya. 30 Daghuvəla ciig ma gətləha, da maay nə ghəwəlvah kəsə uuss biya, da maay dlabə pəghəwəv nə dəghəwəh da vəgya zhiil biya. Ar da nəg band zarha bəlgə Daadamazhigəla. 31 Dlabə təghər kə ciig ma gətləha, karantama bi kə dəgiti tagakur nə Daadamazhigəl taakiya, 32 ‘Kai nə Daadamazhigəla Ibrahim, Daadamazhigəla Ishaku, ard Daadamazhigəla Yakub biya?’ Daadamazhigəla lii də shifəg nə iina, dəga lii əmtsaharəəmtsahəg biya.” 33 Cinnəgara ba nə uudah əndkwana, kaa bə jappər kə iitər tədavad tsagaanaana. 34 Cinnəgara ba nə Farisiyah taakiya piletəvaatag nə dəga tag kə Sadukiyah vak Yesu, kaa dzahav kə iitər. 35 Məng nə dadda tsaga adzəhadzəha Mus ma taatakətər kwa fəsha Yesu də ndavəga. 36 Amaa, “Dadda tsaga dəgit, kwār kə adzəhadzəh wa juujig ma adzəhadzəh badəmmi?” 37 Ngugharangug nə Yesu amaa, “Wayantwaig kə Yaazhigəl Daadamazhigəlagh bad ərvīdməhudəgh badəmma, baz shifəgəgh badəmma, baz hənkaləgh badəmma.” 38 Kwana iin nə adzəhadzəha zənnəgwa, dlabə iin wa juujig badəmma. 39 Dəga bu ndakwi band dəga zənnəgwa, ‘Wayantwaig kə tləgharaawakyəghəgh band ghəragha.’ 40 Badəm nə adzəhadzəha Musa ard tlayəngngəha araa haciga bat kwanahaan kə adzəhadzəh buna.” 41 Dzəharvət ba nə Farisiyah vak palla, kaa ndavtəruundavəg nə Yesu, 42 amaa, “Auwa tlətləg nə ghəraru təghər kə Kəristi? Zərə war ni nii?” Aiyam nə iitər taa kə iina, “Zərə Dauda.” 43 Am nə Yesu taa kə iitəra, “Bəga ndar ci nə Daud tədavad ndzəda Shidəkw Daadamazhigəl dāha də, ‘Yaazhigəli’? Am nə Dauda, 44 “‘Am nə Yaazhigəl taa kə Yaazhigəlara, “Cihuracihurəg tə dəvəa kafara bamma nandəlnəg kə tləghuməhəgh da mizhangiyil kə shigəhəgha.” 45 “Akwama daag də Kəristi nə Daud kə ‘Yaazhigəl tsaa,’ Nəgal ndar kaci nə Kəristi kə zəraani?” 46 Maay wa ngugharangug biya. Ciigət dāghuvəla kwəhiina maay wa gwiya shughana gyiya ndavgharundavəg biya.

23 Am Yesu taa kə dzəha dlamaa kəlaawa ard mbərzəhaana, 2 “Vəlavtər kə lii tsaga adzəhadzəha ard Farisiyah nə ndzəda tsaga adzəhadzəha Musa. 3 Mbəkyarvad kwəha, fəmfəg kə hənkal kə bə dəgitihi ar tsəgkur

nə iitəra, bəgam bi kə dəgiti ar bəg nə iitər biya. Adaba ar maay bə dəgiti ar tsəg nə iitər biya. 4 Ar ngwədant kə kadlanngəh kwa dəmdəma, ar faatəra kə uudah ma ghəra, ghəravəatər ndakwani ar maay məltərumələg aəndzu də zərə dəv pal biya. 5 “Badəm nə dəgitihi ar bəg nə iitəra, ar bəg ba kiyəva nəghəganəghəg kə uudəha, ar mbəghant kə əlbəga Daadamazhigəl ba maəndala, ar ngwədət tə ghəiya uuvəgaatəra, dlabə ar kutər kə sədav kwada apatsapats ba tləd tləd tuuk ghəiyaana. 6 Ar naa ba vəlvətər vaka ndzəgan marawa vaka bə hwədəga, ard dəga ndzəgan ndanngə ma guda dzəgwəzhigəla. 7 Ar naa bə fəvtəraaran də taa uus ma kasukwa, dlabə ar naa bə dāhvətər də ‘Dadda Tsaga Dəgiti’. 8 Aiciya, aa dāakur bi nə uud də ‘Dadda Tsaga Dəgiti’ biya, adaba Dadda Tsəgkur Dəgit ba palla, am ba zəraabəh badəmma. 9 Dəhambi aəndzu war də ‘Daada,’ ma duni biya, adaba ba pal nə Daada kəskurama, kwama ghərazhigəla. 10 Aa dāhkur bi dlabə nə uud də ‘Tləvuukw’ biya, adaba ba pal nə Tləvuukw kəskurama, iin nə Kəristi. 11 Badəm nə dadda kwa dīyak ma kuurama, aa nədəlnəg kə ghəraan kə kwatnəhaaruwa. 12 Badəm dadda kwa fəgaara ghəraana da nənneva, dadda kwa nənna ghəraana, da fəvaaraafəga. 13 “Dəga zhuwadaal kəskəkuram lii tsaga adzəhadzəha Musa ard Farisəha, muniyaha! Hədamarduhədəg nə uuram kə dīuula daa damma tləksəra ghərazhigəla. Kuram də ghəravaru ndakwi daməgha biya, dlabə bəlamətənaa bi kə lii naa daas biya. 14 Dəga zhuwadaal kə skəkuram lii tsaga adzəhadzəha Musa ard Farisiyaha, muuniyaha! Am naa ba zaa kadlāga əngwasahi ruuwa zaalahatəra, am naa bə dzəgwəzhigəl ba tlədə kiyəva nəghəkurnəghəg kə uuda, mbəkyarvad kwəha, da vəkurvələg nə uud kə dləd ba vaivaya. 15 “Dəga zhuwadaal kə skəkurama lii tsaga adzəhadzəha ard Farisiyaha, muuniyaha! Am dahadagal damma kəsaḥ shəhshəh dlabə am dzəva yuwa haiya kiyəva tləkna dadda pəlaghər aəndzu ba palla, akwama tləmkənətləga, am nədal kə zərə kaara fai juujig kəskurama. (Geenna g1067) 16 Dəga zhuwadaal kəskəkuram gulfəha lii martər dīul kə uudəha! Am taakiya, ‘Badəm nə dadda kwa zaazəg kə ngwədəg də vəgya Daadamazhigəla maay nə dəgit tə vakai biya, badəm nə dadda kwa zaazəg kə ngwədəg də adawan kwa ma vəgya Daadamazhigəla, barari viigaan nə ngwədəga.’ 17 Kuram dlagəh gulfəha,

kwar wa juujig dā dyaka, adawan nii, vōgya Daadamazhigēli kwa dāfghaaka adawanhi? 18 Am taagaan taakiya, ‘Badēm dadda kwa zēgga ngwadēg dā bagadiya, maay dēgit tē vakai biya, adaba badēm dadda kwa zēgga ngwadēg dā vōlga gyagyaan kwa diyav tē bagadiya, barari viigaan nē ngwadēga.’ 19 Kuram gulfahaana, kwar wa juujig kē dyakera! Vōlga gyagyaan nii bagadi kwa pēsha vōlga gyagyaan hi? 20 Mbakyarvad kwaha, badēm dadda kwa zēgga ngwadēg dā bagadiya kyulēga, zaazēg kē ngwadēg dā vakaiya ard dēgitahi tē vakai badēmma. 21 Badēm dadda kwa zēgga ngwadēg dā vōgya Daadamazhigēla, zaazēg kē ngwadēg dā vakaiya ard Daadamazhigēl kwa ndzēga ma vakaiya. 22 Badēm daddakwa zēgga ngwadēg dā ghērazhigēla, zaazēg kē ngwadēg dā avēda kwarga Daadamazhigēla ard dadda kwa cihurga tē vakaiya. 23 “Dēga zhuwadaal kē sēkuram lii tsaga adzahadzaha ard Farisiyaha, muuniyahaana! Am sagal dē pal ma kēlaaw ma kadlangaha caccakuram ēnd kyimba, araariya ard mbakila, lamwalēg kē baa dēgitah kwa juujig kē maraw ma adzahadzaha, ēnd jiira, zhuwadaala ard fadghēra, kwanahaan wa maa dlaiyaan kēskuram kē bāgaan ba kwal dūgars kēskuram kē baa kyalmahaana. 24 Kuuram gulfaha lii martēr dūul kē uudaha, am rahgarzharahēg kē dēgiti ēngykwah ēnd dēg pēghyiga, bakēvakwaha, am ndēgaan kē adlōgwama. 25 “Dēga zhuwadaal kēskuram lii tsaga adzahadzaha ard Farisiyaha, muuniyaha! Am bar ba ilgaan kē kuwa ard dafa, adaba mahudmahada righarighan dē dlērmēg ard naaghēra. 26 Kēgh gulfa zhiila Farisiya, farzhafēg kē bara huda kuwa ard huda dafa, adaba ilgaan ndakwani nal ba cuwadadfa. 27 “Dēga zhuwadaal kēskuram lii tsaga adzahadzah ard Farisiyaha, muuniyaha! Am band gētlah kwa masavēt nē dēgit tēll tē vakaiya, kwa maraw kē vazēg tē balaḅala, mahudmahuda righarighan dē tlatla uudahi ēmtsaharaēmtshēga ard dēgitahi ghwadghwada. 28 Am band kwah gharavaruwa, mar zharkurzhārēg nē uudah tē balaḅala, am band uudaha jirjira, mbats mahudmahuda, am righarighan dē muuniyira ard kēlaadēra. 29 “Dēga zhuwadaal kēskurama, lii tsaga adzahadzaha ard Farisiyah, muuniyaha! Adaba am ndara gētlaha tlayanngha, dlaḅa am cadā gētlaha uudaha jirjiira. 30 Am tagaan dlaḅ taakiya, ‘Akwama kēmnda ndza mēng nēmnd

ma zamana daadijahamnda, maa mēlamntērubī kē diya avēza tlayanngha biya.’ 31 Tēdvad kwah wa maramda nē uuram taakiya, kuram zarha lii cīfara tlayanngha. 32 Bam zavukw dē ghyēnnga tlēraha kēlaadērēn kwa fēgharzhā nē daadijaru kē bāgaana. 33 Kuram ghavalahaana, kuram fadēga ghavalahaan dē gurna! Am da ngēdlgarwa ndandar nē uuram kē kaara faiyi? (Geenna g1067) 34 Mbakyarvad kwah wan bēlkur nai kē tlaiyangaha ard lii dīamdyāmēr ard lii tsaga adzahadzaha Musa, am da cīḅgaan kē kyalmaḅa, am da hērtēt kē kyalmaḅa, dlaḅa am da baltēra kē tsēg kē kyalmaḅ ma guda dzēgwazhigēlaruwa, baz gātērgatēg kēskuram damma kēssaha, am vōltēr dladfa. 35 Adḅabad kwaha, da gwiya daa damma kunngyaru nē avēza uudaha jījiir kwa cīḅava ma duniya, ciigēt tē avēza Habil uuda jīirjīir tangw da tē avēza Zakariya zēra Berekīya, kwa tsama nē uuram ma taataka bagadi ard vōgya Daadamazhigēla. 36 Bak jīirjīir wan tagkur naiya, badēm nē wanahaan da dzēgaardzēg dē uudaha zamana. 37 “Au wan Wurshalima, Wurshalima! Lii cīḅa tlayanngha Daadamazhigēla, lii dāwala lii bēlavant da vakaruwa, shig ngwan kēskai na dzaha kuram band kwa dzahēg nē ghwacik kē zarhaan damma dlambakaana, lamwalēg nē uurama. 38 Waici, dūwakurna dūug nē uud kē vōgyaru nalnēg kē kwazaha. 39 Wan tagkurtag ciya, am da maadlai nēghkwanēghēg biya, da ba daghuvala kwam da taag nē uuram taakiya, ‘Dē bark nē dadda kwa sagau ma dāaga Yaazhigēla.”

24 Sēghal ba nē Yesu ma Vōgya Daadamazhigēla, kaa mēla dagalaana, kaa margardamarēg nē mbērzahaan kē vōgya Daadamazhigēl ndēranderana. 2 Aiyam nē Yesu taa kē iitēra, “Am nēghēganēghēg ba dēmma nē wanahaan ndēranderanna? Bak jir wan tagkur naiya, maay na akur anji pal da ‘Dūuvars tēghēr kē zēraḅaan biya. Da tlagav saaya badēmma.” 3 Cihurgan nē Yesu ta Aghwa Zaituna, kaa dagau kē mbērzahaan da vakaana ba daghuvaatēra, aiyam nē iitēra, “Takēmndtaga da dzēgaar hēr nē wanēn kē dēgiti? Au nē dēgiti kēm da sērgaaka nēmnd taakiya agha hērzh saaya ard ghyinnga zamani?” (aiōn g165) 4 Ngwatērangug nē Yesu, amaa taa kē iitēra, “Famfēg kē hyēmīya, aa valkurdaī nē uud biya. 5 Adaba uudah ba dyaka ar da sagau ma dāagara ar taakiya, iitēr nē Kēristiya, ar da valgaan kē uudah

ba dyaka. 6 Am da cinngacinng kɛ ɔlbɔga ghwaava ard dlhalɔg ghwaava, gadzam biya, adaba kwanahaan kɛ dɛgitaha barari bamma dzɔghardzɔga, halavuwaana sɔghɔvbi ndan biya. 7 Larda da dɛgaradɛg kɛ kwatlɔrn kɛ Larda dɛ ghwaava. Tlɛksɛra da dɛgara kɛ kwatlɔrn kɛ tlɛksɛr dɛ ghwaava. Da sagau nɛ waiya, haay ndakwani da gajagav vakavak shahshaha. 8 Badɛmma wanahaan ba fɛgarzhan ndana. 9 Tɔhala kwaha ar da vaikurvaiga, ar da vɛlkur kɛ dladɛ, ar da ciɛkurana, ar da naakur bi nɛ uudah mbakyarvad daagar biya. 10 Ma kwahiin kɛ sarta da ba dyak nɛ uudahi da duwa fadghɛraatɛra, ar da zuu kɛ langyiya zɛraabaahatɛra, dladɛ ar da naabi kɛ zarabahaatɛr biya. 11 Tlayannga fiidfiidah ar da sagau badyaka, ar da valda kɛ uudah badyaka. 12 Mbakyarvad dyakɛra kɛlaadɛra, wayakɛva uudah badyak da maadlaiya. 13 Badɛm daddakwa bɛshgaan tanngw dat halavuwana da tlɛkɛnatlɔg katɔga 14 Kwan kɛ ɔlbɔg marawa tlɛksɛra ghɛrazhigɛlna da tagav aanji takwar ma duniya, kwakyarvad nal kɛ shiid kɛ uudah badɛmma, tɔhalakwaha kaa da sagau nɛ halavuwana. 15 “Akwama nɛghamanaghɛg kɛ dɛgit dzah kwada sa dɛ ɔmtsɛg ghaciga ma vɛgya Daadamazhigɛla, bandkwa tagada nɛ tlayang Daniyela, dadda karantɔgaana aa nɛghaakanaghɛga, 16 lii ndzɔga ma Yahudiya, aa mdɛrarɛmdɛrɛg damma aghwaha. 17 Dadda kwa tɛghɛra guda, aa sabi saay sa kɛssa dɛgit hɛnniyah biya. 18 Dadda kwa ma guuh dladɛ, aa gwi bi saas sa kɛssa sɛdavaan biya. 19 Da dɔga zhuwadaal kɛ ɔngwasahi ɔnhudɛ ard lii dɛ zar ma dlaaga ma kwanɛn kɛ sarta. 20 Dzɛgwamdzɛgw kɛ zhigɛla aa sabi nɛ ɔmdɛrgɛn ma sarta akuhya ard sarta faciya ngiig biya. 21 Adaba ma kwahiin kɛ sarta da hɔbav nɛ dladɛ ba vaivaiy kwa tapavnai hɔbgaan gwil fazha duni tangw samma haniina, da maadlabi hɔbav hulfaan biya. 22 “Maa maay mbakyarvad gulavnagulɔg hɛnnagahɛn biya, maa maay nɛ uuda dɛgshig tɛmɔg dɛ shifɛg biya, mbakyarvad uudahaan dzɛravtɛraakaanɛna, da gulav nɛ hɛngaha. 23 Ma sarta kwahiina, akwama tagakuratag nɛ uud taakiya, ‘Wanam Kɛristi vaakwana!’ bi ‘Wai vaakwaha!’ haiyamant biya! 24 Adaba da sagau nɛ Kɛristiya fiidfiida ard tlayanngaha fiidfiida, ar da bɔgaan kɛ dɛgaha sɛrga ard dɛgaha jappɛr badyak kiyava vala uudaha, akwama bɔgaabɔga baz lii dzɛravtɛraakana. 25 Aiciya, wa tagankurtag bamma sarta. 26 “Mbakyarvad kwaha, akwama tagakurtag nɛ uud taakiya, ‘Wai nɛ iin ma tɛghala,’ dambi dagal biya. Akwama tagakuratag nɛ uud taakiya, ‘Wai nɛ iin ma hudɛ guda,’ haiyamant biya. 27 Bandkwa wukyiɛg nɛ zhigɛl sagatsɛg ba parakrak tanngw dagata. Da band kwah nɛ saaya Zɛra Uuda. 28 Vakavaki dɛ dɛgiti ɔmtsɛamtsana, ar dzahav vaakwah guumbaha. 29 “Tɔhala hɔba dladɛ nɛghɛgaraa gyina, “‘Da ba niknik nɛ faciya, kyil dladɛ da maay mara parakaan biya, da bala saay nɛ kwadldalah tɛ zhigɛla, da gajagav nɛ dɛgitah dyak dyak tɛ zhigɛla.’ 30 “Tɔhala kwaha, da nɛghvanaghɛg nɛ dɔga sɛrga Zɛra Uud tɛ zhigɛla. Badɛm nɛ uudaha duniya ar da tuug mbakyarvad dladlawa. Ar da nɛghɛganaghɛg kɛ Zɛra Uud sii ma akumba dɛ ndzɛɛda ard dɛ ndannɛgɛr ba vaivaiya. 31 Da bɛlgaan kɛ zarha bɛlgaan da fɛrta dɛraw kwa tuug ba vaivaiya, ar da dzahant kɛ lii dzɛravtɛraaka sagatsɛga, dii dɛ dɔga, saa dɛ sɛga, dagal dɛ dɔga ciigɛt ma ngyila zhigɛl dat ghaalaana. 32 “Tsagamtsag kɛ ndzɛgana uufa ghɛgiva. Akwama fɛgharzgafɛg nɛ dɔvahaan kɛ dɛ daala ndadɛ, dladɛ farzha kɛ daala hyɛmiya, sɛramasɛrɛg taakiya hɛrz nɛ madara. 33 Bandkwah dladɛ akwama nɛghamanaghɛg kɛ dɛgitahaan tagankur nai badɛmma, sɛramasɛrɛg taaki hɛrzɛthɛrzɛg nɛ sart ba mbɛv dɛ ghaiya guda. 34 Bak jiir wan tagkur naiya, uudaha zamanɛna ar da maay ɔmtsɛg biya, bamma dzɛghardzɛg nɛ wanahaan kɛ dɛgit badɛmma. 35 Zhigɛla ard haaya ar da ghyinnga, ɔlbɔgara da maay ghyinng biya. 36 “Maay wa sɛrgasɛrɛg kɛ sart ma faciya da dzɛgaar wanɛn kɛ dɛgit biya, aanji Zarha bɛlga Daadamazhigɛli ma zhigɛla ma zɛraana, ba Daadiin kaltiya. 37 Bandkwa bɔgava ma zamana Nuhu, da dzɛgaar bandkwah daghuvala saaya Zɛra Uuda. 38 Band ma kwah kɛ sart lakwti kɛ sagaw kɛ yu kɛlg dyaka, ar zɛgaan nɛ uudaha, ar hɔbgaana, ar gaan nɛ ghwalvah kɛ uusa, pɛghwav dladɛ nɛ dɛghwaha da vɛgya zhiila, tanngw damma sarti dagha nɛ Nuhu damma pɛrayuwa. 39 Lakuti ar nɛghɛgaakanaghɛg kɛ dɛgiti dagala, nɛghar bak tlɛtɛraatlɔg nɛ ghavala yu kɛlg dyak hutstru ba dɛmma. Da band kwah dladɛ nɛ saaya Zɛra Uuda. 40 Ma kwahiin kɛ sarta, da nɛghvanaghɛg nɛ uudah bu batlɛr ma guha, da kɛsvant palla, da Duuvars wa palla. 41 Da nɛghvanaghɛg nɛ ɔnghwasah

bu ar haiya vaar əmtadə, da kəsvant palla, da Duuvars wa palla. 42 “Mbakyarvad kwaha ndzamandzəg ba bədləbādłana, adaba am sərgai kə sarti da saay nə Yaazhigəlaru biya. 43 Səramasərəg taakiya, akwamaa sərgasərəg nə dadda hənyah kə sart da sagau nə gəl da vəgyaan kavəda, maa maay həna haar biya, dlabə maa dūgarnaai kə gələn da vəgyaan biya. 44 Mbakyarvad kwaha, kuram ndakwani bədlamvəghabədləga, adaba am sərgai kə sarti da sii nə Zəra Uud biya. 45 “War kaci kwatnahən kwa fəvdəghərətəfəgəna, kwad dabari, kwa fəghardəm nə dadda hənnyahaan kə vəgyaan ma dəvaan kiya fa hyimi kə iin tə vakaiyana, dlabə vəltər kə kaf kə kyalma kwatnah bamma sarti? 46 Də bark nə kwatnahən kwada tləgara nə dadda hənyahaan 6a tlər ma səghaasəga. 47 Bak jiir wan tagkur naiya, da fəgardəmfəg kə kadlanngahaan bədəm damma dəvaan kə kiyava fa hyimmi tə vakaiya. 48 Mbatak dadda ngudi kwatanahəna, dlabə tagaratag kə ghəraan taakiya, ‘Da maay dadda hənnyahar saas wats biya,’ 49 da farzha kə iin kə kala tsaghwaha tləraana, dlabə zəgaan kaa həbgaan da lii həbə kya. 50 Akwama bəgaabəg əndkwaha, da saas dadda hənnyahaan daghuvali maay ma tadaan biya dlabə ma sarti sərgabi nə iin biya. 51 Da tləkəntləgg nə dadda hənyahaan də tsəg ba vaivaiya, dlabə da vələr kə dlad əmtəd də muuniyaha, vaakwa da tuug nə uuda əmtəd də ghwada dəv də tlərdə.

25 “Ma kwahiin kə sarta, da gərav nə tləksəra ghərazhigəl də dəghwah kəlaawa kwa kəsarant kaaraha jahuramb da vaka dləgha zhiila ghuula. 2 Dləb ma iitəra ar dlagaha, dləb dlabə ar dyaamdyama. 3 Ma sarta kwa kəsarant nə dlagahaan kə kaaraha jahurambatəra, kəsarantbi kə wal vakaatər biya. 4 Lii dyaamdyamna kəsarantkəsəg kə kaaraha jahuramb baz wal ma mərt vakaatəra. 5 Zəlamazəlməg nə zhiila ghuulən lakwti sagauwa, kaa njiitərnjiig kə haara, ngal ba tsətəratəsg kə haara. 6 “Ma kyakyaka avəda, ngal cinngvacinng nə daag taakiya, ‘Wanam zhiila ghuula! Asama sa dləghgaana.’ 7 Kaa ba ciig kə dəghwahaan kəlaaw əmtadaatəra, ar bədləna kə kaaraha jahurambbatəra. 8 Am nə dlagahaan taa kə lii dyaamdyamna, ‘Gamkəmnədgəg yaru kə wal ba hədiikəna, adaba naa əmtsəg nə kaaraha jahurambamnda.’ 9 Aiyam nə lii dyaamdyamən

taa kə iitəra, ‘Maaya, da tləkiyamaara biya. Nguləm dam da vak lii vəlgaan am səgwa kə dəgaruwa.’ 10 Daral ba nə iitər da səgwa walna, lakwti saas kə iitəra, səghaasəg nə zhiila ghuula, kaa daas kə lii bədlarvəghabədləg əmtəd də iina da vaka hwadəga, kaa hədvarduhədəg nə wakyagha. 11 “Təhalakwaha, kaa səgaasəg kə dlaga dəghwahaan dləbna, am nə iitəra, ‘Dadda ndannga, Dadda ndannga, wurkəmnəndantwurg kə wakyagha!’ 12 Kaa ngutərangug nə zhiilaghūulən taakiya, ‘Bak jiira wan tagkur naiya, ən sərkur biya.’ 13 “Mbakyarvad kwaha ndzamandzəg ba bədləbādłana, adaba am sərgai kə faciya ma sart biya. 14 “Tləksəra Daadamazhigəla band garava uudi kwada dagal də dəga, kaa dāhtərət kə kwatnahaan fətərdəm kə dəgahaan da mizha dəvaatəra. 15 Vələr kə pall kə adawan alfu dləbə, pall dlabə vələr kə adawan alfu buwa, vələr dlabə kwatlərən kə adawan alfu palla, makwaraatər vəlghar ba kalkala ndzədaana, Kaa dagalaana. 16 Kaa fəgarzhafəg kə dadda kwa cauwa adawan alfu dləbən kə mbəda dəv bat watsəra, kaa ba tlənatləg kə iin kə yu alfu dləb tuuk vakaiya. 17 Bandkwah dlabə dadda kwa cauwa adawan alfu buna, tləkəna kə yu alfu bu tuuk vakaiya. 18 Kiyava dadda kwa cauwa adawan alfu palləna, nəghəghar bak kwadəgakwadəg kə affək hədnən kə kwabə dadda hənyahaanəna. 19 “Təhala zəlmazəlməga, kaa gwiyağhəra saas kə dadda hənyaha kwatnahahaan kiyava sərgasərəg kə dəgiti bəgara nə iitər də kwabiina. 20 Kaa sagau kə dadda kwa cauwa adawan alfu dləbən də kwatlərən kə alfu dləbə amaa, ‘Dadda hənyaha, adawan alfu dləb wa vəlghwa nənnga. Wan nə yu alfu dləb naa tləkəna nai tuuk vakaiya.’ 21 Am nə dadda hənyahaan taa kə iina, ‘Uusa, kwatnaha jiijiira, kwa fəvdəghərətəfəg tə vakaiya. Fəvdəghərətəfəg tsau də kəgh təghər kə zər dəgit hədikəna, ən da vələkvələg kə tləri juujig kwana. Asəg sa dlaig əmtəd də kaiya.’ 22 “Kaa sagau kə dadda kwa cauwa alfu buwa adawana, amaa, ‘Dadda hənyaha, alfu buwa adawan wa vəlghwa nənnga. Wan nə yu alfu bu naa tləkəna nai tuuk vakaiya.’ 23 Am nə dadda hənyahaan taa kə iina, ‘Uus, kwatnaha jiijiira, kwa fəvdəghərətəfəg tə vakaiya. Fəvdəghərətəfəg tsau də kəgh təghər kə dəgit hədikəna, ən da vələkvələg kə tləri juujig kwana. Asəg sa dlaig əmtəd də kaiya.’ 24 “Kaa sagau kə dadda kwa cauwa alfu adawan pallna, amaa, ‘Dadda hənyaha, ən sərgasərg

mbølembølen bagakøn dæ kəgha, agha ghuda hii vakavaki riigha biya. Agha vai ba dzaha dægit vakavaki kutgha biya. 25 Iin wa gædzakut kaiya, ən kwada kə afka ən hædnanna. Na kə dægagha.’ 26 “Am nə dadda hənryahaan taa kə iina, ‘Kəgh, kwatnahən kəlaadna, mandəlghna! Mbats agha sərgasərag taakiya ən ghuda hii vakavaki riyana biya, dlaḃa ən vai ba dzaha dægit vakavaki kutana biya. 27 Maa fəghwifəg kə kwaḃar ma banka, maa bad saasar ən tləkəna kə yu tuuk vakaiya! 28 Mbakyarvad kwaha, cauwarmarvacaug kə alfuwa adawan pallna am vələr kə dadda kwad alfu kəlaawna. 29 Adaba badəm nə daddakwa dæ dægita, da fəvarnaafəga tləkna badyaka. Kwa maay dæ vakai biya, aanji hædikəni dæ vakai nə iina, da cauwav vakaana. 30 ‘Bəlamdəmbəlag kə kəlaada kwatnahən damma gurtla. Vaakwaha da tuug əmtad dæ ghwada dæv dæ tlərdə.’ 31 “Ma Sarti da saay nə Zəra Uud ma ndanngəraan əmtad dæ zarha bəlgə Daadamazhigəl badəmma, ngal da cihura tæ avəd ndanng ma tləkəsəraana. 32 Da dzahvant nə uudaha duni badəm da təvuukwana, da wahtərzha kə uudah hutsəg buwa, bandkwa wahgarzh nə dadda piya alman kə tughah ard aagwaha guja. 33 Da dzant kə tughah damma dəvaa kafaana, aagwah da tæ dəvaa ghyabaana. 34 “Təkalakwah da tagtərtag nə tləkəs kə lii tæ dəvaa kafaanən taakiya, ‘Asamasəg nə uuramən fakura nə Daadar kə barkna! Na dləghamadləghəg kə tləksərən badlakurna Daadamazhigəl bamma fazha duniya. 35 Adaba sarta kwandza njəkwa nə waiya, vələmwavəlag nə kə dəga zəga. Sarta kwandza njəkwa nə andəla, gamwadgəg kə yuwa həbəga. Ndzan ghulaba, dləghamkwidləghəga. 36 Ndzan maay dæ səḃav biya, vələmwavəlag kə səḃava. Ndzan yang biya, famwufəg kə hyimiya. Ndzan ma guda bərfina, nəghamwanəghəga.’ 37 “Təhalakwaha, kaa da ngugarngug nə uudaha jiiijir taakiya, ‘Yaazhigəl, nəghamnd kak hər nəmnd njak wai kəm vələk kə dəga zəgi? Bii njak nə andəl kəm gəgku kə yuwa həbəgi? 38 Nəghamnd kak hər nəmnd agha ghulab kəm dləghkani? Bii agha maay dæ səḃav kəm vələk kə səḃavi? 39 Nəghamnd kak hər nəmnd agha yangbiya, bii agha ma guda bərfin kəm nəghkaani?” 40 “Kaa da ngutərangug nə tləksən taakiya, ‘Ba jiiir wan tagkur naiya, bagamaraḃag tsau kə daddakwa hædiikən pall ma kwanahaan kə zaraabaharna, bakalkal amaa bagwi ba kəskaiya.’ 41 “Təhakwah

da tagtərtag kə lii tæ dəvaa ghyabaan taakiya, ‘Yagham vakar lii tlaḃatlaḃanəna, damdəg damma kaara fai kwa maay ghyiing ba dām biya, kwa badlavarna kə Shatanah ard zarha bəlgəana. (aiōnios g166) 42 Adaba ndza njəkwa nə waiya, vələmwə bi kə dəga zəg biya. Ndzan njikwa nə andəla, gamwad bi kə yu biya. 43 Ndzan ghulaba, dləghamkw biya, ndzan maay dæ səḃav biya, vələmwabi kə səḃav biya, ndzan yang biya, dlaḃa ndzan ma guda bərfina nəghamwa biya.’ 44 “Ghəravaatər ndakwani ar da ngug taakiya, ‘Yaazhigəla, nəghamnd kak hər nəmnd agha bəsha wai, bi njak nə andəl, bi agha ghulaba, bi agha maay dæ səḃav, bi agha yang biya, bi agha ma guda bərfina kəm ləwa kə fəku hyəmiyi?” 45 “Kaa da ngutərngug taakiya, ‘Bak jiiir wan tagkur naiya, bagamara bi tsau kə dadda kwa hædiikən pall ma uudahaanən biya, bagamwi bi kəskai biya.’ 46 “Kwanahaan kə uudaha, ar da həḃa dləd tangw damma zərəzəra, uudaha jiikiira ar damma shifəga tangw damma zərəzəra.” (aiōnios g166)

26 Ghyənnga ba Yesu kə tagtər kwanahaan kə dægitaḃ badəmma, aiyama taa kə mbərzahaana, 2 “Am sərgasərag taakiya təmaa ba hənng bu kə Hwadəga Haarakəsa Dzava Hənyaha, da vələvda dlaḃ nə Zəra Uuda da hərtəvəta.” 3 Kaa dzahav kə maaləh ma zhiila kəsauufah ard tləvuukwah təghər kə uudaha ma vəgya maal ba tingting ma zhiila kəsauufah, kwa ḃahav dæ Kayafa. 4 Kaa ba diya sawariya viya Yesu kə iitər dæ gəlagəl kiyava tsəgaan kə iitəra. 5 Aiyam nə iitəra, “Bag yam bi sarta hwadag biya, haik kə ciya hənkal kə uudaha.” 6 Ma sartən ndza ma Bitani nə Yesu ma vəgya Siman kwandza njakən vəcča. 7 Kaa sagau nə uusiin da vak Yesu dæ mərta kwa ḃagava dæ akura onis, righarighan dæ tərshən bətbət kwa ba pir ganən diyarət dat ghər ma sartən ndza zaa dəga zəg nə iina. 8 Nəghəghara ba nə mbərzahən əndkwaha, kaa badzəg kə ərvidmahudətəra, aiyam nə iitəra ma taatakətəra, “Badza ba dægiti nə wanna. 9 Maa vələvu nə tərshinna, maa tlaḃkənətləg nə kwaḃ ba dyaka maa vələvtərvəlag kə talagaha.” 10 Sərghaakasərag tsau nə Yesu kə dægiti ar tag nə iitəra aiyama taa kə iitəra, “Aujilbəg am gaghya uusən əndkwani? Abi dægiti maraw wa ḃagwi nə iina. 11 Ba kəlaa hənga am ba əmtad dæ talagaha, ən maay nai əmtad dæ kuram kəlaa hənng biya. 12 Kwan kə tərshinən aa ḃaigət

nə iin tə vəgharna, aa bag kwakyarvad badla hədə kaiya. **13** Bak jijiir wan tagkur naiya, badəm nə vakavaki da tagav nə əlbəg maraw ma duni badəmma, da ba tagav nə dəgiti bagaa nə uusən kiyava dzamgaana.” **14** Kaa ba dagal kə pal ma mbərzah kəlaawa tar buwna, kwa dahav də Yahuda Iskariyuti, da vak maalah ma zhiila kəsauufaha. **15** Aiyama, “Awam da vəlghwa nə uuram, akwama vəlankurvələgi?” Ar vələr kə səl kul həkərdə. **16** Ciigət tə kwahiin kə sarta wa fəgharza nə iin kə gata duul vəltər Yesu. **17** Daghuvala zəngwa Hwadaga Haara kəssa bəruudi kwal yista, kaa sagau nə mbərzahaan da vak Yesu, am nə iitər taa kə iina, “Vaakwar wagha naag nəng ma kəmənda badlkana kə dəgazəg Hwadaga Haara kəssa dzava hənyah kiyava zəgaan kəskəghi?” **18** Aiyama, “Damdəg damma huḏa kəsa da vak uuda nə iina, tagamartaga, ‘Daada tsaga dəgiti, waa taakiya, bagaaḏag nə sart kwan da zəg nai kə dəga zəga Hwadaga Haarakəsa Dzava Hənyah ma vəgyagh əmtəd də mbərzahaara.’” **19** Kaa bəgaan kə mbərzahaan bandkwa tagatər nə Yesu kə bəgaana, kaa badlnabədləg kə iitər kə dəga zəga Hwadaga Haarakəsa Dzava Hənyaha. **20** Bəlaa ba hwaasa, ngal cihuran da za dəga zəga əmtəd də mbərzahaan kəlaawa tar buwa. **21** Ar təghərdəga za dəga zəga, am nə Yesu taa kə iitəra, “Bak jijiir wan tagkur naiya, palla ma kurama da vəla kaiya.” **22** Kaa njiitərnjiig ba vaivaia, ar farzha kə ndavərundavəg ba da palla palla ar taakiya, “Kai ni, Yaazhigəla?” **23** Kaa ngutərangunga amaa, “Daddakwa za dəga zəg əmtəd də kaiya ma kuwa, iin wa da vəla kaiya. **24** Zəra Uuda da əmtsəg bandkwa vindava ma kakkadə Daadamazhigəl təghər kə iina. Dəga zhuwadaal kə daddakwa da vəla Zəra Uuda! Ngulən maa yava bi nə uuda nə iin biya.” **25** Aiyam nə Yahud kwa vələt Yesu na, “Kai ni, dadda tsaga dəgita?” Aiyam nə Yesu taa kə iina, “Kəgh ndakwani taghədataga.” **26** Ar təghərdəga za dəga zəga, kaa kəsgantkəsəg nə Yesu kə bəruudiya, tagar kə uus kə Daadamazhigəla, lahnən vəltər kə mbərzahaana, amaa, “Namamma zamzəga, kwana iin nə vəghara.” **27** Kaa kəsgantkəsəg kə iin kə kuwa yuwa inabiya, tagar kə uus kə Daadamazhigəla, vəltəra amaa, “Həbamhəbəg badəmaruwa. **28** Kwana iin nə avəzara dəga righa lanngiya kwa diyavda mbakyarvad uudah bədyaka, kiyava bəsha haipahaatəra. **29** Ən tagkurtaga, ən madlai da gwiya həba yuwa

inabiya biya, bamma daghuvali ən da hubəg nai kə daalaan əmtəd də kuram ma tləksəra Daadara.” **30** Bəlara ba Yesu ard mbərzahaan kə əngsa, kaa sagal kə iitəra, ngal ba dagat kə iitər damma Aghwa kwa də Uufaha Zaitun. **31** Am nə Yesu taa kə iitəra, “Bamma huḏa avəḏna, badəmaru am da mbəḏəg ma fadghəraru am da dukusa, mbakyarvad dəgiti da dzəgaar də kaiya, adaba ba vindavindan taakiya, “Ənda tsəgaan kə dadda piya almana, da kwazəg nə agyaragyara tughwaha.” **32** “Təhala kwama da ciyakutciig nə uud də shiifəga, ən da dəga nai təghər kəskuram damma Galili.” **33** Am nə Bitrus taa kə iina, “Aanji ar mbəḏan ma fadghəraatər badəm mbakyarvad dəgiti da dzəgaar də kəgha, ən da maay nai biya.” **34** Am nə Yesu taa kə iina, “Bak jiir wan tagak naiya, bamma huḏa avəḏna, lakuti wiig kə ghwatkala, agha da bəgaan kə agajawa sərkwai shig həkərdə.” **35** Aiyam nə Bitrus taa kə iina, “Aanji ən da əmtsəg əmtəd də kəgha, ən da maay bəgaan kə agajawa səra kəgh biya.” Tagarar bandkwah dlaḏ nə mbərzah badəmma. **36** Kaa dagal kə Yesu ard mbərzahaan damma Getsamani, aiymaa taa kə mbərzahaana, “Ndzamandzəg vaakwana, ən dagal da dzəgwazhigəl vaakwaha.” **37** Kaa ba dagal kə iin də Bitrus ard zarha Zabadi buwa, ngal mbəkənməbəga dlaḏa kaa badza ərvīdmahuud kə iina. **38** Amaa dlaḏ taa kə iitəra, “Badzəga ərvīdmahudən ən dəvakai naina, ənəgha ba tsakwitsəga. Ndzamandzəg vaakwana, uufamuufəg əmtəd də kaiya.” **39** Gavət ba nə iin dagal da təvuukw həḏiikəna, ngal tsəḏi kə iin kə ghəraan damma haay dzəgwa kə zhigəla, amaa, “Daadara, akwama bəgaabəga, kəswaarakəsəg kə kwanən kuwa dlaḏa, bəkəvakwaha, gat bi kə dəgiti ən naag nai biya, bamma dəgiti agha naag nənnga.” **40** Sagha ba nə iin savak mbərzahaana, tlatəra həna haara, amaa taa kə Bitrusa, “Mbats am uufəgabi kə dəga aau pal əmtəd də kai biya. **41** Uufamuufəga am dzəgwaan dlaḏ kə zhigəl haik dagau kəskuram damma fəshiga, shidəkw naagaana, vəgh wa dəmdəma.” **42** Kaa gwiya dagal kə iin kə dəga buwa, dzəgwa kə zhigəl amaa, “Daadara akwama da ghudkwaarabi nə wan kə dlaḏ bamma həbanuuhəbəga, aandzandzəg bat naagagha.” **43** Gwiyağhəra ba nə iin saasa, tlatəra ba həna haara, Adaba haar wa ma gyiyaatəra. **44** Kaa gwiya dūtərsəḏuug kə Yesu, ngal ba gwiya dagal da dzəgwazhigəl kə dəga həkərdə, kaa gwiya

tagaan kə iin kə əlbəgi tagada nə iin wura. 45 kəsauufah maamaal ard lii ma gyid badəmma, kaa saas kə iin da vak mberzahaan amaa taa kə kiyava tsəgaan kə iitəra. 60 Tlarkəna biya, iitəra, “Gwaastən am badlaḅ ba hənahaar am diya kudga? Wa ḅagaabag ci nə sart kwada vəlav nə Zəra Uuda damma dəv kə yaa dadda haipa. 46 Ciyamciiga, jiyam dagala. Wa səghaasəg nə dadda vəla kaiya.” 47 Ba ndzəgaan Yesu ba taa ghaiya, ka sagau kə Yahuda pall ma kəlaawa tar buwna, əmtad də dzahava dlamaa kəlaaw badyak də katsakarah ard də zadaha, ḅəlarət nə maalaha ma zhiila kəsauuf ard də tləvuukwaha. 48 Adaba tagatərdatag daddakwa da vəlgaanən kə dəga sərgi da marg nə iin taakiya, “Dadda kwanda ḅərhug nai na, iin nə uuda nə iin viyamviiga.” 49 Bad saasaana, kaa dagau kə iin da təvəgh kə Yesu amaa taa kə iina, “Uus, dadda tsaga dəgital!” Kaa ḅərhugaan kə Yahuda. 50 Aiyam nə Yesu taa kə iina, “Tsaghwa, ḅag kə dəgiti aa səkadsəga.” Kaa sagau kə uuda hiin, ar viyit kə Yesu ar həkynana. 51 Nəghəgha ba nə pal ma lii əmtad də Yesu əntkwaha, ngal tadda kə katsakaraan ghudarda kə hyimmi kə kwatnaha maal ba tingting ma zhiila kəsauufaha. 52 Am nə Yesu taa kə iina, “Gwidəmgwiig kə katsakaragh damma kumbəghaana, adaba badəm daddakwa tadda katsakara, da tsəg ba katsakara. 53 Mam tləg nə uuram ən dāhgant bi kə Daadar, tləgwadi ba watswats kə zarha ḅəlg kwa juujig kə dakwala tlaulah kəlaawa tar bu biya? 54 Ai ci tsaa, da righav ndandar wa tagada nə əlbəga Daadamazhigəl vindavindan taaki ba pakat wanən kə dəgit dzəgardzəgi?” 55 Ma kwahiin kə sarta amaa taa kə uuda hiina, “Amaa sagau də katsakarah ard də zadah da viya kai bandgi ən dadda zaa dūula? Ba kəla hənnga ən bamma gaagazaiya Vəgya Daadamazhigəl ən tsaga dəgita, viyamkwa biya. 56 Badəm wanahaan dzəghaar ba kiyava righa dəgiti vindara nə tlayanngah ma əlbəga Daadamazhigəl vindavindana.” Cinngaraba nə mbəzahaan kwanənna, kaa ta dagalaatər kə iitər badəm ar dūwarsa. 57 Kaa lanngaan kə lii viyarət Yesu dagal da vak Kayafa, zhiila kəsauuf maamaala, vakavaki dzaharvət nə maalaha lii tsaga adzahadzah ard tləvuukwaha. 58 Kaa gatərgatəg kə Bitrus mahal mahal ba bitky tangw dat ghaiya wakyagha zhiila kəsauuf maamaala, kaa daas kə iin damma gaagazayan cihura əmtad də lii uufa wakyagh kiyava vaza dəgiti da dzəgardzəga 59 Kaa ba gata shiidaha fiid kwada tagav təghər kə Yesu nə zhiila kəsauufah maamaal ard lii ma gyid badəmma, kiyava tsəgaan kə iitəra. 60 Tlarkəna biya, bakəvakwaha mənḅ nə kyalma uudah ba dyak sarəv sa ḅa shiida fiida. Təhalakwaha kaa sagau kə uudah buwa 61 aiyam nə iitəra, “Kwan kə uuda wa taga taaki, “Ən dlagnadlag kə vəgya Daadamazhigəla, ən gwiya ndərət bamma hənḅ həkərdə.”” 62 Kaa ciig kə maal ba tingting ma zhiila kəsauufaha, amaa taa kə Yesu, “Agha maay də əlbəg biya? Shiidən tag nə uudahaan təghər kəskəghənmi?” 63 Mbədābi Yesu kə ghaiyaan biya. Aiyam maal ba tingting ma zhiila kəsauufah taa kə iina, “Adabad Daadamazhigəl kwad shifəga, tagkəmnndtag akwama kəgh Kəristi, Zəra Daadamazhigəla.” 64 Aiyam nə Yesu taa kə iina, “Band kwagha tagda nənnga. Ən tagkurtag badəmma, ciigət ndakwana am da nəghəganəghəg kə Zəra Uuda cihurgan tə dəvaa kafa Dadda Ndzəda, sii ma akumba zhiigəla.” 65 Kaa tahdatahəg kə maal ba tingting ma zhiila kəsauufah kə sədavaan mbakyarvad badzəga ərvidmahuud amaa, “Badzadabadzəg kə daaga Daadamazhigəla! Kwar kaci kə shiid wa kiyam gwiya naag nəmyami? Amaa cinngacinng aa badza daaga Daadamazhigəla. 66 Au wamaa nəghəga nə uurami?” Kaa ngugangug kə iitər taakiya, “Tlaltləg maa tsəvana!” 67 Kaa tafgarvatafəg kə iitər kə ashaghwvai ma huḅvəga, ar dlaghara kə tsəga, ar ḅalara kə mahupennga, 68 ar taakiya, “Tagkəmnndtag kə tlayanngəra, akwama ba kəgh nə Kəristiya, tag kə dadda kwa tsaktəsəgal!” 69 Ma kwaniin kə sarta, ndza cihurgan ma gaagazaya hənnyahiina Bitrusa, kaa sagau nə dəghwiin ḅatlər hənnyahiin da vakaan amaa taa kə iina, “Abi ghəravagh ndakwi agha əmtad də Yesu uuda Galilin!” 70 Kaa ḅala gajau kə Bitrus təvuukwatər badəmma, amaa, “Ən sərgabi nai kə dəgiti agha tag nənḅ təghər biya.” 71 Saal ba nə iin samma ḅərcama, kaa nəghəganəghəg nə dughwi tlərən kwa ḅa tlər ma hənnyahiina, amaa taa kə lii ghacga vaakwahiina, “Kwanən kə uud ara ndzaa əmtad də Yesu uuda Nazarat!” 72 Kaa gwiya ḅala agajau kə Bitrus baz zaha ngwadəg taakiya, “Ən sərga bi var kə uudanən biya.” 73 Təhala zəlam ba həḅikəna, kaa sagau kə lii ghacga vaakwahiin davak Bitrusa, am nə iitəra, “Ba pakat kəgh ndakwani agha pal nənḅ ma iitər yaana. Ghayi agha tag nənḅ wa markadamarəga.” 74 Ngəl farzha kə tlafa ghəraana, ndaha ngwadəga, taakiya, “Ən sərgai var kə uudanən biya.”

Təhala kwaha kaa wiig kə ghwatkala. **75** Kaa dzamnadzaməg Bitrus kə əlbəgi tagghar Yesu taakiya, “Lakuti wiig nə ghwatkal hinana, agha da bəgaan kə agajawa sərkwai shig həkərda.” Kaa dagal kə Bitrus da gyimal ngal tuug kə iin ba vaivaiya.

27 Wura ba kəssa, kaa dəya sawariya tsa Yesu kə maalaha zhiila kəsauufa ard tləvuukwaha dlamaa kəlaawa badəmma. **2** Ar ngwadarna kə dəva, kaa langan kə iitər dagala, ar vələr kə gumna Bilatus. **3** Nəghəgha ban Yahud kwa vələt Yesu taakiya, ghudavardaghudəg shariya əmtsəg kə Yesu, kaa mbəkənməbəg ma ərvidya, ngal daas kə iin davak lii maamal ma zhiila kəsauufah ard tləvuukwaha, gwitərdan kə səl kul həkərda adawanən cauwa nə iinna. **4** Amaa, “Baganabəg kə haipa kwa vələnət nai kə dadda kwa maay də haipən kiyava tsəgga.” Aiyam nə iitəra, “Au lambaməndi? Waigagh kəskəgha.” **5** Diida kə iin kə kwaḅa adawanən ma Vəgya Daadamazhigəla, ngal dagal hərtət kə ghəraana. **6** Ar cagant maalaha zhiila kəsauufahən kə kwaḅəna, amaa nə iitəra, “Dzah laḅa kwaḅiin də kwaḅ Vəgya Daadamazhigəla, adaba kwaḅa avəza.” **7** Kaa diya sawari kə iitər təghər kwaḅiina, ar səgwa kə vakavak vak lii ndəra shakka, adaba nal kə vaka həda zər ndzəgaha. **8** Kwakyarvad kwan wa dāhav nə iin gwastan də vaka avəzna. **9** Tədvdad kwan wa righavant nə dəgiti tagada nə tlaiyanng Irmi taakiya, “Kəsavantkəsəg nə səl kwul həkərda adawana, kwaḅi haiyarant nə uudaha Israil kə diigaan tə iina. **10** Ar səgwa kə vakavaka vak lii ndəra shak də vakaiya, bandkwa tagghwa Yaazhigəla.” **11** Ma sartən ghacgan nə Yesu təvuukwa gumna, kaa ndavgarundavəg kə gumən taakiya, “Kəgh nə tləkessa Yahudaha?” Aiyam nə Yesu taa kə iina, “Bandkwa agha tagda nənnga.” **12** Kaa ghwadgarnəs əlbəg kə maalaha zhiila kəsauufah ard tləvuukwaha, tagatər bi nə Yesu aanji ndau biya. **13** Aiyam nə Bilatus taa kə iina, “Agha cinnga bi kə əlbəgahaan ar tag nə iitər təghər kəskəghən biya?” **14** Ngughara bi Yesu kə ndavəg aanji pal biya, kaa ba ḅa jappər kə gumən ba vaivaiya. **15** Ma kwar kə sarta Hwadaga Haarakasa Dzava Hənyaha, nətəg gumən kə ḅəla uud pal sagal ma guda bərfin kwa naag nə uudaha. **16** Ma kwahiin kə sart ndza məng nə əvya kwa sərvasərg ba vaivai ma guda bərfin daagaan Barabbas. **17** Dzaharvət

ba dlamaa kəlaawa, kaa ba ndavtərundavəg kə Bilatus taakiya, “War wam naag nə uuram ən ḅəlkurəsi? Barabbas nii Yesu kwa dāhav də Kristiyinhi?” **18** Adaba sərghaakasərg Bilatus taakiya kwakyarvad shiləg wa vələrda nə iitər kə Yesu. **19** Cihurgan tə avəda ta shari Bilatusa, kaa ḅəlgantḅələg nə uusaan kə ghaiya amaa, “Aa tap bi kə uuda jijiirən biya, adəḅa mbakwambəg nə dlad ma səng haniin təghər kə iina.” **20** Kaa shahtərshahəg kə maalaha zhiila kəsauufah kə dlamakəlaaw aa tagartag taakiya aa ḅəlvərsḅələg nə Barabbas, aa tsəvatsəg nə Yesu. **21** Kaa gwiya tagtərtag kə gumnən taakiya, “Kwar ma uudahaan buna wam naag nə uuram ən ḅəlkurnəsi?” Aiyam nə iitəra “Barabbas.” **22** Aiyam nə Bilatus taa kə iitəra, “Auci wanda ḅəg nai də Yesu kwa dāhav də Kəristini?” Kaa ngugangug kə iitər badəm taakiya, “Aa hərtəvəthərtəgə!” **23** Am nə Bilatusa, “Kwakyarvad auwi? Au nə haipi aa ḅəga nə iini?” Bakəvakwaha, gwiya fararaa bad fəg nə uudah kə diya cauwa, ar taakiya, “Aa hərtəvəthərtəgə!” **24** Nəghəgha ba nə Bilatus taakiya maay nə dəgiti da ḅəgaḅəg nə iin biya, dlaḅa uudaha ar naa ciya jaaga, kaa gət kə iin kə yu barda kə dəvahaan təvuukwa uudaha, amaa, “Zhigəlaa dəvar ma kunngya, tləkwibi nə avəza uuda jijiirən biya. Ba kwa vakaruci waha.” **25** Kaa ngugangug kə uudah badəmma, am nə iitəra, “Dəgshiga avəzaana aa dəg damma kungyamnda ard zarhamnda!” **26** Kaa ḅəltərnəsḅələg kə iin kə Barabbas. Təhalakwa dlaghavaru kiif kə Yesu, vəlda kə iin kiyava hərtəvəta. **27** Təhalakwaha, kaa langaan kə tlaujaha gumən damma gaagazaiya vəgya gumna, ar dzaharaa kə dakwala tlaujah badəm da təghər kə iina, **28** ar səḅardan kə səḅava, ar tsugdəm ma səḅav kyang hulfa dəga tləksaha. **29** Ar ḅəgara kə dzakwa kwarəg də dəga taka, ar farəm maghəra, ar faraa kə həkyə zad ma dəvaa kafaana, təhalakwaha ar kəla kə ghunj təvuukwan ar nenigaan ar taakiya, “Kəm ma barkagh tləksa Yahudaha!” **30** Ar tafarva kə ashaghvwaiya, ar cauwarva kə zadiina, kaa kalgaan kə iitər də zad maghəra. **31** Ghyəngara ba nə iitər kə nenigaana, ar səḅardan kə səḅavən kyangna, ar tsugwardəm kə səḅavahaana. Kaa langaan kə iitər kiyava hərtəgə. **32** Ar təghərdəga dagala, kaa fadzaghər kə iitər də zhiila Sayirin, daagaan Siman, kaa fəraafəg kə iitər kəsa tlaḅa hərtə Yesu bad ndzəda. **33** Daral ba nə

iitær da vakavaki dahav dæ Golgota, dægiti
 tuukvakai næ Golgota, iin kuwa ghæra. **34** Kaa
 vølgarvøæg kæ iitær kæ yuwa inabi lafalabæn dæ
 dægiti dyahdyaha kiyava hæbgaana, tapghana
 ba næ iina, læwa kæ hæbgaana. **35** Hætaret
 ba næ iitæra, kaa ba tagwnatagw kæ iitær kæ
 sædavahaan tædvad tsa tsatsa. **36** Tæhalakwaha,
 kaa cahwarga cahwaræg kæ iitær vaakwahiin
 ar uufægaana. **37** Kaa bægætbæg kæ iitær kæ
 haipaen vindavindan tævaghæraan taakiya,
 “KWANA IIN NÆ YESU TLÆKSA YAHUDAHA.”
38 Kaa hætævæthærtæg dlab næ gæläh bu æmtad
 dæ iina, pal tæ dævaa kafaana, pal tæ dævaa
 ghyabaana. **39** Uudahi ar tæ duula dagala ar
 nenigaana, ar gajaga ghæra, **40** ar taakiya,
 “Kæghi tagh taakiya agha dlagndlag kæ Vægya
 Daadamazhigæl agha gwiya ndæræt bamma
 hæng hækærdæ, katægci kæ ghæragha, akwamma
 agha ba zæra Daadamazhigæla, asægci saay tæ
 tlaæba hærtægæn ndana!” **41** Nenner bandkwah
 dlab næ maalaha zhiila kësauufaha ard lii
 tsaga adzahadzaha Muusa ard tlævuukwaha, ar
 taakiya, **42** “Katghantkatæg kæ uudahi tlærna,
 pilgharvaapilæg kata ghæraana. Akwama ba iin
 næ tlæksa yaa Isra’ila, aa sasægci saay ndan tæ
 tlaæba hærtægna, lakwti kæmnda fædghærtæg dæ
 iina **43** Tsaghær tæ Daadamazhigæl tsauwa, aa
 katægci næ Daadamazhigæl ndakwana, akwama
 ba naagaana, adæba tagadatag taakiya, ‘Æn
 Zæra Daadamazhigæla.’” **44** Bandkwah dlab
 næ gæläh buna kwa hærtævtærtæt æmtad dæ
 iina, gharavæter ndakwani nenærnenga. **45**
 Ciigæt dæ vaci tæghæra, tangw damma karfe
 hækærdæ hwaasa, hædgharduhædæg næ gurtl
 kæ lard bædæmma. **46** Tamaha karfe hækærdæ
 faciya hwaasa kaa dzæghantdzæg næ Yesu kæ
 ghaiya, amaa, “Eloi, Eloi, lama sabaktani?” iin
 taakiya, “Daadamazhigælara, Daadamazhigælara,
 fiighkwada kwakyarvadawi?” **47** Cinngaraba næ
 kyalma uudahi ghaciga vaakwahiin ændkwaha,
 am næ iitæra, “Iliya wa daag næ uudanænna.” **48**
 Bat watswatsæra kaa æmndærg kæ pallæratæra
 sædaa kæ abarabara, ræmndaa kæ iin ma
 yuwa zæra inabi kwarekreka, fæt tæ zad vølar
 kiyava hæbga. **49** Am kyalma, “Duwamarsduug
 ndana, vaziyamvazæg mbatak da sii næ Iliya da
 katægaana.” **50** Kaa gwiya dzægantdzæg næ Yesu
 kæ ghai bad halavuuwa ndzædaana, tæhalakwaha
 vølda kæ shifægaana. **51** Bamma kwahiin kæ sart
 wa tæhæm bælæbæle kwama Vægya Daadamazhigæl
 hutsæg buwa, ciigæt maghær damma suuha. Kaa

gajagav kæ haaya, akurah dlabæ cabaracabæga.
52 Kaa wargætwaræg kæ gætlaaha, badyak næ
 uudaha jijiiri æmtsaharaæmtsahæga, ciyarætciig
 dæ shifæga, **53** saharalsahæg ma gætlaahaatæra.
 Tæhala ciiga Yesu ma gætlaaha kaa daas kæ
 iitær damma gædærkæs caccuwanacaccuwana,
 næghartærnæghæg næ uudah badyaka. **54** Ma
 sartæn næghæggha næ tlauija Roma maamaalæn
 ard lii uufa Yesu kæ gajagava haaya ard dægiti
 dzæghaardzæg bædæmma, kaa gædzæg kæ iitær ba
 vaivaiya, aiyam næ iitæra, “Ba pakata, ndza Zæra
 Daadamazhigæla!” **55** Mæng dlab næ kyalæma
 ængwasah badyak kwa gatar Yesu kësantaan ma
 Galili ar ba mælgarumælga. Kaa ghacigaghacig
 kæ iitær ba ndzæddæ, ar vaza dægiti dzægaardzæga
56 Ma iitæra mæng næ Maryam Magadala, ard
 Maryam babba Yakuba ard Isuvu, dlabæ ard
 babba zarha Zabadi. **57** Bælæa ba hwaasa,
 kaa sagau kæ dadda hyahiina, zhiil Arimatiya,
 dæagaana Isuvu, gharavaan ndakwani mbærza
 Yesu. **58** Kaa dagau kæ iin davak Bilatus da ghala
 tluuwa vægha Yesu. Ngäl ba vølgavøæg næ Bilatus
 kæ duula kæsgaana. **59** Kaa kæsgantkæsæg næ
 Isuvu kæ tlæwa vægha Yesu, fædant ma kælpakan
 kwal laliya. **60** Fædæm kæ iin ma daala gætlaana,
 kwa hurghana næ iin ma kura. Hædærdæ kæ iin
 kæ ghaiya gættiin dæ maandala akura, kaa ba
 dagalaana. **61** Maryam Magadala, ard kwa pal kæ
 Maryam ar cuhurgan ba gyakad dæ gættiina. **62**
 Wurga kësæana, tæhala Faciya Bædlavægha kaa
 dzahvøtdzahæg næ maalaha zhiila kësauufah
 ard Farisah tævuukwa Bilatus, **63** Aiyam næ
 iitæra, “Kæm ma barkagha. Dzæmamndædzæmæg
 kæ dægiti taga dadda vala uudæn sarta kwan
 ndza dæ shifæg næ iin amaa, ‘Æn da ciig dæ
 shiifæg tæhala hæng hækærdæ.’” **64** Mbakyarvad
 kwaha, fætæraafæg kæ uudah da uufa gætlæn ba
 vaivaiya tangw dat hæng hækærdæ, haik kæ dagal
 kæ mbærzahaan da ghæla tluuwa væghaana,
 adæba ar da tagtærtæg kæ uudah taaki ciyitciig
 ma gætlaaha. Valga hala da jøguujig kæ valga
 zængw ba vaivaiya.” **65** Aiyam Bilatus taa kæ
 iitæra, “Dzægamætdzæg kæ tlauijaha, damdæg da
 uufægaana, bægamæbæg kælaa ndzædæruwa.” **66**
 Kaa dagal kæ iitær da uufa gættiina, ar tsæt kæ
 dæga særga tlækæs tæ akura gættiina, dlabæ ar
 fætæraa kæ tlauijah kæ uufægaana.

28 Dal ba faciya ngiiga Yahudaha, daghuvala
 laad ba wur kësæ, kaa dagal kæ Maryam
 Magdaliya ard kwa pallæn kæ Maryam da zhara

götla. 2 Kaa gajagvøtgajag haay badyakdyaka, adaba zør bølga Daadamazhigøl wa sahi ma zhiigøl da tløgarwa akurøn kwa hødavardu dæ götlna, cihura tøvakaiya. 3 Ndzəganən mbiig band wukyiðəga. Sədavaan madəkw ba täll band tluuzha. 4 Nəghəghara ba lii uufəgaana, kaa gədzgətgədzəg kə iitər ba vaivaiya, təg nə vøghaatəra, ar mbəda damma haay bandgi əmtsaharaəmtsahəga. 5 Am Zər bølga Daadamazhigølən taa kə ənghwasahaana, “Gədzam biya, ən sərgasərəg am gata Yesu kwa hərtavətta. 6 Maay vaakwan biya, ciyitciiga band kwa tagada nə iina, wan vakavaki hənngavna nə iina. 7 Damdəg ba watswatsa tagamtərtaḡ kə mbərzahaan taakiya, ‘Ciyitciig ma götlaha, wada dəgaa nə iin təghər kəskuram damma Galili, am da nəghəga vaakwaha.’ Əna səgga bak tagkur kwanənna.” 8 Kaa hadzala dagal kə əngwasahiin vaka götliina, gədzarətgədzəga bakəvakwaha ar dlaig ba vaivaiya, kaa əmdəra daas kə iitər ar tagtər kə mbərzaha Yesu. 9 Kaa tlətəraatləg kə Yesu bad ḡhəraana, amaa taa kə iitəra, “ḡabər təghər kəskurama!” Kaa gavva daas kə iitər ba mbəev da tøvəgh kə iina, ngal bərhwa shigahaan kə iitər ar ḡagarnəs kwatnaha. 10 Am nə Yesu taa kə iitəra, “Gədzam biya. Damdəg tagamtərtaḡ kə zaraabahar aa dardəg damma Galili, ar da nəghəkwə vaakwaha.” 11 Ar təghərdəga daas nə ənghwasahiina, kaa daas kə kyaləma lii uufa götlaḡən damma kəssa, kaa tagtərtaḡ kə iitər kə dəgiti dzəghaardzəg badəm kə maalah ma zhiila kəsauufaha. 12 Dzahavət ba nə maalah ma zhiila kəsauufah ard tləvuukwaha dlamaa kəlaawa, kaa dəya sawari kə iitər ar völtər kə kwaḡ badyak kə tlaujaha. 13 Aiyam nə iitəra, “Tagamtərtaḡ kə uudah taaki, ‘Mbərzahaan wa ḡhəlarḡa kavəd ma sarta kwa tsakəmnda haara.’ 14 Aanji dəm nə əlbəḡən damma hyəmmi kə gumna, kəm da tagartəḡ nəmnd kə əlbəga, am da maay həḡa dləḡ biya.” 15 Kaa caugacaug kə tlaujah kə kwaḡiina, ar tagda band kwaa tagavtəra. Kwanən kə əlbəga, ḡwastaan ar ba kutḡaan Yahudaha. 16 Kaa dagal kə mbərzahaan kəlaawa təmkikən damma Galili, damma aḡhwən tagatər nə Yesu taaki aa dzəḡḡhəradzəga. 17 Nəghara ba nə iitəra, kaa ḡagar kwatnahər kə iitəra, bakəvakwaha, kyalmatər ḡagar ndaundauwa. 18 Kaa saas kə Yesu sa tøvəgh kə iitər amaa, “Vəḡḡhwavəḡəḡ nə uud kə ndzəd badəm ma ḡhərazhigəla ard duniya. 19 Mbakyarvad kwaha, damdəḡ namtərdanəḡ kə uudaha duni kə

mbəzahar badəmma, am ḡagtəra kə tsuufəḡ ma ḡaaga ḡaada, ma ḡaaga Zəra, ard Shidkw Daadamazhigəla. 20 Tsagamtərtaḡsəḡ kə dəḡitahi tagankur nai badəm aa faraaraḡəga. Ba pakata ən ba əmtəd dæ kuram ba kəlaa hənnga tangwa damma ḡhyinnga zamana.” (aiḡn ḡ165)

Markus

1 Kwanønna iin nē əlbəg maraw təghər kə Yesu Kəristi, Zəra Daadamazhigəla. **2** Bandkwa fəgharzhə nē tlayang Ishay kə vindəgaan ma kakkadaan taakiya, “Am Daadamazhigəla, ‘Ənda bəlgaan kə zər bəlgar kiyava bədlak dūul lakuti aghada saaya.” **3** Uudana bəla tləhəg ma təghala taakiya, “Badlamarnabədləg kə dūulaan kə Yaazhigəl ba ndəddə.” **4** Tsugwa ba nē Yuhwan dadda tsufəg ma təghala, kaa tagtər əlbəga Daadamazhigəl kə uudaha. Amaa taa kə iitəra, pələmpələg kə ghəra bəg kura nē uud kə tsuufəga, dlaḃa bəshkurna Daadamazhigəl kə haipaharuwa. **5** Kaa ba sagau kə uudah bədyak ma haiya Yahudiya, ard uudah ma kəssa Wurshalim da vak Yuhwana. Ar tagaan kə haipahatəra, bəgtəra kə iin kə tsuufəg ma zaagha Judan. **6** Səḃavi tsuguv Yuhwan bəgava dē guja adləgwama. Dəga ndzəḃa hudaana bəgava dē həluwa, dlaḃa dəga zəgaana, ndzaba ayayuwa ard yuwa mamma. **7** Kaa tagtərtəg kə iin kə uudah taakiya, “Daddakwa da sagau tē halara jakwaraajig dē ndangəra, kwa tlanalbi nai kə ngəghrangəg da pəla aandzu zawwa kimbakaan biya. **8** Kai ən bəgkur dē yu kə tsuffəga, iina da bəgkur dē Shəḃəkwə Daadamazhigəl kə tsuffəga.” **9** Makwahiin kə sarta, səghaasəg nē Yesu saama kəssa Nazarat ma haaya Galili. Kaa bəgarabəg kə Yuhwan kə tsuffəg ma zaagha Judan. **10** Bəḃ sagal Yesu ma yuwa, kaa nəghəganəghəg kə ghərazhigəl wurga, dlaḃa kaa tsugwatsugw Shidəkwə Daadamazhigəl saay da təghər kə iin bənd garava kakura. **11** Kaa cinngalcingnəg nē kungy sii ma ghərazhigəl taakiya, “Kəgh zərara, ən wayakwaig ba vaivaiya.” **12** Zəlamai təhala kwah biya, kaa langaan kə Shəḃəkwə Daadamazhigəl kə Yesu damma təghala, **13** həngaan kwul uufad ba vaakwaha, fəshgaan Shatanaha. Yesu ndzar əmtad dē dəg təghalaha, dlaḃa zarha bəlga Daadamazhigəla sarəvsəg da mələgaruməlgə. **14** Təhalakwa bələvdəm Yuhwan ma guda bərfina, kaa dagal kə Yesu damma Galili taa əlbəg maraw təghər kə Daadamazhigəla. **15** Amaa, “Bəgaabəg sarta. Tləkəsəra Daadamazhigəl hərzəthərzəg saaya. Pələmpələg kə ghəra, am fədgħərət tē əlbəg marawəna.” **16** Ghuda dagal nē Yesu təvəgh kə yuwahaiya Galili, kaa nəghəganəghəg kə

iin kə Siman ard zərəbabbaan Andrawus, ar bəla amshiyaha vaiya kilf ma yuwahaiya adaba ar ya daddaha vaiya kilf nē iitəra. **17** Am Yesu taa kə iitəra, “Gatamkwagatəga, ən da nəkurdaalnəg kə lii dāha uudah sa vakara.” **18** Bəḃ watswatsəra, kaa dūgarsdūug kə iitər kə amshiyaha vaiya kilfatəra, kaa gatəgaan kə iitəra. **19** Gavət ba nē iin da təvukw hədikənana, kaa nəghəganəghəg kə iin kə zarha Zabadi, Yakuba ard Yuhwana. Ar ma pərayuwa, ar bəḃla amshiyaha vaiya kilfaatəra. **20** Bəḃ watswatsəra kaa dahtərət kə iina, kaa dūgarsdūug kə iitər kə daddaatər Zabadi ma pərayu əmtad dē lii hutsarant nē iitər kə bə tləra, kaa gataa Yesu kə iitəra. **21** Yesu ard lii gatəgaan daragha damma kəssa Kafarnahuma. Bəga ba Faciya Ngiiga, kaa daas kə iin damma guda dzahava Yahudaha, kaa farzha tsagtər dəgit kə uudaha. **22** Kaa bə jappər kə iitər dē tsagaanana, adaba tsagatər dəgit ba kalkala, gərgər dē dūuli tsag nē lii tsaga adzahadzaha Musa. **23** Maay ma taadətər biya, kaa dəgaadəg kə uuda nē iin kwa dē shəḃəkw ghwad damma guda dzahava, huuləg taakiya, **24** “Au lambagh dē kəmnə Yesu Uuda Nazaret? Agha sagau da ghyəhha kəmnəda? Ən sərgasərga magha war nəngnga. Kəgh daddakwa Caccuwanacaccuwanan sahi vak Daadamazhigəla.” **25** Kaa cagaraacag nē Yesu kə gyi kə shəḃəkw ghwadəna, amaa taa kə iina, “Dəw amənga. Assagal ma uudanəna.” **26** Kaa gajagantgajag ba dladlad nē shəḃəkw ghwadən kə uudanəna. Kaa huuləg kə iin dlaḃa kaa tsugwa dagalaana. **27** Bəḃəḃ nē uudahi ndzar vaakwahiin ar bə jappər ba vaivaiya, bəz ndava ghərahaatər kə iitər taakiya, “Au wa nē iini? Kwar kə daala tsaga dəgit wani? Tsaga dəgit ba kalkala. Bəz fətəraafəg kə iin kə shəḃəkw ghwadəh kə bə dəgiti naag nē iina.” **28** Caaricaari nəghar bəḃ cinngalcingnəg nē əlbəg təghər kə iin aandzu taakwar mahuda haaya Galili. **29** Bə dē Sagala Yesu əmtad Yakub ar dē Yuhwana ma guda dzahava, kaa daas kə iitər dē vəgyaz Bitrus ar dē Andrawus. **30** Bəḃba uusa Bitrus həngan nəjəkən fəḃḃa. Bəḃ watswatsəra, kaa tagartəg kə iitər kə Yesu kə əlbəg təghəra. **31** Kaa dagau kə iin da vakaana, hakyənən kə dəvaan ciyanta. Kaa dūgarsdūug fəḃḃiina, təhalakwaha bəgtəra nē uusən kə dəgzəga. **32** Dəghwaasa, təhala daaya faciya, kaa səḃəvsəg kə uudah kə lii yangbi bəḃəḃ ard lii dē shəḃəkw ghwad ma vəghahaatra. **33** Kaa dzahav kə lii ma kəsiin bəḃəḃ təghaiya

hənyahiina, **34** kaa mbahnambahəg nə Yesu kə lii də kuzah shahshaha. Lagudan baz shəḏəkw ghwaḏ mawəgh kə uudaha ba dyaka. Duwatərnai kə shəḏkw ghwaḏah kə taaghai biya, adaba ar sərgasərg ghəraavaatər taaki ma war nə iina. **35** Dlakadur ba wurra, lakuti cag nə kəsa, ciyitciig nə Yesu dugharsduug kə hənyaha, kaa dagal kə iin da vakavaki maay band war biya. Dzugwa kə iin kə zhiḡəl vaakwa. **36** Kaa dagal kə Siman əmtaḏ də tsaghwaḡa dagalaan da gatəgaana. **37** Tlararaa ba nə iitəra, kaa tagaratag kə iitər taakiya, “Badəm nə uudah ar gatakəgha.” **38** Ngwangwug nə Yesu amaa, “Jiyam dagal damma gəḏzər kəssahi kwa həffa, kiyava da taa əlbəg maraw kəskai vaakwaḡ dlabə. Adaba sanhi mbakyarvad kwah naiya.” **39** Təhala kwaha kaa gwaivagwaig kə iin badəm ma haaya Galili, taa əlbəga Daadamazhiḡəla ma guda dzahavaatəra. Lagwdaan dlab kə shəḏkw ghwaḏah ma vəgha uudaha. **40** Məng nə uuda nə iin njəkən vəca səv sa vak Yesu, kəla kə iin kə ḡhunja kaa ḡhalgaan taakiya, “Ma haighanthaigə, aḡha mbəkwiimbəḡga.” **41** Kaa zhugardaalazhug kə Yesu, bəlaraa kə dəva, amaa taa kə iina, “Haiyanant haigə, mbambəḡga.” **42** Bat watswatsəra kaa dūgarsduug kə kuza vəciina, kaa mbəgambəg kə iina. **43** Kaa bəlgaraḡəbələg nə Yesu kə magiya ba vaivaiya, bəlars kə iin dagala. **44** “Tagarbi aandzu ndəwar kə dəḡiti aa dzəḡardzəg biya. Dəga aḡha marda kə ḡhəragh vak zhiil kəsufə, aḡha ḡaga kə kyuləg bandkwa tagada Musa taakiya aa ḡagavḡag mbakyarvad caccuwagha. Bagnaḡag kwana kiyava fadḡhər kə uudah taakiya mbəḡḡambəḡga.” **45** Dlakulva kwaha, kaa ba dagal kə ḡhwalvən kutəgaana kə duuli mbavəna də iina. Kwan wa fəḡhəra shəḡav kə Yesu akwama dagal damma kwatlərən kə kəssa, kaa ndza kə iin vakavaki maay ndəwar biya. Bakəvakwaha, ar fəḡarna ba sagau nə uuda da vakaan aandzu takwara.

2 Təhala hənnəgaha, kaa ḡwiya daas dlab kə Yesu damma Kafarnahuma, kaa cinngacinng kə uudah taaki, səḡhaasəg sa hənniyaha. **2** Uudahi dzaharvət vaakwaḡhiina, ndzar bədyak ba vaivaiya, rəḡhətrəḡhəg vak mbakyarvad uudah hənniyaha, baz təḡhaiya wakyagh ndakwani, maadlai vakavak biya. Kaa tagtər əlbəg maraw kə iina. **3** Kaa lanngaan kə uudah uufad kə uuda nə iin əmtsəmtsən nə vəgha da vakaan.

4 Pletərvapiləg daas də vakai da vak Yesu mbakyarvad dyakəra uudaha, kaa ba hurnahurg kə iitər kə duul tə ḡhəra gud kalkal də Yesu. Wurant ba nə iitər kə ḡhəra gudəna, kaa bəlgəan kə iitər kə uudanən sii tə kəjaana. **5** Nəḡhəḡha ba Yesu kə fadḡhəratəra, amaa taa kə daddakwa əmtsəmtsə nə vəḡhna, “Zəra, bəshakanaḡəshig nə uud kə haipahagha.” **6** Ndza mənng lii tsaga adzahadzaha Musa cihurḡan vaakwaḡhiina, ar dzama dəḡit ma ərvidməhudahaatəra, **7** Ar taakiya, “Aujilbəg kə uudanən taaghai əndkwani? Kəsḡhantkəsəg kə ḡhəraan band Daadamazhiḡəla. Warwa də ndzəḏa bəsha haipah mamai ba Daadamazhiḡəl pall biyi?” **8** Batwatswatsəra, səḡhaakasərg nə Yesu ma ərvidməhudaana kə dəḡiti ar dūnnḡdūnnḡ nə iitər ma ərvidməhudatəra, amaa taa kə iitər, “Aujilbəg kə səkuram dzama kwanahaanii? **9** Kwarwa juujigə, nguləm tagvar kə dadḡa kwa əmtsəmtsə nə ḡhyaba vəḡḡ pallən, taakiya, “Bəshakanaḡəshig nə uud kə haipahagḡ nii, nii taakiya, ciig kəsantkəsəg kə kəḡagḡ dəḡdagali?” **10** Mana naagan mammaa səraaka taakiya Zəra Uuda mənng də ndzəḏa bəsha haipah ma duniya.” Mbakyarvad kwaha, amaa taa kə daddakwa əmtsəmtsə nə vəḡhəna, **11** “Aməi kəsəkəḡha, ciigə, kəsant kəsəg kə kəḡagḡ dəḡ daas da hənniyaha.” **12** Kaa ciig kə iina, kəsant kə kəjaana, kaa məla dagalaana. Badəm nə uudaha ar vazəgaana. Kwan wa fəḡhəraa aandzu war kə ḡa ajappəra, kaa ḡala Daadamazhiḡəl kə iitəra ar taakiya, “Tapamndnabi kə nəḡhəḡ kə dəḡit ənd kwan biya.” **13** Kaa ḡwiya dagal kə Yesu dat ḡhaiya yuwa haiya Galili. Kaa sagau kə uudah bədyak da vakaan, dlabə kaa tsagtərtsəg kə iin kə dəḡitahə. **14** Təḡhərdəga dagala, kaa nəḡhəḡanəḡhəḡ kə iin kə Lawi zəra Halfa cihurḡa vaka cauwa hadama. Am Yesu taa kə iina, “Gatkwaḡatəga.” Ngəl ba ciḡətciig kə iina, kaa ḡatarsa. **15** Davalitlənəna, ndza kaf nə Yesu vəḡya Lawi. Kaa zəgaan kə kyələma lii cauwa hadama ard kyələma yaa daddaha haipah kə kaf əmtaḏ də ii ard mbərzahaana, bədyak ndzar gata Yesu. Ar cuḡwaran ar zuu kaf əmtaḏ də iina ar də mbərzahaana, adaba uudah bədyak wa ḡatəḡatəga. **16** Nəḡhəra ba lii tsaga adzahadzaha Musa kwar Farisah kə Yesu za kaf də yaa dadḡa haipah ard lii dza hadama. Kaa ndavḡarundavəḡ kə iitər kə mbərzahaan taakiya, “Aujilbəg kə iin za kaf də lii dza

hadama, ard yaa dadda haipahi?” 17 Cinngaha ba nē Yesu ʼand kwana, amaa taa kē iitēra, “Mai lamba lii yanng dē dakut biya, bamma lii yanng biya. Sanhi sa dā lii dē jiir bi nai biya, sanhi mbakyarvad yaa dadda haipaha.” 18 Mbērzaha Yuhwan dadda tsuufēga ard dēga Farisah ar kēssa ndēla. Kaa sagau kē uudahiin sa ndava Yesu taakiya, “Aujilbēg kē mbērzaha Yuhwan ard dēgaha Farisah ar kēssa andēla, kwakyarva dau kē dēgahagh ar maay kēssa andēl biyi?” 19 Ngwatērangug Yesu amaa, “Kēsgaan nē tsaghwaha zhiila ghwuul kē andēl akwamar ʼamtad dē zhiila ghwuula? Maba ar ʼamtad dē zhiila ghwuula ar maay kēssa ndēl biya. 20 Mēng sarti da sagauwa kwada kēssav zhiila ghwuul dagal vakaatēr dūuvtērsa. Ar da kēssēg ma sarta kwah nē iitēr kē andēla. 21 “Maay wa ghuda daala sēdav tlapant tē ʼənghura sēdava biya. Akwama dzēghardzēga, tēhgaan daala sēdavēn kē ʼənghura sēdaviina, badzēgaan da jēguujig kwandza wura. 22 Maay wa diya daala yuwa inabi ma ʼənghura ambēla hēlāw biya. Akwama diyavdēmdiiga, kaa ciig kē yuwa inabiyin ciḡna kē hēluwēn, da diya dagal nē yuwa inabi, dlaḡa ambēla hēluwēn da badzēga. Daala yuwa inabi dēyav bamma daala ambēla hēlōwa.” 23 Daghuvala faciya ngiiga Yahudaha, Yesu ar dē mbērzahaan ar ghudadagal ma guha hēiya. Kaa kalgaan kē mbērzahaan kē kyalma ghēra hēiya tē ghērdēga. 24 Am Farisiyah taa kē Yesu, “Zharga, aujilbēg kē mbērzahagh bā dēgiti dzah kē ḡagaan davalā dēyakudēgi?” 25 Ngwatēranngug Yesu amaa, “Mbats, tapamnabi karanta dēgiti ḡaga nē Dauda sartakwa mbakēn waiy ard tsaghwahaan dlaḡa maay dēgzēg vakatēr biya? 26 Ma zamani ndza Abiyatar nē maal ba tinngtimng ma zhiila kēsuufaha, kaa daas kē Dauda damma Vēgya Daadamazhigēla, zuu kē bruudi kwa favaan ba kēngēda, hēyu kē zēgaan aandzu wara, bamma zhiila kēsuufaha. Dlaḡa vēltēr baz tsaghwaha dagalaana” 27 Aiyam nē Yesu taa kē iitēra, “Bagava kwakyarvad dē uud nē faciya ngiiga, ndērava bi nē uud kwakyarvad faciya ngiig biya. 28 Adābad kwaha, Zēra Uuda, iin Yaazhigēl baz dēga faciya ngiiga.”

3 Gwiya dagha ba nē Yesu damma guda dzahava. Vaakwahiina ndza mēng nē uuda nē iin ʼəmtsāmtsān dēv palla. 2 Ma uudahi ndzar vaakwahiina, kyalmahaatēra ndzarandzēg

ba dēwwa ar zhargaan mbatak da mbēgaan kē uuda nē iin daghuvala faciya ngiiga, kiyava tlākētlēg kē iitēr dē haipa. 3 Am Yesu taa kē daddakwa ʼəmtsāmtsān dēvaana, “Assagal ghacaghacig tēvuukw vaakwana.” 4 Kaa ndavtēru ndavēg kē Yesu amaa, “Haiyakiyamanthaig nē adzahadzaha Muus kē ḡa dēgit maraw davalā ngiig nii ḡāgvēna kēladērhī? Ngēdlēvēna shifēgnii tsēvanhi?” Maay wa mbēdghant ghaiyan biya. 5 Kaa vatzērvazēg kē Yesu ba da palla pal dē badzēga rēvidmahuda, kaa hērsa rēvid kē iin mbakyarvad dēgdēgka ʼərvid mahudāatēra. Aiyama taa kē daddakwa ʼəmtsāmtsā dēvna, “Vēllēg kē dēvaghā.” Kaa vēlgaan kē iina, kaa mbēgambēg kē dēvaan ba fakya. 6 Kaa ba dagal kē Farisiyaha da ḡa dabari ʼamtad dē uudaha Hirudus kē dūuli ar da tsēg nē iitēr kē Yesu. 7 Kaa ciya dagal kē Yesu ar dē mbērzahaan ma kēsiina, da tē ghaiya dēlva Galili ba dēvaatēra, dlabā kaa gatēgaan kē uudah ba dyaka vaivaiya ma haaya Galili, 8 ma kēsa Wurshalima, ma Idumiya, ar dē lii kilga zaagha Judan, ar dē uudaha Taya ar dē Sidun. Adāba cinngaracinnng kē dēgitahi ḡag nē iina. 9 Mbakyarvad dīyakēra uudaha, kaa tagtērtag nē Yesu kē mbērzahaana, aa sarardēvsēg kē perayu kwa ngiykwaha, haik kē tlagaan kē iitēra. 10 Mbakyarvad mbēghanambēg kē uudah ba dyaka, badēm lii dē kuzaha ar tlagakēva kiyava tapēgaana. 11 Badēm sarti ar nēghēga shēdēkw ghwadaha, ar nēghaghār ba kē mbēdēg tēvuukwana ar huulēg ar taakiya, “Agha Zēra Daadamazhigēla.” 12 Kaa bēltērabēlēg kē iin kē magi ba vaivai kē shēdēkw ghwadāh taakiya, aa tagararbi kē uudah man war nai biya. 13 Tēhala kwaha, kaa dagat kē Yesu damma aghwa, dāhant kē lii naag nē iina, kaa da vakaan kē iitēra. 14 Kaa dzērgaaka dzērag kē iin kē kēlawā tar bu ma taatakātēra (kwa daatēr nē iin dē Zērbēlgahaana). Adāba kiyava ndzēgaan kē iitēr ʼəmtad dē iina dlaḡa bēltērēt da taa ʼēlbēg marawa. 15 Da vēltēr dlaḡ kē ndzēda lagwa shēdēkw ghwadaha. 16 Wan kēlawatar buna dzērgahaaka nē iina. Siman, (kwa fēgharva Yesu kē daag Bitrus) 17 Yakubu zēra Zabadi ar dē zērababaan Yuhwana, (kwa fatērva nē iin kē daag Buwarnajis, zarha karazhigēla) 18 Andrawus, Filigus, Bartilumi, Matiyu, Tuma, Yakub zēra Halfa, Tadiyus, Siman, kwa naagaan kē zaa vuukwa kēssaana, 19 Yahuda Iskariyuti, kwa vēlēt Yesu. 20 Tēhala kwaha kaa daas kē

Yesu da hannyaha, kaa gwiya dzahav dlaɓ kɔ uudaha baz za kaf pɔletərvaapilɔg kɔ Yesu ar dɔ mbɔrzahaana. **21** Cinnagara ba nɔ yaatər ndɔkwana, kaa dagau kɔ iitər da saa dɔ vakaiya, adaba yaatər ar taaki, “Nalnɔg kɔ valaaga.” **22** Am nɔ lii tsaga adzahadzaha Muusi saral ma Wurshalima, “Mɔng Ba'alzabul, Maala Shatanah ma vɔghaana. Tlakɔna vakaan kɔ ndzɔda lagwa shɔdkw ghwadaha.” **23** Kaa dahtərantdɔhɔg Yesu kɔ uudahiin, kaa tagtər kɔ ɔlbɔg dɔ garav taakiya, “Lagwalagw Shatanah kɔ zɔraabaan Shatanaha?” **24** Abi, ma tagwavɔmtagw nɔ kwarɔg hutsɔg buwa, kwan kɔ kwarɔga ghaciga biya. **25** Band kwah dlaɓa, ma tagwavɔmtagw hannyah hutsɔg buwa, kwan kɔ hannyaha ghacig biya. **26** Dlaɓa akwama cigharantciig shatanah kɔ ghɔraana tagwvɔm hutsɔg buwa, ghacig biya. Sɔghaasɔgga halavuwan. **27** Maay wa dzugwantdzugw kɔ daas damma vɔgya dadda ndzɔd hutsarva kɔ kadlangahaan biya, bamma viyit kɔ uudanɔn ngudɔnan, Lakuti hutsɔgarvahutsɔg kɔ kadlangaha vɔgyaana. **28** “ɔn tagkurtag kɔ jiira, da ɔɔshɔvtɔrnaɔɔshɔg aandzu hulfa kwar kɔ haipahi ɔagara nɔ uudaha, ar dɔ ɔlbɔga nenegahi ɔagarara nɔ iitər kɔ Daadamazhigɔla. **29** Ai ciya, badɔm dadda kwa tagɔda ɔlbɔga nenɔg tɔ Shɔdkw Daadamazhigɔla, da ɔɔshvarnaabi ba tangw damma zɔrazɔra biya. ɔagaɔg kɔ haipi kwada ɔɔshvarnaabi ba tangw damma zɔrazɔr biya.” (aiɔn g165, aiɔnios g166) **30** Tagaatag Yesu kwan mbakyarvad ar taakiya, “Dɔ shɔdkw ghwad nɔ iina.” **31** Kaa sagau kɔ babba Yesu ar dɔ zarha babbaan. Ar ghacan gyimala ar ɔɔlant kɔ uud da dɔagaana. **32** Ndza mɔng nɔ uudah ba dɔyaka ar cahwargan fadagaan tɔghɔr kɔ iina, am nɔ uuda nɔ iin taa kɔ iina, “Wai baabagh ard zarha baabagh ar ghacɔga gyimala ar naa nɔgha kɔgha.” **33** Kaa ndavgaru ndavɔg kɔ Yesu taakiya, “War baabara, ard zarha baabarni?” **34** Kaa vztɔrvazɔg kɔ iin kɔ lii cahwarga tɔvɔgh kɔ iina, aiyama, “Wan nɔ baabara ard zaraabahara. **35** Ba dɔm daddakwa ɔa dɔgiti naag Daadamazhigɔla, iin zɔraabara, iin nɔ dɔghwa baabara, iin dlaɓ baabara.”

4 Kaa gwiya tsagaan kɔ Yesu dlaɓ tɔ ghaiya dɔlva Galili. Uudahi fadɔrvɔt da tɔghɔr kɔ iina ndzar ba dɔyaka, adabad kwaha, iin wa fɔghara daas kɔ iin damma perrayiu cihuran ma vakaiya. Dzahava uudaha ar ghacigan tɔ

ghaiya gardza zaagha. **2** Kaa tsagtɔrtsag kɔ iin kɔ dɔgitaɔ badyak tɔdvad garava. Amaa taa kɔ iitɔra, **3** “Cinnagamcinnaga, dadda uusɔg dal da riig ma guhaana. **4** Riig nɔ iina, kaa ɔalgalɔalɔg kyalma hulf da tɔ duula, kaa sagau kɔ diikah ar caggu. **5** Kyalma hulfah ɔalal dat caccahɔlawawa vakavaki maay haay dɔyak biya. Kaa laghɔra sagal kɔ iitər ba watswatsa adaba maay haay dɔyak vaakwahiin biya. **6** Ghut ba faciya, kaa fuugalfuug kɔ hɔyi ghulala, adaba badi bi kɔ tlali biya. **7** Kyalɔm ɔalal damma takka, kaa ghubargaraa ghubarg kɔ takka kaa zɔgɔtzɔg kɔ takka tsarva kɔ ya zɔra. **8** Kyalɔm ɔalal dat haay marawa. Kaa laghɔra sagala kɔ iitər ar ghubaran ba marawa, kyalɔmaan yaa zɔr kulhɔkɔrd-kulhɔkɔrd, kwatlɔrɔn kul ɔngkwah ɔngkwaha, kyalɔm dlaɓa zɔr dɔrmɔk-dɔrmɔka.” **9** Tɔhala kwaha amaa, “Badɔm dadda kwad dɔ hyimya cinnagaana aa cinnaga.” **10** Ma sarta kwandza cɔhurgan nɔ Yesu ba daghwɔna, kaa ghalgaan kɔ mbɔrzahaan kɔlawar tar buwa ard lii gatɔgaan maa tagtər kɔ dɔgiti tuuk vakai garavɔna. **11** Aiyama taa kɔ iitɔra, “Hayakuranthaig nɔ uud am sɔra kɔ dɔgiti shɔɔɔshɔɔban tɔghɔr kɔ tlɔkɔssɔra Daadamazhigɔla. Lii maay makuram biya, aandzu kwar kɔ dɔgita taggɔvtɔr bad garava. **12** Iin wa nɔ iina, “Aandzu ar ba vazɔgaana, ar nɔghɔga biya. Aandzu ar cinnagaana, ar nɔghɔgaaka biya. Adaba haik kɔ nɔghɔgaakanɔghɔg kɔ iitɔra, ar pɔla kɔ ghɔra ɔɔshivtɔrnana.” **13** Aiyam Yesu taa kɔ iitɔra, “Mbats nɔghamakai kɔ garavɔn biya? Am da nɔghɔgaaka ndar kaci kɔ kyalɔmani? **14** Dadda riigna, ɔlbɔga Daadamazhigɔl wa riig nɔ iina. **15** Hulfɔn ɔalal da tɔ duulɔna, iitər garava lii cinnagaracinnɔg kɔ ɔlbɔga Daadamazhigɔla. Cinnagara ba nɔ iitɔra, kaa sagau kɔ Shatanah hutsdan kɔ ɔlbɔgɔn riyyava ma rɔvid ma hudaatɔrna. **16** Band kwah dlaɓ hulfɔn ɔalal dat caccahɔlawɔna, iin garava lii bad cinnagacinnagaatər kɔ ɔlbɔgɔna, kaa dlɔghgadlɔgh kɔ iitər bad ɔrvit ma hudɔ palla. **17** Adaba ar maay tsau dɔ tlali biya, zɔlarmai vaivai biya. Akwama ciyitciig dlaɓ mbakyarvad ɔlbɔga Daadamazhigɔla, bat watswatsɔr kaa gwiya damma haal kɔ iitɔra **18** Hulfi ɔalal damma takka, iin garava uudahi cinnagaracinnɔg kɔ ɔlbɔgiina. **19** Bakɔva kwaha kɔmma dɔga duniya, ard naa hyahha, ard kɔmma kyalɔma dɔgitaɔ, dagha damma ɔrvit ma huddaatər tsatɔrvatsɔg kɔ ghubarg ba kwal yiiga kɔ zɔra. (aiɔn g165) **20**

Hulfən ɓalal da tɔ haay marawna, iin garava lii cinngaracinng kɛ ɛlbɔga Daadamazhigɛla, ar dlɔghan, kaa ɓagaan iitɛr kɛ tlɛr dɛ vakaiya, kaa tlɛknatlɛg kɛ iitɛr kɛ yu tuuk vakaiya kyalɛm kul hɛkɛrd-kul hɛkɛrd, kwatlɛrɛn kul ɛngkwah ɛngkwaha, kyalɛm dlabɔ zɛr dɛrmɛk-dɛrmɛka.”

21 Am Yesu taa kɛ iitɛra, “Am sagau dɛ kaara jahuramb am humbara kɛ taas nii? Nii am fɛg mazha ngyl kɛ piin hii? Abi am hɛrtɛg tɛ dɛga hɛrtɛggaan nɛ uuram kɛ kaara jahuramb?”

22 Maay dɛgiti shɛɓashɛɓan kwa dɛ sɛrvaaka biya. Dlabɔ maay nɛ dɛga gɛlgɛli kwada maay sagal dat ɓalaɓal biya. **23** Badɛm dadda kwad dɛ hyɛmmiya cinngaana, aa cinngacinnga.”

24 Amaa taa kɛ iitɛr dlabɔ, “Cinngamcinng ba maraw dɛgiya” “Darami agha kurɛg nɛng dɛ vakaiya, da kurak dɛ vakai nɛ uuda, da fɛkarna nɛ uuda. **25** Badɛm dadda kwa dɛ dɛgita, fɛvarnaafɛga, kwa maay nɛ dɛgaan biya, aandzu hɛdikɛnɛn vakaana da kɛsvarɛvkɛsɛga.”

26 Kaa za vuukw kɛ Yesu taakiya, “Band kwan nɛ ndzɛgana tlɛkɛsɛra Daadamazhigɛla. Band uudi riya hulf ma guhaana. **27** Tɛhala hɛngngaha, kaa fɛtsɛgalfɛtsɛg kɛ hulfɛn ghubarana, sɛrghai nɛ uuda nɛ iin kɛ dɛgiti ɓagavanɛn biya. **28** Haay sagal dɛ dɛgwaiya bad ghɛraana, ba zɛngwa ɓagga kɛ ghuuva, kaa ɓa ghɛra, tɛhala kwah kaa dɛg kɛ zɛr tɛ vakaiya. **29** Ma tɛhaltɛhɛg nɛ dɛgwaiya, kaa kɛssant kɛ iin kɛ hɛvva kiyava ghudgaana, adaba ɓagaabag sarta ghudgaana.”

30 Kaa gwiya tagaan kɛ Yesu taakiya, “Kiyam da kurɛg dau kɛ tlɛkɛsɛra Daadamazhigɛli? Nii kiyam da gɛrɛg dɛ kwar kɛ garav kɛ ndzɛganani? **31** Da band dzakɛva hulfɛ zɛra mastad kwa iin wa mishshish ma hulfaha badɛm kwa riya damma haaya. **32** Bakɛva kwaha, akwama riyavariiga, ghwubarg juujig kɛ kyalɛma uufahi ma dyaghaara guha, dɛvahaan ɓa ba maandala, baz diikah ar tsug ma shɛdkwaana.”

33 Tagatɛr dɛ garav nɛ Yesu kɛ ɛlbɔga Daadamazhigɛla ba dyak, kalkal dɛ ghaala nɛghɛgaakanɛghɛgaatɛra. **34** Maay nɛ dɛgiti tagatɛra nɛ iin kwal garav biya. Sarti ar ɛmtad dɛ mbɛrzahaan ba dɛvaatɛra, tagtɛr ba tɛ ɓalaɓal kɛ dɛgitaha. **35** Ba daghuvalaa nɛ iina, hɛrzɛt ba faci kɛ ɓɛla daaya, am Yesu taa kɛ mbɛzahaana, “Jiyam da tɛ kwah kɛ ghyabba yuwa haiya”

36 Kaa dugarsduug kɛ iitɛr kɛ dzahava uudaha, kaa dagal kɛ iitɛr ma perrayiwiin band ndzɛganaani ndza ma vakai nɛ iina. Mɛng dlabɛ kyalma perra yuwah ɛmtad dɛ

iitɛra. **37** Kaa cigɛtciig kɛ kalangasa, fɛgharaafɛg baz yu ciya damma zhigɛla, dlabɔ kaa tsɛgaan kɛ iin kɛ perra yuwa, kaa ghubɛda saas kɛ yu samma vakaiya hɛrz perra yuwɛn kɛ righɛgga. **38** Ndza hɛnna haar nɛ Yesu ma hala perra yuwa, ɓɛla kɛ ghɛraan tɛ dɛga ɓɛla ghɛra. Ar ciyant mbɛrzahaana, am nɛ iitɛra, “Dadda tsaga dɛgita, wa kiyam ruuga, kats maay lambagh biya?”

39 Kaa ciig kɛ Yesu cagara kɛ gyi kɛ fɛda, amaa taa kɛ yuwa haiyina, “Dew amɛnga! Ndzandzɛgga!” Kaa ghacigaghacig kɛ fɛda, badɛm vaka ndzaandzɛg ba dɛwwa. **40** Amaa taa kɛ mbɛzahaana, “Aujilbɛg kɛskuram gɛdzɛg ndɛkwani? Gwastɛn am maay dɛ fadghɛr biya?”

41 Kaa gɛdzɛgɛtdzɛg kɛ iitɛr ba vaivaiya, am nɛ iitɛr taa kɛ ghɛrahaatɛra, “War wan kɛ uudi? Baz fɛda ar dɛ yu ndakwani ar cinngarnucinngi?”

5 Dzɛvaradzɛvɛg Yesu ard mbɛzahaan kɛ yuwa haiya kwa ma larda Garisinaha. **2** Bad tsugwa Yesu wah sagal ma perra yuwa, kaa sagau nɛ uuda nɛ iin kwad dɛ shɛdkwa shatanah ma gɛtlah da vakaana. **3** Kwanɛn kɛ uuda hɛnna bamma gɛtlaha. Maay wa ngwadnangwadɛg aandzu da tsavitsavi biya. **4** Adaba wura ndza diyav nɛ atsaviyatsavi tɛ dɛvahaan ard shɛgahaan ba ngadlɛgaana. Maaydla wa dɛ ndzɛddɛ gwiya ngwadɛgaan biya. **5** Ba kɛlla hɛng baz faci baz avɛd gwayav ma gɛtlaha, baz ma aghwa tsaha huulɛgga harra vaghaan dɛ akura. **6** Kɛsgharu ba nɛ iin kɛ gyi kɛ Yesu saas vaka bitkya, kaa ɛmndɛra dagau kɛ iin kɛlla kɛ ghwunj tɛvukwaana. **7** Kaa huulɛg kɛ iin bad halavuwa ndzɛdaana amaa, “Au lambagh dɛ kai, Yesu Zɛra Daadamazhigɛl kwa juujig dɛ ndangɛri? ɛn ghala kɛgh ma daaga Daadamazhigɛl, vɛlwabi kɛ dlad biya.”

8 Taggaa mbakyarvad tagghartag Yesu taakiya, “Duwarsduug kɛ uudanɛn, kɛgh shɛdkwa shatanahna!”

9 Kaa ndavgarundavɛg Yesu taakiya, “War daagaghi?” Kaa ngwangug kɛ iina amaa, “Daagara badyaka, adaba kɛm badyaka.”

10 Kaa ba ghala Yesu kɛ iin badyakdyak haik kɛ lagwtɛrlagw dagal ma lardiina. **11** Hɛrz dɛ kwahiin kɛ vakavaka mɛng maandala gidɛɛya ghavzah piig tɛ kungula aghwiina. **12** Kaa ghala Yesu kɛ shɛdkwa shatanahɛn taakiya, “Dukɛmndɛsduug magha ɓɛlkɛmndɛs daadama ghavzahaana.”

13 Haiyatɛranthaig nɛ Yesu. Kaa ba sagal kɛ shɛdukwa shatanahɛn ar dɛm ma ghavzahaan. Mɛng damma alfu bu nɛ ghavzah ma gyidɛna, kaa ɛmndɛra

daay kə iitər damma yuwa haiy ar ruwana. 14 Nəgharaba lii piya għavzahaan kə dēgiti dzəghardzəgəna, kaa əmdəra daas kə iitər da kutəgaan ma kəssahaatəra ard gədzər kəssaha. Kaa ba sagau kə uudah sa vazza dēginən dzəghardzəgəna. 15 Saragħa ba nə iitər da vak Yesu, kaa nəghəganəghəg kə iitər kə uudanən kwa ndza cəbəg shədkwa shatanahən, cəhurgan tsagwatsagwan ma sədav səghaasəg samma hənkalaa balapiya, kaa gədzəgətgədzəg kə iitəra. 16 Uudahi dzəghaar vakatər wanəna, kaa ba kutəgaan kə iitər kə dēgiti dzəghaar də daddakwa cəbəg shədkwa shatanaha ar də ghavzaahaana. 17 Kaa fəgarzhafəg kə uudah kə ghala Yesu maa dūwars kə haayatəra. 18 Tə ghərdəga daas Yesu damma pərayuwa, kaa għalgaa kə daddakwa ndza tsəg shədkwa shatanahən maa hayarant maa dagal əmtəd də iina. 19 Haigharant bi Yesu biya. Amaa taa kə iina, “Dəg daa də hənəyah vak zaraabahagħa, agha tagtər kə dyakəra dēgitahi bəgaka Yaazhigəla, baz dūuli zhuwakadaala nə iina.” 20 Kaa daas kə uudanən, farzħa kə kutəgaan kə dēginən dzəghardzəg ma larda Kəsah Kəlaw təghər kə dēgitahaan dyakdyakahaan bəghara Yesu. Badəm nə uudah kaa bə jappəra. 21 Gwiya dzəva ba Yesu da tə kwah kə ghyaba yuwa hai ma pərayiwa, kaa dzahav kə uudah bədyak da vakaana. Bamma sartən ndza ba təghaiya yuwa haiy nə iina. 22 Kaa dagau kə pal ma maaləh təghər kə guda dzugwazhigəla kwa dāhav də Yayirus. Nəghəba ba nə iin kə Yesu, kaa mbədəgambədəg kə iin təvuukwana. 23 Kaa għalgaa kə iin ba vaivai, taakiya, “Zər dəghwar təgherdəga əmtsəga. Ən ghala kəgh magħa dagau agha tapnan maa mban ndzan də shifəga.” 24 Kaa ba dagau kə Yesu əmtəd də iina. Kaa gatgarsgatəg kə uudah bədyak ar jagwaana. 25 Ndza mənəg nə uus vaakwahiin viigaa kəlaw tar buwa ba kəla vəzza. 26 Həbuhəbəg kə dlad ba vaivai mazħa dəva lii bə kərgun ba dyaka baz kwabaaan tsatsəg badəmma. Dlakulva bə ngulma, gwiya mbərəg bad mbərəgga. 27 Ndza cinnghacinng kə əlbəg təghər kə Yesu, mbakyarvad kwaha, kaa daas kə iin damma uudah kyilgaana, tapnan kə sədavaana, 28 dzamgaan ma irəvidmahudaan taakiya, “Aandzu ba sədavaan wan tapna naiya ən mbəga.” 29 Ba təvakaitəvakai, kaa ghacigaghacig kə avəziin kəlgiiina, dlabə cinnghacinng ma vəghaaan taakiya mbavnambəga. 30 Ma kwahiin kə sarta kaa nəghəgaakaa-nəghəg kə Yesu taakiya mənəg ndzəd aa dəgal ma vəghaaan, kaa gwivətgwiig kə iin, amaa, “Warwa tapa sədavari?” 31 Am mbərzahaan taa kə iina, “Awda! Agha nəghəganəghəg kə kirfkirf uudah ndəkwantəm, ‘Warwa tapaktapəg amənəga?’” 32 Kaa balla gyi kə Yesu vazza daddakwa bə kwanəna. 33 Nəghaakanəghəg nə uusən kə dēgiti bəgavaran tsauwa, kaa saas kə iin da təvuukwa Yesu ma dladlawur dlabə vəghaaan təgga, mbəda kə iin təvuukwana, tagar kə iin kə jiiraan badəmma. 34 Aiyama taa kə iina, “Dəghwara, fadghəragħa mbakambəga. Dəg ma gabərərəra, mbəghəmbəg tuuk kə kuzagħa.” 35 Ba ndzəgaan Yesu ba taaghəi, kaa am nə uudahi saral ma vəgya Yayirus, am nə iitəra, “Abi, əmtsaaəmtsəg nə dəghwiina, gwiya gargyabi kə dadda tsagadəgit biya.” 36 Fəbi nə Yesu kə taad tə dēgiti taggar nəiitər biya, amaa kə maal təghər kə guda dzəgwazhigəlna, “Gədz biya, fədghərətfəga.” 37 Tsatərvatsəg kə gatəgaan kə kyalma uudaha ba Bitrusa, Yakuba ar də Yuhwan zərababba Yakuba. 38 Daragħa ba nə iitər da ma vəgya Yayirus, kaa nəghəganəghəg nə Yesu kə uudah uushit uushig ghərətər ar tuuga ar huuləga. 39 Dagħa ba nə iin damma hənnyahiina, amaa taa kə iitəra, “Aujilləg kə səkuram am tuug am huuləg ndəkwna? Abi, hənna haar dəghwiina au mtsamtsəga?” 40 Kaa bəgar ghwuəbasga nənəg kə iitəra. Təhalakwaha laguda kə iin kə uudah da gimala, dāhant kə iin kə dadda dəghwiina, ar də babbaana ar də mbərzahaani mtəd də iina, ngal daas kə iin da vakavaki də dəghwiina. 41 Viyit kə iin kə dəva dəghwna, amaa taa kəiina, “Talita kumi,” iin taakiya “Zər dəghwa, ciiga.” 42 Ba tə watsəra kaa ciig kə dəghwən kaa dagala. Viiga dəghwna kəlaw tar buwa. Kwan fatəraafəg kə bə jappər ba vaivaiya. 43 Kaa bəltərbələg Yesu kə maggi taakiya aa cinngabi nə uudah kə dēginən aa dzəgardzəgən biya, tagtər dlabə taakiya aa vəlarəlvəlg kaffa.

6 Dughars ba Yesu kə vakava kə iin kaa gwiya daas kə iin damma kəsaana, kaa daas kə iin əmtəd də mbərzahaana. 2 Bəga ba sarta ngiiga Yahudaha, kaa farzħa kə iin kə tsagar dēgit kə uudah ma guda dzəgwazhigəla. Bədyak lii cinngaracinnga, ar bə jappəra taakiya, “Tlakəna mər nə uudanən kwanahaani? Hulfa kwār kə sərgasərgər wa vəlavərvələg baz dəga jappər ndakwi bəagaani?” 3 “Abi kafintən wanən? Zəra

Maryam, zərabaz Yakub, ard Isuvuu, Yahuda ar də Siman biya? Abi yigahaan ngwasah wan əmtəd də kəmyamən?” Kaa za vəgha də iin kə iitəra. **4** Aiyam Yesu taa kə iitəra, “Aandzu ba war fəgaarafəg kə tlayang, maay ba nə uudaha kəsaaan ard zaraabahaan ard lii vəgyaan biya.” **5** Bagaabi Yesu kə dəga jappər vaakwahiin biya, mbəghana ba uudah hədikən tədvd fətəra dəva. **6** Kaa 6a jappər kə iin tədvd maayrərra fadghəghəratəra. Kaa gwaivagwaig kə Yesu ma kyalma gədzər kəssah tsagtər dəgita. **7** Kaa ba dahtərətdəhəg kə iin kə kəlawar tar buna, bəltərət kəiin bu-buwa, vəltər dlab kə ndzəd təghər kə shidkwa shatanaha. **8** Bəltəra kə maggi taakiya, “Kəsam bi kə dəgit kwakyarvad dagalaru biya, aandzu dəgzəga, ma jilada, bi kwa6 ma mbəlaharu biya, ba zad kalti wam kəssəg nə uurama. **9** Famfəg ba kə kimbaka, kəsambi kə kwatlərn kə sədāv biya aandzəg ba wa tə vəgharuwa. **10** Badəm hənəyahi am dəgaa nə uurama, am ndza vaakwah tangw damma sarti am da dūug nəuuram kə kəssiina **11** Badəm vakavaki dləghakura bi nə uud biya, mam da ciiga am pangda kə alagwat tə shigahaaru kiyava nəg kə shidaharuwa.” **12** Kaa ciya dagal kə iitər, ar tagtər əlbəga Daadamazhigəla kə uudah taakiya aa pəlarpəlg kə ghəra. **13** Lagwardaləgw kə shidkwa shatanah bədyaka, ar mastəra kə wal kə lii yangbi bədyaka, dlabə ar mbahtərana. **14** Kaa cinngacinng kə tləkkəs Hirudus kə əlbəg təghər kə Yesu, adaba cinngalcinng nə daagaan aandzu takwara. Baz tagaən kə kyaləma uudah taakiya, “Yuhwan dadda tsufəg wa ciyavant ma gətlaha, iin wa nə iin də ndzəda 6aa dəgaha jappər nə iin ənd kwana.” **15** Aiyam kyalma uudaha, “Tlayang Iliya.” Am kyalma, “maaya, kwatlərn kə tlayang shah, ma tlayangahi ndza wura.” **16** Cinngaha ba nə Hirudus kə əlbəgna, aiyama, “Abi, Yuhwan, kwa ghudanənai kə ghər tə vakai wa ciyavant ma gətlaha!” **17** Adaba wura ndza Hirudus ba də ghəraan wa taga taakiya aa viivətviiig Yuhwan ngudvənan ma guda bərfina. Bagaabəg Hirudus ndəkwan mbakyarvad Hirudiya, uusa zəraabaan Filigus, kwa kəsuu Hirudus. **18** Adaba ndza taghartag Yuhwan kə Hirudus taakiya, “Kalkalaan bi kəssa uusa zəraabaabəgh biya.” **19** Mbats, Hirudiya həkyaghanahəkyag kə Yuhwan ma ərvdmahuudaana, nahanahəg maa tsəvaan, bəkəva kwaha tləkəna bi kə dūuli biya, **20** adaba Hirudus gədzgaan kə Yuhwaana. Sərgasərg nə iin taakiya uuda jiiirjiiir nə iina, dlabə ba cuwadəddə, iin wa fəghara kə Hirudus kə həkyə Yuhwan ba marawwa. Ba cukw sarti taag Yuhwan kə ghəiya də vakəiya, mbəkənmbəg ma ərvdmahudəana, bəkəva vakwaha cinngaan kə əmtəkəra əlbəgaana. **21** Təhalakwaha kaa tləkkənətləg kə uusiin kə dūula, daavala 6a kwaanda Hirudus, kwa dzahghant nə iin kə ajanaha ar də tləksaha ghəvəvahaana, ar də uudahi maamaalah ma Galili kwakyarvad hwadəga kwandaana. **22** Dal ba nə dəghwa Hirudiya da shakaləg təvuukwa Hirudus ar də ghulabahaana, cinngaracinng kə mtəkər ba vaivaiya. Aiyama, “Au wagha naagnəngi? Badəm dəgiti aa ghalga nəng ən vələkvələga”. **23** Baz zangwadəga, am tləkəssa taa kə dəghwəna, “Badəm dəgiti aa ghalga nəng ən vələkvələga, aandzu kyalma tləkəssəra.” **24** Kaa dagal kə dəghwən tagar kə babbaan, “Awanda ghalg naayi?” Aiyam babbaana, “Ghəra Yuhwan dadda tsuufəgga.” **25** Ba tə watsər kaa əmndəra da vak tləkəs kə iin amaa, “Ən naagan banda kwan ndakwan aa vələvələg nə uud kə ghəra Yuhwan dadda tsuufəg tə pəlaiya.” **26** Cinngaha ba nə iin kwana, kaa njikənjiig ba vaivaiya, amaa mbakyarvad ngwadəgi zuu nə iina, ar də ghəvələbahaana, naabi kə pigardapiig biya. **27** Kaa bəlgəntəbələg kə iin kə kapupuwaan taakiya aa səvardaasəg ghəra Yuhwan. Kaa dagau kə iin damma guda bərfin ghəwudda kə ghəra Yuhwana. **28** Sədaa kəiin tə pəlaiya, vələr kə dəghwiina, dəghwən dlabə vələr kə babbaana. **29** Cinngaraba mbərzaha Yuhwana, kaa dagau kə iitər ar kəsant kə tluwaana, ar hədnana. **30** Gwiyaragwiig dlakulva giyiya Yesu kwa bəlatərət nə iinən saasa vakaana, ar tagar kə dəgitihi bəgara nə iitər badəmma, ar də dəgiti tsagaar nə iitəra. **31** Adaba uudah bədyaka ba kwan daasa kwan sagala, bandva kaffa tlarkənai zərbəlgahaan kə dūula zəgaan biya, aiyama taa kə iitəra, “Jiyam dagal da vakavaki maay aandzu ndəwar biya, am diida kudəg hədikəna.” **32** Kaa dəgədməg kə iitər damma pərrayiwa ar dal da vakavaki maay aandzu ndəwarbi ba iitər davaatəra. **33** Nəghara ba nə uudah bədyak kə ciya dagalətəra, dlabə nəghartəraakanəghəga. Kaa əmndəra dagal kə iitər ba də shəg sagal ma kəsah badəmma, kaa tsugwatsug kə iitər lakuti sagau kə iitəra. **34** Tsugwa ba nə Yesu kaa nəghəganəghəg kə uudah fadəgaan ba bədyaka, zhutərdaala kə iina, Adaba ar band tuughah

kwat dadda piiga. Kaa tsagtartsag ka iin ka dagitah badyaka. 35 Hərz faci bəladaya kaa sagau ka mbərzahaan da vakaana, am na iitər taa ka iina, “Vaakwana maay ndəwar biya. Faci dlabə hərz bəladayaana. 36 Bələrsbələg ka uudah maraa dal damma gədzərkəssaha ar də kəssahaan mbəvmbəvən, maraa sagwa ka dagitahi da zə na iitər.” 37 Ngwatərangwug Yesu amaa, “Vəlamtərvələg na uuram ka dəg zəgga.” Aiyam na iitər taa ka iina, “Kəm sugudasug ka dəgzəg kalkal da kwaḃi divar ka baryam dəga kyil təhs, kəm vəltər ar zuwa?” 38 Amaa taa ka iitəra, “Bruudi ngwen wa vakaruwi? Dam da vazəgaana.” Vazarna ba na iitəra, aiyam na iitəra, “Bruudi dlabə, ar də kilf buwa.” 39 Kaa tagtərtag Yesu ka mbərzahaan aa tagərtərtag ka uudah ar cahwara dakwal dakwala tə kazhakw də gyiyya. 40 Kaa cahwargacahwarəg ka iitər dakwal dakwala, kyaləm dərmək-dərməka, kyaləm kul dləḃ kul dləḃa. 41 Kəsgəhant ba na iin ka dummba bruudi dləḃa, ar də kilf buwna, dzəgaan ka iin ka ghəraan damma zhigəl, tagar ka uus ka Daadamazhigəla, lahnana ka iin ka dumməbahaana vəltər ka mbəzahaana, ar vələr ka uudaha. Tagwtənnan dlab ka kilf buuna ka mbərzahaan ar valtər ka uudah ba dəmma. 42 Badəmma zaruuzəg tlatərtləga, 43 ar dzahant ka lahga bruudi ar də kilfiina, tlvəkəna na alghw kəlawə tar buwa righarighan. 44 Dyakəra uudahi zaru kwanən ka dəgzəga ghwalvah alfu dləḃa. 45 Ba tə watsəra kaa fətəraafəg na Yesu ka mbərzahaan damma pərrayiwa maraa tsugwa ma Bətsaida lakwti dagau ka iina, iin dlabə diitərs ka uudaha. 46 Təhalakwa diyatərs na iin ka uudaha, kaa dagat ka iin dat kungula aghw da dzugwazhigəla. 47 Bəlaa ba hwaasa, pərrayuna ndza ma taataka yuwahaiyya. Ndza ba dlab na Yesu tə ghaiyya gardz ba daghwvaana. 48 Nəgha ba na iin ka dlada diuləgaanaatər kwakyarvad bəgavanaatər də fəda, band garava karfi həkərdə avəda. Kaa dagal ka iin təghəra yu da vakaatəra. Zəkk amaa bandgi da ghuda dagala. 49 Nəghara ba na iitər dagal tə ghəra yuwa, am na iitər ndakwani daddkwa səgal tə afka, kaa huuləg ka iitəra, 50 adaba badəm nəgharanəghəga, kaa gədzəg ka iitəra. Kaa tagtərtag ka iin taakiya, “Ndavam biya! Ba kaiya, gədzam biya!” 51 Kaa daas ka iin damma pərrayu əmtəd də iitər, kaa ghacgaghacig ka fədiina. Kaa ḃa jappər ka iitər ba vaivaia, 52 adaba ar sərgai ka dəgiti tuuk vakai na gəlla uudah alfu dləḃən biya,

kwakyarvad irrəvidməhudaatəra dəkḃəka. 53 Dzəvara ba na iitər ka yuwa haiya, ar tsugwa ma Janisarat, ar ngudəna ka pərrayuwiiin tə ghaiyya yuwahaiyya. 54 Ba sagalaatər wah ma pərrayuwaa, caaricaari kaa sərgaakasərg ka uudah taaki, mbats Yesu. 55 Kaa bala əmdərg ka iitər aandzu takwar ma haiyin, kaa ba langarlang ka iitər ka lii yang bi tə dəga hənganaatər da vakavaaki ar cinnga na iitər taakiya vaakwah Yesu. 56 Badəm vakavaki dəgal na iina, bi kəs dyaka, ma zər kəssa, bi bəlaḃalaha, ar həngna ka lii ya yangbi tə ghaiyya kasukwa, ar ghaləg mbakyarvad lii yangbi maraa tappənən aandzu ba ghaiyya səḃavaana. Badəm lii taparnatapəgga mbaharambahəgga.

7 Farisiyya ar də kyalma lii tsaga adzahadzaha Musa lii saral ma Wurshalima fədərvət vak Yesu. 2 Kaa nəghəganəghəg ka iitər ka kyaləma mbərzahaan ar zaa kaf kwal barga dəva, tədvad adzahadzahaatəra ar maay də caccu biya. 3 Adaba Farisiyya ard Yahudaha badəm ar maay za kaf əndkwah biya, bamma bararabarəg ka dəvahaatəra, tədvad adzahadzaha daadijahaaatəra. 4 Ma saraghasəg saa ma kasukwa, ar maay za kaf ndan biya bamma bararabarga. Məng dlab watlərən ka adzahadzaha daadijah badyak kwa gwiyyaru na iitəra, dlabə ar tsuufəgaana, band bara kuwa həḃḃa yuwa, shakaha, ar də təfuwa. 5 Kaa ndavgarundavəg ka Farisiyya ar də lii tsaga adzahadzaha Musa ka Yesu, “Aujilbəg ka mbərzahagh ar maay gata adzahadzaha daadijah ar za kaf də dəv bakwal caccuwi?” 6 Ngwatərangug taakiya, “Mbats ba kalkal na tlayannəgəra tagga na Ishay təghər kəskuram taakiya am muniya! Bandkwa vindava taakiya, “Am Daadamazhigəla, ‘Ar fəkwaara bad ghai na uudah kəskaiya, irrəvidməhudaatər biki də kaiya. 7 Ar ḃagwa ba gyagyaan ka kwatnahəra. Ar tsagtər adzahadzaha uudaha, dlakulva əlbəga Daadamazhigəla.” 8 “Duwamarsduug na uuram ka adzahadzaha Daadamazhigəl kwa tagaa na iin taaki aa gatavgatəga am gata dəga daadij uudaha.” 9 Amaa taa ka iitəra, “Am sərgasərg ka duwa adzahadzaha Daadamazhigəla mbakyarvad am gata dəga daadijaharuwa! 10 Adaba tagaatag Musa taakiya, ‘Faarafəg ka daadagha ar də baabagha,’ dlabə, ‘Dadda kwa ḃaava daddana bi babbaana barari tsavva.’ 11 Am diugarsduug na uuram

kə uudi maay tsa puuta daddaana ar də babbaan biya, farwut taakiya badəm nə dəgit mamma ndza da tlökkəna nə uuram vakara fanarafəg kə Daadamazhigəla. 12 Tsamarva ndəkwah nə uuram kə məlgaru kə daddana ard babbaana. 13 Tədvad kwan wam neneg nə uuram kə əlbəga Daadamazhigəl mbakyarvad dəga daadijahi am tsagtər nə uuram kə uudaha. Am 6ag band kwah dla6 nə uuram kə dəgitah badyaka.” 14 Kaa gwiya dahtərətdəhəg nə Yesu kə dlamakəlaaa, amaa taa kə iitəra, “Cinngamwacinng badəmma, am nəghaaka dla6 ba marauwa. 15 Dəgiti dəgaa damma vəgh kə uud bi wa fəgara ndzəga kwal caccu təvuukwa Daadamazhigəl biya, dəgiti sagal ma vəgh kə uud wa fəgaraa ndzəga kwal caccu təvuukwa Daadamazhigəla.” [16 Daddakwad hyimiya cinngaana aa cinngacinnga.] 17 Təhala tagwavaan də uudaha, kaa daas kə iin da hənyaha, kaa ndavgarundavəg kə mbərzahaan kə dəgiti tuuk vakai nə wanən kə garava. 18 Ngwatərangugga amaa, “Mbats kuram ndakwi nəghamaaka biya? Nəghamaaka bi taakiya Dəgiti dəgaa damma vəgh kə uud bi wa fəgaraa ndzəga kwal caccu təvuukwa Daadamazhigəl biya, 19 adaba aa dəhi damma rəvidyan biya, aa dəhi ba damma hudaana, təhalakwaha kaa sagal ma vəghaana.” (Vaakwana maradamarəg Yesu taakiya makwar kə dəgzəga bad caccuwa.) 20 Kaa zavuukw də taakiya, “Dəgiti sagal ma vəgh kə uud iin wa fəgaraa uud ndza kwal caccuwa 21 Kwakyarvad sagal ma rəvidmahuda uud nə dzama 6a kəladəra, shifəlga, 6a gəla, tsa shifəgga ar də 6a gwaragwara, 22 ard dlərməga, kəlaadəra, valla uudaha, ar də kəmma dəga tsa zhərwa, ar də shilga, ar də badza daaga, ar də naaghəra ar də dlagəra 23 Badəm wanahaan kə dəga kəlaadəra sagal bamma rəvidmahuduuda, badzəgaan kə ndzəgana uuda.” 24 Kaa ciya dagal kə Yesu vaakwahiin damma larda Taya ard Sidon. Kaa daas kə iin da vəgya uudana, nahabi nə iin maa sərən aandzu ndəwar biya. Bakəvakwaha pəlewapələg kə shə6ga. 25 Cinngəba nə uusiin kwa tsaag shidkwa shatanaha kə zər dəghwaan kə əlbəg təghəra, caaricaari kaa dagau mbədan təvuukwana. 26 Uusna dəghwa Helenaha. Yavva ma larda Finikiya ma haiya Suriya. Kaa ghalla Yesu kə iin maa lagwda kə shatanahən ma vəgha dəghwaana. 27 Am Yesu taa kə iina, “Aazaruuzəg zarh ndan tlətəra, kalkalbi kəsvant kaf vələvtər kə ghəgyah biya.” 28 Ngwangug nə

uusəna amaa, “Aana, bandkwah, dadda tsaga dəgita, abi, zəgaan nə ghəgyah kə kafi 6algal vaka zəga kə zarəh.” 29 Aiyam Yesu taa kə iina, “Mbakyarvad ngwuggi aghaa ngugga nəngna, dəg daas da hənyaha, duugharduug shatanahiin kə dəghwagha.” 30 Kaa gwiya daas kə iin da hənyaha, tləghara hənga tə piin kə dəghwaana, duugharsduug shatanaha. 31 Duughars ba nə Yesu kə larda Taya, kaa ghuda dagal də Sidon lakutti gwiya daas damma yiwahaiya Galili, ar də ghaiya kəs kəlawə Dikapolis. 32 Vaakwaha ar sardəv nə uudah kə matangng kwa tagəda dləh kə ghaiya. Kaa ghalgaan kə iitər maa tappəna kə uudanən maa mbanna. 33 Dəhant kə iin kə matangən damma dləmmaabaava vakavaki maay ndwar biya, kaa fahardəm kə iin kə zarha dəvaan damma hyemyahaana, dla6a təfa kə ashavaiya, tapəna kə aryahaana da ashavayiina. 34 Kaa vazza damma zhigəl kə Yesu kaa dəya shifəg kə iin bad ndzəda, amaa taa kə iina, “Iffata!” Iin taakiya, “Wurga!” 35 Tagaa ba nə iin kwaha, kaa wurəg kə hyimiyahaana, dəgiti həkyəghani aryahaana pləmpəlgə, kaa tagaan kə iin kə ghai ba marawwa. 36 Bəlatəraabələg nə Yesu kə maggi aa tagarar bi aandzu war biya, bakəvakwaha kaa kutgaan kə iitər kə dəgiti dzəghardzəgən. 37 Kaa 6a jappər kə uudah ba vaivaiya, am nə iitəra, “Bagaabag kə dəgit badəm bakalkala! Baz lii matang ndza cinngacinng kə əlbəga, lii hatstəruu hyəmiya ar tagaan kə ghaiya.”

8 Makwahiin kə sarta, kaa gwiya fadəgətfadəg kə uudah ba dyaka. Maay tsau nə dəgzəg vakatər biya, kaa dəhgantdəhəg nə Yesu kə mbərzahaan amaa taa kə iitəra, 2 “Ən 6a zhuwadaala uudahaana, hənga həkərd wan kwan ar ba vakar bakwal dəgzəga. 3 Akwama diiyantərəsdiiga daas da hənnyaha də waiya, ar da mbasda biya. Adaba kyaləm saral vaka bətkya.” 4 Am mbərzahaana, “Da tləvkəna mər nə dəga zəg makwanən kə təghal kwada tləgaara kə uudahaani?” 5 Kaa ndavatərundavəg kə Yesu taakiya, “Bruudi ngwen wa vakaruwi?” Aiyam nə iitəra, “Uudifa.” 6 Kaa tagtərtəg kə iin kə uudah aa cahwararacahwarəg tə haiya. Kəsant kə iin kə bruudiin uudifna, kaa tagar uus kə Daadamazhigəla, lahnana, vəltər kə mbərzahaan kiyava tagwar kə uudaha. 7 Məng dla6 kilf mishish hədiikən vakaatəra. Faraa kə iin kə barka, amaa tagwamtərnatəg kə

uudaha **8** Zaruuzæg nê uudaha, tlatêrtlêga, ar dzahant nê mbêrzahaan kê têngaan alghw uufifa. **9** Lii zaruuzæg ar mêng damma alfu uufafa. Kaa diitêrês kê iin dagal kê uudaha. **10** Bat watsêr kaa dægêmdæg kê iin damma perrayu dê mbêrzahaan, ngal dagal kê iin damma larda Dalmanuta. **11** Kaa sagau kê Farisiyah sa balagajau dê Yesu, Sarsaa fêshgaana, kaa ghalgaan kê iitêr maa martêrda kê dêga jappêr kwada nêg kê dêga sêrg saay ma ghêrazhigêla. **12** Kaa dêya shifêg kê iin bad ndzêddâ, amaa, “Aujilbêg kaskuram uudaha zaman am gata dêga sêrgi? Ên tagkurtag kê jiira, maay watlêrên kê dêga sêrgi da marvêtêr kê uudaha zamanên biya.” **13** Têhalakwaha kaa dûutêrêsfuug kê iina, kaa daas kê iin damma perrayuwa, kaa dzêva dagal kê iin dat ghyaba kwaha. **14** Viyatêraavig kêsa bruudi kê mbêrzaha Yesu, ba pal wa vakatêr ma perrayuwa. **15** Kaa bêlaatêrêbêlêg nê Yesu kê maggiya, amaa, “Famfêg kê hyêmmi dêgiya, dlêba am fêgaan kê taad tê yista Farisiyaha ar dê dêga Hirudus.” **16** Kaa tagkêvaatag kê mbêrzah ma taatakaatêr taakiya, “Mbakyarvad kiyam maay dê bruudi ha waa taag nê iin ndêkwahini?” **17** Nêghaakaba nê iin kê dêgiti ar taag nê iitêra, kaa ndavtrundavêg kê iina, “Aujilbêg am taakiya am maay dê bruudi? Mbats, gwastên nêghamaaka biya? Dlêba sêramaaka biya? Mbats dêkdêk ghêraruwa? **18** Am dê gyiyaha, am nêghêga biya? Am dê hyêmmiyaha, am cinnga biya? Mbats dzamamna biya? **19** Ma sartakwa lahanteru nai kê bruudi dlêb kê uudah alfu dlêbna, alghw ngwen wa dzahamant nê uuram kê tênggaani?” Kaa ngugangug kê iitêr taakiya, “Alghw kêlawa tar buwa.” **20** “Bruudi uufifên kwa lahanteru nai kê uudahna, maandala alghwah ngwen wa dzahamant nê uuram righarighan dê ghwadgahaanii?” Am nê iitêr taa kê iina, “Alghw uufiffa.” **21** Aiyam Yesu taa kê iitêra, “Gwaastên nêghamaaka bi kê êlbêgar biya?” **22** Daragha ba nê iitêr damma Betsaida, kaa sêvardasêg nê uudan gulf kê Yesu, kaa ghalgaan kê iitêr maa tapna kê gulfina. **23** Viyit kê iin kê dêva gulfêna, tafda kê iin dagal da gyilga kêssa. Têfgharvaba nê iin kê ashavai kê uudanên magyiya, tapna kê iina. Ndavaru kê iin taakiya, “Agha nêghêganêghêg kê dêgita?” **24** Kaa dzêgantdzêg kê gulfên kê ghêran damma zhiêgêl, amaa, “ên nêghêganêghêg kê uudaha, ên nêghtêr band uufaha, ar gwayaiva.” **25** Kaa gwiya tapgaan kê Yesu kê gyiyaana. Ngâl

wurgêtwurêg nê gyi têvakaiya, mbana, kaa nêghêganêghêg kê dêgit ba marauwa. **26** Kaa bêlgarsbêlêg Yesu daas da hênyaha, amaa taa kê iina, “Gwiya têbi kê zêrkêss biya.” **27** Yesu ard mbêrzahaan daral damma zêrkêssah ma Kaisariya Filibi. Têghêrdêga kaa ndavtrundavêg kê iin kê mbêrzahaan taakiya, “Ên war nai ma tag nê uudahi?” **28** Kaa ngugangug kê iitêr taakiya, “Kyallêm ar taaki, agha Yuhwan dadda tsuufêga, kyallêm ar taakiya, agha Iliya tlayanga, kyallêm dlêb ar taakiya, agha pal ma tlayangaha.” **29** Kaa ndavteruundavêg kê iina, “Kuramêm, ên warnai mam tlêg nê uurami?” Ngwaangug nê Bitrus taakiya, “Kêgh nê Kêristi.” **30** Kaa bêltêra kê maggi kê mbêrzahaan aa tagararbi aandzu ndêwar kê êlbêg têghêr kê iin biya. **31** Makwanên kê sarta, kaa fêgarzhafêg kê Yesu tsagtêr dêgit têghêr kê dûuli da hêbêg Zêra Uud kê dlêd shah-shaha. Ar da naabi nê maalêh têghêr kê dlamaa kêlawa ard maalêha zhiila kêssa uufah, ard lii tsaga adzahadzaha Muusa, da tsêvaana, têhala hêng hêkêrd da ciig dê shiifêgga. **32** Taggada bat bêlabêl kê kwanên kê êlbêga. Kaa dahanat nê Bitrus kê Yesu damma dlêmmaabaava, buuraraana. **33** Kaa gwivêt kê yesu vazêna kê mbêrzahaana, ngal caa gyi kê iin tê Bitrus taakiya, “Yagh vakar, shatanahna! Dzamaghêragha band uuda duniya, band dzamaghêra Daadamazhigêl biya.” **34** Têhalakwaha dahant kê iin kê uudah ar dê mbêrzahaan ba hêrz dê iina, amaa taa kê iitêra, “Badêm daddakwa naa gata kaiya, dûwant kêghêraana, kêssant kê tlêba hêrtêgaan kaa gatêkwagatêgga. **35** Badêm daddakwa naa fa shifêggaana, da tlêkêna biya. Dlêba badêm daddakwa bêlda shifêggaan mbakyarvad kaiya, ar dê êlbêga marawa, aafêga ba dê fêga. **36** Au paydêan akwama tlakkênatlêg nê uudan kê dêga duni ba dêm bêlda kê shifêggaani? **37** Dlêb au wada vêlda nê uudan dlakulva shifêggaani? **38** Badêm daddakwa cinnga zhirwara ard dê êlbêgar ma kwanên kê zamana kwa maay jiir mavakai biya dlêba dê haipah ba dyaka, Zara Uud ndakwi da cinngaan kê zhêruwan ma sartên da saggau nê iin ma ndangêra Daddaana êmtêd dê zêrbêlgah kwar caccuwanacaccuwana.”

9 Amaa dlêb taa kê iitêra, “ên tagkurtag kê jiira, mêng lii ar ghacêga vaakwan ar maay da êmtsêg biya, bamma nêgharanêghêg kê sagauwa tlêksêra Daadamazhigêl bad ndzêddâ.”

2 Təhala həngah əngkwaha kaa kəsgankəsəg kwa cibəg nə shatanaha dlaḃa tsəgharvatsəg kə Yesu kə Bitrus, ard Yakuba, ard Yuhwana, taaghahiya. 18 Ba tuukw sarti tsəgwaraa nə iina, kaa langtərdət kə iin dagat damma aghwa ba tlayang Iliya wada fəgharza saay ba zəngwa, təhalakwaha kaa Yaazhigəli?" 12 Ngwangug Yesu taakiya, "Ba jiira tlayang Iliya wada fəgarza saaya ba zəngwa mbakyarvad bədlə dəgitaḃ bəḃəmma. Bakəvakwaha vindavindan taakiya Zəra Uuda da həḃgaan kə dlad shah-shaha, dlaḃa ar da naa biya. Nii ənd kwah bi hii? 13 Abi, sahisəg nə Iliya, ḃagarraḃag nə uudah kə iin kə dəgitaḃ bəḃəmma, band kwa vindavindan da dzəgardzəga." 14 Gwiyarḃəra ba nə Yesu ar də mbərzah həkərdən savak kyalma mbərzaha, kaa nəghəganəghəg kə iitər kə uudah bədyak fadəga təghər kə iitər. Lii tsaga adzahadzaha Musa dlaḃa ar ḃalla agajau də iitər. 15 Nəgharaba nə iitər kə Yesu kaa ḃa jappər ba vaivai kə dlamaa kəlaw bəḃəmma, kaa əmdəra da tagar uus kə iitəra. 16 Kaa ndavətrundavəg nə Yesu kə mbərzahaana amaa, "Agajawaw wam ḃag nə uuram də iitəri?" 17 Kaa ngwangug kə uuda nə iin ma dlamaa kəlaw, amaa, "Dadda tsaga dəgita, wan zərar naa səkadəv naiya, ndavgaana. 33 Daragha ba nə iitər damma

Kafarnahuma. Kaa daas kə Yesu da hənyaha kaa ndavtrundavəg kə iin kə mbərzahaan amaa, “Agajawaw wamaa bag nə uuram tə ghərdəgi?” **34** Mbədar bi kə ghaiyatər biya, adaba balarbələg kə agajaw təghərdəg taaki war maal mataatakaatəra. **35** Kaa cuhwurgacuhurg kə Yesu, dahant kə kəlawə tar bu na, amaa taa kə iitəra, “Badəm wanaa nəg kə dəga zungwa, barari nal kə dəga haal badəmma, naal dlaḅ kə kwatnaha uudah badəmma.” **36** Səddan kə zərzəra, ghacna ma taatakaatəra. Həkyna həbək təvəgh kə vəghaana, amaa taa kə iitəra, **37** “Badəm daddakwa dləghəga zərzər əndkwan mbakyarvad daagara, dləghakwidləghəg kəskaiya. Dadda kwaa dləghkwi kai dlaḅa, kaibi wa dləghkwi nə iin biya, aa dləghəga daddakwa bələkwaḁi kaiya.” **38** Am Yuhwan taa kə iina, “Dadda tsaga dəgita, mənəg nə uud kəmənda nəghəgga nəmənd lagwa shatanah ma daagaha, kəm tsarvana, adaba maay ma kəmyam biya.” **39** Aiyam Yesu taa kə iitəra, “Tsamarəv biya, maay wa ḅa dəga jappər ma daagar təhalakwaha kaa taa əlbəg ghwaḁ tə kai biya. **40** Badəm wa maay ḅa tləghum də kəmyam biya, əmtaḁ də miyama. **41** Ən tagkurtag kə jiira, badəm waa vəkur yuwa həbbəg, aandzu ba kwu palla adaba am dəga Kəristi, ən tagkurtag kə jiira, da pilwabi nə dəgshigaan biya.” **42** “Badəm daddakwa fəgaraa pal ma zərzarhahaan fadghəraatər tə kaiyən kə ḅa haipa, da nəg kə dəga zhuwadaala. Da nguləm ngudvardəm nə akura vaar ma kungy, bəldəm damma dəlva. **43** Akwama fəkaa ḅa haip nə dəvaghə, agha ghuddana. Nguləm agha tləkkəna kə shifəgga damma zərazər də dəv palla, təghər kə damma kaar fai də dəvahagh bəkurdə, vakavakən də tsəvabi nə kaarən biya. [**Geenna g1067**] **44** Kwadyahanən kwar zətərzəg vaakwahiina, ar maay əmtsəg biya, dlaḅa tsəva bi nə kaariin biya.” **45** Akwama shəgahaghə wa fəkaa kə ḅa haipa, agha ghuddana. Nguləm agha tləkkəna shifəga tangw damma zərazər də shəg pal, təghər kə damma kaara fai də shəgahagh bəkudə. [**Geenna g1067**] **46** Kwadyahanən kwa zətərzəg vaakwahiina, ar maay əmtsəg biya, kaarən dlaḅ tsəva biya.” **47** Akwama fəkaa ḅa haip gyiyaghə, nguləm agha təddana. Nguləm agha tləkkəna kə tləkəsəra Daadamazhigəl də gyi pal təghər kə damma kaara fai də gyiyahaghə ba bəkudə [**Geenna g1067**] **48** vaakwahiina, ‘Kwadyahaan zətərzəgna, ar

maay əmtsəg biya, Kaariin dlaḅa tsəva biya.’ **49** Da fəshav aandzu kwar kə uuda də kaara, bandkwa fəshav nə kyulləg də iizhamalaha. **50** “Iizhamalaha dəgit marraw nə iina, akwma tagwazhatagw nə iizh də yamyamana, am da gwida ndari? Aandz mənəg nə iizh ma kuram, am ndzan ma gabərər də zaraabahaaruwa.”

10 Kaa dūwa vakavak kə iin kə Yesu, kaa ciya dagal damma larda Yahudiya, kaa dzəva kə iitər dat ghyaba zaagha Jodan. Uudah badyaka dlaḅ gwiya dzaharvətdzahəg vakaana, kaa gwiya tsagtərtsəg bandkwa nət nə iina. **2** Kyalma Farisah sarəvsəg sa fəshgaana, kaa ndavgarundavəg kə iitər taakiya, “Ma adzahadzaha Muusa, kalkalaan kə uudan lagwars kə uusaana?” **3** Kaa ngutərangug Yesu amaa, “Auwa tagakur na adzahadzaha Muus daa?” **4** Ngwarangugga aiyam nə iitəra, “Haighanthaig nə Muus taakiya agha vinndara kə kakkada tagwavəgh də uusaghə, dlaḅa agha lagwarsa.” **5** Am Yesu taa kə iitəra “Vindakura mbakyarvad dəkḁəka ghəraru nə Muus kwanən kə adzahadzaha. **6** Bamma da zəngwa, ndəraandərg ‘Daadamazhigəl kə uudaha ghwalva ar da uusa.’ **7** Mbakyarvad kwaha, dūugaan uud kə daddaan ar də babbaan əmtsəvət tə uusaana. **8** Ba bəkud ar nal kə vəgh palla. Tangw da təvuukwa ard ndzəga band uud palla, maadlai uud bu biya. **9** Adabad kwaha, dəgiti aa matləgant Daadamazhigəla, aa tagw bi nə uudan biya.” **10** Gwiya ba nə iitər da hənyaha, kaa ndavgarundavəg nə mbərzahaan kə Yesu təghər kwanən kə əlbəga. **11** Aiyamaa taa kə iitəra, “Badəm nə uudi lagwda uusaana, gak kwatlərən kə uusa, bagagharabəg kə haipa gwaragwar kə uusa zəngwa. **12** Akwama uus dlaḅ wa dūugars zhiilan kəsuu kwatlərən kə zhiila, bəgaabəg kə haipa gwaragwara.” **13** Kaa ba langarlang kə uudah kə zər zarh kə Yesu kiyava fətəra barkə, kaa burəgaraaburəg nə mbərzahaan kə uudaha. **14** Nəghə ba Yesu, kaa badzəg nə rəvidimahuuda, amaa taa kə iitəra, “Aduwamtərduug kə zarəh da vakara, tsamtərəv biya. Adaba tləkəsəra Daadamazhigəla dəga jəbba iitəra. **15** Ən tagkurtag kə jiira, badəm daddakwa dləghabi kə tləkəsəra Daadamazhigəl band kwa dləghəg zərzər biya, dəgaabi damma vakai biya.” **16** Sətərdaa kə zarhiin da vakaan həkytərna ba həbəkka, fahtəraa kə dəva, dlaḅa fətəraa kə barkə. **17** Təghərdəga ciyadagal Yesu

vaakwahiina, kaa sagau kə uuda nə iin də əmndərga, kəlla kə iin kə ghwunj təvuukwana, kaa ndavarundavag kə iin taakiya, “Dadda tsagaa dəgita jijiira, awan da ɓag nai ən tləkkəna kə shifəga tangw damma zərazəri?” (aiōnios g166) **18** Aiyam Yesu taa kə iina, “Aujilbəg kəskəgh da kai dadda jiiri? Au mæng dadda jiira, ba Daadamazhigəl palla. **19** Abi agha sərgasərg kə dəgiti taag na adzahadzaha, “Tsəbi kə shiffəg biya. Bagbi kə gwaragwar biya. Bagbi kə gəl biya. Bagbi kə shiida fiid biya. Bagbi kə mbadiira biya. Agha faara kə daadagha ar də baabagha.” **20** Am daala zərna, “Dadda tsaga dəgita, abi tsufananttsuufəg kwanahaan ciigət bamma zarhəra.” **21** Kaa vazəgaan kə Yesu də vazəga wayakəvəra, amaa taa kə iina, “Ba dəgit pal wa təmkaana. Dəg valətvəlg kə dəgiti agha də vakai nəng badəm, agha vəltər kə talagaha, agha tləkkəna kə hyah ba dyak ma ghərazhigəla. Təhalakwha agha sagau da gatkwagtəga.” **22** Bad cinngacinngaan wah kə əlbəgna kaa badza huɖvəg kə iina, kaa gwiya daas kə iin ma badzəga ərvɪdmahuda, adaba dadda hyah nə iin ba vaivaiya. **23** Kaa vztərvazəg Yesu kə mbərzahaan, amaa taa kə iitəra, “Da dəga ba dlah yaa daddaha hyah damma tləksərra Daddamazhigəla!” **24** Kaa ɓa jappəra kwanən kə əlbəg kə mbərzahaana. Kaa gwiya tagətərtag kə Yesu, “Kuram zarhara, da dəgaa ba dlah, nə uud damma tləksəra Daadamazhigəla! **25** Da tsafsaɓ ba kə adləgwam dagal tə duula liipər, təghər kə dadda hyah daadamma tləksərra Daadamazhigəla.” **26** Cinngara ba nə mbərzahaan əndkwaha, kaa gwiya fəgarna ɓa jappər kə iitər ar ndava ghərahaatər taakiya, “Mabba ndəkwha, warwa da tləkəna katəgi?” **27** Kaa vztəraavazəg kə Yesu amaa, “Vak kə uudaha, mbəlembələna. Vak Daadamazhigəla mbəle biya. Adaba makwar kə dəgit ɓagaɓag vak Daadamazhigəla.” **28** Aiyam nə Bitrus taa kə iina, “Duwamndarsduug nəmnd kə dəgahaamnd badəm kiyava gata kəgha.” **29** Aiyam nə Yesu, “Ən tagkurtag kə jiira, daddakwa duugars vəgyaana, bi zarha babbaana, bi dəghwaha babbaana, bi babbaana, bi daddaana, bi zarhaana, bi guhahaana mbakyarvad kaiya ard əlbəg marawa, **30** dəgiti da tləkəna nə iin ma kwanən kə zamana, da jəguujig shəg dərməkka, təghər kə tləkna hənyaha, ard zarha baabaha, ard dughwaha baabaha, ard yahha, ard zarha, ard guhaha, bakəva kwaha da tləkəna bamma

dladə. Təhalakwaha ma zamanən da sagauna, da tləkna kə shifəgga damma zərazəra. (aiōn g165, aiōnios g166) **31** Badyak nə uudahi ar dəga zəngwa, ar da nəg kə dəga halla. Dəga halla ar da nəg kə dəga zəngwa.” **32** Ar təghərdəga dagat damma Urshalima, Yesu təvuukwa mbərzahaan ar gatəg tə halla ar ɓaa jappəra. Uudahi gattər tə hal dlabə ar gədzəga. Kaa dahtərtədhəg nə Yesu kə kəlawə tar buna damma dləmmbaava, kaa gwiya tagətərtag kə iin kə dəgiti da dzəgaar də iina. Amaa, **33** “Kiyam dagat damma Urshalima. Da vəltərvəlg nə Zəra Uuda damma dəv kə maaləh ma zhiilakəsufah ar də lii tsaga adzahadzaha Musa. Ard ghwudarda kə shariya əmtsəga, ard vəltər kə lii ar Yahudah biya. **34** Ar da nənəgaana, ard tafarva kə ashavaiya, ar da kalaakan də kiiɓa, ar da tsana. Təhala hənga həkərdə da ciyit də shifəgga.” **35** Təhala kwaha, kaa sagau kə zarha Zabadi, Yakubu ard Yuhwana, davak kə Yesu, am nə iitər taa kə iina, “Dadda tsaga dəgita, kəm naa ghala dəgit vakagha.” **36** Aiyama taa kə iitəra, “Au wam naag nə uuram ən ɓagkurani?” **37** Aiyam nə iitəra, “Kəm ghala kəgha mada dəghaghan damma ndangəra kwargagha, pallamnd maa ndzan tə dəvaa kaffagha, pal tə dəvaa ghyabɓagha.” **38** Am Yesu taa kə iitəra, “Am sərgai kə dəgiti am ghaləg nə uuram biya. Am həbɓəghahəbəg kə dladən ən da həbəg naina? Nii am dzugwantdzug ɓagkura nə uud kə hulfa tsuufəgi da ɓəgəwa nə uuda?” **39** Ngwaraangug taakiya, “Aana, kəm dzugwantdzugwa.” Am nə Yesu taa kə iitəra, “Aana, am da həbɓəghahəbəg kə dladi ən da həbəg naiya, da ɓagkura dlab nə uud kə tsuufəg də hulfa tsuufəgi da ɓaggwa nə uuda. **40** Ndzəgga tə dəvaa kaffara, bi tə dəvaa ghyabara, tlərar bi nə wah biya. Dəgaha lii ɓadlavətərna mbakyarvad iitər nə wah kə vakavaka.” **41** Cinngaraba nə kyalma mbərzah kəlawən kwana, kaa badza ərvɪdmahud kə iitər də Yakub ard Yuhwana. **42** Kaa dahtərtədhəg kə Yesu da vak palla amaa taa kə iitər, “Am sərgasərg ma lii Yahudah biya, lii sərvətsərg də kwarga, ar martər ndzəd kə uudahaatəra, uudah maamaalatər ndakwani ar martər ndzəd kə uudahaatəra. **43** Da maay əndkwah ma taatakaru biya. Mbakyarvad kwaha, badəm daddakwa naa nəg kə maal ma kurama, barari ɓagarnəs kə kwatnəhər kə kyaləma. **44** Dlabə badəm daddakwa naanəg kə maal ma kurama, barari naal əvva uudah badəmma. **45** Adaba Zəra

Uuda sahi mbakyarvad ßagvarnæs kwatnahør biya, sahi da 6a kwatnah nà iina, dlaßa valda kà shiffëgaan kiyava varra uudah badyaka.”

46 Daragha ba nà iitør damma Yariko. Ba iin ndakwani saggal ma Yariko dè mbørzahaana, ømtaß dè uudah badyaka, ndza mæng nà uuda nà iin gulf cøhurgan ma ghyaba ðuul ghalga. Daagaan Bartmawus, zèra Timawus.

47 Cinngha ba nà iin taakiya Yesu zhiil Nazaret wa ghuda dagala, dzøgant kà iin kà kungy taakiya, “Yesu, zèra Dauda, zhukwadaalazhuga!”

48 Kaa burøgaraaburøg kà uudah badyak, ar taakiya “Ndzandzøga,” bakøva kwaha gwiya dzøgant kà iin kà ghai badyadyaka amaa, “Zèra Dauda, zhukwadaalazhuga!”

49 Kaa ghacgaghacøg kà Yesu amaa, “Dahamwantdähøga.” Ar ðahant kà iitør kà gulfna, am nà iitør taa kà iina, “Ciiga, dlaiga wa ðaa køg nà Yesu.”

50 Bølda kà nuurana, børhwaat kaa ciig kà iin ðavak kà Yesu.

51 Kaa ndavøgarundavøg kà Yesu taakiya, “Au wagha naag nøng øn ßagkani?” Am gulføn taa kà iina, “Dadda tsaga døgita, manaa naa nøgghanøgghøg.”

52 Aiyam Yesu taa kà iina, “Døga, fadgharagha mbakambøga.” Caaricaari kaa nøgghanøgghøg kà iina, kaa gata Yesu kà iin dagal tø ðuula.

11 Hørzarèt ba nà iitør daadamma Wursalima, kaa ghacøgagacøg kà iitør ma Betafaji ard Betani, vaka Gaval kwa dè Uufaha Zaituna, kaa ßølgantbøløg nà Yesu kà mbørzahaan buwa,

2 Amaa taa kà iitøra, “Damdøg damma gødzørkøsøn tøvuuqwaruna. Baß ðaasarüwa am da nøgghanøgghøg kà gølaaßa aghyungngw ngudangudana, kwa tapavønai ðalgaan biya. Pølamdaapølga

3 Akwama ndavakurundavøg nà uud taakiya, ‘Aujilbøg kækuram pølgaani?’ ‘Am tagar taakiya, Yaazhigøl wa naagaana, da gwiigaan saas bandakwan ndakwana.’”

4 Kaa dagal kà iitøra, ar nøgha kà gølaaßa aghyungngw ngudøga tø ghaiya hønnyaha tø ðuula. Ar tøgørðøga pølgaana, **5** am lii ghacøga vaakwahiin taa kà iitøra, “Am pølløg ðamør kà aghyungwini?”

6 Kaa ngwangug kà mbørzahaan buna bakalkal bandkwa tagatør Yesu, kaa ðuutøræsðuug kà uudahiin dagal dè aghyungngwiina.

7 Sararðøv ba nà iitør kà aghyungngwøn kà Yesu, ar ßælèt kà sæðavahaatør tø vakaiya, kaa ðalgaan kà Yesu cøhura tø vakaiya.

8 Kaa ßalgaßaløg kà uudah kà sæðavahaatør badyak tø ðuula, kyalømah dlaßa

ßalara døva uufahi ghwadarda nà iitør saama guhaha.

9 Lii tøvuuqwana ard lii tø halaana ar ðiyaru kà cau taakiya, “Galyamgaløg kà Daadamazhigøla! Bark kà daddakwa saay ma ðaaga Yaazhigøla!

10 Bark kà tløkæsørøn da saayøn kwa døga daadamnd Dauda. Galyamgaløg kà Daadamazhigøla.”

11 Dagha ba nà Yesu damma Wurshalima, kaa daas kà iin damma gaagazaiya vøgya Daadamazhigøl vazøna kà døgitaß badømma, ßølaaßbøløg tsau ba hwaasa, kaa gwiyaghøra daas ømtaß dè mbørzahaan damma Betani.

12 Ciyarèt ba nà iitør ma Betani dlakaduraana, kaa njøkønjiig nà wai kà Yesu.

13 Nøgha ba nà iin kà uufa ghøgýiv kwad hyimiya, kaa da vazgaan mbatak tløkønatløg kà zør tø vakaiya. Dagha ba nà iin da tøvøgha, tløkønabi aandzu ndau tø vakai biya, ba hyimiya, aßaba sarta yaa zèra ghøgýiv biya.

14 Amaa taa kà uuffa ghøgýivøna, “Ba ðømma aa gwiya zøbbi nà uud kà zør tø køg biya!” Cinngaracinnng mbørzahaan kà døgiti tagada nà iina. (aiøn g165)

15 Dagha ba nà Yesu damma wurshalima, kaa daas kà iin damma gaagazaiya Vøgya Daadamazhigøla farzha kà lagwa lii sagwa døgitaß ard lii vølgaana. Kaa tlagars dlaß baz tebøraha lii mbøða kwaßa baz avøðaha lii valla takalamasara.

16 Tsarva kà uudah kà ghwadadagal dè døgitaß ma gaagazaiya Vøgya Daadamazhigøla.

17 Kaa ba tsagtørtsag kà iin kà uudah amaa, “Vindavavindøg taakiya, “Da ðahav nà vøgyar dè Vøgya dzøgwaazhigøla dlamakølaaw badømma.’ Namðalnøg nà uuram kwan kà ‘vakka shøßbø gølaßa.’”

18 Cinngaraba nà maalaha ma zhiilakøsuufah ar dè lii tsaga adzahadzaha Muus kà kwanøn kà ølbøga, kaa føgarrzhaføg kà iitør kà gata ðuula tsøgaana, aßaba ar gødzøgaana, kwakyarvad baßøm dzahava dlamakølaawøn ar ßa jappøra tsagaanana.

19 Bølaa ba hwaasa, kaa mølla dagal kà Yesu ard Mbøzahaan ma køssiina.

20 Dlakadur bawur ar ghudadagala, kaa nøgghanøgghøg kà iitør kà ghøgýivvøn ghulalghuløg tangw dat tlaliyaana.

21 Dzamghanidzamøg Bitrusa, amaa taa kà Yesu, “Dadda tsaga døgita, zharga! Ghøgýivvøn tlaßgha nøngøn ghulalghuløgga!”

22 Ngwatørangug nà Yesu amaa, “Famðaghørtøføg tø Daadamazhigøla!

23 Bak jiir wan tagkurtaga, akwama fæðghørtøføg nà uud tø Daadamazhigøla, tagardatag kà aghwøn taakiya ciig ßøldømbøløg kà ghøragh ma yiwahaiya. Akwama ßagaabi kà ndaundawur

ma ərvidmahudaan tēghər kə dēgiti aa tag nē iin biya, da ɓagvarɓaga. **24** Mbakyarvad kwaha wan tagkurtaga, baɗəm nē dēgiti am ghalēg nē uuram ma dzēgwazhigēla, famdēghərətɓaga taakiya tlamkənātlēga, da nēg kə dēgaruwa. **25** Dlaɓa makwar kə sarti am ciigət nē uuram da dzugwazhigēla, akwama mēng dadda kwamma həkyna nē uuram ma ərvidya, am ɓəsharnana, aɗaba ghərava Daadarui maghərāzhigəl ndakwani da ɓəshkurna kə haipaharuwa.” **26** Aiciya, akwamam maay ɓəstərnaɓəshəg kə haipahaatər kə uudah biya, daadarui ma ghərāzhigəl ndakwani da maay ɓəshkuranaaɓishəg biya. **27** Kaa gwiya daas kə iitər damma Wurshalima. Kaa gwayiav kə Yesu ma gaagazaiya wēgya Daadamazhigēla, kaa sagau kə lii maalaha ma zhiilakəsufaha, ard lii tsaga adzahadzaha Muusa, ard maalaha tēghər kə wēgya Daadamazhigēla sa vakaana. **28** Am nē iitər taa kə iina, “Agha ɓag dē kwar kə ndzəd nēng kwanahaan kə dēgitahi? Warwa wəlakak ndzəda ɓaagaani?” **29** Am Yesu taa kə iitəra, “Mēng nē ndavēgi ən na ndavkuru naiya. Am nguwi ghərararuwa, kai ndakwi ənda tagkurtag ma hulfa kwar kə ndzəd wan ɓag nai kə tlər dē vakaiya. **30** Tagamwataga, ndzədən ɓagga Yuhwan kə tsufēg dē vakaiyantsa, wēghar Daadamazhigəl nii uudhi?” **31** Kaa fəgarzhafēg kə iitər kə agajaw ma taataakaatər, taakiya, “Akwama tagəyamtag taaki, ‘Vak Daadamazhigēla,’ da tagkiyamtag taakiya, ‘Aujiilbēg famdēghərət bi tē iin biyi?’ **32** Kiyam tagatag taaki, ‘Vak kə uud kwana?’” (Ar gəɗɗa dēgiti da ɓagtar nē uudah, aɗaba baɗəm nē uudah kəsarantkəsēg taakiya tlayanga Daadamazhigəl nē Yuhwana.) **33** Kaa ngugarangug kə iitər kə Yesu taakiya, “Kəm sērga biya.” Aiyam Yesu taa kə iitəra, “Kai ndakwi ən maay tagkurtag kə ndzədi ən ɓag nai kə tlər dē vakai biya.”

12 Kaa zavuuw kə Yesu dē tagtər garava. Amaa, “Ndza mēng nē uuda nē iin kwa ndza ɓagaa guuha inabiya, ngal tsarvaara kə iin dē hargha takka, kwaɗa kə vakka pərtsa zəraana, ndəra kə iin kə gud kiyava dadda uufəgaana. Vəltər kə mbuucan kə yaa daddaha uusəgga, kaa dagal kə iin damma kwatlərən kə larda. **2** ɓaggaa ba sarta caa zəra inabi, kaa ɓəlgantɓəlg kə dadda guhən kə kwatnahaan davak lii cauwara mbuca guhna, kiyava sēgarda kyalləma zarha inabi ma guha. **3** Kaa viigətvii

kə lii cauwara mbuucəna, ar kalaakan, ar lagwars dagal baɗ dəvaan dləɓa. **4** Kaa gwiya ɓəltərant kə kwatlərən kə kwatanaha. Kaa tsəgaan kə iitər kə uudanən ma ghəra, ar wəlar kə dladfa. **5** Gwiya ɓəlant kwatlərənə, ar tsan lii cauwara mbuucə guhna. ɓəltərant dlaɓ kə kyalləm baɗyaka, kaa kalgakaləg nē lii cauwara mbuucə guhən kə kyalləma, ar ciɓa kə kyalləmahaatəra. **6** Gwastən badlaɓ nē uud pall kwada ɓəlēg nē iina, iin nē zəraana, kwa waig nē iina. Təhalakwaha kaa ɓəlgan kə iin da vakaatəra, kaa tagaan kə iin taakiya, ‘Mbatak, ar da fəgaarafēg kə zərara.’ **7** Ar takkəva lii cauwara mbuucə guhən matatakətəra, ‘Wanci nē dadda gwiya guhna, na tsiyamatsəgga, kiyava nēg guhiin kə dēga miyama.’ **8** Kaa viigətvii kə iitəra, ar tsana, ar dūuldan kə tluwa wēghaan da gyəlga ghərga. **9** “Kaa ndavtərundavēg kə Yesu, amaa, ‘Awa da ɓag nē dadda guhiiii? Da sagau da cəɓa kə lii cauwara mbuucə guhənə, da vəltər kə guhiin kə uudahitlərənə. **10** Mbats tapamnabi kə karanta kwanən kə vindəga əlbəga Daadamazhigələn biya? Aɗaba vindavindan taakiya, “Akuri dūwarars yaa daddaha ndərga, iin wa naal kə akura ndərəg kwa juujig kə marawa. **11** Kwanna tləra Yaazhigēla, dlaɓa dēga jappər vakamiyama.”” **12** Kaa gata dūula viigən kə maalaha Yahudaha, mbakyarvad nēgharaakanəghəg taakiya tag tēghər kə iitər kə garavənə. Aɗaba gəɗzar uudaha. Mbakyarvad kwaha ar dūwars, kaa dagal kə iitəra. **13** Təhala zəlam həɗiikənə, ar ɓəlant kə kyalləma Farisiyah ard uudaha Hirudusa, kiyava ngarant dləgəd kə Yesu ma əlbəgahi da tag nē iina. **14** Tsugwara ba nē-iitəra, am nē iitər taa kə iina, “Dadda tsaga dēgita, kəm sērgasərəg agha dadda jiira. Ba dēgit pal nē uudah vakagha, aɗaba agha maay fa dagar ma uudah biya. Dlaɓa agha tsagaan kə dūula Daadamazhigəl bak jiira. Magha tləg nēng kalkalaan kəskəmənd dūgar hadam kə Kaisar tləkəssa Ruma dyaka nii kalkalaan bihi? **15** Kəm dūigaan nii, kəm maay hii?” Nēghaakanəghəg Yesu kə muniyaatəra, amaa taa kə iitəra, “Aujiilbēg kəskuram fəsha kaiyi? Anakam kwabiin dīyav hadamiin dē vakaiyən ndana.” **16** Kaa sēgardaasēg kə iitəra, amaa taa kə iitər, “Garava war ard daaga war wa tē vakaini?” Aiyam nē iitəra, “Dēga Kaisara.” **17** Am Yesu taa kə iitəra, “Dēga Kaisar am wəlar kə Kaisara. Dēga Daadamazhigəl dlaɓa am wəlar kə Daadamazhigēla.” Kaa ɓaa jappəraan kə iitər ba

vaivaiya. 18 Sarəvsəg nə kyaləma Sadukiyah sa vak kə Yesu. Iitər wa taakiya maay ciig ma gətlah biya. Kaa ndavgarundavəg kə iitər taakiya, 19 “Dadda tsaga dəgita, vindakəməndavindəg nə Muusa taakiya akwama əmtsaaəmtsəg nə uudan kwal yigga kə zər də uusaana, barari kəsgaan nə zəraabaan kə uusiina, yahara kə zarah kə zəraabaana. 20 Ndza mæng zarhabaabah uudiffa, kəsukəsəg yag kə uus mtsan bakwal yigga kə zəra. 21 Kaa kəsguukəsəg kə zəra bu kə uusiina, ghəraavaan ndakwi əmtsaa bakwal zəra. Dəga həkərd' ndakwani band kwaha. 22 Bandkwah dlabə uudif əmtadaatəra, əmtsahara bakwal zəra. Təhalakwaha kaa əmtsəg kə uusiina. 23 Aitsa, da nəg kə uusa warci pal ma iitər davala ciig magətlahi? Adaba uudifamtadatər kəssarukəsəga.” 24 Ngwatərangug nə Yesu, amaa, “Dzəmaghəraru kalkal biya mbakyarvad am sərgabi kə Əlbəga Daadamazhigəl vindavindan biya, am sərgabi dlab kə ndzəda Daadamazhigəl biya. 25 Masartən da ciig lii əmtsaharaəmtsahəg tə faaya, ar da maay ghwalvah kəssa uus biya, ənghwasah ndakwani ar maay da kəssa zhiil biya, ar da nəg band zərbəlgah kwa ma ghərazhigəla. 26 Təghər kə ciig ma gətlaha, tapamnabi kə karantəgaan ma kakada Muus təghər kə kaar zəg tə uuf ma suuy, taakiya, ‘Kai Daadamazhigəla Ibrahima, ard dəga Ishaku, ard dəga Yakubu biya?’ 27 Iina, Daadamazhigəla lii ruwaraaruug biya, dəga lii də shiffəg. Təkamaatəkəg ba linglinga.” 28 Pall ma lii tsaga adzahadzaha Muus tlatəraatlag ar balagajawa ma taatakaatəra. Nəghaaka ba nə iin taakiya ngwatərangug Yesu ba kalkala, kaa ndavəgarundavəg kə iin taakiya, “Kwar kə adzahadzah wa juujig ba vaivayi?” 29 Ngugharangug nə Yesu amaa, “Kwa juujig badəmma iin taakiya, ‘Cinngamcinng, uudaha Isra'la, Yaazhigəl Daadamazhigəlamiyama, Yaazhigəl ba palla. 30 Waig kə Yaazhigəl Daadamazhigəlagh də ərvīdmahudəgh badəmma, ard shifəggəgh badəmma, ard dzəmaghəragh badəmma, ard ndzədəgh badəmma.’ 31 Dəga bu iin taakiya, ‘Waig kə tləghaarawakyaghagh band kwagha naag nəng kə ghəragh.’ Maay nə watlərn kə dzahadzahi juujig kə kwanahaan biya.” 32 Aiyam dadda tsaga adzahadzahən taa kə Yesu, “Tagghədətəg bakalkal dadda tsagadəgita, Daadamazhigəl ba palla, maay watlərn biya ba iina. 33 Aa waiyavwaig bad rəvidmahuud

palla, ard dzəmaghəragh baddəmma, ard ndzədəgh baddəmma, agha waiyant kə tləghaarawakyaghagh band ghəragha, juujig badəm kə kyuləgga əmcagga ard kyuləgga hərga.” 34 Nəgha ba nə Yesu kə dūuli ngwaa nə iin də dabariya, aiyama taa kə iina, “Aghaba hēef də tləksa Daadamazhigəla.” Təhalakwaha maadlai wa gwiya shughaana gyiya ndavgaru dəgiti tlərn biya. 35 Ma sarta kwandza tsaga dəgit nə Yesu ma vəgya Daadamazhigəla, kaa ndavtəruundavəg kə iin taakiya, “Ar tag ndar nə lii tsaga adzahadzah taakiya Kəristi zəra Daudi? 36 “Dauda kataghəran ndakwi, tədvd Shəddəkw Daadamazhigəl tagaatag taakiya, “Am Yaazhigəl taa kə Yaazhigəlara, Ndzəndəg tə dəvaa kaffara, Bamma fantəraafəg kə tləghumahagh da mazhangyil kə shəgahagha.” 37 “Ba Dauda kataghəran ndakwi dāhadahəg kə iin də ‘Yaazhigəla’. Da nəg ndar kaci kə zər vak Daudi?” Cinngaraba nə uudah kə əlbəgən taggada nə Yesuna, kaa dlaig kə iitəra. 38 Ma tsagaanaana, am Yesu, “Fəmfəg kə hənkal də lii tsaga adzahadzaha Musa, ar naa ba gwiayav ma sədav dyakdyaka. Dlabə ar naa ba tagvətər nə uuss ma kasukwa. 39 Ar naa ba vələvtər nə dəga ndzəganah ndang ma guda dzəgwazhigəla, ard dəga ndzəgaan maraw vakka hwadəga. 40 Iitər nə lii za kadlāga ənghwasahi əmtsahara zalahaatəra. Dlabə ar dzəgwazhigəl tladā kiyava nəghəvtərnəghəgga. Da vələvtərvələg dlad ba vaivaiya.” 41 Cəhurga ma guda dzəgwazhigəla nə Yesu vaka cauwa ndzayau, vazza dūuli ar diig nə uudah kə kwabətar ma dəga dəya ndzayau. Kyaləma yaa dadda hyahha badyaka ar diigaan kə kwab badyaka. 42 Kaa sagau kə wagiggiin talaga, dəya kə kalami buwa, kwa dət bi nə palləraan dat kwab biya. 43 Kaa dāhgantdāhəg nə Yesu kə mbərzahaana, amaa kə iitəra, “Ba jiiirjiira, wan tagkurtəga, kwabən aa diiga nə wagigən ma dəga dəya ndzayauna, juujig kə dəga kyalma uudah badəma. 44 Badəmmaatər vələda bamma dyakəra dəgiti ar dəvakai nə iitəra, wagyigna, ma ndzəgana taləgəraana vələdavələg kə dəgiti dəvakai nə iin badəmma, baz dəgiti tsaghər nə iin tə vakaiya.”

13 Təduula Sagal nə Yesu ma vəgya Daadamazhigəla, am pal ma mbərzahaan taa kə iina, “Dadda tsagga dəgita, vazəg kə maandala akurahaan ard ndərgahaana, dəgaha jappəral!” 2 Am Yesu taa kə iina, “Agha

nəghəganəghəg kə maandala hənyahahaana? 18 Dzagwamdəg kə zhigəl aa Da dlagav badəmma. Da maay dūwaw nə akur aandzu pal təghər kə zəraabaan biya.” 3 dzaarbi wanahaan kə dəgitaḥ ma sarta viyakəsa Cihurgan nə Yesu tə Aghwa Zaitun kwar vazakav biya. 19 Ma kwahiin kə sarta, da həbav dlad ba magyimagy də Vəgya Daadamazhigəla, kaa vaivai kwa tapavənabi kə həbgaan ciigət ma ndavgarundavəg kə Bitrusa, Yakuba, Yuhwana, sarta kwa vərđya nə Daadamazhigəl kə duni ard Andrawus ba daghuvaatər taakiya, 4 biya, tangw damma kwanən kə sarta. Da maadlai “Tagkəməndtaga, da dzəgaar hər wanahaan kə gwiya dzəgardzəg hulfa kwan kə dlad ba dəm dəgitaḥ? Au nə dəga sərgi da nəghəvaaka nə iin biya. 20 Maa maay kwakyarvad gulghaniguləg tə vakai akwama hərz sarta dzəgardzəgaani?” nə Yaazhigəl kə həngahin biya, maa maay nə 5 uuda dəgshigi da nəgdəg biya. Mbakyarvad aa valkurđai nə uudah biya. 6 Uudah bədyak uudahaan dzərgħaaka nə iina, kaa gulənaguləg ar da sagau ma daagara, ar da taakiya, ‘Kai kə iin kə həngaha. 21 “Ma kwahin kə sarta nə iina,’ ar da valtərda kə uudah bədyaka. 7 badəm daddakwa tagkur taakiya, ‘Vazəga, wai Akwama cinngamacinnga kə əlbəga ghwaava! bi, ‘Vazəg, wai nə iin ard dlagħalgaana, gədzam biya. Barari da 22 Adəba kəristiya dzəgardzəg wanahaana, bakəvakwaha għaalaan fiidfiida ard tlayangaha fiidfiida ar da sagala, ndakwani səghəv bi ndan biya. 8 Uudaha kəssi ar da 6a dəga sərgə ard dəgaha jappərha, tlərna, ar da dəgaradəg kə uudaha kəssi tlərən kiyava vala uudaha, akwama 6aəbaga, baz lii dəravtəraakadzərga. 23 Mbakyarvad kwaha də ghwaava, kwarga ar da 6a ghwaav də kwarga. Tagankuratag kə dəgitaḥ Da gajagav nə haay vakavak shahshaha, da məng badəm bamma sarta.” 24 “Aiciya, ma kwahiin kə baz waiya. Badəm wanahaana iin bi gyigyiya kə sarta, təhala dladən da sagauna, “‘Faci da ba dladin biya. Ba fəgarzhaana. 9 Famfəg kə 25 Kwadladlah ar da bala saay ma ghərazhigəla. hyimmi tə ghərahəruwa, adəba da langkurlang Da gajagav nə dəgitaḥ dyaqdyak tə zhigəla.’ nə uuda damma guda shariya, da kalkuraaka nə 26 “Təhala kwaha da nəghəvanəghəg Zəra Uud uud ma guda dzahava Yahudaha. Da langkurlang saay ma akumba də ndzəda ard ndənggəra. nə uud da təvuukwa tləvuukwaha ard tləkəsaha 27 Təhala kwaha da bəldi kə zərbəlgəhaan ar mbakyarvad də daagara, am da tagəda kə shiid ar da dzahant kə lii dzərgħaaka nə iin sagatsəga, maraw təghər kəskai təvuukwatəra. 10 Lakuti 28 “Tsagamtsag kə ndzəgana uufa ghəgiva. sagau nə haləvuwaana, barari tagəvtəra nə əlbəg Akwama fəgharzhafəg nə davahaan kə 6a ndada, maraw kə uudaha duni badəma. 11 Ba kəlaa dladəba farzha kə dā daala hyəmiya, səramasərgəg sarti viikurət nə uuda, akwama dakurdaadəg taakiya hərz nə madara. 29 Bandkwah dladəg da vaka ta shariya, ndavambi kə dəgiti am akwama nəghamanəghəg kwanahaan kə dəgitaḥ da tag nə uuram biya. Ndzaa ba tagamtag kə 30 Bak jiijiira dəgi da vəkur nə Daadamazhigəl ma kwahiin wan tagkurtaga, uudaha kwanən kə zamana kə sarta, adəba kurambi wa taaghəiy biya, am 31 Ghərazhigəla Shədfəkwa Daadamazhigəla. 12 Zəraaba da vəlda ar da maay əmtsəg biya, bamma dzəghardzəg kə zəraabaan da tsəvana, daad dladəba da vəlda kə 32 “Kwan kə faciya dzəgaardzəga, səramasərgəg taakiya hərz sarta, ba hēef də ghəiyə wakyagħa. 33 Famfəg kə hyəmiya, zəraana. Zarh dladəba ar da ciyarant kə yaatəra kwa am 34 Band uudi kwa təghərdəga dagala, akwama da fəgara cəbəvtəra nə yaatəra. 13 Badəm nə 35 Dadda kwama guh dladəba, aa səbi saasa hənyah da kəssa dəgit biya.” 16 Dadda kwama guh dladəba, aa səbi saasa hənyah da kəssa sədavan biya. 17 Dəga zhuwadaal kə

eevahaana, ma kwaratər bad tləri da ɓag nə iina. Təhalakwaha tagar kə dadda uuffa hənɣaha taakiya aa ɓadlɔvaɓadlɔgga. 35 Mbakyarvad kwaha, ndzamandzəg ba ɓadlaɓadlana, adaba am sɛrgabi kə sarti da saas daddahənɣah biya, ma da saa dəghwaasa, ma mahudə vɔɗɗa, bi sarta wiiga ghwatəkala, bi dlakadur ba wurra. 36 Aa da tləkuraabi gahragw am hənahaar biya. 37 Dəginən ən tagkur naina, ən tagtər kə uudah ɓadɛma, ‘Ndzamandzəg ba ɓadlaɓadlana!’”

14 Təmmaa ba hæng bu kə Hwadaga Haarakəssa Dzava Hənɣaha ard Hwadaga Haarakəssa Bruudi Kwal Yista, kaa gata duula viiya Yesu kə maalah ma zhiilakəsufah ard lii tsaga adzahadzaha Musa də gəlgəla, kiyava tsəgaan kə iitəra. 2 Ar taakiya, “Aa ɓagavbi daghuvala hwadagga haarakəs biya, adaba aa da ciyarantbi nə uudah kə uushav biya.” 3 Ma sartən ndza ma Bitani nə Yesu, za kaf ma vɛgya Siman kwa njikən vɛcca, kaa saas kə uussiin də mɛrta wala tərshan reghareghaan kwa ba pir ganaan ɓagava də nardi, cəbnan diyarəm kə iin ma ghəra. 4 Kaa Badza ərvid kə uudahi ndzar vaakwahiina, am nə iitər ma taatakaatəra, “Aa badzəvda kiyavau wallən tərshin əndkwani? 5 Akwmaa vɛlavət nə iina, maa tlavkənətləg nə kwaɓa bariyam kwa juujig kə daga viig palla, maa velvtər kwaɓiin kə talagahal!” Kaa caagyi kə iitər təghər kə uusiin ba vaivaiya. 6 Aiyam nə Yesu taa kə iitəra, “Duwamarsduugga. Am gargya kiyavauwi? Abi, dɛgit maraw waa ɓagwi nə iina. 7 Ba kəlaahənga am ba əmtad də talagaha. Mam naagaan am ɓagtəraaɓag kə herər aandzu ba hərə, adaba kaiya ən maay kəlaahəng əmtad də kuram biya. 8 ɓagaabag kə kəlaa ndzədaana. Daighwaadag nə iin kə walla tərshən tə vəghaar lakuti kə da həɗakai kə uuda. 9 Bak jiiirjira wan tagkurtagga, ɓadəm vakavaki da tagav nə əlbəg marawən ma duniya, da dzamav nə uussən kwakyarvad dɛgiti aɓaga nə iina.” 10 Təhalakwaha, kaa dagau kə Yahuda Iskariyoti pal ma mbərzah kəlawar tar buna davak maalah ma zhiilakəsufah kiyava vɛltəru Yesu. 11 Cinngaraba nə iitər əndkwana, kaa dlaig kə iitər ba vaivaiya, dlaɓa ar tara kə langiya vɛlgar kwaɓa. Kaa fəgarzhafəg kə Yahud kə gata duula vɛlgaana. 12 Daavala faciya zəngwa hwadagga haarakəssa bruudi kwal yista, kaa harra mbaklaka kə iitər bandkwa narət nə daadijahaatər kə ɓagaan

kiyava hwadaga haarakəssa dzavgaara hənɣaha, kaa ndavgarundavəg nə mbərzahaan kə Yesu taakiya, “Vaakwar wa magha naagnəng ma kəmnda ɓadləkana kə vaki agha da zəg nəng kə haarakəssa dzavgaara hənɣahi?” 13 Kaa ɓəlgantɓəlg kə iin kə mbərzahaan buwa, amaa taa kə iitəra, “Damdəg damma hudakəssa. Am da nəghəganəghəg kə uudan də tafuwa yuwa. Gatamarsgatəga. 14 Aandzu kwar kə hənɣah wa dəgaa nə iina, am tagar kə dadda hənɣahiin taakiya, ‘Dadda tsaga dɛgit wa ndava taaki mər nə gudi ən da zəg nai ard mbərzahar kə kaffa Hwadaga Haarakəssa Dzavgaara Hənɣahi?’ 15 Da markurdamarəg nə iin kə maandala gud təghər kə guda sharaw kwa ɓadlavəna mbakyarvad haarakəssiina. Am da ɓadlkiyamna vaakwah kə dəgzəga.” 16 Kaa dagal kə mbərzahaan damma hudakəssa, tlararatləg kə dɛgitah bandkwa tagatər Yesu. Kaa ɓadlənə kə iitər kə dəgzəga Hwadagga Haarakəssa Dzavgaara Hənɣaha. 17 ɓagaa ba hwaasa, kaa saas kə Yesu ard mbərzahaan kəlawar tar buwa da hənɣahiina. 18 Ar təghərdəgga za kaffa, kaa am Yesuwa, “Bak jiiirjira wan tagkurtaga, pal makuram da vɛkwavəlgə, kwa bandakwan za kaf əmtad də kaiya.” 19 Cinngarubi nə mbərzahaan kə əmtakəra əlbəgən biya, kaa ba ndavəg kə iitər ba da pallapalla, “Kai nii?” 20 Ngwatərangug nə Yesu amaa, “Pal ma kuram kəlawar tar buwna, kwa kəm zəg nəmnd kaf ma kuu palla. 21 Da əmtsəg nə Zəra Uuda, bandkwa vindava təghər kə iina. Da daga zhuwadaal kə daddkwa da vɛlla Zəra Uuda! Nguləm maa yaavabi vaani.” 22 Ar təghərdəgga za kaffa, kaa kəsəgankəsəg nə Yesu kə bruudiya, tagar kə uus kə Daadamazhigəla, lahənən vɛltər kə mbərzahaana, amaa, “Cauwamcauga, kwana iin nə vəghara.” 23 Təhala kwan dlaɓa, kəsant kə iin kə kuwa yuwa inabi, tagar kə uus kə Daadamazhigəla, vɛltəra. Kaa həɓguhəbəg kə iitər ɓadəmmaatəra. 24 Aiyama taa kə iitəra, “Kwana iin nə avəzara. Avəza rəgha langiya. Kwa da dəyav dagal mbakyarvad uudah ɓadɣaka. 25 Bak jiiirjira wan tagkurtaga, ən maadlai da həɓɓa yuwa inabi biya, bamma daghuvali ən da həɓɓəg nai kwatlərən kə daalaan ma tləkəssa Daadamazhigəla.” 26 ɓəlaraa ba nə iitər kə əngsa, təhala kwaha kaa dagal kə iitər dat Gaval kwa də Uufaha Zaituna. 27 Am Yesu taa kə mbərzahaana, “ɓadəmmaruw am da əmndərga am da duukwaduuğa, bandkwa vindava taakiya,

‘Ən da tsæggaan kə dadda piigga, dlaḃa ar da tadagal nə tuughwaha.’ 28 “Təhala ciigar ma gətlaha, ən da dəгаа nai zəngw təghər kəskuram damma Galili.” 29 Aiyam Bitrus taa kə iina, “Aandzu ar əmndəra bəḃəm ar dūukəssa, ən da dūukəs bi nai biya.” 30 Am nə Yesu taa kə Bitrus, “Bak jiiirjiir wan tagaktaga, haniina, lakuti wiig kə ghwatəkal shəg bu ma huuda vəḃḃa, aghada ḃaggaan kə agajawa sərkwabi shəg həkərḃa.” 31 Kaa ba gwaigarsgwaig kə Bitrus ba vaivai taakiya, “Aandzu da tsəkwatsəg nə uud əmtaḃ də kəgha, ən maay da ḃala gajawa sərak bi ba ḃəm biya.” Bəḃəmaatər tagar band kwaha. 32 Kaa dagal kə iitər da vakavakin kwa ḃahav də Getsemani, aiyam nə Yesu taa kə mbərzahaana, “Ndzamandzəg vaakwana. Ən dagal da dzəgwazhigəla.” 33 Kaa dagal kə iin əmtaḃ də Bitrusa, ard Yakuba, ard Yuhwana. Təhalakwaha kaa mbəkəmbəg nə dladən da həḃḃəg nə iin ba vaivaiya, dlaḃa tsəgharatsəg kə vəgha. 34 Aiyama taa kə iitəra, “Shifəgara həḃḃa dladə ba vaivaiya bandgi na tsəkwatsəgga. Ndzamadzəg vaakwana, famfəg kə hyəmiya, uufamuufəgga.” 35 Gavət ba nə iin da təvuukw həḃiikənən, kəlla kə ghunji tə haiya, Kaa dzəgwazhigəl taaki akwama ḃagaḃaga, maa kəsvaaran nə dladna. 36 Amaa, “Abba, Daada, aandzu kwar kə dəgita ḃagaḃag vakagha. Kəswaarakəssəg kə kuwa dladna. Bakəvakwaha, ḃag kə dəgiti agha naag nənga, dəgiti ən naag nai biya.” 37 Sagha ba nə iina, kaa tlətəraatləg kə iin kə mbərzahaan hənahaara, amaa taa kə Bitrusa, “Bitrus, agha hənahaara? Mbats agha dzəgwanti kə fahyəmi aandzu dəga aw pall biya? 38 Famfəg kə hyəmiya, am dzəgwan kə zhigəla haik kə mbəḃəg kəsūram təḃuula fəshəga. Bak jiiijira, naagħantnaag nə shəḃəkwə, vəgh wa maay ndzəḃ biya.” 39 Kaa gwiya dagal kə iin da dzəgwazhigəla, gwayaars bak kwahiin kə dzəgwazhigəla. 40 Gwiyağhəra ba nə iin saassa, tlətəraa ba hənahaara mbakyarvad haar ma gyiyaatər ba vaivaiya. Pəletərvapeləg nə dəgiti ar da tagar nə iitəra. 41 Gwiya ba nə iin da vakaatər kə dəga həkərḃa, amaa taa kə iitəra, “Gwaastən am ba ndzəggaan hənahaar am ḃəya kudəgga? Atlanama! Wa ḃagaḃag sarta kwada vəlav Zəra Uud damma ḃəv kə yaa dadda haipaha. 42 Ciyamciiga, jiiyam dagala! Wa səghəvsəg daddakwa da vəla kaiya!” 43 Ba ndzəggaan Yesu ba taa ghaiya, kaa sagau kə Yahud pal ma mbərzahaan kəlawə

mataatakaatëra, kaa ndavëgarundavëg kë iin kë Yesu, amaa, “Agha maay dë ãlbëg biya? ãlbëgahaan aa tagav tëghër kësëkëgh nëm?” **61** Bakëvëkwaha mbëdabi në Yesu kë ghaiyan biya, ndza kë iin ba dëwa. Kaa gwiya ndavgarundavëg kë maal batingting ma zhillakësüuf taakiya, “Këgh haa në Këristi, Zëra Daddakwa dë barkna?” **62** Ngwangw në Yesu taakiya, “Aana ba kaiya. Am da nëghanëghëg kë Zëra Uuda ndzëgan të dëvaa kaffa Daadamazhigël ëmkyadaka, dlabë da saay ma akumba zhigëla.” **63** Kaa tahnatahëg kë maal batingting ma zhillakësüuf kë sëdävahaana, amaa, “Kwar kë shiid dlabë wa kiyam naag në miyami? **64** Cinngamacing dlabë ghëravaru kë badza dëaga Daadamazhigël aa tag në iina! Auwam në urami?” Kaa ghudgardaghud në uudahi ndzar vaakwahiin badëm kë shariya taakiya aa tsëvatsëgga. **65** Kaa fëgarzhafëg në kyalëmäh kë tafgarëv ashavaiya, ar mbuusaaraka kë gwiya, dlabë ar dlagharaa kë tsëgga, am në iitër taa kë iina, “Tagga kë daddakwa tsakëgha!” Lii uuffa wakyagh dlabë ndakwani kaa kalgaan kë iitëra. **66** Ndza mangyila gaagazaiya hënyaha në Bitrusa, kaa sagau kë dëghwiin pal ma kwatnaha maal batingting ma zhillakësüuf da vaakwahiina. **67** Nëgha ba në iin kë Bitrus diira kaara, kaa vazëgaan kë iin ba marawa, amaa taa kë iina, “Këgh ndakwi agha ëmtäf dë Yesu zhillä Nazaretä!” **68** Kaa balla gajau kë Bitrusa, amaa, “Ën sërgabi var kë dëgiti agha tag nëng biya. Nëghanaakabi ba lingiling biya!” Tagada ba në iin kë kwaha, Kaa ciya dagal kë iin damma bërcama hënyahiina, kaa wiig kë ghwatkala tëhala kwaha. **69** Gwiya nëgha ba në dëghwën kë Bitrus vaakwaha, kaa tagatërtag kë iin kë lii ghacëga vaakwahiina, “Kwan ndakwani pal ghëraavan ma iitëra.” **70** Kaa gwiya balla gajau kë Bitrus dlabë. Tëhala zëlam hëdiikënanä, aiyam lii ghacëga tëvëgh kë Bitrus taa kë iina, “Bak jijiira agha pal nëng yan miitëra. Adäba agha zhiil Galili në ghëravagha.” **71** Kaa fëgarzhafëg kë Bitrus dëava ghëraana, dlabë kaa tlafa ghëran baz ndaha wadëg tëvukwatër taakiya. “Ën sërgai var kë uudanën am tag në uuram kë ãlbëg tëghërën biya.” **72** Batwatswatsëra kaa wiig kë ghwatëkala kë dëga buwa. Kaa dzamnadzamëg në Bitrus kë ãlbëgi taghar në Yesu taakiya, “Lakwti wiig në ghwatëkala shig buwa, agha da ballëgaan kë agajauwa sërkwabi shig hëkërd

biya.” Dzamghana ba në iin kwan kë ãlbëga. Kaa bëlaru kë iin kë tuuga.

15 Dlakadur bawura, kaa diya sawari kë maalaha zhiil kësauufaha, ard tlëvuukwah ard lii tsaga adzahadzaha Musa, ard dzahava lii ma gyid badëmma. Kaa ngwadëngwadëg kë iitër kë Yesu, ar langda da tëvuukwa Bilatusa, ar fardëm ma dëva. **2** Kaa ndavgaruundavëg në Bilatus kë Yesu taakiya, “Këgh tlëkëssa Yahudaha?” Ngwugharangug Yesu amaa, “Aana, bandkwa tagëda nënga.” **3** Kaa ghwadgarëva ãlbëgah ba dëyak në maalaha zhiila kësauufaha. **4** Kaa gwiya ndavgarundavëg në Bilatus taakiya, “Agha maay mbëda ghai biya? Cinng kë dëgitahi ar tag në iitër tëghër kësëkëgh ba dëyaka.” **5** Gwastëna, mbëdabi Yesu kë ghaiyan biya, kwana vëlgharvëlëg kë Bilatus kë dëga jappër. **6** Dëgiti nët tlëkës kë bëgaan sarta hwadëga iin taakiya, bëlars kë uud palla kwa ghalga në uudah sagal ma guda bërfina. **7** Mëng në uuda në iin dëagaan Barabbas kwa bëlaavdëm ma guda bërfina, ëmtäf dë lii dzagwara dlagwam kwa tsara uuda ma sartën ciyit në dlagwamëna. **8** Kaa sagau kë dzahava dlamakëlaaw da ghala Bilatus maa bëgtëra kë dëgiti nët në iina kë bëgaana. **9** Ngwatërangug në Bilatus amaa, “Am naagaan ën bëlkurnës kë tlëkëssa Yahudaha?” **10** Adäba nëghaakanëghëg në Bilatus taakiya, ba shilëg wa fatëra maaläh zhiilakësauufah kë vëlla Yesu damma dëvaana **11** Maalaha zhiilakësauufah wa shaharant uudah kë taakiya aa bëlkëmndarsbëlëg në uud kë Barabaas tëghër kë Yesu. **12** Kaa ndavtërundavëg në Bilatus taakiya, “Au kaci wanda bëg nai dë kwam dëag në uuram dë tlëkëssa Yahudahni?” **13** Ar dëyaru kë iitër kë cau ar taakiya, “Aa hërtävëthërtëgga!” **14** Aiyam në Bilatus taa kë iitëra, “Mbakyauwi? Au në haipaani?” Ar gwiya dzëgant kë kungy ar taakiya, “Aa hërtävëthërtëgga!” **15** Naagaan tsau në Bilatus hëngtërna kë ërvidmahudëatëra, bëltërnës kë Barabaas. Tëhalakwa fëgharaa në iin kë uudah kë dlaghgaru kiië kë Yesu, kaa vëltër kë iin kiyava hërtëgga. **16** Kaa dadëg në tlaulah kë Yesu damma gaagazaiya vëgya gumna. Ar dzahant kë tlaulah badëmma. **17** Ar tsëgwardëm kë sëdäv kyang hulfa dëga tlëkëssaha, dlabë ar bëgara kë dzakwa takka, ar fardëm ma ghëra. **18** Ar farzha kë tagar uus taakiya, “Këm ma barkagh tlëkëssa Yahudaha!” **19** Kaa kalgaan kë iitër dë zad ma ghëra, ar

tafarəva kə ashavaiya. Təhalakwaha ar kəlla kə għunj təvuukwana am nə iitəra ar fəgaardfəga. 20 Ghyəngara ba nə iitəra kə nenegaana, ar sədarda kə sədava tləksəna, ar tsəgwdəm ma sədavahaana. Təhalakwaha ar langda dagal da gyəmal kiyava hərtəgaana. 21 Ar təghərdəga dagala, kaa nəghəganəghəg kə iitəra kə uuda nə iin għwudadagal, kwa dāhav də Siman, zhiila Sayirina, daddaatar kə Alekzanda ard Rufus, saas ma gədzər kəssa, ar faraa baʼd ndzəd kə kəssa tlaʼba hərtə Yesu. 22 Ar langda kə Yesu da vakavakiin kwa dāhav də Golgata, (dəgiti tuuk vakai nə iina “Vakka kuwa ghəra”). 23 Vəlarar vaakwahiin nə iitəra kə yuwa innabi labalaʼban də mur, luwa kə həbgaana. 24 Ar hərtətta. Ar tagwna dlaʼb kə sədavahaan ma taatakaatəra, kaa tsa tsats kə iitəra təghər kiyava vaza dəgiti aa tləkəna aandzu waratəra. 25 Hərtarət ma sarta vaslambada dlakadura. 26 Ar vinda tə tlaʼba hərtəg kə əlbəgi għwudararva nə iitəra taakiya, “TLƏKƏSSA YAHUDAHA.” 27 Ar hərtət kə gəlah buwa əmtaʼd də iina, pal tə dəvaa kaffaana, pal dlaʼb tə dəvaa ghyəbbaana. [28 Kwan iin nə righəgga tlayangər kwa tagaa taakiya, “Kədlavəna ma lii haipaha.”] 29 Uudahi għudadagal ar tagar əlbəga nenega, ar gajaga ghər ar taakiya, “Caa! Kəghi agha dlagənadlag kə vəgya Daadamazhigəla, dlaʼba agha da gwiya ndərant bamma həng həkərdə, 30 katəg ci kə ghəragha, agha sii bi dlaʼb tə tlaʼba hərtəg biya!” 31 Bandkwah dlaʼb nə maaləh ma zhiilakəsauufah ard lii tsaga adzəhadzaha Musa, kaa nenegaan kə iitəra ma taatakaatər ar taakiya, “Katəghankatəg kə kyaləma, pilgharvaapiləg kata ghəraana! 32 Aa sasii ci ndan Kəristi tləkəssa Israʼilən ndakwan tə tlaʼba hərtəgəna, kiyava nəghəganəghəg kəskəmnd kəm fədgħərətə!” Baz gəlahən hərtavət əmtaʼd də iinən ndakwani kaa taa əlbəgahi għwadghwad kə iitəra tə iina. 33 Bad vacci təghəra, kaa hədgarduhədəg nə gurtl kə lard badəma, tangw damma həkərdə hwassa. 34 Təhalakwaha, sarta həkərdə hwaasa, kaa dzəgantdzəg nə Yesu kə kuungy bad halavuwa ndzədaan, amaa, “Eloi, Eloi, lama sabaktani?” Iin taakiya, “Daadamazhigəl Daadamazhigəla, agha fiikwada daʼbawī?” 35 Cinngara ba nə lii ghaciga vaakwahiin kwaha, aiyam nə iitəra, “Wai nə iin daa tlayang Iliya.” 36 Kaa əmdərəg kə palləraatəra, rəmda kə abarabar də yuwa inabi kwarekreka tə zadda, vəlar kə Yesu kiyava həbəga, aiyama, “Vazyamvazəg ndana! Mbatak

da sagau nə tlayang Iliya da sii də vakaiya.” 37 Kaa dzəgantdzəg Yesu kə kungy bad halavuwa ndzədaana, təhalakwaha, kaa diya shifəgga halavuuwana, əmtsana. 38 Kaa təghəmtəhəg kə bəlyabəlyə Vəgya Daadamazhigəl hutsəg buwa ciigət ma ghəraan tangw damma suhwaana. 39 Nəgha ban nə tlaujin ndza ghaciga təvuukwa Yesu kə dūuli əmtsa nə iina, aiyama, “Ba pakat uudanən Zəra Daadamazhigəla!” 40 Kyalma ənghwasaha, ghaccara ba ndzəda ar vazəggaana. Ma iitəra məng Maryam Magadala, ard Maryam babba Yakub kudərkudəra ard Isuvuwa, ard Salomi. 41 Gatarars ciigət sagat ma Galili nə ənghwasahaan ar ba məlgaruməlgə. Dlaʼba bədyak nə kyaləma ənghwasah kwa darət əmtaʼd də iin ma Wurshalim ndakwi ndzar ba vaakwa. 42 Dəm ba faciya hwaasa, kaa bədlav kə uudaha, adaba dlakaduraan Faciya Ngiiga. 43 Kaa sagal kə uuda nə iin ma Arimatiya daagaan Isuvuwa. Pall ma gyidya lii maaləma nə iina, dlaʼba fəvaaraʼfəga, kwa pakka saaya tləkkəssəra Daadamazhigəla. Shughanashug kə gyi da vak Bilatus, da ghala ma valvar nə tləwa vəgha Yesu. 44 Cinngəha ba nə Bilatus taakiya əmtsaəmtsəg nə Yesu, vəlgharvələg kə dəga ajappəra. Dəhant kə iin kə maala tlaujiin ndavaru taakiya bak jiirjiira ha əmtsaəmtsəg nə Yesu. 45 Cinngəha ba nə iin vak maala tlaujin taakiya band kwaha, kaa vəlar kə iin kə Isuvu kə tləwa vəgha Yesu. 46 Kaa səgwdaasəgw nə Isuvu kə kəlpakana, səddi kə iin kə tləwa Yesu tə tlaʼba hərtəgga, fadant ma kəlpakana, fədəm kə iin ma gətl kwa kwadava ma kura. Təhala kwaha, hutambardi kə akura hədardu kə iin kə ghaiyan də vakaiya. 47 Nəghəranəghəg nə Maryamu Magadala ard Maryamu babba Isuvu kə vakavaki fava də tləwa vəgha Yesu.

16 Dal ba faciya ngiigga, kaa səgwasəgw kə Maryam Magadala, ard Maryam babba Yakub, ard Salomi kə tərshan kiyava dzuupəg tə tləwa Yesu. 2 Davala faciya zəngw ma maaka, kaa dagal kə iitəra damma gətləh ba dlakaduur wur kəssa. 3 Təghərdəgga dagala, am nə iitəra mataatakaatəra, “War wada tləkkiyamarwatləg kə akuriin tuuk kə ghaiya gətlī?” 4 Daragha ba nə iitəra də vaakwahiina, dzəgarant ba nə iitəra kə ghəraatəra, kaa nəghəganəghəg kə iitəra mbats tləgavarwatləg nə akuriin dagala. Akuriin ndza maanda. 5 Daragha ba nə iitəra damma gətlīina, kaa nəghəganəghəg kə iitəra kə daala

zər tsagwatsagwan ma sədäv madəkwa cəhurga mbərzahaana, kaa taa əlbəg maraw kə iitər
 tə ghyəfa dəvaakaffa, kaa gədzəgətədzəg kə aandzu takwara. Bagaḃag nə Yaazhigəl kə tlər
 iitəra. **6** Am daala zəran taa kə iitəra, “Bagambi əmtəd də iitəra, dlaḃa mara jiira əlbəgahatər
 kə ajappər biya. Am gata Yesu uuda nazare kwa tədvad dəgaha sərgah kwa vəlla jappər fatəraa
 hərtavətəna? Abi, ciyitciiga. Maay vaakwan biya. nə iin kə ḃaggaan əmtəd də əlbəghiina.]
 Wan vakavaki həngavna nə iina. **7** Damdəga,
 am tagar kə mbərzahaana, ard Bitrus, taakiya
 da dəga nə iin təghər kə iitər damma Galili,
 ar da nəghəga vaakwah nə iitər bandkwa
 tagatər nə iina.” **8** Kaa əmndəra saggal kə
 ənghwasahahaana, ar ḃa jappər dlaḃa təg nə
 vəghatəra. Tagararbi aandzu ndəwar kə əlbəg
 biya, adəba gədzarətədzəgga. [**9** (note: The most
 reliable and earliest manuscripts do not include Mark 16:9-
 20.) Ciyit ba nə Yesu ma gətlah dlakadur ba
 wur davalə faciya zəngw ma maaka, marda kə
 ghəraan ba zəngw vak Maryamu Magadala,
 kwa lagwgharda nə iin kə shatanah uudiif ma
 vəghaana. **10** Kaa daas kə iin tagtər kə uudahi
 ndzar əmtəd ba bawur də iina, lii taa dzəgwagha
 ar tuuga. **11** Cinngaraba nə iitər taakiya də shifəg
 nə Yesu, dlaḃa nəghghanəghəg nə Maryama
 kə iina, fardghərət biya. **12** Təhalakwaha, kaa
 mbədvəghambədəg nə ndzəgana vəgha Yesu,
 kaa mardamarəg kə ghəraan vak mbərzah buwa
 masarta kwa ndzar tə dūula dagal damma
 gədzərkəsə. **13** Kaa gwiyaadaas kə lii buna ar
 tagar kə kyalmaha, bəvəkwaha larwaləg kə
 fadəghər tə əlbəgiina. **14** Təhalakwaha, kaa
 mardamarəg nə Yesu kə ghəran vak kəlawə
 təmkikən ma sarta kwa ndzar za kaffa. Kaa
 cəgtəraacag kə iin kə gyi təghər kə maira
 fadghəraatəra ard dəkdəka ghəraatəra, adəba
 fadghərətbi də lii nəgharanəghəg təhala ciigaa
 biya. **15** Amaa taa kə iitər dlaḃa, “Damdəg
 damma duni bədəmma, tagamtərtəg kə əlbəg
 maraw kə uudah dəshiga. **16** Bədəm daddakwa
 fadghərətḃəga, dlaḃa ḃəgvara nə tsuufəgga,
 da tləkkənətləg kə katəgga. Bədəm daddakwa
 fadghərət biya da vələvtər dladə. **17** Wan
 nə dəgiti da ḃəg lii gata kaiya kiyava marra
 fadəghərətəra. Ar da lagwan kə shatanah ma
 daagara, ar da tagaan dlaḃa kə əlbəg də daala
 ghaiyaha. **18** Ar da kəsəggaan kə ghəvalah
 də dəvahaatəra. Ma həbərühəḃəg kə gurra,
 maay nə dəgiti da ḃəgtər nə iin biya. Ar da
 fəgaan dlaḃa kə dəvahaatər tə lii yangbiya, ar da
 mbəgga.” **19** Təhala kwa tagatəra nə Yaazhigəl
 Yesu kə kwanən kə əlbəga, kaa kəsəvantkəsəg
 dəvdət damma ghərazhigəla, ndza kə iin tə
 dəvaa kaffa Daadamazhigəla. **20** Kaa dagal kə

1 Corinthians

1 Bulus wa dahavant kiyava nэг kэ zэр бөлгэ Yesu Kэristi дэ naaga Daadamazhigөл, ard zэraabamiyam sastanis. **2** Da vak uudaha Daadamazhigөл kwar ma kurinti, ard da vak lii dahavtэrant kэ gata Kэristi Yesu, эмтad дэ lii aandzu ta kwara kwar dzugazhэгөлa ma даага yesu tlэkatэгa yaazhigөлamiyama, baz yaazhэгилatэra ard kэmyam badэмma. **3** Hэрэrra ard gabэр vak Daadamazhigөл Daadamiyam ard Yaazhigөл Yesu Kэristi da vakaruwa. **4** Эn tagar uus kэ Daadamazhigөл ba kэla hэng kwakyarvad kuurama, adabad hэрэр vэлakur nэ iin tэdvad Yesu Kэristi. **5** Adaba tэdvad iina, vэлakurvэлэг nэ uud kэ hyahhэр aandzu takwar kэ gyaba, tэdvad taa ghaiya ard sэгasэrgэр badэмma. **6** Bandkwa haiyavant nэ shiidamnd tэгhэр Kэristi mataatakuruwa. **7** Mbakyarvad kwaha maay nэ дэгiti vэлakurbi nэ Daadamazhigөл tэdvad shэкwan biya, bandkwam fa gyi nэ uuram am paka saaya Yaazhigөлamiyam Yesu Kэristi. **8** Da фэkurnaafэг nэ Yaazhigөл kэ ndzэдa tangw dat ghaala shifэгaruwa, adaba am da nal kэ lii maay дэ haip ma sartэн da saay nэ Yaazhigөл Kэristi. **9** Daadamazhigөл kwa daahakurэт da бa hudir эмтad дэ Zэran Yesu Kэristi Yaazhгөлamiyama, uuda jииrjiir nэ iina. **10** Эn ghaalakuram zaarabahara, mbakyarvad даага Yaazhigөл Yesu Kэristi, haiyamanthaig дэ zaraabaharuwa, aandz maay nэ tagwazhatagwazh ma taatakaru biya, am dzant kэ ghэрaru vak palla, dzamaghэрaru ndakwi vak palla. **11** Zараabahara, adaba taghwatag nэ lii ma hэnyaha kuluwi taakiya, mэng nэ mbadэгhai ma taatakaruwa. **12** Дэгiti эn tlэтлэг nai, iin taakiya, ma kwararuwa taa дэгаан shahha, kwan taakiya, “Эn дэга Bulus naiya,” kwan taakiya, “Эn дэга Afulus naiya,” kwan taakiya “Эn дэга Kefasa,” kwan dлаба taakiya, “Эn дэга Kэristi naiya **13** Mbats tagwavэmtagw nэ tlэkatэг shahshaha? Эmtsаэmtsэг Bulus тэ tlаба hэртэг kwakyarvad kuurama? Nii бaга kuura дэ даага Bulus ha нэ-uud kэ tsufэгi? **14** Эn tagar uus kэ Daadamazhigөл бaганарai aandzu war makuuram kэ tsufэг biya, ba kiribus ard gayus. **15** Mbakyarvad kwaha maiy watag da tag takiya бaгakuura дэ даагар нэ uud kэ tsuufэг biya. **16** Dzamanadzamэгa бaганара бaг dlab kэ yaha

istafanus kэ tsuufэгa, ma juujэг ba kэ yaha Istafanusa maay nэ uudahii tlэр бaгантэра naiy biya. **17** Бэлakutbi nэ yesu mbakyarvad tsuufэг biya, бэлakut mbakyarvad taa элбэг marawa, dлаба дэ dabariya uuda дэг shig biya. Adaba aada пэлwai nэ nэгhэгga ndangгэра эmtsэгa yesu тэ tlаба hэртэг biya. **18** Элбэга hэртэга, элбэга ghwad nэ iin vak lii gata duula эmtsэгa, adaba vaka miyamэн katakiyamэтkatэг nэ uudna, элбэга katэгa ndzэдa Daadamazhigөлa. **19** Adaba viinda viindан taakiya, “Энда badзэгаан kэ dabariya lii taaki ar mang дэ dabariya.” **20** Aitsa mэр nэ lii дэ dabariyэni? Ar mэр nэ lii taakiya ar tsaga adzahadzahi? Ar mэр nэ lii taakiya ar сэrgasэrg kэ дэгитah badэмni? Mbats maradai nэ Daadamazhigөл taakiya, dyэмdyэma lii дэ dabariya kwan kэ duniya ba dlagэр nэ iina. (aiӨn g165) **21** Adaba ma tag nэ dabariya Daadamazhigөлa, uudaha duniya ar сэrgai kэ Daadamazhigөл tэdvad dabariya biya. Dlakulvakwaha, dzэгhakahakadzэrg nэ Daadamazhigөл kэ lii da katэг nэ iin kwa fardэгhartfэг тэ iin tэdvad taa элбэг marawa kwa ma zharg nэ uud maay nэ tlэрani. **22** Yahudaha ar na ma marvэтэрдан нэ дэга сэрга, helenaha dлаба ar gata сэрга dabariya. **23** Kэм taa элбэг marawa tlэkatэгa kwa эmtsан тэ tlаба hэртэга kwa nal kэ duula mbэдэг kэ yahudaha, dлаба дэга dlagэр vak lii ar yahudah biya. **24** Ndzэдa ard dabariya Daadamazhigөл нэ tlэkatэг da vak lii ar yahudaha ard kwa yahudah biya, **25** Adaba дэгiti ma zharga nэ uud mandki dlagэр wa бaга nэ Daadamazhigөлa, juujig kэ dabariya uuda, дэгiti ma tlatлэг нэ uud hэtsalhэtsэг nэ Daadamazhigөлa juujig nэ iin kэ ndzэд uud badэмma, **26** Dzamamnadzamэг kэ ndзэганарu ma sartэн dahakurt nэ Daadamazhigөлa, ba kyэкwah ma kuuram nэ lii дэ dyэмdyэma ma zharэг нэ uudaha, bakyэкwah dlab makuuram nэ lii hэкya kwarэг dyaka, bakyэкwah нэ zarha lii dyadyaka. **27** Kэsghaakakэsэг nэ Daadamazhigөл kэ дэгiti tlatлэг нэ uud taakiya dlagэра, adaba tsatэра kэ zhirw kэ lii дэ dabariya duniya, kэsghaka кэсэг nэ Daadamazhigөл kэ дэгiti zharg нэ uudah mandki hэtsalhэtsэг нэ iina, adaba tsэтэра ku zhiruw kэ lii дэ ndzэдa. **28** Дэгiti кэsgbant нэ uud mandki maay дэ ndangbiya, aandzu maay tlэрaniya, aandzu kwa maay нэ дэгiti tukvakaibiya, iin wa бaг nэ Daadamazhigөл kэ tlэр дэvakai kiyava dlagнан kэ дэгiti zharg нэ uud mandki mэng tlэрana.

29 Bagaḅag nā Daadamazhigēl kwanahaan ḅadēmma haik naaghar kē uudaha dēgshiga tēvuukwa Daadamazhigēla. 30 Daadamazhigēl wa fafēg kwa namal nē uuram kē dēga tlēkatēg yesu, Daadamazhigēl dlab wa haighant haig kē tlēkatēga nal kē dabariyamiyama. Tlēyamkēna tēdvad iin nē miyam kē jira Daadamazhigēla ard katēgana. 31 Mbakyarvad kwaha, band kwa viindviidan ma kakadā Daadamazhigēl taaki, “Badēm dadda kwa tsa kusgha aa ḅag bat yaazhigēla.”

2 Ma sarta kwa danēvnai da vakaru da tagakur ēlbēga Daadamazhigēlən zaraabahaara, tagankur bi nai dē sērgasērgēra ard markura dabari biya. 2 Adaba ngudanant ngudēg ma ērvēdmahuddar taakiya, ma sartēn ēn da ndzēga nai ēmtad dē kuuramna, ēn da maay tsagkur aandzu ndau biya, ba ēlbēg tēghēr kē yesu tlēkatēga, kwa hērtavēt hērtēga. 3 Sagawar ba zēngw da vakaruwa ēn maay ndzēd biya, tēg nē vēghara mbakyavad dladlawura. 4 ēlbēgara ard ēlbēg marawa dzavēmbi nē iin dē pattakurama ma markuura dymēdyēmēr biya, bamma aa ndzēvēm dē ndzēdā shidkwa caccuwanacaccuwana, 5 Adaba haik fadghēr kēskuuram tē dabariya uudaha, bamma tē ndzēdā Daadamazhigēla. 6 Bakēvakwaha kēm taa ēlbēg dē dabari kē lii ghubarara ghbarg ma fadghērātēra, iin wa dabariya hulfakwan kē zaman biya, dlabā dē dēga hulfa lii kwara kwan kē zaman kwa da mēng ghaala kwargatēr biya. (aiōn g165) 7 Kēm taa ēlbēga dabariya Daadamazhigēl shēḅashēḅan, dabaritan kwa ndza shēḅashēḅan ba wura, iin dabariya Daadamazhigēl kwa fa nē iin ba wurwura lakwti kē fazha duniya adaba fēkiyamara nē uuda. (aiōn g165) 8 Ma lii kwara zaman ndakwana maay wa da nēghēgaka nēghēg kē dabariyan biya, akwama nēgharaaka nē iitēra, maa hērtarēt bi kē yaazhēgēl ēmkyadyēk biya. (aiōn g165) 9 Band kwa viindaviidan taakiya, “Badēm nē dēgiti fatēra nē Daadamazhigēl kē lii waig nē iina maay nēghanēghēg biya, maay nē daadakwa tapghani tapēg kē cēngacēng biya, dlabā maay nē daadakwa tapghana kē dzamaghēr tēghēr biya. 10 Marakiyamnda marēg nē Daadamazhigēl kē kwanahaan kē dēgitaḅ tēdvad shidkwan cacuwana cacuwana, adaba shidkwa cacuwana cacuwanan wa gata shiga dēgita, baz dēgaha Daadamazhigēl kwa

dēmdēm kē nēghēgaka nēghēga. 11 War wa sērgasērg kē dēgiti ma ērvīdmahudā uudan ma maay ba iin dē ghērānbiyi? Bandkwah dlabā, maay wa nēghēgakanēghēg kē dzamaghēra Daadamazhigēl biya bama iin dē ghēraana. 12 Cauwamnda shidkwa duunibi nēmnd biya, cauwamnda shikwa cacuwana cacuwana vak Daadamazhigēla, kiyava nēghēgakanēghēg kēskēmnd kē dēgitaḅi vēlakēmnd ba gyagyaana. 13 Kēm tagkur kwanaahaan kē dēgitaḅa, dē ēlbēgahi tsagav dē dabariya uudbiya, kēm tag dē shidkwa caccuwanacaccuwana, tēdvad taa dēgahaa shidkwa caccuwanacaccuwan kē lii dēgaha shidkwa caccuwanacaccuwana. 14 Daddakwa shidkwa Daadamazhigēlbi wa ḅa tlēr dēvakai biya, maay cauwa dēgaha shidkwa caccuwanacaccuwana Daadamazhigēli, adaba dlagēr wahiin vakana, da nēghēgaaka biya, adaba nēghvaka tēdvad shidkwa Daadamazhigēl nē dēgitaḅa, 15 Daddakwa shidkwa Daadamazhigēl wa ḅa tlēr dē iina, tlatlēna tlatlēg kē dēgitaḅa ḅadēmma, maay wa tsagarnēstasag biya. 16 “Warwa sērga sērgasērg kē dzamaghēra yaazhigēl kwa da tsagarutsagi?” Dzamaghērāmiyam kēskēmyama dēga tlēkatēga.

3 Zaraabahara, ēn tagkur da bi nai kē ēlbēg band kwa ēn tagtēr nai kē lii dē shidkwa Daadamazhigēl biya, bamma band uudaha duniya, band zarhah vuunj ma gata tlēkatēga, 2 Gēlankur gēlēg nai dē ghwaya watla, dē kaffi kwa dēk dēk biya adaba tlamalbi kē zaa kaffi dēk dēk biya, bakēvakwaha tlamalbiya. 3 Adaba gwastēna am ba dlab ḅa dēgiti naag nē vēghēgha, akwama am ba dlab ḅa shēlgakava, am uushava dē zaraabaharuwa, mbats am ba dlab ḅa dēgiti naag nē vēghēgha biya, adaba am ḅa tērahi naag nē vēghēgha. 4 Mbakyarvad kwaha akwama tagatag nē uudan taaki, “ēn dēga Bulus naiy amaa,” kwatlērn dlab taaki, “ēn dēga Afullus amaa,” mbats tlēra vēghēg wam marg nē uuram biya? 5 War nē Afullusini? War nē Bulusi? Mbats ba lii ḅa tlēr kalti biya, kwa famdēghērt nē uuram tēdvad iitērya, ma kwaraatēra ḅad hulfa tlēri aa vēlgar nē yaazhigēlan biya? 6 Riianariig naiya, pēdghar yu nē Afullusa, ba Daadamazhigēl wa da fēgara ghubarg kē dēgiti aa riiva riiga. 7 Mbakyarvad kwaha daddakwa riiga dē riiga, ard daddakwa pēdghar yuwa maay nē dēgiti tuuk vakai nē iitēr

biya, bamma Daadamazhigël pall kwa fəghara ghubarəg kə dəgiti aariivana. **8** Dadda riiga, ard dadda kwa pədgħar yuwa ba tləraatər palla, adaba ma kwaratəra da tləkənatləg kə dəgshiga tləraana. **9** Adaba kəm tsahwahaha 6a tləra Daadamazhigël nəmnda, kuurama am guuha Daadamazhigəla dlabā ndərgaana. **10** Tədvad herərta Daadamazhigël kwa vəlghwa nə iina, fanarzhafəg kə ndərg band daddakwa dyaghə kə ndərga, kwatlərn dlabā ndərg təghəraana. Barari kə dadda ndərg fa hyəmiya tē hulfā ndəgi kwa da fəgara nə iin təghəra. **11** Adaba maay nə dadda kwa da fəgaraa kwatlər kə ndər shah kwa juujig kwa fəvanən biya, kwa iin nə Yesu Tləkatəga. **12** Akwama ndərəndərg nə uudan da təghər kwa favarzhān də adawanna, aandzu ma agwallela ma də akurahi kwa ndanga, ma də dakara ma də kazhakwa aandzu də ghūuva, **13** Da nəghəva nəghəga nə tləra aandzu kwar kə dadda ndərga, da marazha sagal daghuvalana, adaba da marava də kara aandzu tləra wara, dlabā kaar wa da səra tləri fəga nə uudana. **14** Akwama ngərdətbī nə ndərgən favara dat ghər kwa favarzhānən biya, daddakwa fəga kwan kə ndərga da tləkənatləg kə dəgshigaana. **15** Akwama ngərdətbī ngərdəg nə tləriina, daddakwa ndərgiina da huḃəgan kə dlada aandzu ba da tləkənatləg kə katəga, band daddakwa dəgal matataka kaara. **16** Mbats amm sərgai taaki am guda Daadamazhigël nə uuram biya, dlabā shidkwa Daadamazhigël wa ndzəga makuuram biya? **17** Badəm nə daddakwa badzəda guda Daadamazhigəla, da badzəgaan dlab nə Daadamazhigël kə iina adaba guda Daadamazhigəla cacuwana cacuwana nə iina, dlabā kuuram nə gudiina. **18** Aa valdabi nə uudan kə ghərani, akwama tlətləgaan nə uudan ma ghəran taaki dadda dabari nə iin hulkwa dəvakai nə duniya, aa nədal nəg kə ghəran band dlaga mbakyarvad nal kə dadda dyəmdyəma. **(aiōn g165)** **19** Adaba dyəmdyəma kwan kə duniya dlagər vak Daadamazhigəla, mbakyarvad viinda viindan taakiya, “viigan kə lii də dabariya baz dyəmdyamātəra.” **20** Viindaviindan dlab ma kakkada Daadamazhigël taakiya, “Sərgasərga nə yaazhəgəl kə dzamaghəra yaa daddaha kwad dabariya taaki maay nə tləraani.” **21** Mbakyarvad kwaha aa tsibi nə uudan kə kushəgh də uud biya, adaba badəm nə ba dəgaruwa. **22** Aandzu Bulusa ma Afullusa ma Kəfasa ma duniya ma shifəga ma əmtsəga ma dəgitahi ndakwana aandzu kwa da təvuukwa badəm ba dəgaruu

nə iina. **23** Adaba am dəga tləkətəg nə uurama, dlabā tləkətəga dəga Daadamazhigəla,

4 Da sərəkəmda ka ənkwan nə uud kəm lii 6atləra yaazhəgəla, kwavəlatər nə Daadamazhigël kə langyi sərga jiirahan kwa shiḃashiḃanna, **2** Adabad kwaha baraari kə lii həkya langyi ar nal kə uudaha jirjiira **3** Dəgit dyək bi vakar ma ba kuuram wam da fəshakaiya, aandzu mada fəshakai nə uud mat zharga ndzəgana uud, kai bi wada fəshaghərər biya. **4** Ən sərgabi nai mbatak ən məng də haip biya, bakəvakwaha nal bi taaki ən maay də haip ba ləngngi ləng biya, yaazhəgəl wada fəshakaiya. **5** Mbakyarvad kwaha ghudamarbi kə shari kə uud ma fəgabi nə sart biya, pakamant pakəga bamma səghawisəg nə yaazhəgəla. Iin wada marda dəgitahi shəḃashəḃan kwa ma gurtla, da tagdan dlab kə dəgiti tlətləg nə ərvədmahuduudaha, təhalakwah wada caug aandzu ma ba war kə kalkala dəgshəgaan vak Daadamazhigəla. **6** Aici zaraabahara, əlbəg təghər kwanahaana nandal kə garav tə ghərarra ard Afullusa mbakyarvad kə uurama, kiyava tsagan kəskuuram kə əlbəg taaga taakiya, “Dzəvamabi kə dəgiti viindaviindan biya,” haik tsa kusgha kə palla ruwa də kwa tsagu n iin təghər k uudana. **7** War wa tagaktag taaki juughujig kə kyalmahi? **8** Auwa agha dəvakai nəng kwa Daadamazhigël bi wa vələkakvələg biyi? Akwama bandkwah citsa, aujilbəg agha naa ghər mandki aa vələk gyagyanbi nə uudti? **9** Adaba manzhərg naiya, maradamərg nə Daadamazhigël bat balaḃal taakiya kəm lii 6a tləra kəm dəga halla aandzu ma kə dəgita, band lii ghudavtərdan sharia əmtsəga, adaba namdalnəg nəg nəmnd kə dəgiti da fəg nə duni kə gyi təvakai badəm, baz zarha bəlgə Daadamazhigəla ard uudaha. **10** Namdalnəg kə dlag mbakyarvad tləkətəga, bakəvakwaha am də dabari nə uuram ma tləkətəga! kəm maay də ndzəd nəmnd biya kuurama am də ndzəda! fa zhiruw nə uud tə kuurama, vələkəmdnd dlad nə uuda! **11** Ndakwana njikəmdnd nə waiya ard andəla, əm maay fahaa səḃav marawau biya, kalkəmdnd kaləg nə uuda, dlabā kəm maay də hənəyah biya. **12** Kəm 6a ba tlər də ghəraməmdnda, akwama dahakəmvadahəg nə uuda, kəm fətəra kə bark dlakulvana, akwama vələkəmdnd vələg nə uud kə dlada, kəm ba bəsgaana. **13** Akwama tagaratag nə uudah kə dəga bandza daag tə

kəmnda, kəm tagtərda kə əlbəg bad əmtakəra. Namndal nəg nəmnd band agagava, kwa naabi nə uudaha duni biya. **14** Viindankuura viindəg nai kwana mbakyarvad ənfəkuurdəm dama zhiruw biya, viindan kuura mbakyavad ən bəlkura kə magiya adaba am zarharr kwan waitər naiya. **15** Aandzu am bad lii tsaga dəgət ma tləkatəga kwa kədləvtərnabiya, am maay də daadah dyak biya. Ba jijia nanalnəg nai kə daad kəskuuram ma tləkatəga yesu tədvad lang kurda əlbəg marawa. **16** Mbakyarvadkwaha, ən ghalaakuurama tsagəmtsag də kaiya. **17** Adabadkwaha bəlanant bələg kə Timuti zərər da vakaruwa kwan waig naiya, haiyananthaig nai də iin ma yaazhəgəla, da dzamkurnəs dzaməg kə dūuli ən gatəg naiy kə Tləkatəg Yesu, ard dūuli ən tsagtər nai kə dlamakəlaaa lii gatəga. **18** Kəsarantkəsəg nə kyalmaharu mandki ən da maay dagau davakaru biya, baz naa ghəratər kə iitəra. **19** Akwama haighant haig nə Yaazhəgəla ən da zəlmabi kə dagau davakaru biya, ən da sərən kə hulfa ndzədi də vakai nə lii naa ghəraatərna, kwakyə əlbəghaətatər biya. **20** Adaba tləkəsa Daadamazhigəla təvaghəi biya, bamma tə ndzədaana. **21** Aitsa, auwama kəsəgaka nə uurami, ən dagau davakaru də kiibni, nii ən markurda kə wayakəvərhi?

5 Ciinganaciing taakiya mənəg nə lii bə gwaragwar makuurama, hulfa kwa maay bəgav aandzu ma lii sərgai kə Daadamazhigəl biya, mənəg nə daddakwa nadal uusa daddaan band uusaana. **2** Baz təda fədaavəgh kəskuurama! mbats, kalkalanbi kəskuuram un gda ərvədmaħudə, am sədan kə daddakwa bə kwa nə iin ma kuuram biya? **3** Aandzu ba ən maay əmtəd də kuuram ma ndzəgana vəghbiya, ən bə əmtəd də kuuram ma shidkwa cacuwana cacuwana. Ghudanarda ghudəg nai kə sharia kə dadda bə kwan kə dəgita ma dāaga Tləkatəg Yesu aandzu ban maay əmtəd də kuuram biya. **4** Akwama də dzahamvət dzahəga ən bə əmtəd də kuurama, ard ndzəda Tləkatəg Yes, **5** Am vələr kə shatanəh kə uuda nə iina, aandzu ba badzadə badzəg nə shatanah kə vəgha uuda nə iina, da katav nə shifəgaan davalə fachiya Tləkatəga. **6** Tsa kushəghən am bəg nə uuramna dəgət maraw biya, mbats am sərga biya, abi zər yist bə ənkyakwah wa fəgara kuburəg kə bruudiya? **7** Samdasəg kəmgħura yista aa haipa kiyava nəg kə daala bruudi, bə jirjira band kwaha. Adaba

bəgava bəg nə kyuləga Zəra Mbakəllaka kiyava hwaɖaga haara kəssa ndzava hənyaha, iin nə Tləkatəga. **8** Mbakyarvad kwaha bəgiyaməbəg kə hwaɖaga haara kəssamiyyama, də bruudi kwa də əngħura yist ma vakai biya, kwa dəga naiy kə uuda ard dəga bə kəladər biya, bamma də bruudi kwal yista kwa iin bə jirjira ard haigant haiga. **9** Viindankura viindəg ma wakitar taakiya hadəmbi ghər də lii bə gwaragwar biya, **10** Ən taa kə hulfa gwaragwara kwan kə duni biya, ma lii bə dlərməga, ma lii bə gəlla, ma lii bəgarnəs kwatənəhər ghəllaha. Akwama bandkwaha barari am sagal ma tləra duniya. **11** Ən viindkur kwan nai taakiya hadəmbi kə ghər aandzu kwar kə zəraabi kwa gata Yesu ma bə bə gwaragwariya, aandzu dadda dlərməg biya, ma dadda bəgar kwatənəhər ghəlla, ma daddakwa davadava, ma dadda huɖa kya, ma dadda bə gəlla, zambi kə kaf də hulf kwan kə uudah biya. **12** Au lambar də tətər shari kə lii ar dəgamiyyambiyyi? Am da tətər bak zaraabahamiyam lii gatəg nə uuram kə shari biya? **13** Daadamazhigəl wada tətər shari kə lii dəgamiyyam biya, lagwamdəlagw kə kəlaadin makuurama.

6 Akwama mənəg ma kuuram kwa na da dīiya ghuunja zəraabana, mbats, dəga zhiruw bi kə iin langan da vaka taa shari kwar yaa dadda gatəgən biya, ma marau lang davak yaa dadda gatəg nə iin biya? **2** Mbats, am sərgabi taakiya yaa daddaha gatəg nə lii da tətər shari kə duni biya? Akwama bə kuuram wada təgar shari kə duni tsautsa, am təgai kə shari təghər kə dəgitanəh ənkyəkwahahaan biya? **3** Amm sərgabi taakiya kəmyam wada tətər shari kə zərɖəlgəha Daadamazhigəl biya? Kyakadava dəgitanəh ma kwan kə dūuniyi kaciya? **4** Akwama dzəghadzəg nə hulfa kwanahaan də kuurama, aujibəg am lang davak kwa yaa daddaha gatən biyi? **5** Tagandatag nai kwana mbakyavad am dəm dama zhiruwa, aitsa, maay aandzu pal makuuram nə daddakwa də dabari kwada bədləna bədləg ndzəgana zəraaba ard zəraab biya? **6** Aujibəg kaci kə dadda gatəg dīiya ghuunja zəraaban da dama guda taa shari, kwa təvuukwa yaa daddaha gatəg biyi! **7** Dīiya ghuunja zaraabaha ruwən am bəg nə uuram na, abi hətsamal hətsəg nə uuram əndkwahiina, nguləm am fak kə huɖa zəkuruu nə uud biya, dlaɖa am fa kə huɖa aandzu

ma hutsakurvahutsæg nē uud kē dēgahaaru biya? **8** Iin wan kwana, bakura kuurama am za dēga zaraabaharuwa, am hēkyā dēga uudaha, baz dēga zaraabaharuwa! **9** Mbats, am sērgai taakiya līi maay 6a dēga jirjir biya ar da dēgaabi dama tlēkēsa Daadamazhigēl biya? Aa valkurdabi nē uud biya adaba maay nē līi 6a gēlla, ard līi 6agarnēs kwatēnahēr kē ghēlaha, ard līi 6a gwaragwara, aadzu ghulvahi hēnna dē zēraabatēr ghulva, **10** Ma gēllaha, ma līi dlērmēga, ma līi tsētēr nē kya, ma līi dāvadaava, ma līi pērda dēguuda, maay aandzu pallatēr kwa da daadama tsēkēsa Daadamazhigēla. **11** Ndza bandkwaha nē kyalmaharu wurra, ndakwana barakuraka barēg nē uuda, fakurafēg nē uud ba cadlēdlē tēvuukwa Daadamazhigēla, dlē6a ngēdlakura ngēdlēg nu uud sagal ma haipahahu tēvuukwa Daadamazhigēla ma dāaga Yaazhēgēla Yesu Tlēkatēga, ard shidkwa Daadamazhigēla miiyama. **12** “Haighwanthaig nē uud kē dēgitsh badēmma” dlē6a badēm bi nē dēgitah kwa mēng nē tlēran biya, “Haighwanthaig nē uud, kē dēgitah badēmma”, ēn nēgalbi kē Eva aandzu ma bau biya. **13** “Tavatēg nē kaffa mbakyarvad huudfā, huudfā dlē6a mbakyarvad kaffa,” ba Daadamazhigēl wa da ghēyētērgyēhga ba bērkudā, 6agava mbakyarvad gwaragwar nē vēghē biya, mbagava mbakyē tlēkatēga, tlēkatēg dlē6a mbakyarvad vēghēgha. **14** Ciighant ciig nē Daadamazhigēl kē Yaazhēgēl ma gētlaha, bandkwah dlē6 nē miiyama da ciikiyamciig nē uud tēdvad ndzēdaana. **15** Mbats, am sērgabi taakiya vēghēghaharuwa uufiyaha tlēkatēg biya? ēn haigant biya, ēn kēsant kē uufiyaha tlēkatēga ēn nēdal kuufiya karuu biya. **16** Am sērgai taakiya badēm daddakwa matlēgant vēghēghan dē karuuwa naral nēg kē vēghē pall biya? Adaba viindaviindan ma kakkadā Daadamazhigēl taaki, “Ba bērkudātēra naralnēg kē vēghē palla.” **17** Badēm nē daddakwa matlēghant matlēg kē ghērān dē tlēkatēga naralnēg kē ma shidkwa cacuwana cacuwananna. **18** Duwamars dūug kē 6a gwaragwara! badēm nē haipi 6ag nē uuda dzavēmbi dē vēghanbiya, adaba dada gwaragwara 6agar haip kē ghēraana. **19** Am sērga bi taakiya vēghēgharuwa guda shidkwa cacuwana cacuwananna kwa makurama, dlē6a vak Daadamazhigēl biya? Kuuram bi wam dē ndzēd tē ghēraruu biya. **20** Sēgwara dē

sēgw nē uuda pēlavapēlēga. Mbakyarvad kwaha galamgalēg kē Daadamazhigēl dē vēgharuwa.

7 Aiciya, tēghēr kē dēgiti viindama nē uurama, 6agabag kē maraw ndzan nē uud kwal kēssuusa. **2** Adaba haik 6a gwaragwar kēskuurama, ma kwar kē ghulva aa kēssēg kē uusaana, bandkwah dlē6 nē uusa aa ndzandzēg dē zhiilaana. **3** Aa vēlarvēlēg nē zhiil kē vēghaan kē uussaana, bandkwah dlē6 nē uusa aa vēlarvēlēg kē vēghaan kē zhiilaana. **4** Adaba maay nē uus dē ndzēd tēghēr kē vēghaan biya, bamma zhiilaana, bandkwah dlē6 nē zhiila maay dē ndzēd tēghēr kē vēghaan biya bamma uussaana. **5** Aa piyadabi nē palaru kē uud pal biya, bamma am haigant nē uuram kē tsaha hēng kiyava fa ndzēd kēskuuram ma ndzēgwazhēgēla. Tēhalakwaha am gwiya matlavva, aa valkurdabi nē shatanah akwama am maay fa huud biya. **6** Shawari wan vēlkurnaiya, barari biya. **7** Akwama badēm nē uud band kaiya, ma bawara bad vēlga sērgasērgi aa vēlgar nē Daadamazhēgēlaana kwana vēlava shah dē kwaha. **8** Ma 6agab kē marau maraa ndzan band kai nē līi kēssarubi kē uusa ma zhiil biya, ard līi ētsahatēraa nē zhiila. **9** Akwama ar fēgabi kē huud biya, aa kēssar kēssēga. **10** Līi kēssaru kēssēga, ēn tagkurtaga, kai bi wa tagan biya, Yaazhēgēl wa tagatag taakiya, aa tagwzha bi nē uus dē zhiilan biya. **11** Akwama tagwazha tagw dē vakaiya, aa gwiya kēsbī kē zhiil biya, aa gwiya dēg daa da vēgya zhiilaana, aa gwiya lagw bi nē zhiil biya. **12** Tēghēr kē kyalmah dlē6a, kai wa tagana, Yaazhēgēl biya, akwama mēng nē zēraab dadda gatēg kwa dē uusi maay gata yaazhēgēl biya, haighanthaig ndzēra ndzēg ēmtadā, aa lagwda biya. **13** Akwama mēng dlē6 nē uusa kwad zhiila maay gata Yesu biya, haighanthaig ndzēra ndzēg ēmtadā, aa tagwzhabi dē vakai biya. **14** Tagandatag naiy ēndkwaha, adaba zhiila kwa maay dē fadghēr biya, ba cuwadād nē iin tēdvad ndzēgan ēmtād dē uusaana, bandkwah dlē6 nē uusi kwa maay dē fadghēr biya ba cuwadād nē iin tēdvad ndzēgan ēmtād dē zhiilaana, akwama maay ēndkwah biya zarharuwa ar da maay cuwadād biya, ndakwana ar da cacuwana cacuwana. **15** Akwamana tagwzh nē daddakwa maay gata Yesu dē kwa gata Yesu, aa tagwarkēva tagwa, maay barariya ndzēgan ēmtād kē daddakwa gata Yesu ma ghulva ma uusa dē kwa maay gata Yesu biya,

adaba dahakiyami kiyava ndzægana lapiyər nə Daadamazhigəla. 16 Kəgh uusa, agha sərgasərg mbatak kəgh wagha da kata zhiilaagha? Kəgh zhiila, agha sərgasərg mbatak kəgh wagha da kata uusaagha? 17 Ma bawara aa bəg kə ndzəgaanan band kwa naag nə Yaazhəgəla aandzu takwar kə duula, kwa daaghant nə Daadamazhigəl kə bəgaana. Adzahadzahi ən veltər naiy kə lii gata Yesu badəmma. 18 Badəm nə daddakwa daagant nə Daadamazhigəl, kwa ndza bəgavara bəg nə aghuvaca, agwiya gat bi nal band dadda kwa bəgavara biya. Kwa daaghant nə Daadamazhigəla, kwa ndza bəgavarabi nə ghuvac biya, aiciya, aa tag bi taaki bamma bəgavara bəg nə aghuvac biya, 19 Bəgaabəgan nə aghuvaca, bəgabi nə aghuvacbiya, maay nə dəgiti tuukvakai nə iini, tsufa adzahadzaha Daadamazhigəl wa marawa. 20 Ma bawara aa ndzandzəg ba tə dəgiti dahavant nə iina, 21 Akwama ndzagha Eva nəg ma sartakwa dahakət nə uuda, ndavbiya. Magha ba tləkəna tləg kə duula kwara ghəragha agha bəgan kə də vakaiya. 22 Badəm nə daddakwa ndza Eva nə iin, ma sartakwa dahghant nə Tləkatəga, madlabi nə iin Eva biya, dəga tləkatəg nu iina. Bandkwah dlaḅ nə daddakwa ndza dahavant ma sarta kwa tləkənatləg nə iin kə kwara ghəra, nalnəg nə iin ku Eva Tləkatəga. 23 Sugwakuraa suug nə uud ba pərra, namal bi kə Eva uudah biya. 24 Aici zaraabahhara, ma hulfa kwar kə ndzgan wa ndzəmvakai nə uudan ma sartakwa dahavant nə iina, aa ndzandzəg bandkwh əmtaḍ də Daadamazhigəla. 25 Əlbəg təghər kəmgəwasahi kəsaruubi kə zhiil biya, tag ghwabi nI Yaazhəgəl kələb təghər kə iitə biya, ən taa dəgiti ma ghərar nai taakiya haiyakuthaig nu uud kəskaiya, tədvad zhəwadaala Yaazhəgəla. 26 Manzhərg naiya bəgaabəg kə marawa kə uudan ndzan bandkwaha kwal kəsguu uusa, mbakyavad sarta dlaḍ wa ndakwana. 27 Akwama kəsguu kəssəg kə uusa, lagwbi dagal biya, akwama kəssghuubi kə uus biya, kəsbīya. 28 Adaba dadda kwama kəssuukəskəg ku uusa, haip biya, dlaḅa akwama kəssuu kəssəg nə dughwa kə zhiila, haip biya. Bakəvakwaha, badəm nə lii bəgarabəg kə auraiya ar da huḅa dlaḍa ma ndzəganatəra, mana naag nai ən ngəkura sagal ma dlaḍa. 29 Dəgiti ən tlatləg nai əndkwahiin zaraabahhara, adaba hərz nə sart kə ghyəngga. Ciigət ndakwana, lii bəgarabəg kə auraiya aa nardalnəg kə ghəratər band

lii bəgarai kə aurai biya. 30 Lii də badzəga ərvədmahuda aa naralnəg band lii ar maay də badzəga ərvədmahud biya, lii ar hwadag aa naralnəg band lii ar maay hwadag biya, dlaḅa lii səgwa dəgita ar naralnəg band lii maay aandzu ndaubiya, 31 Lii bətlər də kadlanga duniya, aa farbi kə ghər də iitər biya, adaba duuniina, da ghyəngga. 32 Mana naag nai mamma ngədlan sagal ma ndzama dəgita. Daddakwa kəssuubi kə uusa nndzama ba əlbəga Yaazhəgəl ba vaivaiya, kwa da ciingucing nə Yaazhəgəl kəmtakəraana. 33 Adaba daddakwa kəssuukssəg kə uusa ndzəman kə dəgaha duniya, kwa da fəgara uusaan kə ciinga əmtakəraana. 34 Tagwazhtəgəw nə ghəran hutsəg buwa, Uusi kwa kəssuubi kə zhiil biya, ma dughwa nə iina, ndzama əlbəga Yaazhəgəla ba vaivaiya kwa da nəgalnəg nə iin kə cacuwana cacuwana tədvad vəgha ard gatəga. Uusi kwad zhiila ndzama dəgaha duunita, kwa da fəgara zhiilan kə ciinga əmtakəraana. 35 Naa tagkur kwana mbakyavad da məkuru mələga, kwakyavad ən mbukurars biya, adaba ma nal nə ndzəganaru kə marauwa, kiyava bəgarənəs kwatnahər kəsskuram kə Yaazhəgəl kwa tagwzhatəgəw nə ghəraaruwa. 36 Akwama taatəg nə uudan kə langyi də dughwa kwa tlatləg kəssa zhiila, dlaḅa ma zhərg nə iina bəgharai kə dəgit kalkal biya, təhalakwa kəmgan nə iin ba vaivaiya, aa kəssəga. Ma nalnəg ndkwaha, haip biya. 37 Ma ndzaghana ndzəməg ma ərvədmahudan taakiya, barari bi kə iin kəssəgan biya, dlaḅa fəḅəm fəg ma ərvədmahudan maay kəssgan biya, ba kalkalla. 38 Mbakyavad kwaha daddakwa kəssguu dughwi kwa taa nə iin kə langyi kəssgaana, bəgaabəg kalkalla. Daddakwa kəssuubi ma juujig kə iina. 39 Aa tagwzabi nə uus də zhiilan ma ba də shifəg biya, akwama əmtsəmtsəga nə zhiilaana, kəssgan kə zhiili naagant nə iin, bama dadda gata Yaazhəgəla. 40 Akwama tə naagara, ma da ciinguu ənkwaha nə iin kəmtakəra ma ndzaandzəg bandkwaha, adaba man zhərg naiya ən də shidkwa Daadamazhigəla naiya.

8 Aiciya, təghər kə dəg zhəgi kwa vəlvar kə ghəlla, kəyim sərgasərg badəma miyama kəyam ba dəmdəmma, dəmdəmər wa fəgara naa ghər kə uuda, wayaakəvəra fəgara sərgasərgəra. 2 Badəm nə daddakwa zhara taakiya mandki sərgasərg kə dəgita badəmma, bakəvakwana sərgai kə dəgiti marauwi biya. 3 Badəm nə

daddakwa waigan kə Daadamazhigəla, sərgasərg nə Daadamazhigəl kə iina. **4** Aiciya, təghər kə zaa dæg zəgi kwa vəlvar kə ghəlla, kiyam sərgasərg taakiya, badəm ma duuniya, maay nə dəgita tuukvakai nə ghəlla biya, dlaḅa kiyam taakiya Daddamazhigəl ba palla, maay nə watlən biya. **5** Aandzu ba mæng nə dəgita dāhvətər də “daadamazhigəlah” ma maghəzhigəla ard ma duuniya, adaba mæng nə daadamazhigəlah ard yaazhigəlah ba dyaka. **6** Bakəvakwaha, ba pal nə Daadamazhigəl kəskəmndə. Kwa iin Daadamazhigəla Daada kwa badəm nə dəgita dzəghar ba vakaana, Kwa kiyam ndzəgan nə miyam kwakyarvad iina, Yaazhigəl ba palla, iin yesu tləkatəga, kwa badəm nə dəgita dzəghar tədvd iina, dlaḅa kiyam ndzəgan tədvd iina. **7** Bakəvakwaha badəm bi nə lii sərgasərg kə kwan biya, adaba gwastan ba dlab nə lii narətnəg kə ḅagarnəs kwatənhər kə ghəllaha ar tlatla taakiya dəgzəgi ar zəg nə iitərna dəga ghəlla. Adaba ḅagara bi kə ndzəd ndan biya, mar zharg nə iitəra mbadarambəg tədvd zaa dəgzəga. **8** Səkiyamndə bi nə dæg zəg hərəz da təvəgh kə Daadamazhigəl biya, aandzu ziyamuu biya, gulkiyama biya, aandzu ma ziyamuuziga fakiyamarna biya. **9** Famfəg kə hyəmiya aa nalbi nə kwara ghəraru kə duula ḅa haip kə lii hətsahətsa nə fadghəraatər biya. **10** Adaba ma nəghəkək nəghəg nə kyalma uudah kəskəghən agha sərgasərg kə dəgita agha zaa kaffa ma guda ghəllaha, mbats da fətrabi kə ghəravatər nə wan kə zaa dəgzəg kwa fəvara kə ghəllah, adaba hətsahətsan nə fadghəraatəra biya? **11** Tədvd kwaha, sərgasərgəraghna də nəg kə duula mbədəg kə zaraaba kwa əmtsan nə tləkatəg mbakyarvad iina. **12** Akwama ḅagamtəraḅag kə haip kə zaraabaharu tədvd fətəra ḅa dəgiti ghwada, amaa ḅagar haip kə Tləkatəga nə uurama. **13** Mbakyarvad kwaha akwama zaa dəgzəg wa da fəgara zəraabagh kə mbədəg tə duula, ən dūgan kə zaa tləu haik kə mbədəg kə zəraabar tə duula. (aiōn g165)

9 Ən maay naiy də kwara ghər biya? Nii ən dlakulva giya yesu bihi? Nəghəghanabi nai kə Yesu Yaazhəl biya? Nii dæg shlgar ma Yaazhigəl bihi? **2** Akwama ən dlakulva giya Yesu bi nai vak uudah biya, ən dlakulva giya Yesu nai vakaruwa adaḅa kuuram nə dəga sərga taakiya ɲ dlakulva giya Yesu naiya. **3** Ən ngədləg ndkwah nai kə ghərar vak lii

arna sərra ndzəganara. **4** Mbats kəm maay də ndzəd valkamnd nə uud kə dæg zhəga ard yuwa hubəg biya? **5** Kəm maay də ndzəda gwiya də əmghwassahamənd band kwa ḅag nə kyalmaḅa lii ḅa tləri, ard zaraabah ma gata Yaazhigəla, ard kefas biya? **6** Nii ba kaiya ard barnabas ha wa nalnəg kə barari kəskəmnd ḅa tlər gəlla ghayaməndi? **7** War wa ḅatləra tlaui təhalakwaha iin wa gəlla ghəraani? War wa uusa ghuha inabi, kwal huḅgwibi kə yuwan biyi? War wa piiya almana, da pəlarvan huḅa watli? **8** Ən taa kwana kwakyarvad dəgiti naag nə uuda? Taagabi na adzəhadzəh muus ndkwahiin biya? **9** Adəbb viindaviindən ma adzəhadzəh muusa taakiya, “mbusarbi kə ghəi kə tluḅəg ma sarta ḅuga hiya biya,” ba tlah pall wa fəg nə Daadamazhigəl kə hyəmi tə iitəra? **10** Tagav da mbakyarvad kəmyam nə əlbəgiin biya? Ba jirjiira, viindava mbakyarvad kəmyamma. Abi kalkalan kə daada uusəga ard dadda ḅagahiya fadghər kə tləkəna dəghigəan matlra guuha. **11** Akwama riitamənd riig kəlbəga Daadamazhigəl ma ərvədamahudarūwa, aiciya, dəgit dyak vakamənd akwama ghudamənda ghudəg tləraru kwa hulfa dəga duniya biya? **12** Akwama tləkənatləg nə kyalmaḅa kə ndzəda ḅa kwaha, mbats, jamtərubī nəmnd də ḅa kwahiin biya? Bakəvakwaha, ḅagamnd bi kə tlər də ndzədəmənd biya, famənda fəg kə huḅda ḅagaməndbi kə dəgiti da tsəgarva taa əlbəg marawa tləkatəga. **13** Mbats, am sərgai taakiya lii ḅatlər ma guda Daadamazhigəla ar tləkəna ba vakwahiin kə dəgzəgaatər biya? Lii ḅatləra tə ḅagadiya, ar tləkəna ba dəga kyūuləg nə iitər kə dəghigatər biya? **14** Bandkwah dlaḅa, tagadatag nə adzəhadzəh Yaazhigəl taakiya lii taa əlbəg marawa ar da tləkəna bavakwahiin kə dəga pəla puutatəra **15** ḅaganbi nai kə tlər aandzu də pal ma kwanahaan kə kwara ghər biya, adaba ən viinda kwanən naiya mbakyarvad ḅagwi nə band kwah biya, nggūləm ən əmtsan nai təghər kwa da tsəkwava nə uud kə tsa kuusghəg də kwanna. **16** Aandzu ban ḅa tləra taa əlbəg marawa, nalbi adabanə wan kədəga tsa kushəg kəskaiy biya, adaba barari kəskai ḅatləra, dəga zhuwadaal kəskai akwam ən maay ḅatlər taa əlbəg maraw biya. **17** Akwamaḅa ḅag kwakyarvad naaga ghərarra naiya, ma pəlgwapələg nəuud kə dəghigara, adaba ən ḅag kwakyarvad nəgha giya biya, vəlgħwa langyi nə Daadamazhigəla. **18** Auci nədəghigari?

Dəgshigara, iin taa əlbəg marawa, ən tagaan ba gyagyaana. Ən maay 6a tlər də kwara ghərən tləkəna naiyin ma tləra taa əlbəg maraw biya. 19 Bakəvakwana ən Eva aandzu war naiy biya, nandalnəg kə ghərər kə Eva aandzu ba wara, adaba ən tləkəna kə uudah ba dyəka. 20 Vak yahudaha, nanalnəg band zhiil yahudah nai kiyava dzahdaan kə yahudaha. Kwar ma kwarəg adzahadzaha musa, iin nədal kə ghərər band daddakwa kwarəg na adzahadzaha, aandzu ba adzahadzahbi wa kwara kaiy biya, mbakyarvad ən dzahdaan kə lii kwarəg nadzahadzaha. 21 Vak lii ar maay ma kwarəga adzahadzaha muus biya, nanalnəg nai band daddakwa maay ma kwarəga adzahadzaha muus biya, kwakyarvad ən taaki maay na adzahadzaha Daadamazhigəl bətlər də kaibiya, əndkwah biya, ən mazhangəl kə adzahadzaha tləkətəg naiya, kiyava saa də lii ar maay mazhangəl kə adzahadzaha muus biya. 22 Lii hətsahətsən nə fadghəraatəra, nandalnəg nai kə ghərər band daddakwa hətsahətsən ma fadghəra kiyava saa də iitəra, dlaḡa nanalnəg nai aandzu hulfa kwar kə dəgita vak aandzu hulfa kwar kə uudaha adaba ma ḡagaba ndandara ən kattərt kə kyalmaha. 23 Baganəḡag nai bəḡəm bandkwana mbakyarvad əlbəg marawa, kiyava tləkənətləg kəskai kə dəgshigar ma barkaana. 24 Mbats am sərgəbiya, vaka 6a dərəra ḡalla əmndərga, bəḡəm nə lii ḡalla əmndərga arḡa kəlla ndzədaatəra ar jaara kə pallatəra, ba pal miitər wada zaa firbiya? 25 Ar ndaigan nə lii 6a dər kə ghəraatər ma kwar kə dərəra, ar 6a kwana kwakyarvad ar tləkəna kə dəgshigaatər kwa da bədzəga, adaba dəg shigəmmnda da maay bədzəg biya. 26 Mbakyarvad kwaha ḡalla əmndərgara da nəḡalbi gyan biya, tsa dəmbara ən tsəg ma fəḡbiya. 27 Adaba ən ndaiya vəghara, nandalnəg Evaara, mbakyarvad aa nalbi dlaḡ təhala taa əlbəg maraw kəkai kə kyalmaha, kai kata ghərra da tsuwava nə uud kə tləkəna zaa fiira.

10 Aiciya, ən naagan am sran zaraabah taakiya, daadjahamiiyamma bəḡəma ndza həḡavtərdu da akumba tə ḡuula dagalla, bəḡəmmatəra daral bama taataka yuwa haiya. 2 Bəḡavtəra bama akumba ard yuwa haiy nə tsuufəg kə iitər bəḡəm ma gata adzahadzaha musa. 3 Bəḡəmmatəra zaruuzəg kə dəgzəg aa shidkwa cacuwana cacuwana, 4 Bəḡəmmatəra huḡaruu huḡəg kə yuwa shidkwa

caccuwanacaccuwana. Adaba huḡaruu yuwa ma akura shidkwa cacuwana, kwa da dagal əmtəḡ də iitəra, kwahiin kə akura iin tləkətəga. 5 Bakəvakwaha cəngubi nə Daadamazhigəl kəmtakəra kyamahatər biya, cəḡavtəra cəḡəga ma təghaala. 6 Ndakwana, nalnəg nə wannahaan kə dəgitaḡ kə ḡarava kəskimiyam haik 6a dəḡiyah ḡhwəḡa bandkwa ḡag nə iitəa. 7 Namalbi kə lii ar ḡərgərnəs kwatənəhər kə ḡhəllah band kwa naral nə kyalmah biya. Adaba viindaviinda makakkadā Daadamazhigəl taakiya, “caahwarara caahwarəg nə uudaha ar zəgaana ar huḡḡaana, baz shakalga ard ḡwarəḡwar biya. 8 Bəḡiiyambi kə ḡwarəḡwar bandkwa ḡag nə kyalmah biya, adaba ba daval palla əmtsahara əmtsahəg nə uudah alfu kulbuwa. 9 Fishambi kə Yaazhəḡəl band kwa ḡagar nə kyalmaha biya, baz ḡhwatəḡḡwəḡ nə ḡhavalaha əmtsahara əmtsahəga. 10 Zavambi kə ḡhai band kwa ḡag nə kyalmah biya, adaba ciḡatəraciḡəḡ nə zarha ḡəlga Daadamazhigəla. 11 Dəḡitahan dzəḡhardzəḡna də iitər na ḡarava, viindəvəviindəḡḡa mbakyavad ḡəlkiyama nə ndaiga, kəskəmyamən tləkiyama nə zamanna. (aion ḡ165) 12 Mbakyavad kwaha, akwama aḡha tlatla taaikya ḡaghəbaḡ ku shiga, aiciya, fəḡəḡ kə hənkalə mbəḡḡabiya. 13 Maay nə fəshigi tlakuratləg kwal dzəḡharbi də uudah biya. Adaba Daadamazhigəla uuda jirjir nə iina da dugharbi am dəm damma fəshig kwa juujig kə ndzadaru biya, akwama daməmdəḡ dət ḡuula fəshiga, da wurkuran wurḡ nə Daadmazhəḡəl ḡḡəḡləḡa kwam da ḡəshəḡ nə uurama. 14 Mbakyarvad kwaha, kuraməm ən waikur naiyna, aḡuumarsḡḡ kə ḡagar kwatənəhər kə ḡhəllaha. 15 Ən tagkur kwana adaba am də hənkal nə uurama, zharamzhəḡ ba nə uuram kə dəḡiti ən tagkur naiya. 16 Kuwa langyi dəḡa barka nə iina, kwa kiyam taa uus dəvakiiya, mbats ba iin wa fəkiyama ndzəḡan pal ma avəza tləkətəḡ biya? Bruudiin kwa kiyam kalna nə miiyamən wa fəkiyama ndzəḡan pal ma vəḡha tləkətəḡ biya? 17 Adaba bruudiin ba palla, mbats kəmyamən kiyam ba dyək na kiyam ba vəḡḡ palla, adaba bəḡəmma miyama kiyam zaa ba bruudi palla. 18 Zharamzhəḡ kə uudaha israila. Mbats lii zaa dəḡa kyuuləḡa, ar ba pal nə iitər ma zaa dəḡa kyuuləḡa wa vələva kə Daadamazhigəl tə ḡagadiya kyuuləḡa biya? 19 Awa ən tlatləḡ nai vakwani? Dəḡiti hərəvara kə ḡhəli ci nə dəḡit marawa? Nii ḡhəllaha ci nə dəḡit marawii? 20

Əndkwah biya, ən tlatla yaakiya, dəga kyuuləgi kwa vələg nə lii bağar kwatənəh kə ghəlla, ar vələg kə sgatanaha, kə Daadamazhigəl biya. Ən naiy am nal band shatanah biya. **21** Ba gabi am huḃu ma kuwa langyi tləkatəg biya, dlaḃa am zuu kə dəga shatanah biya. **22** Kiyam pəkya ghaya Yaazəgəl nii? Jiyamujig kə iin də ndzəd hi? **23** “Badəm nə dəgita haiyakiyamanthaig nə uuda,” dlaḃa ba dəmbi nə dəgitaḃ məng nə tləran biya, “badəm nə dəgitaḃa haighwanthaig nə uuda,” dəmbi nə dəgitaḃi kwa da məng tləran biya. **24** Bağarbi ba kə ghəragh kə dəgit maraw biya, bağarḃag baz zəraabagha. **25** Zamzəg badəm kə hulfa dəgiti valav vaka valla tluwa, bamam ndavna də ndavəg biya, mbakyarvad haik ndzaməgan kəskuuram ma ərvəmahudaru kə vakavaki aa səgal də tluwəna. **26** Adaba tagatag nə əlbəga Daadamazhigəla taakiya, “Duni badəmma baz dəgiti ma vakaita ba dəga Daadamazhigəla,” **27** Akwama dahakurətdəhəg nə daddakwa maay gata Yesu da za kaffa, ma haiyamanthaig kə dagauwa, zamzəg badəm ku hulfa dəgiti vəkur nə iina, bamam ndavna də ndavəg biya, adaba haik dzaməgan kəskuuram ma ərvədmahudaru kə vakavaki aa səgal də dəgzəgiina. **28** Akwama tagakuuratag nə uud taakiya, “Aa həvma mbakyarvad ghəlla,” zambiya, mbakyarvad zhara ndzəgana uuderaru də dadda kwa tagkurataga, adaba haik kə haip tə ghəraruwa. **29** Ən tlatla dəgiti da dzaməg nə iin ma ərvədmahudaana, dəgaruu biya. Aiciya, da tagan nə uudaru pal taakiya “Aujibəg kə dzamaghəra uudan da tsəkwava kə kwara ghərari? **30** Akwama taganaratag kə uus kə Daadamazhigəla lakwti ən da zaa dəgzəga, aujibəg da ghudgus əlbəg nə uud təghər kə dəgiti naa zəg naiy tambar taganaratag kə uus kə Daadamazhəgəli? **31** Aiciya, badəm nə dəgiti am ḃag nə uurama, aandzu am zəg də zəga, aandzu am huḃəg də huḃəga, ḃagamḃag mbakyarvad galla Daadamazhigəla. **32** Namalbi kə duula ḃa haip kə yahudah biya, aandzu ma lii ar yahudah biya, ma dlamakəlaaa lii ar gata Daadamazhigəl biya. **33** Bağamḃag band kwa ən ḃag naiya. Ən ḃa kəla ndzədər ma ciinguu aandzu ma ba war kəmtəkər dəgitaḃi ən ḃag naiy badəmma, kwakyarvad ghərar pal wan ḃag naiy biya, ən ḃag kwakyarvad uudah ba dyəkka, adaba maraa tləkəna kə katəga.

11 Gatamgatəg kə garav də kaiya, bandkwa ən gatəg naiy kə garava tləkatəga. **2** Ən galakuuram naiy mbakyarvad am dزامkwadzaməg aandzu ba mauwa, dlaḃa həkyamnahəkyəg kə dəgiti tsagankuru naiy ba vaiyvaiya, ba kalkal də kwa vələnkur naiya. **3** Adaba ən naagan am səran taakiya, Tləkatəg nə maal təghər kukwar kə uuda, Zhiila dlaḃa maal təghər kə uusaana, Daadamazhigəl nə təghər Tləkatəga. **4** Badəm nə ghwalvi dzəgwazhəgəl ma ḃa dəga jappəra mbuusambuusan ghəraana fəgharabi kə maalan biya. **5** Dlaḃa badəm nə uusi dzəgwazhəgəla ma ḃa dəga jappər kwal ugwədga dankwaliya, nenghana nennəg kə zhiila, ba kalkal mandki aa uusəvardan ghəra. **6** Akwama lawaləg nə uus kə ugwədga dankwaliya, aa uusdausəg kə ghəraana, adaba dəga zhəruu kə uus uusaghəra, aa ugwədəg kə dankwaliya. **7** Kalkalanbi kə ghwaləv mbuusa kə ghəran biya, adaba garava Daadamazhigəla ard ndanghəraana, dlaḃa uusa mara ndanghəra zhiilaana. **8** Savda ma vəgha uusbi nə ghwaləv biya, bamma uus wa savda ma vəgha ghwaləva. **9** Bağavabi nə ghwaləv mbakyarvad uus biya, bamma uus wa ḃagava mbakyarvad ghwaləva. **10** Mbakyarvad kwaha barari kə uus ugwədga dankwaliya, mardan taakiya də ndzəd nə ghwaləva, mbakyarvad zərbəlgaha Daadamazhigəla. **11** Bakəvakwaha, tagwabi nə uus də ghwaləv ma tləkatəg biya, ghwaləv dlaḃa tagwabi də uus ma tləkatəg biya. **12** Bandkwa səghal nə uus ma vəgha ghwaləva, uus dlaḃ wa yaa ghwaləva, adaba badəm nə dəgita ḃaga ba Daadamazhigəla. **13** Zharamzhərg ba nə uuram də ghəraruwa, ḃagabəg kə maraw nə uus dzəgwazhəgəl kə Daadamazhigəl kwal həḃəna kə ghəraana? **14** Tsagakurutsag nə dzəganaru taakiya akwama dughardug nə ghwaləv kə guuja ghəraan ba fiikəmma, dəga zhəruw nə iina. **15** Kiyava uusi də guuja ghəran dladḃa, dəga ndanghər vakaana, adaba vələvarvələg nə guuja kiyava həḃḃa ghəraana. **16** Akwama məng nə daddakwa haighantbi kə kwa nə iin ya, kəm sərgabi nəmnd kwatlərn kadzahadzah biya, bandkwah dlab nə kyalma zaraabaha lii gatəga. **17** Təghər kə dəgiti tagankur naiya, dləbankurət biya adaba dzahavaruwəna ghwadḃa dəga jirjir biya. **18** Bamma dzahavaru ba zuunga kwa dzahamvət nə uurama, cənganacəng taakiya məng tagwazha tagwaz ma taatakuruwa, haiyananthaig nə də

albægiina. **19** Ba jirjiira tløvkønatlæg nē tagwazha tagwazh ma taatakaruwa, adaba nēghəvakan nē uudaha jirjir ma taatakaruwa. **20** Mbats am dzahav kwakyarvad zaa jibiya Yaazhəgəl biya. **21** Adaba vaka zaa dægəga, ma bawara tsədi kə ghər vaka zaa dəgaana, maay wa ləhuud biya Duuvars nē watlørn mbəsha waiya, kwatlørna huβuuhuβəga kə kya tsaatsəga. **22** Am maay də hənəyahaaruwa kwam ndzəga nuurama am zəgaana am huβəgaan biya? Nii amaa nenna dlamakəlaaa lii gata Daadamazhəgəlhi, am vəltər dlad kə lii ar maay də dəgith biya? Auci wan da tagkur naiyi, ən da dləba kuuram mbakyarvad kwan ciya? Bagabiya ən maay dləba kuurami. **23** Dəgithən caawana naiy vak Yaazhəgəl kwa tagankur naiy taakiya, ma huɖavəɖa kwa vələvvət nē Yaazhəgəl Yesu, kəssant kə bruudiya, **24** Təhala kwa taghar nē iin kə uus kə Daadamazhigəla, kalna kə iina, aiyama, “Kwanna iin nē vəghaara, kwa vəlavda mbakyarvad kuurama. Ndza ba ɖagamɖag band kwana kiyava dzamkwadzaməga.” **25** Bandkwah dlaɖa təhala zaa jibiya, kəssant kə iin kə zər kuuwa amaa, “Kwanna kə zər kuuwa iin daala langiya avzara, ɖagamɖag bandkwana ba tuuk sarti am huβəg nē uurama, kiyava dzamkwadzaməg kəskuurama.” **26** Ba tuuk sarti am zəg nē uuram kə bruuiya, dlaɖa am huβəgan ma zərkuwa, am ɖəla tləghəga əmtsəga Yaazhəgəl, tangw dama sarti da saay nē iina. **27** Mbakyarvad kwaha badəm nē daddakwa zəguu bruudiina, ma huβəguu ma zərkuwa Yaazhəgəl də ərvədmahud pall biya, ɖagharaɖag kə haip kə vəgha Yesu ard avzaana, **28** Ma ba wara aa sərəsərg kə ghəraana, təhalakwaha ka zəgan kə bruudiya ard huβəgaan ma zərkuwa. **29** Badəm daddakwa zəguu bruudiya, ma huβəguu ma zərkuwa kwal fəgarafəg kə vəgha Yaazhəgəla, səghardəsəg kə dlad kə ghəraan tədvad zəgaana ard huβəgani ɖaga nē iina. **30** Iin wa dzəghardzəg ma kuuram ba dyək nē lii də maira ndzəd ard yangbiyaha, kyalmah ndakwani əmtsahara əmtsahəga. **31** Adaba akwama səryamasərg kə ghəramiyyama ba marawa, da maay nē uud vəlkiyam dlad bia. **32** Akwama Yaazhəgəl wa da təkiyam sharia, kiyam ndaiya ghəramiyyama haik vəlkiyam dlad kə uud əmtad də uudaha duniya. **33** Mbakyarvad kwaha zaraabahara, akwama dzahamvətdzahəg da zaa dəgita, am pakant kə zaraabaharuwa. **34** Akwama mæng nē daddakwa njəkən waiy ma kuurama, aa zuuzəg kə dəgith sagal hənəyaha,

aa nalbi taakiya dzahavaruwənnə da səkurda dlad biya. Təghər kə kyalma dəgitha, akwama guyanagwig sagauwa ən da tagkurtaga.

12 Ndakwan ciya, zaraabahaara, təghər kə vəlga shah shaha vak shədkwa cacuwana cacuwana, ən naiya am ndzan kwal sərgasərg biya. **2** Ma sarta kwa ndzam lii gata Daadamazhəgəlbi nuuram biya, sərəmsərg taakiya, valakurda də valəg nē uuda, ndzam ɖagarnəs kwatənəhər ghəllaha kwar maay də shiflug biya. **3** Adabad kwaha ən naagan am nəghakan taakiya, maay nē daddakwa shədkwa Daadamazhigəl wa ɖatlər də iin da taakiya, “Tlafatlafan nē Yesu biyal” dlaɖa maay nē wada tagdatag taakiya, “Yesu Yaazhəgəl nē iin biya,” bamma daddakwa shədkwa cacuwana cacuwana wa ɖa tlər də iina. **4** Mæng nē vəlga shah shaha, ba shədkwa cacuwana cacuwana pal wa vəlga badəmma. **5** Mæng nē duulah shah shah kə dəga ɖa tləra, ba Yaazhəgəl pal wa ɖagvara. **6** Mæng tlərah shah shaha, ba Daadamazhigəl pal wa vəlga aandzu ma bawar kə ndzəda ɖagan badəmma. **7** Vəlghar vəlga nē Daadamazhigəl aandzu ma bawar kə shədkwa cacuwana cacuwana kiyava margar dəgith marawa. **8** Kwatlørna vəlavar nē dəga tsaga dabariya tədvad shədkwa cacuwana cacuwana, kwatlørn dlaɖa vəlavar nē dəga tsaga sərgasərga tədvad shədkwa. **9** Kwatlørn dlaɖa vəlavar nē dəga fadghəra tədvad shədkwiina, kwatlørna vəlavar nē dəga mbahuuda tədvad shədkwa, **10** Kwatlørna vəlavar nē dəga ɖa tləraha jappərra, kwatlørna dəga tlayangngəra, kwatlørna dlaɖa dəga tagwaaka ndzəgana shədkwaha, kwatlørna dəga sərga taa ghaiyah shahshaha, kwatlørn dlaɖa dəga gwiiya ghaiyah shahshaha. **11** Badəm nē wanahaana ba shədkw pal wa ɖagaana, dlaɖa biin wa tagwan aandzu war band kwa naagant nē iina. **12** Bandkwa ba pal nē vəgha, dlaɖa uuβiiyah təvakai ba dyəkka, aandzu ba mæng nē uuβiiyah ba dyəkka, ar ba vəghəg palla. Bandkwah ci kə Tləkataga. **13** Adaba ɖaggakiyama ɖag nē uud kə tsuufəg badəmmamiyyam tədvad shədkwa palla damma vəghəgha palla, aandzu yahuudaha aandzu kwar yahuudah biya, ma Evva nē iina ma daddakwa kwara ghəraana, badəmmamiyyama huβiiyamuhuβəg bamma shədkw palla. **14** Vəghəgha uuβii pal bi nē iin biya, uuβiiyah ba dyək tə vakaiya, **15** Akwama

tagatag nə shəg taaki, “Adaba ən dəv bi naiyama, ən, maay naiy ma uubiiya vəghəg biyama,” atar ba tagda kwana tsəgarvabi kə nəg kə uubiiya vəghəg biya. **16** Bandkwah dlab nə hyəmiya akwam tagatag taakiya, “ən gyi bi naiy biya, adabad kwaha ən uubiiya vəgh bi naiyama,” atar ba tagada əndkwaha tsəgarvabi kə nəg uubiiya vəgh biya. **17** Akwama badəm nə vəgh ba gyi, ma da ciingav ndandar nə əlbəgi? Akwama badəm nə vəgh ba hyəmiya, ma da shiyav ndandar nə dəgiti? **18** Fahafahəg nə Daadamazhigəl kukwar kə uubiiya vəgh band kwa naag nə iina. **19** Akwama badəm nə vəgh ba uubii palla, ma mər ha kə kyalma vəghi? **20** Ii wan kwana mæng nə uubiiyah ba dyakka, ba pal nə vəgha. **21** Tagardabi nə gyi kə dəv taakiya, “maay nə lambar də kəgh biyama,” aandzu ma ghər wa tagar kə shigah taakiya, “maay nə lambar də kuuram biya.” **22** Əndkwah biya, uubiiyahi kwama zharav ar maay də ndzəd biya, iitər wa mæng nə tləraatəra. **23** Uubiiya vəgghahi kwa kiyam zharag mandki darəti dat kyalmah də ndanghər biya, iin wa kiyam fətəraa nə miiyamma. **24** Dlabə uubiiyaha vəghahamiiyamən kwa maaraw kə zhargənna, badləghani badləg nə Daadamazhigəl kə vəgha fahət kə uubiiyah kwa maay ndang kiyava mæng nə tləraana, **25** Adaba haik tləvkəna tləg tagwazh tagwazh tə vəgha, bamma uubiiyah war fa kyəmiy tə ghəraatəra, kwa ba dəgit palla. **26** Mbakyarvad kwaha akwama tlakənatləg nə uubii pal kə vəvvəra, badəmmatra ar cəngan kə njiigana, akwama dləbəvant dləbəg nə uubii palla, badəmmatəra ar ba hwačəga əmtadə. **27** Badəmmaruwa am vəgha tləkatəga, ma kwararuwa am uubiiyana. **28** Ma huda dlamakəlaaa lii gatəg Yesu, faafəg nə Daadamazhigəl kə lii bəgar tlər kə Yesu kə dəga zuungwa, dəga buwa tlayanngaha, dəga həkərdə lii tsaga dəgita, ka lii bə dəgaha jappəra, ka lii vələvtər vəlga mbahuudaha, ard lii məlgaru kə uudaha, ard lii fakyəmi tə tləra lii gatəga, ard lii sərğa taa ghaiyah shah shaha. **29** Badəm nə uudah ba dlakulva gyia Yesuni? Ar badəm ba tlayangahhi? Badəmma ar ba lii tsaga dəgit hi? Nii ar badəma ar ba lii bə dəgaha jappər hi? **30** Badəmmatəra ar ba də vəlga mba hə uudahhi? Ar badəmma ar sərğasərg kə taa ghaiyah shahshaha? Nii badəmmatər ha sərğasərg kə gwiya ghaiyahhi? **31** Gatamgatəg kə vəlghi kwa juujig də ndanghəra, ənda

markurmərg kə duuli kwa juujig badəm də marawa.

13 Aandzu ba mana sərğasərg kə taa ghaiya uudaha shah shaha ard dəga zərəlgəha Daadamazhigəla, akwama ən maay də wayəkəvər biya, nanalnəg band talenlenga kwa tlaav ba gyaagyanna, aandzu gangga kwa tlaav ba dyək dyəkka, **2** Aandzu ba mana sərğasərg kə taa tlayangəra, ən nəghaakan kə dəgital shifəshifən badəmma, dlabə ən mæng də dyəmdyəma badəmma, ard fadəghər ba vaivaiya, kwan da gantgəg kə aghwa, akwama ən maay də wayəkəvər biya, maay nə dəgiti ən tuuk vakai naiy biya. **3** Aandzu ma vələndavələg kə dəgiti ən dəvakai nai badəmma, ən vəldan dlab kə vəghara həvara kaara, akwama ban maay də wayəkəvər biya, ən maay də dəkshiga aandzu ndaw biya. **4** Waiyakəvəra fəgara fa ərvədmahudə ard taa jir kə uuda, waiyakəvəra maay də səlg biya, maay fəgara tədə fədavgha, ard daaga ghər biya. **5** Waiyakəvəra Maay də naa ghər biya, maay dlabə fa dagar ma uudah biya, maay pəkya ghay biya maay həkya dəgit ghwad mahud biya. **6** Naay nə waiyakəvər kə bə dəga kələdər biya, bamma naa bə dəga jirjira, **7** Waiyakəvəra fəgara fa ərvədmahud kə uud, ard fadghəra aandzu tauwa, ard pakka dəgita, ard bəshgaana aandzu ba ndara. **8** Maay ghyənnəg nə waiyakəvəra ba tangw dama zərəzər biya, taa tlayanngəra da dagal zamanana, taa ghayah dlabə zəgga, dyəmdyəməra da ghyənnəga. **9** Bak jirjira, dyəmdyəməra miiyama rəghghət biya, taa tlayanngəra miiyama rəghghət biya. **10** Akwama da saahii səg nə daddakwa rəghgha rəghghana, təhalakwaha daddakwa rəgha biya da nəga. **11** Ma sartən zarhəra, ndzan taa ba əlbəga zarhəra, ndzan dzamaghər band dəga zarha, ndzan vələ farwut band dəga zarha. Ghubaranət ba naiya kal dugarsdug kəskai kə hankala zarhəra. **12** Adaba ndakwana kəm zhara garava ma akwatərama band avədvaavədə, daghuvaliina kəm da zharg ba ghwəm də gyi, adaba ndakwana sərğasərgara rəghghət biya, daghuvalaana sərğasərgəra da rəghghəg ba dyəkdyək band kwa fakwi nə Daadamazhigəla. **13** Ndakwan ciya, dəgitaahan həkərdəna mənəgə bak jiiijira, fadghəra, pakka dəgita, ard waiyakəvəra, badəm miitəra ba waiyakəvər wa dyəkka.

14 Gatamgatəg kə duula waiyakəva, dlabə am gatəgaan kə vəlga sərğasərg vak

shædkwa caccuwanacaccuwana, ndæ dæga æn bælgaþælg baz ma hænkalarra. **16** Akwama taa tlayanngæra. **2** Adaba daddakwa taa ghaiy shahshaha tag dæ uudah biya, tag dæ Daadamazhigæla, adaba maay wa næghægaka næghæg kæ dægiti tag næ iini, mbakyarvad taa dægiti shiþashiþana tædvad ndzæda shædkwa cacuwana cacuwana. **3** Daddakwa taa tlayanngæra tagtær kæ uudah kæ ælbæga kiyava mæltærumælga fætærna kæ ndzæda, dlaþa tagtæra kæ dzægwaagha. **4** Daddakwa taa ghai shahshaha mælgaru bak kæ ghæraana, adaba daddakwa taa tlayanngæra mæltæru kæ dlamakælaa lii gatæga. **5** Mana naag nai badæmmaruwa mamma taa ghyi shahshaha, bakæwakwana mat naagara mamma taa tlayanngæra. Daddakwa taa tlayanngæra juujig ku daddakwa taa ghai shahshaha, bama mæng næ daddakwa særgasærga kæ gwiya ghaiyiina kiyava mælgaru kæ dlamakæla lii gatæga. **6** Aici zaraabaharra, akwama danævdæg da vakaruwa æn tagkura kæ ælbæg dæ ghaiy shahshaha, auci wana mælkuru nai dævakai, akwama danævbi da vakaru dæ ælbægaha ard dyæmdyæmar, ard tsaga ælbæga Daadamazhigæl biyi? **7** Bandkwah næ dægiti kwa maay dæ shifægi band faakælla ard kakanghya. Akwama cængalbi næ tlavatær ba vaivai biya, da særga ndandar næ uudan kæ dægiti tsava ard kwa færtavvi? **8** Akwama færtavantbi næ dærau ba vaivai kwa da cænnalgæng biya, war wa da þadlæva da ghwaavi? **9** Bandkwah dlaþ kæskuurama, akwama tagamatag kæ ælbæg dæ ghaiya kwa næghvaaka biya, da sær vaaka ndandar næ dægiti am tag næ uurami? Ttagamatag kæ ælbæg ba gyagyaana. **10** Mæng næ ghaiyah shahshah ma duniya, ma kwaratæra ba tuuk kæ ælbæga. **11** Akwama æn cænnabi kæ ghaiyin biya, nanalnæg kæ ghulab kæ daddakwa ta ælbægiina. **12** Bandkwah dlaþ kæskuurama, ma bam hwædaaga tlækæna vølg shahshah dæga shædkwa caccuwanacaccuwana, þagamþag kæla ndzædæruwa am þa tlær dæ lii da fægara zaa vuuka kæ dlamakæwa lii gatæga. **13** Mbakyarvad kwaha badæm næ daddakwa taa ælbæg dæ kwatlær kæ ghaiya, aa dzug kæ zhægæla vælvar næ særgasærga gwiiya ghaiyiina. **14** Akwama dzægwanaadzug kæ zhægæl ma ghaiyi tlærna, ba kai dæ ghærar wa dzægwazhægæla, hænkalara maay æmtæd dæ kaiyi. **15** Auci, wan da þag naiyi? Æn da dzugazhægæl bad ærvidmahudæra, æn dægwadzug kæ zhægæl dlaþ dæ næghægakanæghægæra. Æn bælgaþælg kæ ngæssa gala Daadamazhigæl bad ghærarra, dlaþa æn bælgaþælg baz ma hænkalarra. **16** Akwama maay ændkwah biya, akwama taghartag kæ uus kæ Daadamazhigæl ba maghærægh kaltiya, da tag ndandar næ daddakwa cænnabi kæ dægiti agha tag næng taaki, “Amin” tæghær kæ taa uusi agha tag næng, akwama særgabi kæ dægiti agha tag næng biyi? **17** Aaadzu ba tagharatag kæ uus kæ Daadamazhigæl ba vaivaiya, mælgharuubi kæ uuda næ iin biya. **18** Æn tagar uus kæ Daadamazhigæl æn tagatag kæ ælbæg dæ ghai shahshah tæghær kæskuuram badæmma. **19** Bakæwakwaha ma dzahava dlamakælaa lii gatæga, mana naag nai æn tagda kæ ælbæg ba dlaþ dæ dzamaghærar kiyava tsagturu kæ kyalma, tæghær kæ tagda ælbægah dæbu kælawa dæ kwatlær kæ ghaiya. **20** Zaraabahara, dzamambi kæ dægiti band zarhah biya, bamma tædvad þa dæga kælædæra namalnæg band zarhaha, kuurama aa nalnæg næ dzamaghæraru ba kæ dæga uudah maamala. **21** Viindaviindan ma kakadæ Daadamazhigæl taakiya, “Æn da tagan kæ ælbæg dæ uudahah tædvad uudahi kwar taa ghaiy shahshaha, ard ghaiya ghulabaha, bakavakwaha ar maay cængwana cæng biya, am næ Yaazhægæla.” **22** Mbats, særga taa ghaiy shahshaha mbakyarvad dæga særg kæ yaa dadda gatæg biya, bamma kæ lii ar maay gata yesu biya. Taa tlayanngæra mbakyarvad kæ lii dæ fadghæra, kiyava lii maay dæ fadghær biya. **23** Mbakyarvad kwaha, akwama dzaharvætdzahæg næ dlamakælaa lii gatæg badæmma, ma kwarayæra ar taa ælbæg dæ ghaiy shahshaha, ka sagau kæ kyalma uudahi ar særgabi kæ dægiti ar tag næ iitær biya, ma lii ar maay gata Yesu biya, mbats, ar maay tagan taaki am valagah biya? **24** Akwama taaki badæmmaruwa am taa tlayanngæra, ma tlakuratlæg næ daddakwa maay gata Yesu ard kwa særgai kæ dægiti tagav biya, kaa cænnan kæ dægiti tagava, ngal ba pælla ghæra. **25** Da kwæda sagal næ dægiti ma ærvædmahudæana, tædvadkwaha da mbudæ dama haaya þagarnæs kwatænahær kæ Daadamazhigæla, ngal taakiya, “Bak jirjira mæng næ Daadamazhigæl ma kuurama.” **26** Wan næ dægiti æn tagkur naiy zaraabahaara, akwama da dzahamvætdzahægæ, kwana bæla ngsa gala Daadamazhigæla, kwana tsaga dægita, taa dægiti, kwana taa ælbæg dæ kwatlær ghaiy shaha, kwana gwiiya ghaiya. Bagamþag badumma mbakyarvad mælgaru kæ dlamakæla lii gatæga. **27** Akwama mæng næ lii taa ælbæg dæ kwatlær ghaiya, aa juubi ba kæ uud buwa

ma həkərd biya, aa ɓagarɓag ba tədəw tədəwa, kwatlərna gwiya dɛgiti tagava. **28** Akwama maay nɛ dadda gwiigan biya, aa ndzarandzɔg ba dɛw ma dzahava dlamakɛlaaa. Aa tagartag kɛ ɛlbɛg kɛ ghɛra ard Daadamazhigɛla. **29** Lii taa tlayannɔgɛra, aa tagartag ba nɛ uud buwa ma həkərd kɛ ɛlbɛga. Kyalmaaha ar tsɛgwa hyɛmiya dɛgiti tagava. **30** Akwama taghartag nɛ Daadmazhɛgɛl kɛ ɛlbɛg kɛ uudani cɛghurga vakwahiina, daddakwa taa ghaiy ba zuungwana ghacaan kɛ taa ghaiya. **31** Badɛmmaruwa am tagatag kɛ ɛlbuga Daadamazhigɛla, ba da palla palla, kiyava tsagan kɛ uudaha, dlaɓa ar tlɛkɛna kɛ ndzɛda. **32** Lii vɛlavtɔr nɛ sɛrgasɛrga taa tlayannɔgura, ba iitɔr dɛ ghɛraatɔr wa tagaana. **33** Adaba Daadamazhigɛla miiyama Daadamazhigɛla ciya hɛnkɛl biya, Daadamazhɛgɛlaaa gabɛrra. Band kwaha vak dlamakɛlaaa lii gatɛga. **34** ɓagaɓag kɛ marau ar ndza nɛmghwasah ba dɛw ma dzahava dlamakɛlaaa lii gatɛga, adaba vɛlavtɔrbi nɛ duula taa ghaiy biya, bama ar dɛba dɛgiti tagaa nadzahadzaha muus taaki. **35** Akwama mɛng nɛ dɛgiti ar naa sɛrga nɛ iitɔra, aa ndavarndavɛg vak zhiilahatɔr ma hɛnyaha. Adaba dɛga zhɛrw kɛ ɛnghwasah taa ghaiy ma dlamakɛlaaa lii gatɛga. **36** Fɛgharzhaha bat kuuram nɛ ɛlbɛga Daadamazhigɛla, nii ba kuurama pal ha wa dal nɛ ɛlbugiin da vakaruwi? **37** Akwama mɛng nɛ daddakwa tlatla taaki tlayannɔg nɛ iina, aandzu ma vɛlavar nɛ sɛrgasɛrgɛra, aa nɛghakanɛghɛg taakiya, dɛgitaahaan ɛn viindkurnaiyna ɛlbuga Yaazhɛgɛla. **38** Akwama lawalɛg nɛ uudan kɛ fa hyɛmiya tɛ kwanna, ghɛraavan ndakwani da lɛwwalɛg nɛ uud kɛ fa hyɛmiy tɛ vakaiya. **39** Mbakyarvad kwaha zaraabahaara, nahamnahɛg kɛ taa ɛlbɛga Daadamazhigɛla, tsamarɛvbi dlaɓ kɛ uud kɛ taa ghaiy dɛ kwatlɛr kɛ ghaiyah biya. **40** Aa ɓagavɓag nɛ dɛgit bat duulan ba kalkalla, dlaɓa ɓadlɛvnnanna.

15 Ndakwana, ɛn da dzamkurnɛsdzamɛg kɛ ɛlbug marawɛn kwa tagankur naiyiin zaarabahaara, kwa caawama nɛ uuramna, dlaɓa kwa famdɛghɛrɛt nɛ uurama. **2** Tɛdvad ɛlbug marawa wa tlakɛna nɛ uuram kɛ katɛga, akwama hɛkyamnahɛkyɛg kɛ ɛlbugɛn tagankur naiyiin ba matrawa, ma maay ndkwah biya, fadghɛraruwa ba gyagyaana. **3** Dɛgitiin marauwɛn tagankur naiya, iin wa caawana naiy, taakiya, ɛmtsɛamtsɛg nɛ

Tlɛkatɛg mbakyarvad haipahaamiiyama, band kwa viindaviindan ma kakkɛda Daadamazhigɛla, **4** Taaki hɛdavahɛdɛgga, dlaɓa ciyavantciig tɛ hɛng hɛkɛrda, band kwa viindaviindan ma kakkɛda Daadamazhigɛla, **5** maradamarg kɛ ghɛran vak kefasa, ard kɛlawe tar buwa. **6** Tɛhalakwaha mardan kɛ ghɛraan vak kɛ uudah kwa juujig kɛ dɛrmɛk dlaɓa ba daval palla, kyalmaahaatɔra ar ba dlaɓa bad shifɛga, kyalmah dlaɓa ɛm̄tsaharaɛm̄tsahɛga. **7** Tɛhalakwaha maradamarg kɛ ghɛran vak yakuba, ard dlakulva gyi Yesu badɛmma. **8** Tɛhalatɔr badɛma, maradamarg kɛ ghɛran dlaɓ vakara, bakɛvakwaha aandzu ba ɛn uudi yaava tɛ duula jirjir biya. **9** Adaba kai wa hɛdiikɛn ma dlakulva gyiyaha Yesu, tlanalbi naiy kɛ daakwa nɛ uud dɛ dlakulva gyiya Yesu biya, mbakyarvad kai wa vɛlantɔr dlad kɛ dlamakɛlaaa lii gata Daadamazhigɛla. **10** Mbakyarvad herɛrra Daadamazhigɛl wa nanal naiy ɛndkwana, dlaɓa herɛrrɛn ɓagghwi nɛ iina ba gyagyaan biya, adaba januujiig aandzu kwar kɛ dlakulvaha gyiya Yesu dɛ tlɛrra, bakɛvakwaha mbakyarvad sɛrgasɛrgar biya, mbakyarvad herɛrra Daadamazhɛgɛli kwa ɛmtɛd dɛ kaiya. **11** Aiciya, ma kaiya, ma iitɛraha, badɛmmamɛnda kɛm taa ba ɛlbɛg marawa, famdɛghɛrt tɛdvad kwan nɛ uurama. **12** Akwama ba tagav nɛ ɛlbɛg marawa ciiga Tlɛkatɛg ma gɛtlaha, aujibɛg ka cii kɛ kyalmaharu ar taakiya maay nɛ ciig ma gɛtlah biyi? **13** Akwama maay nɛ ciig ma gɛtlah biya, mbats, ciyyiit bi nɛ Tlɛkatɛg ma gɛtlah bi ciya. **14** Akwama ciyyiit bi nɛ Tlɛkatɛg ma gɛtlah biya, mbats, taa ɛlbɛg marawamɛnda ba gyagyaana, fadghɛraru dlaɓa nalnɛg ba gyagyaana. **15** Nalnɛgtaaki, tagamɛnda fiid tɛghɛr kɛ Daadamazhigɛl ciya, adaba tagamɛnda tag kɛ ɛlbɛg tɛghɛr kɛ Daadamazhigɛl taakiya ciighantciig kɛ Tlɛkatɛga, akwama ba ciighantbi tsa, bakjirjira maay nɛ ciig ma gɛtlah biya. **16** Akwama maay nɛ ciig ma gɛtlah biya, mbats, ciyavatbi ci nɛ tlɛkatɛg biya. **17** Akwama ba ciyavantbi nɛ tlɛkatɛg biya, mbats, fadghɛraruwa ba gyaagyaana, ba kɛvakwana am ba ndzɛganan ba ma haipaharuwa **18** Mbats, lii ɛm̄tsaharaɛm̄tsahɛg tɛ duula gata Tlɛkatɛga, zaraazɛg ciya. **19** Akwama faaghɛra miiyam tɛ Tlɛkatɛga kwakyarvad ba kiyava ndzɛgan kaltiya, mbats jiiyamuijiig aandzu ba war kɛ dɛga zhuwadaala. **20** Bakjirjira, ciyavantciig nɛ Tlɛkatɛg ma gɛtlaha. Inn wa

təghal ba zuungw ma lii ma gətlaha. Bakjirjira maradamarg taakiya da ciyav nə kyalmaha lii əmtsaharaana. **21** Aandzu ba səghəv tədvad uud nə əmtsəg, bandkwah dlaḅ nə ciig ma gətlaha səghəv tədvad uuda. **22** Bandkwa əmtsəg nə uud badəm mbakyarvad Adamu, da ciyav nə uud badəm mbakyarvad Tləkatəgə. **23** Da ciyav aandzu ma ba wara ba tədəv tədəvaana, Tləkatəg nə təghəga zuungwa, təhalakwaha lii ar da dəgan daghuvali da saay nə iina. **24** Kaa da sagau nə ghyənnaga duniya, ma sarta kwa da gwiigarda nə Tləkatəg kə tləksəran kə Daadamazhigəl Daada, təhalakwama da kəsətərva kəsəg kə ndzəd kə lii kwarəga baz tləksəraatər badəmma. **25** Adaba barari kə Tləkatəg da kwarəga, bamma fatərdəmfəg kə tləghumahaan badəm da miizhangyəl kə shigahaana. **26** Dadda tləghummi kwa dəga halli da ghyəhava, iin nə əmtsəga. **27** Adaba tagaatag nə əlbəga Daadamazhigəl taaki, “fadəmfəg nə Daadamazhigəl kə dəgitaḅ badəm miizhagyəl kə kwargana.” **28** Akwama da nadalnəg nə Daadamazhigəl kə dəgitaḅ badəm da miizhagyəl kwarga tləkatəga, da nal dlaḅ nə zəran da miizhagyəl kə kwarga Daadamazhigəl kwa nadal dəgitaḅ badəm da miizha gyəl kə iina, adaba Daadamazhigəl dəgit badəm badəmma. **29** Akwama maay əndkwah biya, auwa da ḅag nə uudahaan, kwa ḅagavtəra nə tsufəg mbakyarvad lii ma gətlahi? Ma ba maay nə ciig ma gətlah biya, aujibəg ka cii ḅagavtəra nə tsufəg kə uudah mbakyarvad lii ma gətlahi? **30** Aujəlbəg dlaḅ kiyam fa ghəramiyyam ba kəlahəng tə duula əmtsəgi? **31** Ən nəghəganəghəg kə əmtsəg ba kəlahəng zaraabahaara, bak jijiira ən tsa kushəgh də kuuram ma Tləkatəg Yesu Yaazhəgəlamiiyama. **32** Akawama tə naaga uuda, ma ḅaganaḅag kə ghwav də dəktəghal ma Afisa, auci nə dəkghigari? Akwama ba da maay nə uud ciig ma gətlah biya. “Ba kiyam zəgaana kiiyam huḅəgana, adaba kiyam da əmtsəg dlakadur biya?” **33** Aa valkurdai nə uud biya, “Adaba ndzəgan də kəladaha badzəgaan kə uuda jirjira.” **34** Asamasas da tə duula jirjira, am duuwant kə ḅa haipa. Adaba kyalmaharuwa ar sərgabi kə Daadamazhigəl biya. Na taakwan naiya mbakyarvad am dəm dama zhərwa. **35** Ar da ndavəgan nə kyalmah yaakiya, “Da ciig ndandar nə lii əmtsahara əmtsahəg ma gətlahi? Ar da sagal də huulfa kwar kə vəghəghi?” **36** Kəgh dlagəna! dəgiti aghaa riiga nənga da

maay sagal biya bamma əmtsəmtsəga. **37** Dəgiti agha riiga nənga, da sagal bandkwahiin biya, ba zəraana, ma zəra hiiya ma zəra dəgiti tlərna shaha. **38** Ba Daadamazhigəl wa vəlga dzakəva vəgh kə zəra dəgita band kwa naag nə iina, ma kwar kə zəra dəgita bad dzakəva vəghaana. **39** Badəm nə tluwa ba dəgit pall biya. Uudaha bad hulfa dəgahaatəra, almanaha bad hulfa dəgahaatəra, diikaha bad hulfa dəgahaatəra. Kəlfah dlaḅa bad hulfa dəgahaatra. **40** Məng hulfa ndərga ghərazhigəla, məng nə hulfa dəga haaya. Ndəngəra dəga ghərazhigəla shaha, ndəngəra hulfa dəga haaya shaha. **41** Ndəngəra faciya shahha, dəga kyəlla shahha, dəga kwadladlah dlaḅa shahha, məng dlaḅ nə kwatlər kə kwadladla shah də kwatlər kə kwadlad vaka ndəngəra. **42** Bandkwah dlaḅ təghər kə ciig ma gətlaha, dəgiti aa riivariiga da ərtsəga, dəgiti aa ciivanta da maay ərtsəg biya. **43** Riivariig nə iin bamma dlada, ciivantciig ma ndəngəra, riivariig ma maira ndzəda ciivantciig dlaḅ ma ndzədəra. **44** Riivariig ma vəgha uudəra, ciivantciig dlaḅ də ndzəgana vəgha shədkwa caccuwanacaccuwana. Adaba məng nə vəgha uudəra, ba jirjira məng nə vəgha shədkwa caccuwanacaccuwana. **45** Viindaviindan bandkwah taakiya, “Adamu nə uuda zənnəgwa, kwa nal kə uuda də shifəga.” Adamudəga halla iin shədkwa kwa vəlla shifəga. **46** Dəga zənnəg bi nə shidkw biya, dəga tluwa ard avz nə dəga zənnəg lakwti kə shidkwa. **47** Uuda zənnəgwa ndərava də haaya, sal ma haaya. Dəga buwa sahi ma ghərazhigəla. **48** Bandkwa dəga haaya nə uuda, ar bandkwah dlaḅ nə lii dəga haaya. Lii ar dəga ghərazhigəla, ar da bandkwa sahii ma ghərazəgəla. **49** Bandkwa kiyam garava daddakwa ndərava də haaya nə miiyama, kiyam da nəg dlaḅ kə garava daddakwa sahi ma ghərazhigəla. **50** Dəgiti ən tagkur naiya wah zaraabaharra, adaba ḅagabi kiyam tləkəna kə gwiig ma tləkəsa ghərazhigəl də vəgha miiyam kwa dəga tluwa ard avz biya, bandkwah dlaḅ nə daddakwa da ərtsəga da maay gwiya daddakwa maay ərtsəg biya. **51** Ciinngamciinga, ən tagkurtag kə dəgiti shiḅashiḅana! kiyam da badəm əmtsəg biya, aiciya da gwiyyav nə garava miiyam badəmma, **52** Ba daval palla, band kəḅəkyəga gyiyya, ma ciingavaciing nə vərta dərava, da ciyav nə lii ma gətlaha də vəgh hulfa kwa da maay ərtsəg biya, da gwiyyav nə ndzəgana garava miiyama. **53** Adaba barari

nə vəghən kwa ərtsəgəna da gwiivav nal kwa maay ərtsəg biya, vəghəghi kwa da əmtsəga da gwiivav nal kwa maay əmtsəg biya. **54** Təhalakwama gwiivavant gwiig nə vəghən kwa ərtsəgən dat kwa maay ərtsəgən biya, dlaḃa vəghən kwa dəga əmtsəgən nal kwa maay əmtsəgən biya, da righəg ma sartakwa nə, əlbəgən viindava ma kakkadā Daadamazhigəl taakiya, “Ghyəhavna ghyəhəg nə əmtsəga, zavuzəg nə fiir təghəra. **55** Kəgh əmtsəga, mər nə za fiiraghi? Kəgh əmtsəga mər nə guraghi?” (Hadēs g86) **56** Abi haip nə gura əmtsəga, tlakəna tədvad shari nə əmtsəg kə ndzəda. **57** Tagiivamartag kə uus kə Daadamazhigəl kwa vəl kiyam zaa fiir tədvad Yaazhəgəl Yesu Tləkatəga! **58** Mbakyarvad kwah zaraabahara kwan waikur naiya, ghacaamaghaciig ba marawa, ba kələhənga am ḃagar tlər kə Tləkatəga, adaba am sərən taakiya dladən am huḃəg nə uuram mbakyarvad Yaazhəgəla ba gyaayaan biya.

16 Aiciya, əlbəga məltəru kə yaa daddaha gatəga, ḃagamḃag bandkwa taganter nai kə dlamakəla lii gatəga kwa ma Galatiya taaki aa ḃagarḃaga. **2** Ma kwar kə laada, am fəgaan kə kwəḃa kalkala dəgiti tləkəna nə uudana, bamma ən səgəv naiy lakwti am da dzaha dəgiti kwa da məlvəru kə uud biya. **3** Akwama da danəv dəga, ən da ḃəltərənt kə lii haiyamant haig nə uuram də iitəra, əmtad də wakiita mara ghəraatəra. **4** Akwama ḃagaḃag kə maraw ən dəv naiy ndakwani, bar da pughkwazhana. **5** Ən da dagau da vakaruwa da tagkur uusaa, təhalakwama gwayavagwaiga ma haaya makiduniya, adaba ən naagan kə dagal damma makiduniya. **6** Mbatak ən da zəlmazələməg vakaruwa, ən da ghyənnəgəna kə viiyaksa vaksruwa, adaba am da məlwad ba kəla vakavaki ən da dagal naiya. **7** Də naagarbi akwama nəghankurnəghəg ən tsəkura də fət biya, mana naag nai ən ḃaga kə həngah vakaruwa, akwama haighant nə Yaazhəgəla. **8** Ən da ghacig ma Afisa ən da pakant kə sarta fentikus. **9** Adaba wurghwantwurg nə uud kə dūul ba banngang kiyava ḃa tlər marauwa, aandzu ba məng nə tləghumah ba dyaika. **10** Akwama səghəvsəg nə timuti da vakaruwa, aa ḃalabaləg nə ghəraana aa gədzə biya, adaba iin ndakwani ḃa tləra Yaazhəgəl band kaiya. **11** Mbakyarvad kwaha aa nenne bi aandzu ma war biya, am məlaruwa də dəgita

kiyava sagau da vakara, adaba gyiivar ba tə duula kə paka ba iina əmtad da zarabaha. **12** Əlbəga zərabamiiyam Afullusa, ghalanghaləg ma səv da vakaru əmtad də kyalma zarabaha, haighant bi kə dagau ndakwan biya, bamma da tləkənatləg kə sarta lakwti da dagauwa. **13** Badlamvəḃadləg ba marawa, am ghacan tə fadghəraruwa ba vaivaiya, am ḃəlgan kə magiya am fəgab kə ndzəda. **14** Badəm nə dəgiti am ḃag nə uurama, ḃagamḃag ba də waiyakəvəra. **15** Aici, zarabahara, am sərən taaki uudaha hənyaha Istafanus wa fararzhz ba zəngw kə pəlaghər ma haaya Akaya, vələrdavəlag kə ghəraatər kiyava ḃa tlər kə ya dadda gatəga. **16** Ən ghalakurama am faara kə hulfa kwanahaan kə uudaha, ba tsaghwaha ḃa tləramnd ḃadəmma kwa kəm huḃa dlad də iitəra. **17** Cinganucing kəmtakera sagauwa Istafanusa, Fartunatus, ard Akaikus, kwa nəgal vakar mandki kuuram wa səgəvsəga. **18** Adaba ḃagarwiiḃag kə dəgit maraw tərvidara, baz dəgaruwa. Hulfa kwan kə uudaha kalkalan ma fəfteraarana. **19** Araa tagkur uus nə dlamakəlaaa lii gatəg kwama haaya Asiya. Akila ard Biriskila, əmtad də dlamakəlaaa lii gatəg kwa dzaharvət ma hənyahaatəra, ar tagkur uss ba vaivai ma daaga Yaazhəgəla. **20** Badəm nə zaraabaha ar tagkur uusa. Tagamartag kə uus kə kyalmaharuwa əmtad də bərhuga. **21** Ba kai Bulus də ghərar wan viinda tagkur uusa. **22** Badəm nə daddakwa maay waiya Yaazhəgəl biya tlafatlafana. Aseg, Yaazhəgəla! **23** Herərra Yaazhəgəla Yesu aa ndzandzəg əmtad də kuurama. **24** Aa ndzandzəg nə wayakəvar təghər kəskuuram ma daag Tləkatəg Yesu. Amin.

2 Corinthians

1 Bulus kwa nal kə dlakulva gyiia Tləkatəg Yesu də naaga Daadamazhigəla, ard zəraabamiyam Timoti, da vak dlamakəlaaa lii gata Daadmazhəgəl ma Korinti, əmtəd də yaa daddaha gatəg badəm ma larda Akaya. **2** Herərra ard gabərər vak Daadamazhigəl Daadamiiyama ard Yaazhəgəl Yesu Tləkatəga aa ndzarandzəg əmtəd də kuurama. **3** Tagiyamartag kə uus kə Daadamazhigəl Daadamiiyama, kwa iin Daada Yaazhəgəl Yesu Tləkatəga, Daada kwa dadda zhəwadal ba dyək dyəka, Daadamazhigəl kwa tagkiyam aandzu hulfa kwar kə dzəgwaghəl! **4** Takkiyamtag nə Daadamazhigəl kə dzəgwagh ma dlada miyam badəmma, adaba kəmyam ndakwani kiyam tagtər kə dzəgwagh kə kyalmaha ma dladi kwar huḃəg nə iitəra, də kwanən kə taa dzəgwaghə kwa tlayamkəna nə miyam vak Daadamazhigəla. **5** Bandkwa kiyam huḃəg nə miyam kə dlada huḃu bandkwah nə Tləkatəg də ghəraana kə dlada, kiyam da tləkəna tədvad Tləkatəg kə taa dzəgwaghə Daadamazhigəla. **6** Aandzu ma kiyam huḃa dlada, kiyam huḃəg mbakyarvad nal kə dəga taa dzəgwagh kəskuurama dlaḃa da fəkurma kə ndzəd ma ndzəgana gatəgaruwa. Akwama tagkiyam dzəgwagh nə uuda, ba kuuram ndakwani tlamkənətləg kə taa dzəgwaghiina kwam da tləkəna nə uuram kə ndzədə fa ərvədmahud də dlada kwa kiyam huḃəg nə miyamna. **7** Kəm maay ḃa ndaundau də kuuram aandzu ba hədiikən biya, adaba kəm sərgasərgəg taakiya am huḃa dlada band kwa kəm huḃəg nəmnda, kuram ndakwani am da tləkənətləg kə hulfa taa dzəgweaghən ḃagakəmnda nə uuda. **8** Kəm naay taaki am dzan kwal sərgasərgəg təghər kə hulfa dladən huḃaməndu nəmnd ma haay Asiya, zəraabahar biya, kwan kə dlada dyəkadyək ba vaivaiya mandki kəm da əmtsəaga. **9** Baz tlatləgən kəskəmnd taaki manki shariya əmtsəg wa təkəmnda nə uuda. Dəghardzəg nə wana haik fadghər kəskəmnd təghramənda, bamma kəm fadghər tə Daadamazhigəla, kwa iin wa ciya lii əmtsahara əmtsahəga. **10** Sakəmndasəg nə Daadamazhigəl sagal ma əmtsəga dlada, famdəghərtfəg taakiya da katkəmndkatəga, famdəghərət ba tə iina mbakyarvad gwiiya katkəmndətta. **11** Məlamkəmndu mələg də dzəgwazhigəla.

Tədvad kwah war da tagar nə uudah ba dyəka kə uus kə Daadamazhigəl mbakyarvad kəmnda, mbakyarvad bark badyak kwa kəmnda tləkəna nəmnda tədvad dzəgwazhigəla. **12** Dəgiti fəkiiyama kə tsa kusghəghə, adaba dzamaghəramiiyam wa tagkiyamtag taakiya ḃagiyamḃag kə ndzəgan ba cuwadəd ma duniya bad ərvədmahud palla, kyambar ndzəgani kwa ndzamda nəmnd də kuurama. Ən tagan taakiya ndzəmnda bad jiira hulfa dəga Daadamazhigəla, tədvad herərra Daadamazhigəla, kwakyarvad dyəmdyəmər kwan kə duni biya. **13** Kəm viindkur dəgiti am da karantəga karantəg nuurama am nəghaakana, Bakəvakwaha nəghamaka nəghəg ənkyəkwan ndakwana, mandləg naiya am da nəghəgakanəghəg kə dəgitah badəmma, **14** Adaba sartən da saay nə Yaazhəgəlamiiyam Yesu, am da tsa kushəg də kəmnd, band kwa kəmnda tsa nəmnd kə kushəg də kuurama. **15** Mbakyarvad haiyananthaig naiy kwana, iin wa nahan naiy kə sagau da vakaru ba zəngwa, adaba am tləkəna kə bark shig buwa. **16** Badlanvəḃadləg kə da vakaruwa akwaman da dagal dama Makidoniya, ən da ghacan dlab vakaruwa akwaman da gwiiya saasa, adaba ən tlaran kə dəgiti am da məlgwad nə uurama kiyava langan kəskai dama Yahudiya. **17** Mam zharəg nə uuram tsa na ḃadlava ba kwal də sərgasərgar ha kəskuurama? Nii mam zharg nə uuram ḃadlava də ndzəgana hənkala uudərha, adaba ən taga taaki, “aana” ən gwiiya tagan dlab taaki “əndkwah bihi”? **18** Bandkwa maay nə ndaudau biya Daadamazhigəl iin jiira, bandkwah dlab nə əlbugən kəm tagkur nəmndna dəga taaki “Aana” ard “A'a biya.” **19** Mbakyarvad Zəra Daadamazhigəla Yesu Tləkatəga, wa tagan naiya ard Sila ard Timoti kə əlbəg maraw təghəra, dəga taaki “Aana”ard “Aa” biya, ba kəlahənga ba “Aana”. **20** Adaba righant tədvad Yesu nə Daadamazhigəl kə langyi taa nə iin badəmma. Iin wa kiyam tag nə miyam tədvad Yesu Tləkatəg taaki “Aandz bandkwaha” kiyava fəgaara kə Daadamazhigəla. **21** Ba Daadamazhigəl pal, wa da vəlkiyam tləkəna shifəg ma Tləkatəga, baz kəmnda baz kuurama, ba iin dlaḃ fakiyamafəga. **22** Fakiyamətfəg kə dəga sərgan tə kəmyam kwa da mara taaki kiyam dəgaana, vəlakiyamvələg dlab kə gyagyaan shəkwan ma ərvədmahudamiiyama mbakyarvad markiyamdadan kə dəgiti da ḃag nə iin təvuuka. **23** Ba Daadamazhigəl nə shidara, akwama fiid

wan tag nai taakiya kwa gwiya na bi nai dagal dama korinti biya, mbakyarvad aa gwiya fankuraabi ka dlad biya. **24** Kwakyarvad kam naa markuura ndzod tghar ka fadgheraru biya, maaya, kiyam 6aa ba tlar amtada, kiyava hwadag kaskuurama, mbakyarvad am ghacan bad ndzod ma fadgheraruwa.

2 Mbakyarvad kwaha fandamfag ma gharar taaki an madlai da vakaru an badzdkurda ka arvadmahud biya, **2** Aitsa, akwama fankuraafag ka badzaga arvadmahuda, war wada fagwa ciinga amtakar kaskai, akwama maay ban daddakwa an fagara naiy ka badzaga arvadmahud biyi? **3** Kwa viindankura nai ka kwah ka wakiita, adaba iin naiya taakiya akwama danavdaga an tlara ka uudahi kwa dlayatar ka fagwa hwadaga, ar da badzawadan ka arvadmahud biya. Adaba fandaghartfag naiy taakiya, akwama an da hwadaga naiya, badammaru ndakwani am da hwadaga. **4** Viindankura mbakyarvad an ma dlad ard badzaga arvadmahud ba dyekdyeka, baz kala yuwa tuug kaskai ba vaivaiya, kwakyarvad an fokura ka badzaga arvadmahud biya, adaba am saran taaki an waikurwaig ba vaivaiya. **5** Akwama bagabag na uudan ka daga saa da badzaga arvadmahuda, aa baggwi kaskai pal bi na iini, aa bagkura baz kuuram badamma. Adaba an taa kwana naiya kwakyarvad an mbakurs biya. **6** Kii6a ndaigon aa tlakona na uudan vak dlamakelaaa, tlatlan bandkwaha. **7** Ndakwan ciya, beshamarna beshaga, am farna ka ndzoda, haik duugars duug kaskuuram ma badzaga arvadmahuda kwa da juugujag ka ndzodaana. **8** Mbakyarvad kwaha an ghalakuurama, am marardan taakiya am waigan ba vaivaiya. **9** Na viindkura kwan ka wakiita mbakyarvad an fasha kuurama, adaba an saran mbatak am da gatagaan ka albagi tagankur ba kalahanga. **10** Badam daddakwama beshgarna na uurama, ba kai ndakwani beshanarnabeshaga. Dagiti na beshna naiya, akwama ba mang na dagiti anda beshgarna naiya, beshanna beshag mbakyarvad kuurama, ma barka Tlakataga, **11** Haik tlakonatlag na shatanah ka duula valla kamyama, mbakyarvad kiyam sargasarg ka daga keladerahan bat balabala. **12** Danal ba nai damma toruwasa da taa albaga marawa tghar ka Tlakataga, wurghuntwurag dlad na Yaazhagel ka duula 6a tlar vaakwana, **13**

bakavakwaha ballabi na gharar biya, adaba neghaghanabi ka zeraabar Titus vaakwa na iin biya. Tahalakwaha kaa duutarasduug kaskai ka uudaha, kaa dagal kaskai damma Makidoniya. **14** Aa tagvartag na uus ka Daadamazhigela, kwa iin wa ba kalahang velkiyam zaa fiir tadvad Tlakataga. Ba tlar da kiyam kiyava langa albag marawa Tlakataga Aandzu takwara band tarshen batbata kwa pespapashaga. **15** Adaba kiyam band tarshen batbat na miyam kwa velgar na Tlakataga ka Daadamazhigela, kwa kwazakwazag dama lii katavtarokataga ard lii ta duula amtsaga. **16** Kiyava lii ta duula amtsaga, batbatna vaka amtsaga, kwa saa da amtsaga, kiyava lii tlarkonatlag ka kataga, batbatna iin shifaga kwa saa da shifaga. Maay daddakwa dzagwantduug ka 6a kwan ka tlar biya. **17** Adaba kamnda kam band kyalma uudah biya, kwar taa albag marawa Daadamazhigel kiyava tlakona riibatar. Adaba aa balkamdat na Daadamazhigel kaskamnda, kam taa ba jirjir tavuukwana, kwakyarvad kam lii 6a tlara Tlakataga.

3 Aitsa, kamnda fagarzha gwiya dlaba gheramnd ha namnda? Nii kam gata wakita shid da vakaruw ha, aandzu ma vakaruwa, band kwa 6ag na kyalmah hi? **2** Abi ba kuuram da ghararu na wakiti kwa kam devakai namnda, kwa viindava ma arvidmahudamanda adaba neghan andzu ba wara dla6a karantana. **3** Maramdamarg na uuram taaki am wakita Tlakatag na uurama, kwa iin na dagshaga tlaramnda. Kwan ka wakita viindava da daga viindag biya, viindava da shadkw cacuwana cacuwana daga Daadamazhigel kwa da shifaga. Viindava ta fafakelama akur biya, viindava ma arvidmahud uudaha. **4** Kam taa kwana mbakyarvad kam da jiir tavuukwa Daadamazhigel tadvad Tlakataga. **5** Maay na dagiti kwa kam da mardamarg taakiya bagamnd da sargasargamnd ka tleriin biya, Sargasargamada saal vak Daadamazhigela. **6** Iin wa namndal namnd ka lii 6a tlara daala langiya kwa viindava tadvad adzahadzah biya, viindava tadvad shadkwa. Adzahadzahen kwa viindavana iin wa saa da amtsaga, shadkwa cacuwana iin wa vela shifaga. **7** Viindava viindag na adzahadzaha muus ta fafakelama akura, dla6a ndanghara Daadamazhigela mararmarg ma sarta kwa velavdan na iina. Aandzu ba dagiten

ndza mbiig tē hufvōga Muus da zālma biya, kaaa mbiig ba caacan hufvōgaan ba vaivaiya pelatērvapelēg kē zarha Isra'īla kē vazgaana. Akwama adzahadzahi kwa saa dē āmtsēga sēghēvsēg dē ndanghēr āndkwana, 8 Aitsa, da бага ndar ka cii nē dyakēra ndanghēra kwa dēga baa tlēra shēdkwa cacuwana- cacuwan kē ndzēgani? 9 Akwama ba dēgiti saa dē āmtsēga tlakēnatlēg kē ndanghēra, ba jirjira dēgiti saa dē tlfākēna jira Daadamazhigēla juujig kē iin ba dyakdyaka. 10 Ba jirjira, ndanghēra umghura langiya madlabi dē ndanghēr ndakwan biya, akwama gērvanagērēg dē ndanghēra daala langiya. 11 Akwama dēgiti da ghyēnng nē zamanana sēghēvsēg dē ndanghēra, da nēg ndandar ka cii nē dēgiti kwa da ndzēg ba tangw dama zērazērī! 12 Mbakyarvad kiiyam mēng dē hulfa kwan kē fantaara, iin wa kiyam mēng dē ndzēd ba vaivaiya. 13 Kiiyam maay nē miiyam band Muus biya, kwa hēdgharduu hufvōgan dē sēdāv biya, haik nēghēganēghēg nē uudaha Israilaha kē ghyēnnga ndanghēr kwa da dagal nē zamanana. 14 Adaba ghērātēra ba dēkdēka, tangw dat hiinanna, mēng nē dēgiti tsētērvā nēghēga jiira akwamar karanta umghura langiya. Tēhavdabi nē sēdāvēn ba kēvakwan biya, adaba tēhēvdabiya, bamma tēdvad Tlēkatēg kalti lakwti tēhēvdatēhēga. 15 Tangw dat hiinanna, akwamaar karanta kakadē muusa, kaa hēdtērduhēdēg nē sēdāvēn kē ārvēdmahudātātēra. 16 Tēhēvdātēhēga nē sēdāviina akwama gwiyyēgwiig nē uudan da vak Tlēkatēga. 17 Aiciiya, Yaazhēgēla iin nē sēdkwa cacuwana-cacuwanna. Vakavaki dē sēdkwa Yaazhēgēla mēng nē kwaraghēr vakwahiina. 18 Kēmyamēn hēdāvarduubi nē hufvōgamiiyamēn biya, kiiyam mara paraka ndanghēra Yaazhēgēl band akwatērama, dlabā gwiikiyamant gwiig nē uud kiyam nal band Yaazhēgēla. Kwan kē gwiyya vēghēn бага kiiyama nē uudēna fēgara bad fēga ma ndanghēra kwa sal vak Yaazhēgēla, kwa iin sēdkwa cacuwanacacuwana.

4 Mbakyarvad kwaha, kiiyam mēng tsuu dē kwan kē tlēra kwakyarvad zhēwadaala Daadamazhigēla, aa ngadlavbi nē ārvēdmahudamiiyam biya. 2 Maay lambamnd dē shēbā hulfa dēga muuniya kwa saa dē dēga tsa zhēru biya. Maay lambamnd dē valuuda ma taa fiid dē ālbēga Daadamazhigēl biya. Kēm taa ba jiir nēmnda bat bālābāla. Da

bag āndkwah nē uudah kē shiida jiirjir kwa bagamnda nēmnd tē vuuka Daadamazhigēl ma ārvēdmaudaana. 3 Akwama ālbēg marawēn kwa kēm tag nēmnd kē ālbēg tēghērēn shēbāshēbanna, shēbāshēbān bak lii tē duula āmtsēga. 4 Ar lii maay dē fadghēr nē iitēr biya, adāba shatanaha duniya gulfatērtēgulfēg kē ārvēdmahudātātēra. Tsatērvatsēg kē nēghēga paraka kwa ba caacan tēghēr kē iitēra, parakēn kwa sēghal ma ālbēg marawa aa ndanghēra Tlēkatēga, kwa iin nē garava Daadamazhigēla. (aion g165) 5 Mbakyarvad kēm taa ālbēg marawa ghēramnd biya, bamma dēga Yesu Tlēkatēga, taakiya iin Yaazhēgēla, kēm band kwatēnaharu nēmnd mbakyarvad Yesu. 6 Daadamazhēgēlēn kwa tagaa taaki, “Aa ndzadzēg nē parak ba parakrak ma gurtla,” iin wa fafēg kē parakan kwa ba parakrak ma ārvēdmahudamiiyam, kiyava ba parakrak kē uudaha mara sērān kē ndanghēra Daadamazhigēl tēvuukwa Tlēkatēga. 7 Bakēvakwaha, kēmyamēn kiiyam dē kwan kē hyahēra ma gatēga, kiiyam band tēfuwa luuwa. Niiyamalmēg band āndkwaha, adāba marvēdan taakiya ndzēdi kwa juujig badēmma sal vak Daadamazhigēla, sal vakamnd biya. 8 Vēlkēmnd vēlēg nē uud kē dlad nē uud aandzu ta kwar kē dūula, bakēvakwaha fakēmnda bi nē uud kē kudēg dē tlēriin biya. Davalitlērna kēm bāgan kē ndaundauwa, adāba gēndzamdtē biya. 9 Vēlkēmnd vēlēg nē uud kē mbahēlla, bakēvakwaha dūuwa kēmndarsbi nē Daadamazhigēl biya. Daghuvaliitlēr dlabā tsākēmāndtsēg nē uud dē zaada, bakēvakaha ciifakēmndabi nē uudya. 10 Ba kēlahēnga kēm ba tē duula āmtsēga band kwa bagavara kē Yesu, mbakyarvad marvēdan nē ndzēgana Yesu tē vēgha miiyam kwa dēga āmtsēga. 11 Ma ba kiiyam ndzēga bad shifēg ma duniya, kiiyam ba tē duula āmtsēg mbakyarvad Yesu, adāba nēghēvan nē ndzēgana Yesu tē vēghamiiyam kwa dēga āmtsēga. 12 Iin wa ba kēlahēnga kēm ba tē duula āmtsēga, mbakyarvad am tlēkana nē uuram kē shifēga. 13 Viindaviindan ma kakadā Daadamazhigēl taakiya, “Fandēghērētfēga, mbakyarvad kwaha taganataga.” Aandzu ba kiiyam dē fadghēr hulfa dēgit palla, ba kēmnd ndakwani famdēghērtēga, kēm tag mbakyarvad kwan nēmnd kē ghaiya. 14 Kēm sērgasērg taakiya Daadamazhigēl kwa ciighant Yaazhēgēl Yesu ma gētlaha, da ciikiyamciig ēmtad dē Yesu, da sēkiyamnda da tēvuukwana baz kē uurama.

15 Baďəm nē wana mbakyarvad da mēlkuuru kēskuurama, adaba herrēra Daadamazhigēla da fēgarabadfēg da tēghēr kē uudaha ba dyēkka, da nēg kē dēgshēga gwīiya fēgara taa uus kē uudah kē Daadamazhigēla, kiyava vēlva nē ndangēra. 16 Mbakyarvad kwaha gēdzamdēt biya, aandzu ba vēghamnda dēga uuda duniya da badzēga, bakēvakwaha kēm nēg bak daal ma gatēg ba kēlahēnga. 17 Adaba kwan kē zēr dlādēn kēm huḃēg nēmnda da zēlmabiya, kēm da tlēkēnatlēg kē ndanghēr ba dyēkka, kwa juujig kē taga, da ndzēg ba tangw damma zērazērera. (aiōnios g166) 18 Kwakyarvad dēgitahi zharēg nē gyi ya wā kēm fēg nēmnd kē taad tē vakai biya, bamma dēgitahi kwa nēghvabiya. Adaba dēgitahi kwa nēghēvanēghēga da zēlmabi nē zamanan kē dagal biya, dēgitahi kwa nēghēvabiya dēga tangw damma zērazērera. (aiōnios g166)

5 Sēryamasērg taakiya akwama dlagavndlag nē tsakwamēn kwa kiiyam ndzēga nē miiyama mavakaina, kwa iin nē vēghēghamīiyama dēga kwan kē duniya, ḃagakiyamaḃag nē Daadamazhigēl bad ḡhēran kē hēnyah ma ḡhērazhigēla. Kwan kē hēnyaha ndēra nē uud biya, da ndzēg nē iin ba tangw dama zērazērera. (aiōnios g166) 2 Ndakwana, kiiyam fēgaan kē ērvēdmahudā, kiiyam hwaḃag ba vaivaiya kiiyam da tlēkēna kē sēḃav da tē vēgha ma ḡhērazhigēla. 3 Akwama da vēlyakiiyam vēlēg nē uud kē sēḃava, da tlēkiiyamabi nē uud dē suuh biya. 4 Ma sarta kwa kiiyam ndzēgan nē miiyam dē vēgha kwan kē duniya, kiiyam ngiiga mbakyarvad dlādā kwa kiiyam huḃēg nē miiyama. Kwakyarvad kiiyam na tagguva dē vēgha kwan kē duni biya, ma naaga miiyama ma kiiyama tlēkēna kē sēḃav kwa dēga ḡhērazhigēla, adaba dēgit dē shifēga tangw dama zēzzērera ḡwiighantḡwiig kē dēga ēmtsēga badēmma. 5 Ba Daadamazhigēl dē ḡhēraan wā ḃadlēghani kwan kē gwīiya vēgha, vēlakiiyamvēlēg dlāḃ kē shēdkwan kiyava markiiyamndan kē dēgiti da ḃagkiiyam nē iin tēvuukwa. 6 Mbakyarvad kwaha iin wā ḃakēlahēng kiiyam tsa ērvēdmahudā miiyama, kiiyam sērgasērg dlāḃ taakiya akwama ba kiiyam dē vēgha kwan kē duniya, kiiyam ba ḃākē dē hēnyaha miiyam kwa ēmtad dē Yaazhēgēla. 7 Adaba kiiyam ndzēgan ma fadḡhēra, dēga nēgha gyi biya. 8 Bak jiijira

ghacamnda ḡhacig tsau ba tankara, maa tē naagamnda makēma tagguva dē kwan kē vēgha, kēm ndzan ēmtad dē Yaazhēgēl ma ḡhērazhigēla. 9 Mbakyarvad kwaha, aandzu kēm ma kwan kē duniya aandzu kēm maghērazhēgēla ma tē naagamnd ma ciingu kē ēmtakēramnda. 10 Adaba barari kēskēmyam kiyam ḡhachaan tēvuukwa Tlēkatēga badēmma, kiyava tēkitam kē shariya. Ma ḃawara da caawa dēgshēga tlēraani ḃagaa nē iin dē vēgha kwan kē duniya, aandzu marawa aandzu marau biya 11 Kiiyam sērgasērg tsau kē dēgiti tagav dē ḡadza Daadamazhigēla, iin wā kēm ḃa kēlaa ndzēdamnda ma kēma sēdaa kē kyalmaha. Sērgasērg nē Daadamazhigēl kē ndzēgana miiyan badēmma, mandlēg naiya am sērgasērg kē kwan ma ērvēdmahudaruwa. 12 Kwakyarvad kēm dlēba ḡhēramnd tēvuukwaru biya, kēm ḃa kēla ndzēdamnda kēm tagkur kē ḡuuli am da ciinggu nē uuram kēmtakēramnd ba vaivaiya, kiyava ngutērangug kēskuuram kē lii naa ḡhēraatēr mbakyarvad ar uudah dyēkdyēka, dlakulva hēnkalatēra. 13 Kēm valaagah nēmnd band nkwa taag nē kyalmaha? Aandzun kēm ba valaaga, kēm valaag mbakyarvad ndangēra Daadamazhigēla. Akwama kēm valaag bi nēmnd biya, ba kwa vakaru ci waha. 14 Baďəm nē dēgiti ḃagamnda nēmnda, ḃagamnd kiyava tlēkēna dēgshēg kē ḡhēramnd biya, ḃagamnd mbakyarvad waiyakēva Tlēkatēga kwa ḃa tlēr dē kēmnda. Fēyamḃēghērtfēg tsau taakiya ēmtsāmtsēg nē Tlēkatēg mbakyarvad uudah badēmma, mbakyarvad kwaha badēn ēmtsahara ēmtsahēg ēmtad dē iina. 15 ēmtsāmtsēg nē iina mbakyarvad uudah badēmma, adaba haik ḃa dēgiti naag nē ḡhēratēr kē lii dē shifēga, bamma ar ḃa ndzēgan mbakyarvad daddakwa ēmtsa kwakyarvad iitēra, ciyavantciig dlāḃ mbakyarvad iitēra. 16 Mbakyarvad kwaha kēm madlabi zhara ndzēgana uud dē hēnkala duni biya, aandzu ba tapamndēna tapēg kē dzamaghēr tēghēr kē ndzēgana Tlēkatēg band ndzēgana uudēra, ndakwana kēm madlabi ndzamgan ēndkwah biya. 17 Mbakyarvad kwaha akwama ndzēgan ma Tlēkatēg nē uudana, nalnēg kē daala vērḃēga, badēn nē ēnghura dēgitaha daal zamanana, aandzu ba auwa, nalnēg kē daala. 18 Baďəm nē wana ba vak Daadamazhigēla, kwa ḃadlēghani ndzēgana taataka miiyam ēmtad dē iin tēḃvad Tlēatēga, vēlakēmēndvēlēg dlāḃ kē tlēra ḃadla

ndzɛgana taataka uudah dɛ Daadamazhigɛla. 19 ɔlbɛgamnda iin taakiya bɔdlɛghanibɔdlɛg nɛ Daadamazhigɛl kɛ ndzɛgana taataka uuda dɛgshiga ard iin tɔdvad Tlɛkatɛga, maay dlaɓ kɛdla haipahatɔr tɛghɔr kɛ iitɔr biya. Vɛlakɛmndvɛlɛg nɛ Daadamazhigɛl kɛ dɛgshiga ɓa tlɛra ɓadla ndzɛgana uudaha ard iina. 20 Mbakyarvadkwaha kɛm dlakulva gyiya tlɛkatɛg nɛmnda, mandki ba Daadamazhigɛl dɛ ghɛraan wa taaghai tɔdvad kɛmnda. Ma daaga Tlɛkatɛga, kɛm ghaala kuurama ɓadlamvabɔdlɛg dɛ Daadamazhigɛla am nal kɛ tsaghwahaana, lii ɓa tlɛghum dɛ iin biya. 21 Tapghanabi nɛ Tlɛkatɛg kɛ ɓa haip biya, mbakyarvad kɛmyamma nadalnɛg nɛ Daadamazhigɛl kɛ Tlɛkatɛg band dadda haipa. Tɔdvad kwan kɛ duul, wa kiiyam da tlɛkɛna kɛ jiira ma daaga Tlɛkatɛg vak Daadamazhigɛla.

6 Ma huda tlɛri ɓagamnd nɛmnd ɔmtad dɛ Daadamazhigɛla, kɛm ghalakuuramɛn tlamkɛnatlɛg kɛ herɛrra Daadamazhigɛlna, duuwamarsbi nal ba gyagyan biya. 2 Cinngamcing kɛ dɛgiti aa taag nɛ, Daadamazhigɛla, amaa, “Sɛghɔv ban sarta kwa ɓagankur nai kɛ herɛrra, cinngankurana cinnga. Sɛghɔv ba sarta katɛga, mɛlankurumɛlɛga.” Cinngamcingal kwan sarta kwam da caaug nɛ uuram kɛ herɛrra Daadamazhigɛla, hiinan nɛ faciya katɛga! 3 Nɛyamalbi kɛ duula mbɛdɛg aandzu kɛ war biya, adaba haika tlɛkɛna duula ghudɛkiiyamas ɔlbɛg tɛghɔr kɛ tlamiiyama. 4 Dlakulvakwaha, ɓadɛm nɛ dɛgiti kiiym ɓag nɛ miyama, ɓagyamɓaga mbakyarvad kiiyam mardan takiya kiiym lii ɓa tlɛra Daadamazhigɛla. Kiiyam ɓagan dɛ fa ɔrvɛdmahuda, ard huɓa dladɛ, mbahɛlla, ard dladɛ ndzɛgana. 5 Kalakɛmndakakalɛg nɛ uuda, ar ɓɛlkɛmdɛm dama guda ɓɛrfina, dlaɓa ar fakɛmdɛt nɛ uud kɛ vavɛrra ma sarta ciiga hɛnkala, ɓagamndaɓag kɛ tlɛr kwa juujig kɛ ndzɛdamnda, hɛnamndu bi kɛ haar biya dlaɓa famndu bi kɛ kaff biya. 6 Tɔdvad hɛnkalamnd kwa cacuwana, ard sɛrgasɛrgamnda, ard fa ɔrvɛdmahudamnda ard taa jiira, maramnda marɛg taakiya kɛm lii ɓa tlɛra Daadamazhigɛl tɔdvad shɛdkwa cacuwana cacuwana, ard waiyakɛvamnda ba jiijiira, 7 Ard ɔlbɛgamnda kwa ba jiijiira, ard ndzɛda Daadamazhigɛla. Kɛm mɛng dɛ jiira kwa iin wa band dɛgdɛva kwa kiiyam hɛkyɛg nɛ miyam ma dɛva kaffa ard

dɛva ghyɛɓa. 8 Fakɛmndarafɛg nɛ uuda, dlaɓa vɛlakɛmnd vɛlɛg nɛ uud kɛ dladɛ, dlɛbakɛmdɛt dlɛbɛg nɛ uuda, dlaɓa ɓazdakɛmnda ɓadzɛg nɛ uud kɛ daaga. Nakɛmdadalnɛg nɛ uud kɛ lii taa fiida, ɓakɛvakwaha kɛm taa ba jiir nɛmnda. 9 Mandki sɛrkɛmnd bi nɛ uud biya, tambar sɛrkɛmndsɛrɛg nɛ uuda ba vaivaiya, Mandki kɛm ba tɛ duula ɔmtsɛga, iin wan kwana kɛm ɓad shifɛga. Ar vɛlkɛmnd dladɛ, ɓakɛvakwaha ciibakɛmndabi nɛ uudi, 10 Ma huda dladɛn vɛlakɛmnd nɛ uudna, fakɛmnda ba hwadaaga. Aandzu ba kɛm maay dɛ dɛgit biya, ɓakɛvakwaha tlakɛnatlɛg nɛ uudah ɓadyɛk kɛ hyahɔr tɔdvad kɛmnda. Mandki kɛm maay aandzu ndau biya, mbats ɓadɛm nɛ dɛgita ba dɛgamnda. 11 Kuuram uudaha Korintiyaha, shɛbamndkurvabi aandzu ndauw biya, dlaɓa maramndadamarɛg nɛmnd taakiya kɛm waikurwaiga ba vaivaiya. 12 Au kɛmnd wa duuwamndkurars duuga, abi kuuram wa haiyamantbi dɛ kɛmnd ma ɔrvɛdmahudaru biya. 13 ɔn taagkur kwan naiya band kwa taagtɔr nɛ Daad kɛ ɔlbɛg kɛ zarhaana, kuuram ndakwani am markɛmndadan kɛ waiyakɛvaruwa. 14 Hadambi kɛ ghɔr dɛ uudahi kwar maay gata Yaazhɛgɛl biya. ɔndzɛgandzɛg nɛ uuda jiiirjir ba lapi dɛ dadda ɓa kɛlandɛrra? Nii auwa dzɛtɛrɛm paraka ard gurtli? 15 Tsaghwa shatanah nɛ Tlɛkatɛga? Nii auwa dzɛtɛrɛm lii gata Yesu ard lii maay gata Yesu biyi? 16 Auwa dzɛtɛrɛm vɛgya Daadamazhigɛla ard hɛnyaha ɓa ghɛlli? Kɛm vɛgya Daadamazhigɛl nɛmd kwa dɛ shifɛga. Band kwa tagaa nɛ Daadamazhigɛl taaki, “ɔn da ndzɛgan ɔmtad dɛ iitɛra, ɔn gwaiva miitɛra. ɔn nal dlaɓa kɛ Daadamazhigɛlatɛrra, ar nal dlaɓ nɛ iitɛr kɛ uudahara. 17 Mbakyarvad kwaha asamasagal ma lii ar maay gata Yesu biya, wahamzhawahɛg kɛ ghɛraru dɛ iitɛra, am nɛ Yaazhɛgɛla. Hadambi kɛ ghɛraru dɛgiti kwa maay cacuwana cacuwan biya, ɔn da haikurɛt tɔdvad kwan naiya am nɛ Daadamazhigɛla. 18 ɔn da nɛg kɛ Daadaruwa, kuuram dlaɓ am nal kɛ zarhahar ghwalvaha ard ɛnghwasaha. Am nɛ Yaazhɛgɛl kwad ndzɛd ɓadɛmma.”

7 Takiiyamatɛg tsau nɛ uud kɛ langyiya dɛgitahan ɓadɛm zaraabahara, mbakyarvad kwaha aandz ba cuwadad nɛ vɛghamiiyama ard ɔrvɛdmahudamiiyam haik ɓa haip kɛskɛmyama. Kiiyam nal dlaɓ ba caccuwanacacuwana ma gɛdza Daadamazhigɛla. 2 Haiyamanthaig dɛ

kəmənd ma ərvədmahudəruwa. Bagamndarabi kə haip aandzu kə war biya, badzamdarabi dlaḅ kə ərvīdmahud' aandzu kə war biya, dlaḅa zamndubi aandzu dəga war biya. **3** Na fəkura haip naiya kwakyarvad na tagda kwah biya, band kwa taggankurda naiy taakiya, maay nə dēgiti da tagkuratagw də waiyakəvəmənd biya, aandzu kəm əmtsəəmtsana aandzu kəm də shifəga. **4** Haiyankurəthaig ba vaivaiya, ən tsa kushəgh dlaḅ də kuurama. Ərvīdmahudəra ba panahnah ba vaivaiya. Aandzu ba kəm huḅa dladā, ərvədmahudəra ba dzaiya. **5** Aandzu ba sarti damdaghan nəmənd damma haaya Makidoniya, diyamndubi kə kudəgg biya. Aandzu kəm takwara ba dladā, tə ḅalaḅala ndakwani pəkya ghaiyamnd nə uuda, ma hudā kəssa gəgzətəgdəzəg nə ərvədmahudəmənd. **6** Daadamazhəgəli kwa fəgara ndzəd kə daddakwa gədzəga, fəkəməndafəg kə ndzəd də sagauwa Titusa. **7** Kwakyarvad sagauwa Titus kalti bi wa fəkəmənda hwaḅəg biya, əlbəgaḅi tagakəmənd nə iin kə duula kwa famarna nə uuram kə ndzədā. Tagakəməndtag dlaḅ kə duuli am na nəghəkwa nə uurama ba vaivaiya, ard duuli badzamdadda nə uuram təghər kə dēgiti dzəghardzəga, ard kwa ḅagam nə uuram kə kəla ndzədaru kə tlahəgus əlga. Kwan wa fəghwa kə cinnga əmtakər ba vaivaiya. **8** Aandzu ba badzakurdabadzəg nə wakiitar kə ərvədmahudā, njikwa biya. Ndza badzanda badzəg kə ərvədmahudā na sarkakwa ndza wuru adāba səranasərg taaki ndza tapghant tapəg nə wakiitar kə ərvədmahudəruwa, aandzu ba dəga sart ənkyəkwaḅa. **9** Ndakwana ən hwaḅaaga, aandzu ba cənnəganubi kəmtakəra kwa badzankurdanai kə ərvədmahud' biya, adāba badzəga ərvədmahudəru wa fakura pəlla ghəra am ḅadlənə kə hənkaləruwa. Badzəga ərvədmahudəruwa hulfa kwa naag nə Daadamazhigəla, mbakyarvad kwahə ḅagamndkurabi kə haip təghər kə dēgiti ḅagamndkura nəmənd biya. **10** Adāba badzəga ərvədmahudī kwa hulfa dəga Daadamazhigəla wa fəgaraa pəlaghər kə uuda, gwiyan davak Daadamazhigəla, da tləkənə əndkwah kə katəga. Dlaḅa maay nə taaki“ma səranasərg” mavakai biya. Adāba badzəga ərvədmahudī səgarda nə uudan kə ghəraana, saa də əmtsəga. **11** Zharamzharəg kə dēgiti aa səkurda nə badzəga ərvədmahud' hulfa kwa naag Daadamazhigəl dama kuurama. Fakuraafəg kə panahnaha

ḅagana, ard mara taaki ḅagama bi kə dēgit kalkal biya. Fakuurafəg kə nguda ərvədmahudā, dlaḅa gədzamətəgdəzəga. Fakuraafəg kə ḅa fantara, dlaḅa ḅagamaḅag kə tləra. Fakuraafəg am ḅadlənə da caauwa kiḅa ndaiga kwa kalkalana. Əlbəg təghər kə kwan kə dēgita, bak jijiira aandzu tə kwar kə duula maramdamərg nə uuram taakiya am maay də haip biya. **12** Ma sarta kwa viindananai kə kwah kə wakita, ndza maay lambar də uudi kwa ḅaga haip biya, aandzu ma daddakwa ḅagəvara nə haipa. Dlakulvan wana viindkuranai kiyava markurdan ba da palla pal taaakiya sərgasərg nə Daadamazhigəl haiyamanthaig də kəmənda ba vaivaiya. **13** Kwakyarvad kwan wa tlamkənə nəmənd kə ndzəd ma ərvīdmahudəmənd. Maay ba nə tləkənə ndzəd ma ərvīdmahudəmənd biya, bakəvakwaha kəm fəgara ba hwaḅəg ba vaivaiya adāba hulfa hwaḅəgən mavakai nə Titus na, mbakyarvad ḅadəmməruwa məlamərumələg də tləkənə ndzəd ma əlbəgaḅa. **14** Aandzu ba taganartag nai taakiya ən tsa kushəg də kuurama, da nəmbi damma zhəru biya. Band kwa tagamndkurnəmənd kə dēgitah ḅadəm bak jijiira, bandkwah dlaḅ tsa kushəghəmənd də kuurama nalnəg bak jiiirjiiir təvuukwa Titusa. **15** Waiyakəvən kwa ḅəgkur nə Titus na, fəgara ḅad fəg ba vaivaiya akwama dzamghanadzaməg kwa famaara nə uuram nə uuram ḅadəmma, ard hulf hənkali maramarda nə uuram ma sarta kwa caawama nə uurama. **16** Ən hwaḅəg ndakwana mbakyarvad haiyananthaig də kuurama bak jiiirjiiira.

8 Ndakwan ci Zaraabaharra, kəm naagan am səran kə dēgiti ḅagaa nə herərra Daadamazhigəl ma dlamakəlaa lii gatəga kwar ma makidoniya. **2** Adāba huḅəruuhubəg kə dlad' ba vaivai mbakyarvad dladən darəm nə iitər da mavakaina, bakəvakwaha dyəkəra hwaḅaagatəra fatərafəg kə ḅa tləra herərra kə məltəru kə kyalmaḅa, aandzu ar bamma taləgəraatəra. **3** Fandəghortfəg nai taakiya araa vəlda ba kalkala ndzədaatəra juujig kwa nahava. Vəlardavələg ḅad haiga ghəratəra, favtəra də ndzəd biya. **4** Ghalarkəmənd ghaləga ma kəma vəltər kə duula ḅa tləra məltəru kə uudaha, adāba iitər ndakwani mara dəm damma lii məltəru kə lii gatəga kwar ghyəba Yahuda. **5** Vəlardavələg juujig ba kə dēgiti tlatlamnd nəmənda. Adāba vəlardavələg kə ghəratər ba ma zungwər kə Yaazhəgəla, ar vəldan dlaḅ kə ghəraatər kəskəmənda, band

kwa naag nē Daadamazhigēla. **6** Nēghamnda ba nēmnd ēndkwaha, kaa ghala Titus kēskēmnd ma zaavuu k dē tlēra dzaha dēgitahi ndzahavanta, adāba iin wa fēghazhafēga. **7** Aandzu bamma kwar kē dēgita, ba kuuram wa tēvuukwa, aandzu tē fadghēr ma Tlēkatēga, aandzu ba tē taa ēlbēga, ma sērga dēga jīirjiira, ma tē na bā tlra, ard waiyakēvērī am bāgkēmnd nē uurama. Mbakyarvad kwaha zamzēg kē vuuk dē bā tlra vālēg naaga ghēra. **8** Na fēkuraa barari bi naiya, ēn markur dūuli bāgar nē kyalmah kē tlēra mēlagaru kē uudaha. Kwan wa da marda waiyakēvī am dē vakai nē uurama. **9** Adāba am sērgasērēg kē herērra Yaazhēgēl Yesu Tlēkatēga. Aandzu ba dadda hyahēr nē iina, bakēvakwaha nadalnēg kē ghēraan kē talaga mbakyarvad kē uurama, adāba tēdvad talagērana, am da tlēkēnatlēg nē uuram kē dēgit badēm tēvuukwa Daadamazhigēla. **10** Sawariyi ēn vēlkurnaiya, ēn taaakiya, bāgabāg kē maraw am ghynngna kē dēgiti famarzha nē uuram ma viigēn kwa daal na, kwakyarvad vēlamndavālēg kalti biya, ēndkwah biya, adāba am naagan kē bāgana. **11** Ghyēngamna ghyēnng ci kē tlērēn famarzha nē uuram bad ērvēdmahud pallna, bāgam bāg ba kēla ndzēdaaruwa. **12** Akwamam dē ērvēdmahudā vālgaana, da ciingan nē Daadamazhigēl kēmatakēra valgaanaruwa, akwama vēlamndavālēg kalkala ndzēdaaruwa. Naa bi nē Daadamazhigēl kē bā dēgiti kwa dētbi nē ndzēdaaru dat vakaiyi biya. **13** Kwakyarvad ēn vēltēr kē dēgit tsafstfēf kē kyalmahā, tēhalakwaha ēn fēkura kē dēgit dēmdēm biya. **14** Kwakyarvad taguvnan nē tlēriin bā kalkal band kwa nahava, mēlamtērūmālēg bā ndkwana adāba am dē dūula mēltērūmālēga. Kuuram dla bā ar da mēlkurūmālēg ma sarta kwa da maay nē dēgit vakaru biya, iitēr dla bā ar da mēlkuru, sarti ma da mēng nē dēgit vakatēra. Tēdvad kwah wa da bā kalkal nē ndzēgana. **15** Bandkwa viindaviindan ma kakadā Daadamazhigēl taaki, “Daadakwa dzagant bā dyēka, da jēguubi kē ndzēda biya, Daadakwa dzagant bā ēnkēkwaha, hētsal bi kē iin biya.” **16** Kēm tagar uus kē Daadamazhigēl kwa fēghara kē Titus kē bā tlēra mēlgaru kē uudah, bandkwa naag naiya. **17** Kwakyarvad ghalgamnd bi wa fēghara kē dagau da vakaru biya, adāba naha bā wur nē iin kē da vakaruwa. **18** Wa bēlamndant bēlēg baz zēraabamiiyam ēmtad dē iina, kwa daal nē daagan vaka taa ēlbēg maraw kē dlamakēlaaa

lii gatēg badēmma. **19** Maay waha ndakwani, kēsghakakēsēg nē dlamakēlaaa lii gata kē iina ma dahadagal ēmtad dē kēmnda da vaka bātlera herērra kwa kēm bāg nēmnd mbakyarvad galla Yaazhēgēla, dla bā kiyava mardamarēg taakiya kēm mēng dē ērvēdmahudā mēltērū kē uudaha. **20** Kēm gēdza dēgiti da tagav tē kēmnd tēghēr kē dūuli kēmnda tagw nēmnd dē dēgitahi dzahavant dē haiga ghēra. **21** Naagamnda kēm bāga kē dēgit marawa, kwakyarvad tēvuukwa Yaazhēgēl pall biya, baz tēvuukwa uudaha. **22** Bēlamndant bēlēg kē zērabamiiyam ēmtad dē iitēra, kwa shēg bā dyēk kēm bā fishēgaana dla bā famndēghartfēg dē iin tēghēr kē dēgitah shah-shaha. Ndawana gwiya fēgharafēg kē mēlkurūmālēg mbakyarvad haiyakurērhaig dē kuurama. **23** Dzamamnadzamēg taakiya Titusa tsagwa bā tlērarra, baz iina baz kaiya kēm bā tlēr mbakyarvad kuurama. Kyalma zaraabahamiiyami kwar ēmtad dē iina, bēlatērēt nē dlamakēlaaa lii gata Yesu, tlēraatēra fēgara bā galaa Tlēkatēga. **24** Maramtērdamarēg kē uudaha kē hulfa waiyakēvēn bāgamtēra nē uuramana. Ar da cinngacinng nē dlamakēlaaa lii gata Yesu kwa bēlatērēr bēlēg kē dēgiti bāgamtēra nē uurama, kwan wa da martērdamarēg taakiya tsa kushēghamnd dē kuurama mbats bak jīirjiira.

9 Maay nē tlēra viindkur wakit kēskai tēghēr kē mēltērū kē yaa dadda gatēg biya. **2** Adāba ēn sērgasērēg nai am naagan kē mēlgaru kē uuda, baz tsa kushēgh kēskai vak kē uudaha makidoniya tēghēr kwana. ēn tagtērtag taakiya kē uuram uudaha Akaya bād lēvabād lēg bamma viigēn kwa dalna. Hulfa fa ndzēdēn maramnda nē uurama iin wa fatērāfēg kē ghērāvatlēr kē fa ndzēda. **3** Ndakwan ciya, wan bēlgan kē uudahaan zaraabaharra, adāba haik kē nēg nē tsa kushēghamēnd dē kuuram kē dēga bandza. ēn naagan an ndzan bā bād lēvabād lēna, band kwa tagankur nai wurra taaki am ndzana. **4** Mbakyarvad kwaha akwama da sarōvsēg ēmtad dē kyalma lii gatēga kwar ma Makidoniya, ēn naay ar tlēkuuran bā kwal dzahgant dēgit biya. Akwama dzēghardzēg ēndkwana, ēm da ciinga zhēruwa mbakyarvad dyakēra tsa kushēghēn ēn tsēg nai dē kuurama, bā kai pal bi wam da tsēgwi nē uuram kē zhēru biya, baz kē uurama. **5** Mbakyarvad kwaha, maa bāgabāg kē maraw ēn ghalu kē Zaraabahēn mara sēv saa vakaru lakwti ēn da dagau naiya, mbakyarvad mara

dzahant kə dɛɡitahaan tama nə uuram kə langyi vɛlɡaana, aɖaba ma tlɔvaran dzahadzahana. Kwan wa da mardamarɛɡ taakiya vɛlamnda bad naaga ghɛraruwa, faakuura dɛ ndzɛd nə uud biya. **6** Dzamam-nadzamɛɡa, daddakwa riiga hulf ɛnkyɛkwaha, da tlɛkɛna ba ɛnkykwah kə dɛɡita ma guuha, kiyava daddakwa riiga hulf ba dyɛkka, da tlɛkɛnatlɛɡ kə dɛɡit ma guuh ba dyɛkka. **7** Ma bawara aa vɛldavɛlɛɡ band kwa haigant nə iina, dɛ badzɛɡa ɛrvɛdmahud biya dɛ barari biya, aɖaba naa daddakwa vɛlda bad hud pal nə Daadamazhigɛla. **8** Da vɛlkurvɛlɛɡ nə Daadamazhigɛl kə bark ba kwa juujig kə dɛɡiti am naag nə uurama, aɖaba aandzu ba hɛra am tlɛkɛna kə dɛɡiti am naad nə uuram badɛmma, baz kwa juujig kwaha, kiyava ɛa dɛɡa herɛrr kɛskuurama. **9** Bandkwa viindaviindan ma kakada Daadamazhigɛl taakiya, “Vɛltɛrvɛlɛɡ kə dɛɡit kə talagaha. Jirjiira aandz ba tangw damma Zɛrazɛra.” (aifon g165) **10** Ba Daadamazhigɛl wa vɛlɡa hulf riig kə dadda riiga, vɛlar dlab kə dɛɡ zɛɡa. Mbakyarvad kwaha da vɛlkurvɛlɛɡ nə Daadamazhigɛl kə hulf riiga, iin dlab wa da fɛɡara hulf kə ghubarga. Tɛdvad kwah wa da fɛɡara nə iin kə bark tɛghɛr kə dɛɡiti amaa vɛlda nə uurama dɛ haiga ghɛra kiyav ɛa dɛɡa herɛrra. **11** Aandzu ba hɛrra da fɛkurafɛɡ kə bark ma dɛɡiti am da ɛɡ nə uuram kiyava vɛlɡan kɛskurama dɛ haiga ghɛra ba kɛlahɛnga. Ar da tagar ɛndkwah nə uudah ba dyɛk kə uus kə Daadamazhigɛl mbakyarvad gyagyaan kwam da vɛltɛr nə uuram tɛdvad kɛmnda. **12** Aɖaba tlɛra herɛrran am ɛɡ nə uuram kiyava pɛlla puuta yaa dadda gatɛɡ kalti biya, gwiiya ba fɛɡaraa tagar uus badyak dyak kə Daadamazhigɛla. **13** Mbakyarvad tlɛrahi kwam ɛɡ nə uurama, ar da galɡan nə uudah ba dyɛka kə Daadamazhigɛl mbakyarvad fɛɡarafɛɡaruwa kwa gwiiya tɛhala kwa caawamanuuram kə ɛlbɛɡ marawa Tlɛkatɛɡa, dlabɛ mbakyarvad kwa mɛlamtɛru nə uuram kə iitɛra ard kyalma uudaha badɛmma. **14** Ar da dzɛkurdzug nə iitɛr kə zhɛɡɛla, dlabɛ ar da dzamkurdzamɛɡ ma ɛrvɛdmahudaaɛtɛr mbakyarvad herɛrr kwa juujig kə taga kwa ɛɡakura nə Daadamazhigɛla. **15** Tagiiyamartag kə uus kə Daadamazhigɛl mbakyarvad gyagyanɛn vɛla kiiyam nə iin, gyagyan kwa juujig kə taga.

10 Ba kai Bulus dɛ ghɛrara, ɛn ghalakurama, kwa daakwa nə uud, “Daddakwa dɛ

hɛnkala” akwaman ɛmtaɖ dɛ kuurama, akwama ɛn maay ɛmtaɖ dɛ kuuram biya “ɛn daddakwa mbɛɡar kə uuda” ma barka kalaliya ard hɛnkala Tlɛkatɛɡa, **2** ɛn ghalakuurama, famwabi ɛn mbukurɛs akwama da danɛvdɛɡ da vakaru biya, aɖaba ɛn sɛrgasɛrɛɡ ɛn da mbɛtɛrasmbɛɡ kə lii taaki dɛɡiti kɛm ɛɡ nɛmnda, ba dɛɡa duniya. **3** Aandzu ba kɛm ɛa ndzɛɡan ma duniya, ghwavɛ kɛm ɛɡ nɛmnda dɛɡa duni biya. **4** Aɖaba kadlɛnga ghwavamnda dɛɡa duniya biya, dɛɡa ndzɛda Daadamazhigɛla. Kɛm dlag tɛdvad iitɛr nɛmnd kə vakavakahi dɛ ndzɛda kwa ndzamɛɡ nə tlɛghumaha kə dɛɡa fiidfiida. **5** Kɛm zaafɛr tɛghɛr kə lii bala gajauwa, kɛm dlagan aandzu kwar kə dɛɡiti da tsɛɡarva sɛrga Daadamazhigɛla, kɛm gwiidan dlab aandzu hulf kwar kə dzamaghɛr da tɛ ɛa kwatɛnahɛra ard fɛɡara kə Tlɛkatɛɡa. **6** Badlamvɛbadlɛɡ nɛmnd kɛm vɛla kə kiiɛa ndaig kə daddakwa lawalɛɡ kə fɛɡaara kə Tlɛkatɛɡa, akwama ba am fɛɡarafɛɡa. **7** Zharamzharɛɡ kə dɛɡit bat balaɛala! akwama tagaatag nə uudan taaki dɛɡa tlɛkatɛɡ nə iina, aa gwiiya dzamɛɡ nə uudanɛn kə ghɛra, da nɛghɛɡakanɛghɛɡ nə iin taakiya ba kɛmnd ndakwani kɛm dɛɡa tlɛkatɛɡa. **8** Aandzu ba mana tsa kushɛgh dɛ ndzɛdɛn kwa vɛlakɛmnd nə Yaazhɛɡɛl kiyava fɛkura ndzɛda, kwakyarvad gulkura nə uud biya, ɛn da dɛɡɛmbi dama zhɛru mbakyarvad tlɛrar biya. **9** Tlatlambi taaki ɛn na vɛlkur tlatlau nai ma wakiitahar biya. **10** Aɖaba tagav taakiya, “Wakiitaha Bulusa ba dladladana ard ndzɛda, akwama ba iin dɛ ghɛran wa vakamiyama, maay nə iin taaghai dɛ ndzɛd biya, dlabɛ ɛlbɛɡahaana tlabi kə dɛɡiti biya.” **11** Barari hulf kwan kə uudaha ar sɛran taakiya maay nə gɛrgɛr ma taataka dɛɡiti viindamnda nɛmnd ma wakiitamnda akwama kɛm maay vakwani, ar dɛ dɛɡiti kɛm da ɛɡ nɛmnd akwama kɛm ɛmtaɖ dɛ kuurama. **12** Kɛm war nɛmndi! tlamdalbi nɛmnd kə gɛra ghɛramnd dɛ uudahi kwa ma zharg nə iitɛra jarujig aandzu ma bawara. Kwan kə uudaha ar kura ghɛraatɛr dɛ zaraabahatɛra, ar na sɛraakan kə gɛrgɛr mataatakatɛra, ar dlagaha nliitɛra! **13** Kɛm maay tsa kushɛgh kwa juujig kə ndzɛd biya, bamma kɛm ghachan bat ghala dɛɡiti aa ghutɛkɛmnda nə Daadamazhigɛla, kwa ndzakiiyamɛt baz kuurama. **14** Abi baz kuuram ndakwani am ba ma ghaali kwa ghudgwi nə Daadamazhigɛla, mbakyarvad kwaha dzavananai kə ghala guh kwakyarvad na dɛɡal da vakaru da taa ɛlbɛɡ

marawa Tlakatæg biya. **15** Tsa kushəghamnda juubi kwa nahav biya, tapghantbi dlaḡ kə tləra kyalmah biya. Adaba kəm də fantar taakiya fadghəraruwa da fəgara bad fəga, tədvaḡ kwah nə vaka ḡa tləramnd ma kə uurama fəgara bad fəg ba vaivaiya, **16** Kəm da taagan kə əlbəg maraw ma kwatlərn kə kəsah kwa təvuukwaruwa, ba kwal gata daag vaka ḡa tləri ḡaga nə uudan tə vakavaki favan nə iin biya. **17** Bandkwa viindaviindan ma kakaḡa Daadamzhigəl taakiya, “Badəm nə daddakwa tsa kushəgha, aa tsatsəg kə kushəgh də Yaazhəgəla.” **18** Daddakwa dlabə għəran bi wa haivanthaig də iin biya, bamma daddakwa dləbgant nə Yaazhəgəla.

11 Am da fa ba ərvədmahud də kaiya, aandzu ba məng zər dlagħər vakara. Famafəg kə ərvədmahud də kaiya! **2** Ən səlga mbakyarvad kuurama, də hulfa səlga waiyakəva kwa ḡag nə Daadamzhigəl təghər kəskuurama. Am band ghuul cacuwanacacuwan kwa tavara langyi kəsgan kə zhiila ba pal ba nə iina, iin Tlakatəga. **3** Ən gədzəg naiya aa nalbi band kwa dzəghaar də Hauwa, da dzaar də kuuram biya. Valadavaləg nə ghavala bad dyəmdyəmərəana ḡagaḡag kə haipa. Am band kwah nə uurama, nəgalnəg nə dzamaghəraru kə dəga jiirər biya, tədvaḡ kwaha, am vəldabi kə ghəraru bak jiirjiir kə Tlakatæg biya. **4** Adaba am haigant ba wats də lii səgav da vakaruwa. Haiyamanthaig də əlbəgahi ar tagkur nə iitər təghər kə Yesu, aandzu ba shah də kwa tsagamndkuuru nəmnda kə əlbəg marawana. Haiyamanthaig dlaḡ də hulfa shədkwi tagarkur nə iitəra, bakəvakwaha kwan kə shədkwa shidkwa cacuwanacacuwan bi wa caawama nə uur biya. Haiyamanthaig dlaḡ də hulfa əlbəg marawatəra, aandzu ba shah də kwa caawama nə uuram vakamnda. **5** Manzharg naiya jarkwarabi nə lii am tagtər nə uuram taaki “Ar dlakulva gyiyah Yesu” də dəgiti biya. **6** Aandzu ba tsaghwad bi nə uud kə taaghai biya, bakəvakwah ən sərgasərg kə dəgita. Maramndkurdamarg nəmd kwan aandzu tə kwar kə ḡuula. **7** Tagankuratag nai kə əlbəg marawa Daadamzhigəl ba gyagyana. Nanenanənəg nai kə ghərarra, kiyava fəkuraaran nə uuda. Baganəḡag kə haip ciya? **8** Nalnəg mandki na pərdigu kwaḡ vak kyalma dlamakəlaaa lii gatəga kwakyarvad ən ḡakura kə tləra. **9** Ma sartən ndzan ba əmtaḡ də kuurama, nahanahəg

nai kə kwaḡa, bakəvakwaha ndavankur biya, adaba sarwadəvsəg nə zaraabahamiyam kwa sarəv ma Makidunkiya kə dəgiti ən naag nai badəmma. Fankuraabi nai ma sartakwahiin biya, dlaḡa ən da zaa ba vuukw bandkwana. **10** Kwakarvad jiira Tlakatəga kwa ma kaiya, maay wa tsəkwavatsəg badəm ma haaya Akaya kə taaki duuwardug kə tsa kushəgh biya. **11** Aujibəg kəskai ən taa kwani? Mbakyarvad ən maay waiyakurami ciya? Sərgasərg nə Daadamzhigəl taaaki ən waikurwaiga. **12** Ən zaa ba vuuk nai də ḡuua kwaḡi kwam da məlgwad nə uurama, mbakyarvad ən tsətərvə kə “Dlakulvaha gyiyi Yesu kwa dyəkdyəkən” kə ḡuula tsa kushəgh taakiya, ar ḡa tlər ba kalkal də kəmnda. **13** Hulfa kwan kə uudaha ar dlakulva gyiyi Yesu aa jiirjiir biya, lii ḡa tləra fiida. Ar na ghəraatər band dlakulva gyiyi Tlakatəga. **14** Dəga jappər biya, adaba shatanah də ghəraan ndakwani naa ghəraan band zərbələg paraka. **15** Mbakyarvad kwaha, dəga jappər bi akwama nardalnəg nə lii ḡagar tlər kə Shtanah kə ghəraatər band lii ḡa tləra jiirjiira. Təhala ghyəngga duniya ar da cauwa dəghəgəgətər ba kalkal də tləraatəra. **16** Ən gwiiya ba tagan naiya, aa tlatl bi nə uudan taakiya ən dlag biya. Akwmam tlatləgan band kwaha, aciya, haiyamanthaig də kai band dadda dlagə, adaba kai ndakwani ən tləkəna kəda tsa kusəgha. **17** Hulfa tsakushəghən ən tsəg naiya, kwakyarvad tagaa nə Yaazhigəl əndkwah biya. A'a, ma kwanən kə əlbəga ən tsakushəgh band dlaaga. **18** Adaba məng nə lii tsakushəgh band kwa ḡag nə uudaha duniya, ba kai ndakwani ən ḡagan band kwaha. **19** Am ba dyəmdyəm nə uuram ba vaivaiya, baz hwaḡag kəskuurama am ḡəsha dəgiti ḡagkur nə dlaagaha! **20** Adaba ma fakuraafəg nə uud kə ḡa kwatənəhəra, am ba ḡəshəgana, aandzu pərkurva dəga ruuwa, ma markura ndzəḡa, ma ḡalkura mahəpəngw ma hudvəga. **21** Ən cinnga zhəruw nai kə taaki mbakyarvad maira ndzəḡamnd wa ḡagamnda bi kə kwanahaan kə dəgitaḡ biya! Akwama məng nə daddakwa fa ndzəḡa tsa kushəgh də dəgiti tlərna, ba kai ndakwana ən fəgaan kə ndzəḡ bandkwaha. Ən tag band dlag naiy kə ghaiya vakwana! **22** Akwamaa Ibraniyah nə iitəra, kai ndakwani bandkwaha. Akwamar kudəga Ibrahim nə iitəra, ba kai ndalwani bandkwaha. Akwamar Isra ilah nə iitəra, ba kai ndakwani bandkwaha. **23** Akwama ar lii ḡatləra Tlakatæg nə iitəra, jantərarajig naiya!

ən taa ghaiya mandki nanalnæg kə valaaga! abi jantərarajig naiy də tlər ba vaivaiya, danaghadəg damma guda bərfina, huḃanuhuḃəg kə tsəgga ba dyəkdyəka, shəg badyək kəskai kə ngədləga tə duula əm̄tsəga. **24** Shəg dləḃa kə Yahudah kalkwakaləg də kiif kulhəkərd taar vaslambada. **25** Shəg həkərd kalkwakaləg nə Rumaha də kiif. Tapavnatapəg dləḃ dāwalkwadawaləg nə uud da akura shəg palla. Shəg həkərd kə pərayuwa caaḃəg ən bama vakaiya. Tapannatapəg dləḃ kə hənnga baz vanng bama dəlva, lakwti səkwadasəg nə uuda. **26** Ma dahadagali ḃagan naiya fərtanafərtəg kəmtsəg ma zaagha, dləḃa fərtanatərtəg kəmtsəg ma dəva gwardaaha. Fərtanafərtəg kəmtsəg ma dəva zaraabahar Yahudaha, dləḃa fərtanafərtəg ma dəva lii kwar yahudah biya. Fərtanafərtəg kəmtsəg ma kəssah dyəka, fərtanafərtəg kəmtsəg ma təghala, fərtanafərtəg kəmtsəg ma dəlva, fərtanafərtəg dləḃ kəmtsəg ma dəva zaraabah fiidfiida. **27** Ḃaganaḃag kə tləra, tlakwatləg dləḃa, hənnanubi kə haar maraw biya, ḃəshanuḃəshəg kə waiya ard andəla. Shəg ba dyəkka ən tləkənabi kə kaff biya, tlakwatləg nə akwəhya, pəlgħwəvəpələg nə sədav ən da fəg nai biya. **28** Maay ba nə kyalma dəgitahi shah shah biya, ba kəlahənnga ən kəsa dləḃa faahyəmi tə yaa daddaha gatəg badəmma. **29** Akwama mən̄g nə daddakwa hətsəghətsəga, mandki kai wa hətsəghətsəga, akwama mən̄g nə daddakwa dəgəm damma haipa, fəgwafəg kə badza ərvədmahud ba vaivaiya. **30** Akwama nalnæg ba jirjir kəskai tsakushəgha, ən tsakushəgh də dəgitahi kwa mara hətsəghətsəgara. **31** Sərgasərg nə Daadamazhigəl taaki fiidbi wan tag naiya, kwa iin Daadamazhigəla, dləḃa Daada Yaazhəgəl Yesu Tləkatəga. Aa ndzandzəg bark təghər kə iina ba tangw damma zərazəra! (aiṓn g165) **32** Ma sarta kwa ndzan ma Dimashku naiya, faafəg nə gwammna kwa miizhangil kə tləkəsa Aretas kə uuda tuuk kə ghaiya guda kəs dyəkka Dimashku kiyava viiya kaiya. **33** Sarkwada nə tsaghwahar ma alghwa tə ḃhəra dəlga kəssiina, ngədlanarva əndkwaha.

12 Aandzu ba da maay nə tləran biya, barari kəskai tsakushəgha. Bandkwannən, ən zaavuuk də taa taa əlbəgah təghər kə dəgitahi marghwada nə Yaazhəgəl Yesu Tləkatəg ma sənnga ard ba ḃhwəm də gyiia. **2** Ən sərgasərg kə uuda nə iina kwa viigan kəlawatar

uufad hiinanna, kəsəvantkəsəg dagat damma ḃhərazhigəla dəga həkərdə tədvad ndzəḃda Tləkatəga, mbatak ma ndzəgana vəgha, mbatak ma ndzəgana vəgh biya, ən sərga biya, sərga ba nə Daadamazhigəl palla. **3** Ən ba sərgasərg dləḃ kə uuda nə iina, kwa kəsəvantkəsəg dagat damma ḃhərazhigəla dəga həkərdna, mbatak ba maa ndzəgana vəgh nə iina, mbatak ma ndzəgana vəgh biya, ən sərga biya, sərga ba nə Daadamazhigəl palla. **4** Cinnghacinn̄g kə kyalma dəgitahi vakwah kwa da tagəvda biya, hulfa kwa tagdabi nə uuda dəghshəg kə əlbəg təghər biya. **5** Ən tsəgan nai kə kushəgh də uudana, ən tsəgabi kə kushəgh də ḃhərar biya, bamma təghər kə dəgitahi kwa mara hətsəghətsəgara. **6** Akwaman naagan kə tsakushəgha, ən nəgalbi kə dlaagi, adaba ən da taa ba jiira. Ən maay da tsakushəgh biya, mbakyarvad aa dzambi nə uudan mandki ən shah də kwa sərkwə nə iin biya, ard kwa cinn̄gha nə iin vakara. **7** Adaba haik tsakushəgh kəskai də kwanahaan də sənnga kwa juujig kə dəga jappəra, ngal ba ḃəlgusḃələg nə uud kə kuzza kwa nal kə tak ma vəghara. Nalnæg wan kə zərbəlgə shatanah kiyava vəlgwa dləḃ tsəkwavan dləḃ kə təḃa fəḃavgha. **8** Shəg həkərd kəskai ən ba ḃhaala Yaazhəgəl mana tagwzha də kwan kə dəgita, **9** Aiyama kəskaiya, “Tlakarətləg nə herərra, adaba tədvad hətsəghətsəgah wa da nəghəvanəghəg nə ndzəḃaara.” Mbakyarvad kwaha ən da fəgara bad hwadag nai kə tsakushəgha hətsəghətsəgar kiyava ndzəg nə ndzəḃa Tləkatəg əmtad də kaiya. **10** Mbakyarvad kwaha nəghəghananəghəg də hətsəghətsəgara, ard zaa hətər ma vəga kwa ḃaghwi nə uuda, ard huḃa dləḃa, ard mbahəlla, ard dəgitahi dzaghardzag mbakyarvad Tləkatəga. Adaba akwma hətsəghətsəga, ən da tləkəna ma sartakwah nai kə ndzəḃa. **11** Ḃaganaḃag kə dlagəra, famwaba nə uurama. Ma kuuram wa kalkalan kə dləḃa kaiya. Aandzu ba tlanal ndau biya, nal bi taaki “mallaha dlakulva gyiia Yesu ruwa” jarkwaraa biya. **12** Ḃagaḃag nə Daadamazhigəl kə dəga sərga ard tləraha jappər tədvad kai makuurama, kwa ḃagana nai kə tlər də fa ərvədmahudə. Kwanahan kə dəgaha jappəra maradamarəg taakiya ən dlakulva gyiia Yesu ba jijira. **13** Ta kwar kə duul wa marandanai taakiya namalbi kalkal də kyalma dlamakəlaaa lii gatəg biyi? Nii mbakyarvad tsankərvətsəg kə məlgwad də kwəḃhi? Ḃəshamwanaḃəshəg ci kwan kə haipa! **14** Ḃadlamvaḃadləg kə

dəga həkərd da nəghakuuram ndakwana. Ən fəkuraabi kə 6a dəgit biya, adaba kuuram wan naag naiya, kwaɓaruu biya. Adaba kalkalnabi fə zarh kə dladə 6a dəgit kə Daddaatəta ard Babbaatər biya, bamma Daddaatəra ard Babbaatər wa kəsa dladə zarhahatəra. **15** Ən cənngan əmtakər akwama tsanatsəg kə dəgit vakar badəmma, baz ghərarra kwakyarvad ən məlkuruwa. Akwamma ən zaa ba vuukw də waiya kə uurama, mbats am da gulgan kə waiyakəvaru mbakyarvad kaiya? **16** Am da haiganthaig də kai taakiya nanaibi naiy kə dəgit kəskuuram biya. Adaba məng wa da tagan taaki na markura dyəmdyəmərə, na patkuru bad fiida. **17** Zankuruzəg nai tədvd kwatlər kə uud ma lii ɓəlantər nai da vaakuuwa? **18** Ghalanghaləg kə Titus ma dəvakaruwa, ɓəlanantɓələg kə zəraab kwa dadda gatəg əmtəd də iina. Am tagan taakiya zakuruzəg nə Titusa? Mbats kaiya ard iina ba dəgit pall nəmnd biya? Dladə kəm taa ba duul pal biya? **19** Mbats tlatlam ba wur nə uuranm taakiya kəm 6a kəla ndzədamnd kə ngədlə ghəramnd vakaruwa. Ba Daadamazhigəl nə šiidadmnda, kəm taa ba jiiir ma Tləkatəga. Aandzu kəm 6a bau nəmnda, kuuramən ən waikur naiya, ɓagamnd kwakyarvad am tləkəna kə ndzəda. **20** Ən gədzəga, mbatak sarti ən da sagau naiya, ən tləkuuran band kwan naag nai biya, dladə am tləkwa nə uuram band kwam naag nə uuram biya. Ən gədzə aa tlanarai kə ushava, ard səlga, ghwadə hənkalə, ard naa ghəra ard badza daaga, ard aməha, ard dəkɗəkə ghəra, ard ciya hənkalə. **21** Ən gədzə taakiya akwama da gwiiyanagwiig da vakaruwa, da fəgwafəg nə Daadamazhigəlar kə cinnga zhəruwa tə vuukwaruwa. Ən gədzə haik badza ərvədmahud kəskai mbakyarvad uudah ba dyəkka kwa ndzar 6a ba haip wura, lii pəlarabi kə ghər vaka 6a gwaragwar biya, ard 6a fədərə ard gata duula cənga əmtakərə dəga tsa zhəruwa.

13 Dəga həkərd nə wan kəskai ən ba sagau da nəghkuranəghəga. “Ba jiiira da sərvaka tə shidah buwa ma həkərd nə jiira əlbəga” band kwa viindava ma kakadə Daadamazhigəla. **2** Dagawar da vakaru kə dəga buwa, ɓəlanəɓələg kə magiya kə lii ɓagara haipa ard kyalma uudah badəmma mara duuwars kə 6a haipa. Aandzu ban maay əmtəd də kuuram biya, ən gwiiya gwaigarsgwaig kə hulfa kiifə ndaigən tagankur nai na, adaba

akwama gwiiyanagwiig da vakaruwa maay nə daddakwa da ngədləgarwəngədləg kə kiifə ndaig biya. **3** Akwama ba am na səran kə jiira taakiya taaghai nə Tləkatəg tədvd kaiya, wayam ci nə jiirana, hətsalbi nə tləkatəg ma kuuram biya, dlakulvakwaha mara ndzədan ma kuurama. **4** Aandzu ba hərtavəthərtəg nə Yesu tədvd mara ndzəda, bakəvakwaha də shifəg nə iin tədvd ndzəda Daadamazhigəla. Aandzu ba kiyam maira ndzəd nə miiyam ma Yesu, bakəvakwaha kiyam də shifəg ma Yesu tədvd ndzəda Daadamazhigəla mbakyarvad tlərən ɓagamnd nəmnd ma kuurama. **5** Səramakasərəg ndan kə ghəraruwa mbakyarvad am sərakan taakiya am gatəgaan kə Yesu bak jiiijiira. Səramakasərəg kə kə ndzəgana ruuwa. Mbats am sərgai taakiya Tləkatəg ba ma kuuram biya? Akwama am sərgabiya, nalnəg mbədəfambədəg tə duula fəshiga. **6** Mantləg naiya am da sərgaakasərəg taakiya hətsamndalbi nəmnd biya. **7** Kəm dzəgwazhəgəl kə Daadamazhigəl taakiya ɓagam bi kə dəgiti kwa kalkal biya. Kwayarvad kəm 6a dabariya nədal ghəramnd mandki kəmənd wa zamndu fiir biya, mbakyarvad am ɓagan nə uuram kə dəgiti kalkala, aandzu ar ba da tlatləgan nə uudah taaki mandki hətsamndalhətsəga. **8** Adaba kəm naiy kə dəgiti maay nə jiir mavakai biya, kəm naa ba dəga jiira. **9** Kəm hwadəg nəmnda akwama hətsamndalhətsəga, adaba am tləkəna nə uuram kə ndzəda. Dladə kəm dzəgwazhəgəl am nal ba kə uudah jiiirjiira. **10** Iin wa viindankura nai kə kwana aandzu ban maay əmtəd də kə uuram biya, adaba akwama sanəvsəga, aa da nal bi kə barari kəskai ən da vəlkur kə dlad də mara ndzədan kwa vəlghwa nə Yaazhəgəla, ndzəda fəgaraadəfəga, dəga badzəg də badzəg biya. **11** Dəga mbasuumbas ci zaraabahara, da ba daghuvalitlərn. ɓagamɓag kə kəla ndzədaaru am nal kə uudah jiiirjiira, cəngamcəng kə ghalgara, haiyamanthaig də zaraabahuwa am ndzan ba lapiya. Tədvd kwah wa da ndzəg nə Daadamazhigəl kwa waiyuuda ard gabərri əmtəd də kə uurama. **12** Tagamartag kə uus kə zaraabaharuwa də taa uus bərhuga kwa caccuwanacaccuwana. **13** Ar tagkur uus nə yaa daddaha gatəg badəmma. **14** Aa ndzandzəg nə herərri Yaazhəgəlamiiyam Yesu Tləkatəga, ard waiyakəva Daadamazhigəla, ard ndzəgan shədkwa caccuwanacaccuwana əmtəd də kuuram badəmma. Amin.

Galatians

1 Bulus zərbələg Yesu. Dahakwant nə uudah ma səv vak kə uud biya. Dahakwant nə Yesu Kristi ard Daadamazhigəl Daada kwa ciighant Yesu ma gətlaha. **2** Badəm nə zaraabah kwar əmtəd də kai vakwana, ghəravatər ndakwani ar taa uus kə dlamakəlaaa lii gatəg badəm kwar ma Galatiya. **3** Aa dzadzəg nə herərra ard gabəra Daadamazhigəl Daadamiyama ard Yaazhigəl Yesu Kristi da təghər kəskuurama. **4** Vələdavələg nə Yesu Kristi kə shifəgan mbakyarvad haipahamiyama, kiyava katkiyamkatəg makwan kə zamana kələdəra. Kwana kwakyarvad naaga Daadamazhigəl Daadamiyama. (aiōn g165) **5** Ndanghər kə Daadamazhigəl ba tangw damma zərazəra. Amin. (aiōn g165) **6** Vəlghwəvələg nə dəgiti am bəg nə uuram kə dəga jappər ba vaivaiya. Bamma sət hədlikən am naa dūwa daddakwa dāhakurət tədvad herərra Kristi, am gwiya damma kwatlərən kə daala əlbəg shah də əlbəg maraw kwa samndkurdəv nəmnda. **7** Maay nə watlərən kə əlbəg maraw shah biya. Adaba mēng kyalma uudaha ar na ciikurant hənkaluruwa, dlaḡa ar ḡa dabariya gwiya jiira əlbəg marawa Kristi. **8** Ən tagkurtag ciya, akwama sakurdəvsəg nə uudan kə əlbəg shah də əlbəg maraw kwa samndkurdəv nəmnda, aandzu zərbələg sii ma ghərazhigəla, aandzu ma kəmnda, tlaflatlafan vak Daadamazhigəla! **9** Bandkwa tagamndkur nəmnd ba wurwura, ən gwiya tagkurtag bakəvakwana taakiya, badəm nə daddakwa tagkura əlbəg maraw shah də əlbəg maraw kwa cawama nə uuram vakamnda, tlaflatlafana! **10** Magha tag nēng ən ḡa dabariya fətəra uudah mara haiyant də kaiya? əndkwah biya. dəgiti ən naag naiya, aa haiyanthaig nə Daadamazhigəl də dəgiti ən ḡag naiya. Mam tləg nə uuram ən ḡa dabariya ḡa dəgiti naag nə uudah naiya? əndkwah biya. Akwama manaa ḡa dəgiti naag nə uudah naiya, ma nanal bi kə kwatənəh Kristi biya. **11** Ən naagan am səran zaraabahar taakiya, əlbəg marawən ən tag nai kə əlbəg təghərna, sal vak uud nə iin biya. **12** Caawana vak uud bi naiy biya. dlaḡa maay wa tsaghwad tsag biya. Caawana vak Yesu Kristi tədvad mara ghəran vakara. **13** Cinngamacinng kə hulfa ndzəgani bəgan nai wur ma gatəga Yahudaha, ard dūuli vəlāntər nai kə dləd kə dlamakəlaaa lii gata Daadamazhigəl

ba vaivaiya, bəganaḡag kə kəla ndzədər mana ghəhnan na. **14** Am sərgasəḡag dlaḡ taakiya januuḡag kə kyaləm uudah ma gatəga Yahudah kwa ghubaramnd nəmnd əmtəd də iitəra. Jantəruuḡag də naa dəga daadijahamnd ba vaivaiya. **15** Daadamazhigəl kwa fakwi mahudā baabara, kəsakutkəsəga dlaḡa dāhakutdāhəg tədvad herərraana, cinngucinng kə əmtakərarra **16** Marghwadamarəg kə Zəran Yesu, kiyava taa əlbəg maraw kə lii ar Yahudah biya. bəga ba nə iin əndkwana gatan bi kə sawari vak kə uud biya, **17** danal bi dlaḡ damma wurshalim da vak lii jarkwarajəg kə nəg kə zərbələgah biya. Dəgiti bəgan naiya, batwatswatsəra ka dagal kəskai damma haaya Arabiya, təhalakwaha ka gwiya saas kəskai damma Dimasku. **18** Danal təhala viig həkərəd damma wurshalima da nəgha Kefas kwa dāhav də Siman Bitrusa. Ən bəga kə hēngah kəlawə tar dləḡ əmtəd də iina. **19** Nəghana bi nai aandzu ba pall ma zərbələgah biya, ba Yakub zəra babba Yaazhigəla. **20** Dəgiti ən viindkurnai na bak jijjiira tə vuukwa Daadamazhigəla, fiid bi wan tagkur nai biya. **21** Təhalakwaha, kaa dagal kəskai damma haaya Suriya ard Kilikiya. **22** Ma sarta kwahiina, dlamakəlaaa lii gata Kristi kwar ma Yahudiya, sərarkwaka biya. **23** Cinngara bad cinng taakiya, “Daddakwa ndza vəlakiyam dləd ba wurwur na, ən wan ndakwan taa əlbəga fadghərən kwa ndza badza da nə iin wur na!” **24** Kaa gala Daadamazhigəl kə iitər mbakyarvad dəgiti bəga nə iin tədvad kaiya.

2 Təhala viig kəlawə tar uufadā kaa gwiya dagal kəskai damma wurshalima. ma sarta kwahiina, danal əmtəd də Barnabasa ard Titusa. **2** Marghwada ma səng nə Daadamazhigəl taakiya dəgama. danal ba nai da vaakwahiina, kaa fəgaafəg kəskai kə dzaghər də kyaləma maalaha dlamakəlaaa lii gatəga, kaa tagtərtag kəskai kə dūuli ən tagtər nai kə əlbəg marawa kə uudahi kwar Yahudah biya. ba iitər pall wa tagantər nai kə əlbəga, adaba aa nal bi nə fa ndzədər ma tlər kə gyaagyan biya. **3** Titus tsahgwa dagalara, wa ba zhiila Hellas nə iina, maay wa fəghara barari kə bəgara aguvac biya. **4** Əlbəga kwa ciyət təghər kə ḡa aguvaca, ciyər mbakyarvad zaraabaha fiidfiida kwa saraghan siḡasiḡana, saraghan kwakyarvad ar badzədan kə kwara ghərən kwa kiyam də vakai nə miyam tədvad Kristi Yesu. ar naa nəkiyamdadal kə evaha. **5** Kəm haitərant bi

aandzu ba hədiikən biya, kəm na tsufant kə jiira əlbəg maraw kiyavaruwa. **6** Uudahan kwa tagav taaiya ar mamaalahna, fararaa bi nə iitər aandzu ndau təghər kə dəgiti kwan tsag nai biya, man zharəg naiya aandzu ar hulfa kwar kə uudah nə iitəra ba dəgiti pall vakara, adaba maay nə Daadamazhigəl fa dagar ma uudah biya. **7** Dlakulvakwaha, nəgharanəghəg kə duuli fəghwadəm nə Dadamazhigəl kə tləra taa əlbəg maraw kə lii bəgavtəra bi na aguvac biya, bandkwa favdəm ma dəv kə Bitrus nə taa əlbəg maraw kə Yahudah kwa bəgavtəra bəg nə aguvaca. **8** Ba Daadamazhigəl kwa bəgaa tlər ma ərvīdmahudā Bitrus kiyava nəg kə zərbələgə Yesu da vak Yahudaha, ba iin dlab wa bəgaa tlər ma ərvīdmahudār kiyava nəg kəskai kə zərbələgə Yesu da vak lii ar Yahudah biya. **9** Marghwada ba nə Daadamazhigəl kə herəraana, az Yakuba, Bitrusa, ard Yuhwana, lii favtəra nə bə tləra maalər təghər kə dlamakəlaa lii gatəgə, kaa caukəməndacaug kə iitər baz kaiya baz Barnaba bad ərvīdmahudə palla. Haiyamndanthaig də ghəramnd taakiya kəm dagal da vak lii ar Yahudah biya, iitər dlabə ar da vak Yahudaha. **10** Ar dzamkəmdant taakiya aa viya bi məlgaru kə talagah biya, adaba kaiya ba dəgiti ndzan kəməg nai ba wurwur wana. **11** Ma sarta kwa sahi nə Bitrus damma Antakiya, kaa tagartag kəskai kə əlbəg bamma gyi ma gyiya kwakyarvad haipan bat bala bala. **12** Ma zəngwəra, ndza zəgən kə kaf əmtəd də yaa daddaha gatəgə kwar Yahudah biya. təhalakwa bəlatərət ba nə Yakub kə kyaləməh damma Antakiya, kaa həzhahəg kə Bitrus daghuvana. Bəgə bəg nə iin kwana mbakyarvad gədzə lii na bəgəvtəra nə aguvac kə lii ar Yahudahən biya. **13** Bəgara bandkwah dlab nə kyaləma lii gata Yesu ma Yahudah kə muuniya band Bitrusa, viyardəmvig baz ghəra Barnaba damma muuniyəra. **14** Nəghanaka ba nai ar maay bə dəgətər tə duula jiira əlbəg maraw biya, aiyamai kə Bitrus təvuukwa uudah bədəma, “Kəgha agha zhila Yahudaha, agha bə ndzəgən bandkwa bəg nə lii ar Yahudah biya, maay əndkwa bə nə yaa Yahudahi. Auji lbəg agha fətəra barari kə lii ar Yahudah bi kə gata də Daadija Yahudahi?” **15** Bak jiijira kiyam Yahudah nə miyam tədvad yiiga, kiyam lii ar Yahudah biya ma yaa dadda haipah biya, **16** kiyam sərgasərgə taakiya tləkəna bi nə uud kə ndzəgən kwal haip təvuukwa Daadamazhigəl tədvad gata tsaga adzəhadzaha Muus biya,

bamma fədghərət fəg nə uudan tə Yesu Kristiya. mbakyarvad kwaha fəmdəghərət fəg ghəravəmənd tə Kristi Yesu. bəgəməndə bəg kwana kwakyarvad kəm tləkəna kə ndzəgən kwal haip tə vuukwa Daadamazhigəl tədvad fədəghər tə Kristiya tədvad tləraha tsaga adzəhadzəh Muus biya. Adaba maay wa tləkəna ndzəgəna kwal haip tə vuukwa Daadamazhigə tədvad tsaga adzəhadzəha Muus biya. **17** Akwama nalnəg taakiya kiyam na tləkəna kə ndzəgəna kwal haip təvuukwa Daadamazhigəl tədvad fədəghər tə Kristiya, kaa tləkiyamətləg nə uud kə ghəravəmiyama də haipa, aitsa, maradamarəg wan taakiya tləra Kristi haighanthaig də haipa? əndkwah biya! **18** Akwama gwiya ndəranantndərag kə dəgiti dlagana nai wura nanalnəg kə dadda kəla adzəhadzəha. **19** Tədvad tsaga adzəhadzəha Muusa əmtsənaəmtsəg kwakyaevad adzəhadzəha, kiyava ndzəgən kəkai kə Daadamazhigəja. **20** Hərtakuthərtəg nə uud əmtəd də Kristiya. ndakwana kai bi wa ndzəgən də ghərar biya, Kristi wa bə ndzəgən ma kaiya. Kwan kə ndzəgənən bə naiyna, ndzəgən tədvad fədəghər tə Zəra Daadamazhigəla, kwa waiyakutwaiga vələdavələg kə shifəgən mbakyarvad kaiya. **21** Ən vinabi kə herərra Daadamazhigəl biya. Akwama tləkənətləg nə uud kə ndzəgəna kwal haip təvuukwa Daadamazhigəl tədvad gata nadzəhadzəha Muusa, maradamarəg wan taakiya əmtsəgə Kristiya mbats nalnəg bak gyagyaana.

3 Kuram Galantiyaha, am dlagaha? Aa da nau kə hənkaləruwi? Tangankur bat bala bəlal naiy kə əlbəg təghər kə Yesu Kəristi kwa əmtsəa tə tlabə hərtəgə. **2** Ən naa ndavkuru ndavəg palla. Cauwama mbakyarvad am gataa adzəhadzəha Muus nə uuram kə Shidkwa Daadamazhigəl nii, cauwama mbakyarvad fəmdəghərət fəg tə əlbəgi cinnəgama nə uuram hi? **3** Hulfa kwar kə dlagər wam də vakai nə uuramni? Famarzha də Shidkwa Daadamazhigəla, iin wan kwan ndakwana am naa ghyəng də dəgiti naag nə ghəraru kə bəgaana! **4** Mbats dladahan hu bəmuu nə uuram shahshahan nalnəg ba gyagyaana? **5** Ən gwiya ndavkurundavəgə, mam tlatləg nə uuram vələkurvələg nə Daadamazhigəl kə Shidkwan ma kuuram kiyava bə dəgaha jappər kwakyarvad am gata tləri tsag na adzəhadzəha Muus nii, mbakyarvad cinnəgəmacinnəg kə əlbəg Kəristi am fədghərət tə iin hii? **6** Bandkwah

nə Ibrahim “fədgħərətəfəg tə Daadamazhigəla, kədləgharnakədləg nə Daadamazhigəl kə iin kə kwan uuda jirjiira.” 7 Nəghamakanəghəg kwan, taakiya, lii də fadghəra iitər nə zarha Ibrahim. 8 Vinndavinndan ma kakada Daadamazhigəl ba wur taakiya, lii ar Yahudah biya ar datləkənatləg kə nəg kə uudah jirjiir tə vuukwa Daadamazhigəl tədvdad fadghəra. Adaba tagavar ba wur nə əlbəg maraw kə Ibrahim taakiya, “Ar da tləkəna tədvdad kəgh nə lii ar Yahudah bi kə barka.” 9 Mbakyarvad kwaha, lii də fadghəra da vəlvtərvələg nə bark əmtəd də Ibrahim dadda fadghəra. 10 Adaba badəm nə lii tlatla taaki da cautərcaug nə Daadamazhigəl kwakyarvad ar gata adzahadzaha Muusa. Ar tlatlatlana. Adaba vinndavinndan ma kakada Daadamazhigəl taakiya, “Badəm daddakwa bəga bi kə dəgitahi vinndavinndan ma kakada adzahadzaha Muus biya, tlatlatlan nə iina. 11 Salsəg ba dat balaḅal, taakiya, maay wa nəgəlnəg kə uuda jirjiir tə vuukwa Daadamazhigəl tədvdad gata tsaga adzahadzaha Muus biya, adaba vinndavinndan taakiya, “Uuda jirjiira, da tləkənatləg kə shifəg tədvdad fadghəra.” 12 Adzahadzaha Muusa shah nə iin də fadghəra, bandkwa vinndavinndan taakiya, “Daddakwa bəgabəg badəm kə dəgitahi tagava ma adzahadzaha Muusa, da tləkənatləg kə shifəg tədvdad iina. 13 ngədlakiyaməngədləg nə nə Kəristi sagal ma tlatfəga adzahadzaha Muusa, navdahnəg tsau kə dəga tlatfəg kəskəmyama. Adaba vinndavinndan ma kakad taakiya, “Badəm nə daddakwa hərtəvət tə gūyəmba dakara, tlatlatlan nə iina.” 14 Varakiyamndavarəg nə Kəristi mbakyarvad barkən vəlavar kə Ibrahim, iin wa tləkəna kə lii ar Yahudahən bi tədvdad Kəristi Yesu. Bandkwah ghəra miyama, kiyam da tləkəna tədvdad fadghər kə Shidkwa Daadamazhigəl kwa takiyama nə iin kə langyiyaana. 15 Zaraabaha ard ənghwasaha, ən vəlkurvələg kə garava dəgiti namətnəg nə uuram kə bəgaana. Akwama ngudarantngudəg nə uudah bu kə langyiya dlabā ar fədəm kə dəva kiyava fədgħərətəfəg tə vakaiya, maay nə daddakwa masdamasəg biya dlabā maay daddakwa fəgarnafəg kə dəgit təghər biya. 16 Təgharatəg nə Daadamazhigəl kə langyi kə Ibrahim ard hulfaana. Vinndabi taakiya, “də hulfa biya” kwa maradamarəg mandki ar ba dyak biya, əndkwah biya, “hulfagha” am nə uud taa kə iina, ba uud palla, kwa iin nə Kəristiya. 17 Dəgiti ən tlatləg naiya iin wana, təgharatəg nə Daadamazhigəl kə langyi kə Ibrahim dlabā maradamarəga. Adzahadzaha Muus savda təhala viig dərək uufad də kulhəkərdə, nədalbi kə langyi kwa taa nə Daadamazhigəl ba wur kə maay nə tləran biya. 18 Akwama tləkəna tədvdad gata adzahadzaha Muus nə uud kə gwiiga barka vak Daadamazhigəla, mbats ma tləvkəna bi tədvdad langyi biya. Adaba tləkəna tədvdad langyi nə Ibrahim kə bark vak Daadamazhigəla. 19 Akwama bandkwah ci tsaa, savdagha kwakyarva dau nə adzahadzaha Muusi? Favarna kiyava bə tlər kə uud də adzahadzaha Muus tangw damma sarta kwa da sii nə hulfa Ibrahim kwa tavara nə langyi mbakyarvad iina. Vəlavda tədvdad Zərbəlgah nə adzahadzaha Muus kiyava daddakwa ghaciga mataataka Daadamazhigəla ard uuda. 20 Maay nə tləra ghacig mataataka akwama ba uud pal biya, adaba Daadamazhigəl ba palla. 21 Mbats Adzahadzaha Muus bə tləghum də langyiya Dadamazhigəli ciya? Maay əndkwah biya! Akwama mənəg nə kwatlərn kə Adzahadzah kwa da vəlkiyam daala shifəga, ma tləvkənatləg nə jiira Daadamazhigəl tədvdad gata Adzahadzaha Muusa. 22 Adaba vinndavinndan ma kakada Daadamazhigəl taakiya, badəm nə duniya mazhangyi kə kwarga haipa. Kwakyarva cauymacaug kə langyiya Dadamazhigəl tədvdad fadghər tə Yesu Kəristi, da vəlvtərvələg kə lii fardəghərətəfəga. 23 Lakwti sagau nə fadghəra, ndza kiyam ngangan band əvə mazhagil kə kwəg adzahadzaha, da bəga ba sarta marazha fadghəra. 24 Mbats ndza adzahadzaha Muus wa ndza markiyam duula, da sahi ba nə Kəristi wa tləyamkəna nə miyam kə ndzəga kwal haip təvuukwa Daadamazhigəl tədvdad fadghəra. 25 Səv ba nə fadghər ndakwana, kiyam madlabi mizhadəva adzahadzaha Muus biya. 26 Adaba badəmaru am zarha Daadamazhigəl tədvdad fadghər ma Kəristi Yesu. 27 Bəgakuraḅag nə uud kə tsuufəg badəmaru ma Kəristi, dlabā fəkurəm nə uud kə sədava Kəristi 28 Mbakyarvad kwaha, madlabi taakiya Yahud waha Kərdi wah biya, ma zəra hənəyaha ma əvə biya, ma uus waha ma ghwaləv biya, badəm am ba dəgit pall ma Kəristiya. 29 Akwama am dəga Kəristi nə uurama, namalnəg kə kudəga Ibrahim, lii da caawa dəga gwiiga tədvdad langyiya.

4 Ma sarta kwa ba zarh nə dadda gwiiga, ba kalkal nə iin da eva, aanzdu ba dəgan nə dəgit

hənyah badəma. 2 Dadda gwiigən ba miizhadəva lii həkyəgana tangw damma sarti fa nə daddaana. 3 Bandkwah nə miyama lakwti sagau nə duula Kristiya. ndza kiyam band evah vak ndzəda tləksəra duniya. 4 Baga ba nə righəga sarta kwa fa nə Daadamazhigəla, kaa bəldibələg nə Daadamazhigəl kə Zəraana, sahi tədvdad uusa. Favdəm mazhagiyil kə adzahadzaha Muus bamma sarta yiigaana, 5 mbakyarvad vartərdan kə lii miizhagiyil kə adzahadzaha Muusa, natərdalnəg kə zarha Daadamazhigəla. 6 Adaba am zarhaana, bəladibələg nə Daadamazhigəl kə shədkwa zəran damma ərvīdmahudarūwa, Daadamazhigəl taakiya, “Abba! Daada!” 7 Agha madla bi nəng ev biya, agha zəra Daadamazhigəla. Nəghalnəg tsau kə zəra, nakadalnəg nə Daadamazhigəl kə dadda gwiiga. 8 Ndza sərgai kə Daadamazhigəl wurwur biya, ndza bəgar kwatənəhər kə ghəllaha kwa bəga na uuda. 9 Adaba ndakwana am sərgasərag kə Daadamazhigəla, dlabə sərkwursərag nə Daadamazhigəla, am gwiya da mər dlab miizhagiyil kə kwarəg ndzəda duni kwa maay nə tləran biyi? Aujilbəg dlab am gwiya na nəg kə evaha təri? 10 Am vəldavələg kə ghəraru kə tsuufa kyalma həngaha ard kyilaha, ard sartaha, ard viigaha. 11 Ən gədzəkurgədzəga, adaba mandki badəm nə dlabi ən huḃəg nai təghər kəskuuramna nalnəg ba gyaagyaana! 12 Ən ghalakuuram zaraabahara, namalnəg band kaiya. Adaba kai ndakwani mana nal band kuurama. Bagamwi bi nə uuram kə haip biya. 13 Am sərgasərag taakiya yang biyin bəgana naina, iin wa wurghwant duua lankur əlbəg maraw ba zəngwa. 14 Aandzu ba sakurdaasəg kə damuuv nə yangbiyin bəga na naina, bəkəvakwaha nənəmkwi biya dlabə lamwabi kə fa hyəmi tə kai biya. Caawamkwicaug band zərbəlgah ma ghərazhigəla, band kwa caawama nə uuram kə Kristi Yesu də ghəraana. 15 Ndza dlaiga ba vaivai ma sartiina! Ən hwaḃag nai ndkwana mbakyarvad cinngamwanacinga? Ən sərgasərag nai ma sartakwahiina aandzu ba zəra giyaharu ndkwani ma tadəmdatadəg am vəlwana! 16 Mbats nanalnəg nai kə tləghumaru ndakwan kwakyarvad tagankurtag kə jiira? 17 Kwanahan kə uudaha ar kəma ndzəgan də kuurama, dəgiti ar tlatləg nə iitəra ba ghawḃa. Ar naa tagkwiyamtagwa əmtadə, mbakyarvad ar viyət kə hənkaləru bəbəm da vakatəra. 18 Maraw nə kəma hulfa ndzəgan əndkwana. Aa bəgarəg

ba kəlahəng bandkwana, ba mar nəgha kai vakaru nə iitər biya. 19 Kuuram zaraabahara, ən gwiya huḃa dlabə ya kuurama. dlabə ən za ba vuuk də kwanən kə dlabə bamma ndzandzəg nə hənkalə Kristi ma ərvīdmahudarūwa. 20 Akwamana ba əmtad də kuurama ndakwana, ma mbədanambəḃəg kə kunghyara. Adaba ən dzama ghər ba vaivai mbakyarvad kuurama. 21 Tagamwatəga, kuuramən am gata ba adzahadzaha Muusa, nəghamakanəghəg də dəgiti tsag na adzahadzaha? 22 Adaba vinndavinndan taakiya Ibrahim ndza də zarh buwa ghwalvaha, palla yava tədvdad uusa kwa eva, pall dlabə tədvdad uusa kwa kwara ghəraana. 23 Zəran kwa yava də uusa eva, tlakəna band kwa tləfkəna nə zarha. Kiyava zəran kwa yava də uusa kwa kwara ghəraana yava tədvdad langyi kwa təghara nə Daadamazhigəla. 24 Kwan kə garava əmghwasahaana, iin nə langyi buwa. Hagar iin wa yaa eva. 25 Hagar wa nalnəg kə garava Aghwa Sinai kwa ma haaya Arabiya. Iin nə garava kəsa Wurshalima ndakwana, adaba iina ard zarhaana ar ba evah badəma. 26 Adaba Wurshalima kwa ma ghəazhigəla də kwara ghəra, dlabə iin baabamiyama. 27 Vinndavidan taakiya, “Bag kə hwaḃəga kəgh uusa kwa yigha bi kə zər biya, Agha tləgha hwaḃəga mbakyarvad tapghanabi kə dlabə yaa zər biya, adaba zarha uusa kwa duughars nə zhiilana bəgarabəg ba dyeka. Jaruujiig kə zarha uusii də zhiilaana.” 28 Aiciya, zaraabahara, niyamalnəg ghəravamiyam kə zarha Daadamazhigəl tədvdad langyiya band Ishaku. 29 Ma sartakwahiina zəran yava band kwa yahav nə zarha vəlgharvələg kə dlab kə zəran kwa yava tədvdad ndzəda Shidkwa Daadamazhigəla. Bandkwah dlab tangw dat hiinana. 30 Vinndavinndan ma kakkada Daadamazhigəl taakiya, “Lagwdaləg kə uusən evana ard zəraana, adaba zəran yava də evana da maay tagwa dəga gwiig əmtad də zəra uusən kwa kwara ghəran biya.” 31 Mbakyarvad kwaha zaraabahara, kiyam zarha uusin kwa eva biya, kiyam zarha uusən kwa də kwarəga ghəra.

5 Kwakyarvad ndzəgana kwara ghəra iin wa ngədlakiyam nə Kristi. mbakyarvad kwaha ghacamaghacəg bad ndzəda, gwiya vəlambi dlab kə ghəraru da mazhagiyil kə zuukiya eva biya. 2 Aiciya, cinngamcinnga, kai Bulus wa tagkur kwana, akwama haiyamanthaig bəgkuraa nə uud kə aguvaca, mbats maay

nə tləra Kristi vakaru biya. 3 Ən gwiya ba tagkurtag taakiya, badəm daddakwa haiganthaig gata adzahadzaha 6a aguvaca, nalnəg barari gatəgaan kə adzahadzaha muus badəma. 4 Kuuramən am 6a kəlandzədaru kə tləkəna nəg kwal haip təvuukwa Daadamazhigəl tədvdad gata adzahadzaha Muusa, samdalsəg kə ghəraru ma gata Kistiya. Tərdamatərdəg tə herəra Daadamazhigəla. 5 Adaba tədvdad Shidkwa Daadamazhigəla ard fadghəra, nə wa kiyam pakkəg nə miyam də fantaar kə tləkəna jijjiira. 6 Adaba ma kiyam də Kristi Yesu nə miyama, aandzu bagakabag nə uud kə aguvaca, aandzu bagakaabi nə uud biya, maay tləran vakamnd biya. Dəgiti maraw vakamnda, iinfadghəra kwa mara ghəran tədvdad waiyakəvəra. 7 Ba zəngw am za vuuk ba vaivaiya. War wa tsakurva kə gata dəga jijjii. 8 Hulfa kwan kə valla uuda sahi vak Daadamazhigəl kwa dahakurətdahəg biya. 9 Bandkwa tagavdan taakiya, “Zər yisti ba hədiikən wa fəgara ciig kə bəruudiya.” 10 Mbakyarvad hwedə miyam ma Kristiya, fandgharəfəg naiy taakiya am maay gata kwatlərn kə əlbəg shah də dəgar biya. Daddakwa na ciya hənkalaruwa da vəlvarvələg nə dladə, aandzu ba war nə iina. 11 Zараabahara, akwama gwastaan ən taa ba əlbəg marawa təghər kə 6a aguvac naiya, aujilbəg kaci kə uudaha gwastaan ar vəlgwa ba dladī? Akwama bandkwaha, əlbəgar təghər kə əmtsəga Kristi tə tlaḡa hərtəga nalbi kə dəga mḡəda uud tə dūul biya! 12 Lii ar ciya hənkalaruwa, nguləm mara datlant kə ghəratəra! 13 Zараabaha, dahakurantdahəg nə uud kiyava kwaraghəra. Famfəg kə kyəmiya analbi nə kwaraghəraru kə dəga 6a dəgiti naag nə vəgh biya. Dlakulvakwaha bagambəg kə tlər də kwaraghəraru am waigan kə zaraabaharuwa. 14 Adaba badəm tsagaana adzahadzaha Muusa ghaca bad dəgit palla kwa taakiya, “Waiga kə zərabagha band ghəragha.” 15 Akwama am zavəghad zaraabaharuwa dlaḡa am hadzakava, famfəg kə hənkala, badzamdabi kə ghəraru biya. 16 Naagara, bagambəg kə ndzəgani naag nə Shidkwa Daadamazhigəla. Akwama bagamabəg əndkwana, am maay gata ndzəgana vəgh biya. 17 Adaba ndzəna vəgha haigant bi də Shidkwa Daadamazhigəl biya, shidkwa Daadamazhigəl dlaḡa haigant bi də ndzəgana vəgha biya. Kwanaham kə hənkal buwəna ar 6a tləghum də ghərahətəra. Iin wam bagənabi nə uuram kə dəgiti am naag nə uuram kə bəgan biya. 18

Akwama Shidkwa Daadamazhigəl wa 6a tlər də kə uurama, am mazhagil kə tsaga adzahadzaha Muus biya. 19 Tlərahi kwa 6ag nə ndzəgana vəgha maradamarəg ba tə balaḡala. Iitər nə 6a kuuya, 6a gwaragwara, ard gata cinnəg əmtakəra kwa dəga tsa zhiruwa, 20 ard 6a kwatənəhər kə ghəlla, ard uukya, ard naabi kə zəraaba, uushava, səlga kə zəraaba, ngudə ərvīdmahudə, naa ghəra, ard tlakwatsiga, 21 ard səlga ard tsəg nə kya, ard hulfa tər badəma. Ən bəlkur kə kiḡa ndaiga, band kwa tangankur nai ba wurwur taakiya lii 6a hulfa kwanahan kə dəgita ar da tləkənabi kə dəga gwiig ma tləksəra Daadamazhigəl biya. 22 Dəgiti vələg nə Shidkwa Daadamazhigəla iin nə waiyakəva, ard panahnaha ərvīdmahudə, ard gabərəra, ard fa ərvīdmahudə, ard jiira, 23 ard kalaliya ard agha dūuwant kə dəgiti naag nə vəgha. Lii 6a hulfa kwan kə dəgitaha da maay təvtər nə shari biya. 24 Badəm nə lii dəga Kristi Yesu hərtərhərtəg kə tləra vəgha ard dəgitah shahshah kwa naag nə vəgha. 25 Vələkiyamvəlg tsau ba nə Shidkwa Daadamazhigəl kə shifəga, aa 6a nə Shidkwa kə tlər də kəmyam ma ndzəgana miyam badəmma. 26 Niyamalbi kə lii də dəkḡəka ghər biya, bi lii ciya hənkala zaraabah biya, bi lii naabi kə zaraabah biya.

6 Zараabahara, akwama nəghamanəghəg kə uuda ma haipa, kuuramən am ndzəga ma Shidkwa Daadamazhigəlna, am gwīdan kə uuda nə iin dat dūula. Famfəg kə hənkala, anabi dlaḡ dlakulva saa də zarab dat dūula agha dəm damma fishəg biya. 2 Məlamarumələg kə zaraabaharu tədvdad kəsa dladə kyalmaha. Am da righəg əndkwana kə adzahadzaha Kristi. 3 Akwama tlatləgan nə uudan taakiya mənəg nə dəgit tuuk vakai nə iina, mbats maay nə dəgiti tuuk vakai nə iin biya, valaba ghəraana. 4 Aa zharnazharəg nə uudan kə tlərani 6ag nə iin ndana. Akwama ba marawa, lakwti da tida fidavəgh də dəgiti 6agaa nə iin də ghərana, bamma gəra ghəran də uudi tlərn biya. 5 Adaba 6agabəg kə maraw aandzu bawara akəsəg kə kadlanga ghəraana. 6 Badəm nə daddakwa tsagəvaru nə əlbəga Kristiya aa tagwnatagw kə dəgaha harər badəm də daddakwa tsagarutsaga. 7 Valamndabi kə ghəraru biya, 6agabi marvara nə dyəmdyēmər kə Daadamazhigəl biya. Badəm nə dəgiti aa riiga nə uuda, iin wa da ghudəg nə iina. 8 Adaba ma

riyarig nē uudan dē naaga ərvidmahudaana, da ghudəgan kē əmtsəga. Akwama aa riiga dē naaga shidkwa Daadamazhigēla, da ghudəgan kē shifēga tangwa damma zərazəra. (aiōnios g166)

9 Mbakyarvad kwaha kudəyamalbi dē bā dəgit maraw biya. Adaba akwama kudəyamalbi, kē bagan biya, da sagau nē sarta kwa kiyam da ghudəg nē miyam kwa dē barka. 10 Mbakyarvad kwaha, bā kēla sarti kiyam tləkēna nē miyam kē dūula bāgaana, məlamarumələg kē uudah badəma, kyambar zaraabahamiyami kwama Krəstiya. 11 Zharamzharəg kē hulfa vindəgahan dyakdyakən vindankura nai dē dəvara. 12 Aiciya uudahanən ar na bā ma cingaba dəgatər nē uudna, iitər wana fəkura barari bākura nu uud kē aguvaca. Ar bākur kwana adaba ar gədza dladən ar da huḃəg nē iitər mbakyarvad hərtəga Kəristiya. 13 Aandzu bā lii bāgavtərabag nē aguvac ndakwani ar maay tsuufa adzahadzaha Muus biya. Ar naa bā ma bākura nē uud kē aguvaca kiyava taakiya iitər wā fākura bākura nē uud kē aguvaca. 14 Kiyava kaiya ən maay tēda fədavəgh biya, bamma təghər kē hərtəga Yaazhigəl Yesu Kəristiya, Adaba tədvad əmtsəgan tē tlaḃa hərtəga nē wā dūuwanars nai kē ndzəgana duniya, dlaḃa əmtsanaətsəg kwakyarvad dēga duniya. 15 Bagaḃagan nē aguvaca bāgabi na aguvac biya maay nē dəgiti tuuk vakai nē iini, dəgit marawa kē uuda, aa nalnəg kē daala vėrdəgga. 16 Gagəra ard zhuwadaala aa dzadzəg təghər kē lii gata kwan kē dūul badəmma, kwa yaa izraila bā jiijiira. 17 Cigət ndakwana da təvuuk zaraabahara, aa gwiya bi nē uudan kē gəgyakai dē dəgiti tlər biya, adaba vavərahan tē vəgharna maradamarəg taakiya ən eva Yesu naiya. 18 Aa ndzandzəg nē harərri Yaazhigəl Yesu Kəristi əmtəd dē Shidkwaru zaraabahara. Amin.

Colossians

1 Wakita Bulus, kwa nal kə zər bəlgə kərīsti Yesu tədvaḍ naaga Daadamazhigəl, əmtəd də Timuti, zəraabamiyama, **2** Da vak lii gata Daadamazhigəl kwar ndzəga ma Kolosiya. Aa ndzandzəg nə Herəra ard gabərər Daadamazhigəl Daadamiyam təghər kəskurama. **3** Ba kələhənga, kəm tagar uus kə Daadamazhigəla, Daad Yaazhigəlamiyam Yesu Kərīstiya, ma sartən kəm dzug nəmnd kə zhiḡəl kwakyarvad kuurama **4** Adaba cinngamndacinng kə fadghəraru tə Kərīsti Yesu, ard waiyakəvi am martər nə uuram kə lii gata Daadamazhigəl badəmma. **5** Kwam bəgtər nə uuram əndkwaha, adaba am də fantaar təghər kə dēgitahi marau kwa fakura nə uud ma ḡhərazhigəla. Kwan nə əlbəga jiijiiri cinngama nə uuram ba zəngw ma əlbəg marawa. **6** Əlbəg marawən sa də barka, dlabə cinngalciing ma duni badəmma, bandkwa bəgaə nə iin makuuram bamma sarta kwa famarzhə cinnga əlbəg təghər herəra Daadamazhigəla, ard dūuli nəghamaaka nə uurama. **7** Fəgharzhə nə Abafaras tsaghwa tləramnda kwa kəm waig nəmnd kə lankur əlbəga hərərra Daadamazhigəla. Uuda jiijiir nə iin ma bə tləra Kərīstiya, dlabə iin wa bə tlər vakaru dlakulvamnda. **8** Iin dlabə wa tagkəmnd əlbəg təghər kə waiyakəvi am bəg nə uuram ma Shidkwa. **9** Cinngamnda ba nəmnd kə əlbəgna, ghacamnda bi kə dzəgwazhigəl mbakyarvad kə uuram biya, kəm ba ḡhala Daadamazhigəl ma righkurət də sərgasərg ma dabariya ard nəghakanəghəga. **10** Tədvaḍ kwah wam da bəg nə uuram kə ndzəgan maraw təvuukwa Yaazhigəla, am hənarna kə ərvīdmahudə, am bəgan kə ndzəgan maraw aanji ma hulfa kwar kə tləra, dlabə am ḡwiya fəgara bad fəg ma sərga Daadamazhigəla **11** Aa fəkuraaḡəg nə Daadamazhigəl kə ndzəd də ndzəḡan badəmma, kiyava bishgan kəskuuram aanji bau wa dzəgardzəga, am fəgan kə ərvīdmahud də dlaiga. **12** Am tagar uus kə Daad ba kəla hənga, adaba iin wa fakiyama tləkəna dəḡshiga ḡwiigən kwa faa nə iin kiyava uudahan kwar ma tləksəra paraka. **13** Adaba iin wa ngədlakiyama sagal ma tləksəra gurtla, səkiyamdaan damma tləksəra Zəraan kwa waig nə iina. **14** Kwa varakiyamnda tədvaḍ iin nə uuda, kwa iin nə bisha haipaha miyama. **15** Kərīsti nə dzakəva

Daadamazhigəl kwa nəḡhva biya, iin Zəra zənnḡw təvuukwa dēgitahi vərḡyava badəmma. **16** Adaba bəgava tədvaḍ iin nə dēgitah badəmma, dēgitahi ma ḡhərazhigəla ard ma duuniya, ard dēgitahi nəḡhvanəghəga ard dēgitahi kwa nəḡhva biya, aanji avda kwarga, aaji kwarga, aanji lii ndzəḡa. Badəm nə dēgitahi vərḡyavana, vərḡyavtəra tədvaḍ iina, dlabə mbakyarvad iina. **17** Kərīsti wa təvuukwa dēgitah badəmma, dlabə badəm nə dēgitahi vərḡyavana matlavant tədvaḍ iina. **18** Iin nə ḡhər tə vəḡha, kwa iin dlamakəlawə lii ḡatəga. Iin nə dəga zənnḡwa, iin dlabə nə dəga zənnḡw ma lii ciig ma ḡətlaha, dlabə aanji ma kwar kə dēgita nalnəg nə iin kə dəga zənnḡwa. **19** Adaba cinngucinng nə Daadamazhigəl kəmtakəra righəga dēgitah badəm ma iina, **20** tədvaḍ Kərīsti dlabə wa nadal nə iin kə dēgitahi vərḡya nə iin badəm da vakaana. Aanji dēgitahi ma duuniya ma dēgitahi ma ḡhərazhigəla, sadaasəg kə gabar saa mataataka kwanahaan badəm tədvaḍ diida avzaan tə tlabə hərtəga **21** Ndzam ba bəkyə də Daadamazhigəl wurwura, ndzam bə tləḡhum də iin ma ərvədmaḡufaru am bə dēgitah ḡhwadḡhwada. **22** Adaba ndakwana, faafəḡ nə Daadamazhigəl kə gabər mataatakaru də iin ma avza Kərīsti kwa dəga tluwa ard avza tədvaḍ əmtsəgaana. Nakurdalnəg nə Kərīsti ndakwan ba cuwadəḡ lii maay də haip təvuukwa Daadamazhigəl biya, **23** Akwama am zaa ba vuuk də fadghəraruwa, am ḡhaca ba tə vakaiya, dūuwamar bi kə fantara kwam dəvakai nə uuram kwa cinngam ma əlbəg marawən biya. Kwan kə əlbəga maraw kwa tagavtər aanji kwar kə dēgitahi vərḡyava ma miizhangəl kə ḡhərazhigəla, kai Bulus wa nanal kə dadda bə tləra. **24** Ən dlaig nai ndakwan mbakyarvad dladən ən huḡəg nai kwakyarvad kuramna, adaba ən da righgant tədvaḍ dladən kə dēgiti təmaa kə dladə Kərīsti huḡuu nə iin kwakyarvad vəḡhaana, kwa iin nə dlamakəlawə lii ḡatəgaana. **25** Nanalnəg kə dadda taa əlbəg marawa tədvaḍ həkya langyiya kwa vəḡḡhwa nə Daadamazhigəl mbakyarvad kə uurama, kiyava tagkur əlbəg Gaadamazhigəl ba marawa. **26** Kwan kə əlbəgən ən tagkur naiy na, dēḡit shibashibən ba sagalan ma zərazəra, adaba ndakwana maravtərdamarəḡ kə yaa dadda gata yaazhigəla. (aiḡn ḡ165) **27** Naaga Daadamazhigəl mara səran nə uudahan kə dyaka hyahərən ma dəgan shibashibən kwa ndanga, kwa fa nə iin kiyava lii ar Yahudahən

biya, dāgitān shībashiḃanna, iin Kāristi kwa dā shifēg ma kē uurama, am dā fantar ndzēga ʼm̄taḃ dā iin ma ndangēraana. 28 Iin wa kām tagar nēmnd aanji war kē dāgit tēghār kē Yesu Kāristiya, kām tād̄kur hyēmya dlabā kām tsakur kē dāgitah badēm dā dabariya kiyava nal aanji ba war kē dadda gata Kāristiya. 29 Mbakyarvad kwah wan ghulvanai kē ḃa tlār bad halavuwa ndzēḃar kwa vēlghwa nē Kārisri ma kaiya.

2 ʼn naagan am sēran kē hulfa dladān ʼn hēḃēg nai kwakyarvad kē uurama ard uudahi ar ma lawudikiya, ard uudah badēm kwa taparnabi kē nēghkwanēghēg biya. 2 Maa tē naagara maraa ndzan ma waiyakēva, dlabā ar tlākēna kē ndzēḃ ma ʼrvidmahudaatēra, kiyava tlākēnatlēg kē iitār kē sērgasērag ba maraw, ar sēran kē dēga Daadamazhigēl shībashiḃana, kwa iin Kāristi bad ghēraana. 3 Shībavna ma iin nē ndangēra dabariya ard sērgasērgār badēm̄ma. 4 ʼn tagkur kwa nai haik valkurdavalēg nē uudanna dē ʼlbēga, ḃala gajawa. 5 Aanji ban maay ʼm̄taḃ dē kuuram ma ndzēgana vēgh biya, adāba ma shid̄kwa ʼn ba ʼm̄taḃ dē kuurama. ʼn dlaig nai ba vaivai mbakyarvad ndzēga ba kalkala, dlabā am dā fadghār ma Kāristiya. 6 Haiyamanthaig tsau taakiya Yesu Kāristi nē Yaazhigēlaruwa, zamzēg kē vuuk dē gatēgaana. 7 Am ndzan ba maraw ma iina, am faraa kē ndzēḃ kē ghāraruwa, dlabā am ghacan ma fadghāraru bandkwa tsagamnd̄kuru nēmnda, am tagar uus kē Daadamazhigēl ba kēlahēnga. 8 Fāmēg kē hyēm̄iya, aa viiyāt bi nē uudan kē ghāraru tēḃvad d̄yam̄d̄yama duuni kwa dēga valuud biya, kwa tag nē dēga daadija uudah tēḃvad ndzēḃa shid̄kwa duuniya, kwa dēga Kārist biya. 9 Adāba righant ma Kāristi nē Daadamazhigēl kē dēgahan badēm ma vēghaana. 10 Bandkwah dlab nē uurama, am righarighan ma Kāristiya, kwa iin maal tēghār ndzēḃa ard kwarga 11 Bagakura ma iin dlab nē uud kē aguvaca, hulfa aguvacēn ḃag nē uud dē dāv biya. Sakurdasēg nē uud sagal ma haipaharu kwa naag nē vēgh badēm̄m, ma sarta kwa bagakura nē Kāristi kē aguvaca. 12 Adāba hēḃakurahēḃēg nē uud ʼm̄taḃ dē Kāristi ma sarta kwa bagakura nē uud kē tsuufēga. Ciyakurēt̄ciig dlab nē uud ʼm̄taḃ dē Kāristi ma tsuufēg tēḃvad fadghāraru ma ndzēḃa Daadamazhigēla, kwa ciighant nē iin ma gēt̄laha. 13 Nd̄zam ʼm̄tsam̄m̄tsan wur mbakyarvad haipaharuwa ard maara ḃa

aguvaca kwa dēga d̄uwa hēnkali naag nē vēgha, ciyakurēt̄ciig nē Daadamazhigēl dē shifēg ʼm̄taḃ dē Kāristiya, ḃishakiyam̄naḃishēg kē haipahamiyam badēm̄ma. 14 Ghudadaghudēg kē shariya kwa ngudā kiyama nē adzahadzahēna, kēsakiyamara kēsēga nē Daadamazhigēla, tsahēt̄tsahēg kē kus tē tlabā hērtēga Kāristiya. 15 Kēsātērvakēsēg kadlānga gh̄wava lii kwārēga ard ndzēḃaatēra, tsātēratsēg kē zhirwa bat ḃalāḃala tēḃvad zaā fiir tt iitār tē tlabā hērtēga. 16 Mbakyarvad kwaha, aa fēkuraabi nē uud kē haipa tēghār kē dēgiti am zēg nē uurama, bi tēghār kē dēgiti am huḃēg nē uurama, bi am maay tsuufa h̄wadaga haarakēsa, bi H̄wadaga Daala Kyila, bi ngiyya faciya sēḃd biya. 17 Kwanahaan kē dēgitaha band shid̄kwa dēgiti da sagauwa, Kāristi nē gyiḡiyya dēginiina. 18 Mbakyarvad kwaha, haiyamant bi aanji ba war kē dadda naa ghār nenna kē uuram taakiya, tlaltlēg nē iin kē gh̄walvēra ḃagan kē sēnga. Hulfa kwan kē uuda naa ghōran ba gh̄yaana, baz taaki ḃagar kwatōnah kē zārha ḃēlga Daadamazhigēla, mbats ndakwani vala ba ghēraana, ʼrvidmahudana dēga hēnkala uuda digshiga. 19 Hulfa kwan kē uuda, ʼm̄tsavēt bi tē Kāristi kwa iin nē ghār tē vēgh biya. Adāba iin wa hēk̄ya vēgh badēm̄a kwa matlamatlan dē pērd̄haha, ghubarēg dlab bandkwa faa nē Daadamazhigēla kiyava ghubarēga. 20 ʼm̄tsamaʼm̄tsēg tsau ʼm̄taḃ dē Kāristiya, dlabā sakurdasēg sagal mazhagyil kē ndzēḃa kwan kē duuniya. Aujiḃlēg am ḃa ndzēgan band lii ḡwastan ar ba dēga duuniyi? aujiḃlēg am haiganthaig dē adzahadzah kwa tsag nē uud duuni, 21 adzahadzah kwa taakiya, “ḃag bi kē tlār dē kwan biya, tap biya, vii biya”? 22 Hulfa kwan kē adzahadzaha tag tēghār kē dēgitahi da zēlma biya, adāba adzahadzahiina kwa tsag nē uudaha. 23 Hulfa kwan kē adzahadzaha mēng nē ndzēgana dabariya vaka faa ndzēḃ ma gatēga kwa naag nē uudaha, ar tsēgarva ghēratār kē cinnga ʼm̄takār mbakyarvad gata digshiga, ar vēlga dlad̄ kē ghēratēra. Bak j̄ir̄jiira, hulfa kwan kē adzahadzaha maay dē ndzēḃ vaka tsēgarva dēgiti naag nē vēgh biya

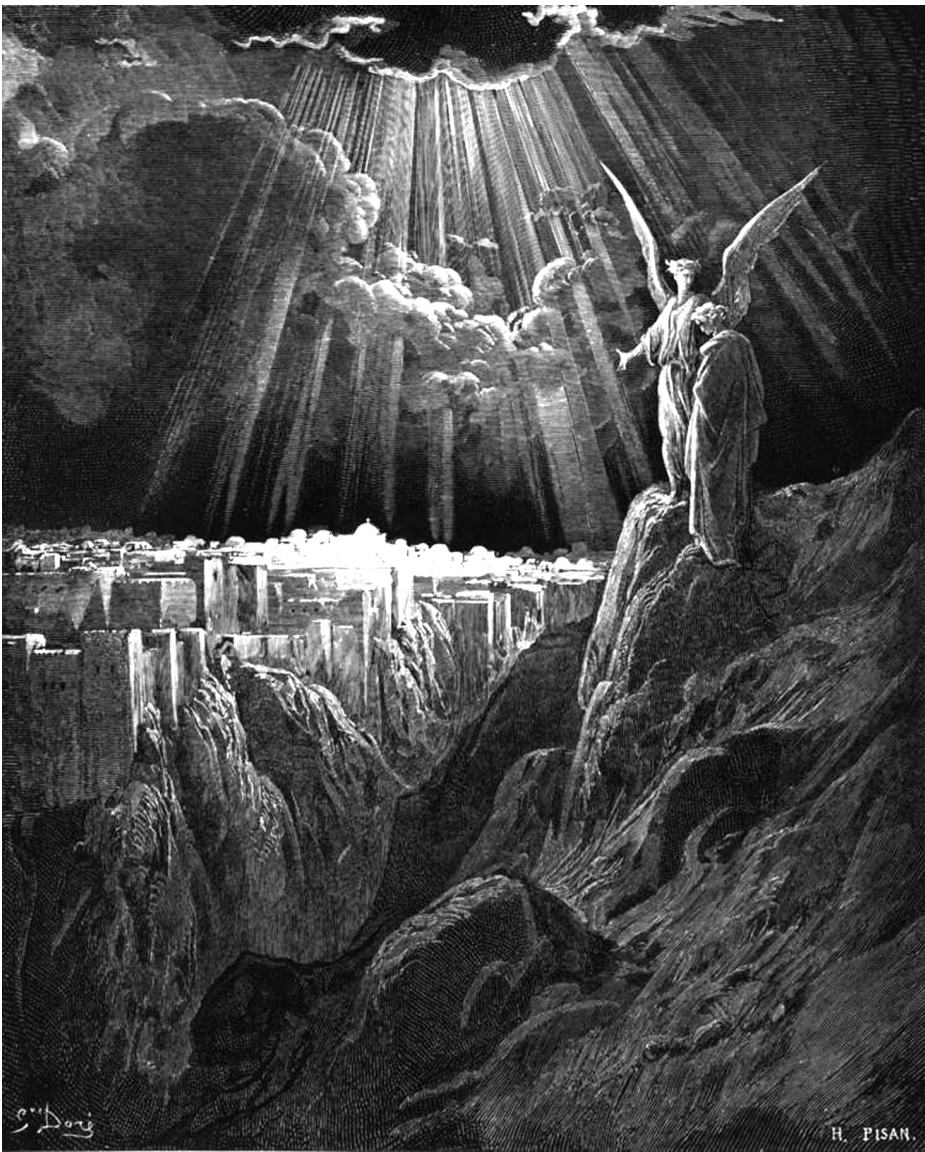
3 Ciyakurēt̄ciig tsau nē Daadamazhigēl dē shiifēg ʼm̄taḃ dē Kārisiya, gatamgatēg kē dēgitahi kwa maghārzhigēla, vakavaki dē Kāristiya, kwa cihurgan tē dēva kafa Daadamazhigēla. 2 Dzamamd̄zamēg ba kē

dəgitahi kwa ma ghərazhigəla, ndavambi
 kə dəgitahi kwa ma duuni biya. **3** Adaba
 əmtsamaəmtsəga, shifəshifən nə shifəgaru
 əmtəd də Kəristi ma Daadamazhigəla. **4**
 Ma sartən da marazh nə kəristi kwa iin nə
 shifəgaruwa, ghəravaru ndakwani am da marazh
 əmtəd də iin ma ndangəraana. **5** Mbakyarvad
 kwanha, duwamarsduug kəma dəga duuni ma
 ərvīdmahudaruwa, kwa iin tləra gwardzərra, ard
 gwaragwara, ard 6a kələdəra, ard shifəlgə, kwa
 iin ndakwani ba ɓagar kwatənəh kə ghələha.
6 Mbakyarvad kwan kə haipah wa badzəg nə
 Daadamazhigəl kə ərvīdmahud də lii 6a kwana.
7 Ndzam za vuuk də kwanahan kə hənkal nə
 uuram wura, ndza nalnəg kə vəgh kəskurama. **8**
 Adaba ndakwana, barari kəskuram am duwar
 kə hulfa kwanahan badəmma. Duwamardug
 kə nguda ərvīdmahuda, ciya jaaga, ard naa
 bi kə uuda, ard badza daaga, ard əlbəg ghwad
 kwa sagal ma ghaayaruwa. **9** Tagam bi kə
 fiid ma taatakaru biya, duwamardug tsau kə
 hənkalaruwi kwa ndza wura ard tlərahaana,
10 baz kəsa daala hənkal kəakurama, kwa
 navdal kə daal tədvd sərgasərg ma dzakəva
 daddakwa vərdyavərdyəga. **11** Tləmkənatləg
 tsau kə daala hənkalə, madla bi nə ndzəgan
 gərgər ma taatakaru biya, aanji Yahudaha ma
 lii ar Yahudah biya, ard daddakwa ɓagaɓag
 ka aguvaca ard daddakwa ɓagabi ka aguvac
 biya, ard dadda təmaruwa, ard zərndzəga, ard
 erva, ard daddakwa kwara ghəra, badəm ba
 dəgit palla, adaba Kəristi nə dəgit badəmma,
 iin dlab wa ma kəmyam badəmma. **12**
 Kəsakurakəkəsəg nə Daadamazhigəl kiyava nəg
 kə uudahana lii cacuwanan kwa waitər nə iin ba
 vaivaiya. Mbakyarvad kwaha, am zhutərdaala
 kə zarabahuwa, am ɓagtər herərra, am nal kə
 kalaliyah ard 6a dəga jiira ard bishgaana, **13**
 am fagan kə ərvīdmahud də zaraabaharuwa.
 Akwama ɓagaɓag nə uud pal ma kuuram kə
 haipa, am bisharnana bandkwa bishkurna nə
 Yaazhigəl kə haipaharuwa, bishamarnaɓishəg
 dlab nə uuram kə pallaruwa. **14** Təghər
 kwanahaan badəmma, ɓagamɓag kə waiyakəva,
 adaba waiyakəv wa matləgant kwanahan
 badəm tə dəgit palla. **15** Aa ɓag nə gabəra
 Kəristi kə kwarəg ma ərvīdmahudaruwa, adaba
 mbakyarvad gabərən wa dahakurər nə uud kə
 ndzəga kə vəgh palla, dlabə am nal kə lii tagar
 uus kə Daadamzhigəla. **16** Aa ndzandzəg nə
 əlbəga Kəristi ma ərvīdmahudaru ba dyakdyaka,

am tsagtərtsag kə zarabahuwa, am ɓəlgan kə
 magi də dabari badəmma, am ɓəlgan kə əngsa
 zabura ard də dəga galla Daadamazhigəla, am
 ɓəlgan kə əngsa kwa tagkur nə Shidkwa, am
 ɓəlgan da taa uus ma ərvīdmahudaruwa. **17**
 Aanji ba kwar kə dəgiti am ɓag nə uurama,
 ma taa əlbəga ma tləra, ɓagamɓag ma daaga
 Yaazhigəl Yesu, am tagar uus kə Daadamazhigəl
 Daada tədvd iina. **18** Kuuram əngwasaha,
 ɓagamɓag kə ndzəgan də zhiilaharu band kwa
 kalkalan kə lii gata Yaazhigəla. **19** Kuuram
 ghulvaha, waiyamtərwaig kə əngwasaharuwa,
 maramtərbi kə hənkal ghwad biya. **20** Kuuram
 zarha, famarafəg kə daadaharuwa ard baabaharu
 aanji ma kwar kə dəgita, adaba kwan wa naag
 nə Yaazhigəla. **21** Kuuram daadaha, vələmtərbi
 kə dlad kə zərharu biya, haik kə gədzəg kə
 iitəra. **22** Kuuram eevaha, famtərarəafəg kə
 dadda hənnyaharu maa duuni aanji bamma auwa.
 ɓagambi kə dəga nəgha gyi band kwa ɓag lii
 gata daag vak kə uudah biya, dlakulva kwaha,
 ɓagamɓa kə tlər bad ərvīdmahud palla, am
 gədzəgan kə Yaazhigəla. **23** Badəm nə dəgiti am
 ɓag nə uurama, ɓagamɓag bad ərvīdmahudaru
 badəmma, mandki am ɓagar kə Yaazhigəla,
 am ɓagar kə uud biya, **24** am sərgasərg
 tsau taakiya da vəlkurvələg nə Yaazhigəl kə
 dəga gwiig kwa iin nə dəgshigaruwa. Adaba
 am ɓagar kə Yaazhigəl Kəristi nə uuram kə
 kwatənəhərə! **25** Daddakwa 6a tləra kələdəra,
 da tləkənatləg kə dəgshiga kələdərana, adaba
 maay nə Daadamazhigəl fa dagar ma uud biya.

4 Kuuram dadda hənnyahaha, həkəyannahəkəyək
 kə eevaharu bak jiijiira am gədzəgan kə
 Yaazhigəla, adaba am sərgasərg ghəravaru
 taakiya am də Yaazhigəl nə ghəravaru
 ma ghərazhigəla. **2** Ghulamvaghuləg kə
 dzəgwazhigəla, am uufəgaana am tagar uusa
 kə Daadamazhigəla. **3** Am dzəgwan kə
 zhigəl dlab kəskəmda, kwa da wurkəmdant
 nə Daadamazhigəl kə duul kiyava taa
 əlbəgaana, kəm tagtər kə uudah kə əlbəga
 Kəristi shifəshifəna. Mbakyarvad dəgitin
 shifəshifənən wa ɓəlakwadəm nə uud ma guda
 ɓərfəga. **4** Dzəgwamwadzəgw kə zhigəla kiyava
 taa əlbəgən shifəshifənən ba marawa, kwa
 kalkalana kəskai tagana. **5** Dzamadzəg də dabari
 ma lii ar maay gata Yesu biya, am 6a tləra
 aanji də kwar kə sartaruwa. **6** Aanji ba hərə,
 tagamtag ba kə əlbəga herərra dlabə kwa əmtak

kə cinnga, kiyava sərgasərəg kəskuuram kə
 ɖuuli am da ngutər nə uuram aanji ba wara. **7**
 Da takurtag nə Tikikus kə dəgit təghər kəskai
 badəmma. Zərabamiyam nə iin kwa kiyam
 waig nə miyam ba vaivaiya, dlaɖa uuda jiijiir nə
 iin ma ɖa tləra Yaazhigəl əmtaɖ də kəmyamma.
8 Bəlanantbələg da vakaruwa aɖaba am sərən kə
 ndzəgana lapiyamnda, dlaɖa fəkurna kə ndzəɖa.
9 Dagal əmtaɖ də Onisimusa, zərabamiyam uuda
 jiijiir kwa kiyam waig nə miyama, kwa ghəra-
 van ndakwi ba uuda kəsaruwa. Ar da tagkurtag nə
 iitər kə dəgitah badəm kwa dzagardzaag də
 kəmənd vakawanna. **10** Aristarkus kwa ma guda
 bərfəg əmtaɖ də kai vakwana, tagkur uusa, band
 kwah dlaɖ nə Markus kwa daadijatər pal də
 Barnabasa. Iin wa tagankur naiy kə əlbəg təghər
 kə iin taakiya, akwama səvsəg sa vakaruwa,
 cawamacaug bad dəva buwa. **11** Yesu kwa
 ɖahav də Yustus, ghəra van ndakwi tagkur uusa.
 Ba uudahan həkərdən kalti ma yaa Yahudah
 kwa ɖa tləra tləksəra Daadamazhigəl əmtaɖ də
 kaiya, narərnəg kə dəga taa ndzəgwagh vakara.
12 Abafaras kwa pal ghəra van ma kuurama,
 iin ndakwani ba kwatənaha Yesu Kəristiya,
 tagkur uusa. Ba kəlahəng ba dzəgwazhigəl
 ghala Daadamazhigəl kwakyarvad am ghacan
 bad ndzəɖa, am ndzan ba righarighana, am
 fəɖghərət taakiya am lii gata Daadamazhigəla.
13 Nanalnəg nai kə shiɖ kə Abafaras təghər kə
 tləri kwa ghulava nə iin kwakyarvad məlkkuru
 kəskurama, ard uudaha Lawudikiya ard uudaha
 Hirafolis. **14** Luka, doctar kwa kiyam waig
 nə miyama, ard Demas, ar tagkur uusa. **15**
 Tagamtərtag kə uus kə zərabamiyam badəm
 kwar ma Lawudikiya, ard Nimfa əmtaɖ də
 dlamakəlawə lii gata Yesu kwar dzahav ma
 vəgyaana. **16** Akwama ghyənngava ghyənng
 karanta wakitən təvakwaruwa, am vəltər kə
 dlamakəlawə lii gata Yesu kwar ma Lawudikiya,
 kiyava karantəgan ghəravatəra. Am karantan
 ghəravaru kə wakitən kwar da vəlkkur nə uudah
 Lawudikiya. **17** Am tagar kə Arkibus aa fafəg
 kə hənkal ghyənngna kə tlərən vəlghar nə
 Yaazhigəlna. **18** Ba kai Bulus də ghərar wa
 vəndkkur kwan kə taa uusa. Viyamnabi taakiya
 ən ngudəngudən biya. Aa ndzəndzəg nə Herəra
 Daadamazhigəl əmtaɖ də kuurama. Amin.

The New Jerusalem

"I saw the holy city, New Jerusalem, coming down out of heaven from God, prepared like a bride adorned for her husband. I heard a loud voice out of heaven saying, 'Behold, God's dwelling is with people, and he will dwell with them, and they will be his people, and God himself will be with them as their God.'"

Revelation 21:2-3

Reader's Guide

Galavda at AionianBible.org/Readers-Guide

The Aionian Bible republishes public domain and Creative Common Bible texts that are 100% free to copy and print. The original translation is unaltered and notes are added to help your study. The notes show the location of eleven special Greek and Hebrew Aionian Glossary words to help us better understand God's love for individuals and for all mankind, and the nature of afterlife destinies.

Who has the authority to interpret the Bible and examine the underlying Hebrew and Greek words? That is a good question! We read in 1 John 2:27, *"As for you, the anointing which you received from him remains in you, and you do not need for anyone to teach you. But as his anointing teaches you concerning all things, and is true, and is no lie, and even as it taught you, you remain in him."* Every Christian is qualified to interpret the Bible! Now that does not mean we will all agree. Each of us is still growing in our understanding of the truth. However, it does mean that there is no infallible human or tradition to answer all our questions. Instead the Holy Spirit helps each of us to know the truth and grow closer to God and each other.

The Bible is a library with 66 books in the Protestant Canon. The best way to learn God's word is to read entire books. Read the book of Genesis. Read the book of John. Read the entire Bible library. Topical studies and cross-referencing can be good. However, the safest way to understand context and meaning is to read whole Bible books. Chapter and verse numbers were added for convenience in the 16th century, but unfortunately they can cause the Bible to seem like an encyclopedia. The Aionian Bible is formatted with simple verse numbering, minimal notes, and no cross-referencing in order to encourage the reading of Bible books.

Bible reading must also begin with prayer. Any Christian is qualified to interpret the Bible with God's help. However, this freedom is also a responsibility because without the Holy Spirit we cannot interpret accurately. We read in 1 Corinthians 2:13-14, *"And we speak of these things, not with words taught by human wisdom, but with those taught by the Spirit, comparing spiritual things with spiritual things. Now the natural person does not receive the things of the Spirit of God, for they are foolishness to him, and he cannot understand them, because they are spiritually discerned."* So we cannot understand in our natural self, but we can with God's help through prayer.

The Holy Spirit is the best writer and he uses literary devices such as introductions, conclusions, paragraphs, and metaphors. He also writes various genres including historical narrative, prose, and poetry. So Bible study must spiritually discern and understand literature. Pray, read, observe, interpret, and apply. Finally, *"Do your best to present yourself approved by God, a worker who does not need to be ashamed, properly handling the word of truth."* 2 Timothy 2:15. *"God has granted to us his precious and exceedingly great promises; that through these you may become partakers of the divine nature, having escaped from the corruption that is in the world by lust. Yes, and for this very cause adding on your part all diligence, in your faith supply moral excellence; and in moral excellence, knowledge; and in knowledge, self-control; and in self-control patience; and in patience godliness; and in godliness brotherly affection; and in brotherly affection, love. For if these things are yours and abound, they make you to be not idle nor unfruitful to the knowledge of our Lord Jesus Christ,"* 2 Peter 1:4-8.

Glossary

Galavda at AionianBible.org/Glossary

The Aionian Bible un-translates and instead transliterates eleven special words to help us better understand the extent of God's love for individuals and all mankind, and the nature of afterlife destinies. The original translation is unaltered and a note is added to 64 Old Testament and 200 New Testament verses. Compare the meanings below to the Strong's Concordance and Glossary definitions.

Abyssos g12

Greek: proper noun, place

Usage: 9 times in 3 books, 6 chapters, and 9 verses

Meaning:

Temporary prison for special fallen angels such as Apollyon, the Beast, and Satan.

aidios g126

Greek: adjective

Usage: 2 times in Romans 1:20 and Jude 6

Meaning:

Lasting, enduring forever, eternal.

aiōn g165

Greek: noun

Usage: 127 times in 22 books, 75 chapters, and 102 verses

Meaning:

A lifetime or time period with a beginning and end, an era, an age, the completion of which is beyond human perception, but known only to God the creator of the aiōns, Hebrews 1:2. Never meaning simple endless or infinite chronological time in Greek usage. Read Dr. Heleen Keizer and Ramelli and Konstan for proofs.

aiōnios g166

Greek: adjective

Usage: 71 times in 19 books, 44 chapters, and 69 verses

Meaning:

From start to finish, pertaining to the age, lifetime, entirety, complete, or even consummate. Never meaning simple endless or infinite chronological time in Koine Greek usage. Read Dr. Heleen Keizer and Ramelli and Konstan for proofs.

eleēsē g1653

Greek: verb, aorist tense, active voice, subjunctive mood, 3rd person singular

Usage: 1 time in this conjugation, Romans 11:32

Meaning:

To have pity on, to show mercy. Typically, the subjunctive mood indicates possibility, not certainty. However, a subjunctive in a purpose clause is a resulting action as certain as the causal action. The subjunctive in a purpose clause functions as an indicative, not an optative. Thus, the grand conclusion of grace theology in Romans 11:32 must be clarified. God's mercy on all is not a possibility, but a certainty. See ntgreek.org.

Geenna g1067

Greek: proper noun, place

Usage: 12 times in 4 books, 7 chapters, and 12 verses

Meaning:

Valley of Hinnom, Jerusalem's trash dump, a place of ruin, destruction, and judgment in this life, or the next, though not eternal to Jesus' audience.

Hadēs g86

Greek: proper noun, place

Usage: 11 times in 5 books, 9 chapters, and 11 verses

Meaning:

Synonymous with Sheol, though in New Testament usage Hades is the temporal place of punishment for deceased unbelieving mankind, distinct from Paradise for deceased believers.

Limnē Pyr g3041 g4442

Greek: proper noun, place

Usage: Phrase 5 times in the New Testament

Meaning:

Lake of Fire, final punishment for those not named in the Book of Life, prepared for the Devil and his angels, Matthew 25:41.

Sheol h7585

Hebrew: proper noun, place

Usage: 66 times in 17 books, 50 chapters, and 64 verses

Meaning:

The grave or temporal afterlife world of both the righteous and unrighteous, believing and unbelieving, until the general resurrection.

Tartaroō g5020

Greek: proper noun, place

Usage: 1 time in 2 Peter 2:4

Meaning:

Temporary prison for particular fallen angels awaiting final judgment.

Glossary +

AionianBible.org/Bibles/Glavda---Glavda-Bible/Noted

Glossary references are below. Strong's Hebrew and Greek number notes are added to 64 Old Testament and 200 New Testament verses. Questioned verse translations do not contain Aionian Glossary words and may wrongly imply *eternal* or *Hell*. * The note placement is skipped or adjusted for verses with non-standard numbering.

Abyssos

Luke 8:31
Romans 10:7
Revelation 9:1
Revelation 9:2
Revelation 9:11
Revelation 11:7
Revelation 17:8
Revelation 20:1
Revelation 20:3

äidios

Romans 1:20
Jude 1:6

aiōn

Mata 12:32
Mata 13:22
Mata 13:39
Mata 13:40
Mata 13:49
Mata 21:19
Mata 24:3
Mata 28:20
Markus 3:29
Markus 4:19
Markus 10:30
Markus 11:14
Luke 1:33
Luke 1:55
Luke 1:70
Luke 16:8
Luke 18:30
Luke 20:34
Luke 20:35
John 4:14
John 6:51
John 6:58
John 8:35
John 8:51
John 8:52
John 9:32
John 10:28
John 11:26
John 12:34
John 13:8
John 14:16

Acts 3:21
Acts 15:18
Romans 1:25
Romans 9:5
Romans 11:36
Romans 12:2
Romans 16:27
1 Corinthians 1:20
1 Corinthians 2:6
1 Corinthians 2:7
1 Corinthians 2:8
1 Corinthians 3:18
1 Corinthians 8:13
1 Corinthians 10:11
2 Corinthians 4:4
2 Corinthians 9:9
2 Corinthians 11:31
Galatians 1:4
Galatians 1:5
Ephesians 1:21
Ephesians 2:2
Ephesians 2:7
Ephesians 3:9
Ephesians 3:11
Ephesians 3:21
Ephesians 6:12
Philippians 4:20
Colossians 1:26
1 Timothy 1:17
1 Timothy 6:17
2 Timothy 4:10
2 Timothy 4:18
Titus 2:12
Hebrews 1:2
Hebrews 1:8
Hebrews 5:6
Hebrews 6:5
Hebrews 6:20
Hebrews 7:17
Hebrews 7:21
Hebrews 7:24
Hebrews 7:28
Hebrews 9:26
Hebrews 11:3
Hebrews 13:8
Hebrews 13:21
1 Peter 1:23

1 Peter 1:25
1 Peter 4:11
1 Peter 5:11
2 Peter 3:18
1 John 2:17
2 John 1:2
Jude 1:13
Jude 1:25
Revelation 1:6
Revelation 1:18
Revelation 4:9
Revelation 4:10
Revelation 5:13
Revelation 7:12
Revelation 10:6
Revelation 11:15
Revelation 14:11
Revelation 15:7
Revelation 19:3
Revelation 20:10
Revelation 22:5

aiōnios

Mata 18:8
Mata 19:16
Mata 19:29
Mata 25:41
Mata 25:46
Markus 3:29
Markus 10:17
Markus 10:30
Luke 10:25
Luke 16:9
Luke 18:18
Luke 18:30
John 3:15
John 3:16
John 3:36
John 4:14
John 4:36
John 5:24
John 5:39
John 6:27
John 6:40
John 6:47
John 6:54
John 6:68

John 10:28
John 12:25
John 12:50
John 17:2
John 17:3
Acts 13:46
Acts 13:48
Romans 2:7
Romans 5:21
Romans 6:22
Romans 6:23
Romans 16:25
Romans 16:26
2 Corinthians 4:17
2 Corinthians 4:18
2 Corinthians 5:1
Galatians 6:8
2 Thessalonians 1:9
2 Thessalonians 2:16
1 Timothy 1:16
1 Timothy 6:12
1 Timothy 6:16
2 Timothy 1:9
2 Timothy 2:10
Titus 1:2
Titus 3:7
Philemon 1:15
Hebrews 5:9
Hebrews 6:2
Hebrews 9:12
Hebrews 9:14
Hebrews 9:15
Hebrews 13:20
1 Peter 5:10
2 Peter 1:11
1 John 1:2
1 John 2:25
1 John 3:15
1 John 5:11
1 John 5:13
1 John 5:20
Jude 1:7
Jude 1:21
Revelation 14:6

eleēse

Romans 11:32

Geenna

Mata 5:22
Mata 5:29
Mata 5:30
Mata 10:28
Mata 18:9
Mata 23:15
Mata 23:33
Markus 9:43

Markus 9:45
Markus 9:47
Luke 12:5
James 3:6

Hadēs

Mata 11:23
Mata 16:18
Luke 10:15
Luke 16:23
Acts 2:27
Acts 2:31
1 Corinthians 15:55
Revelation 1:18
Revelation 6:8
Revelation 20:13
Revelation 20:14

Limnē Pyr

Revelation 19:20
Revelation 20:10
Revelation 20:14
Revelation 20:15
Revelation 21:8

Sheol

Genesis 37:35
Genesis 42:38
Genesis 44:29
Genesis 44:31
Numbers 16:30
Numbers 16:33
Deuteronomy 32:22
1 Samuel 2:6
2 Samuel 22:6
1 Kings 2:6
1 Kings 2:9
Job 7:9
Job 11:8
Job 14:13
Job 17:13
Job 17:16
Job 21:13
Job 24:19
Job 26:6
Psalms 6:5
Psalms 9:17
Psalms 16:10
Psalms 18:5
Psalms 30:3
Psalms 31:17
Psalms 49:14
Psalms 49:15
Psalms 55:15
Psalms 86:13
Psalms 88:3
Psalms 89:48

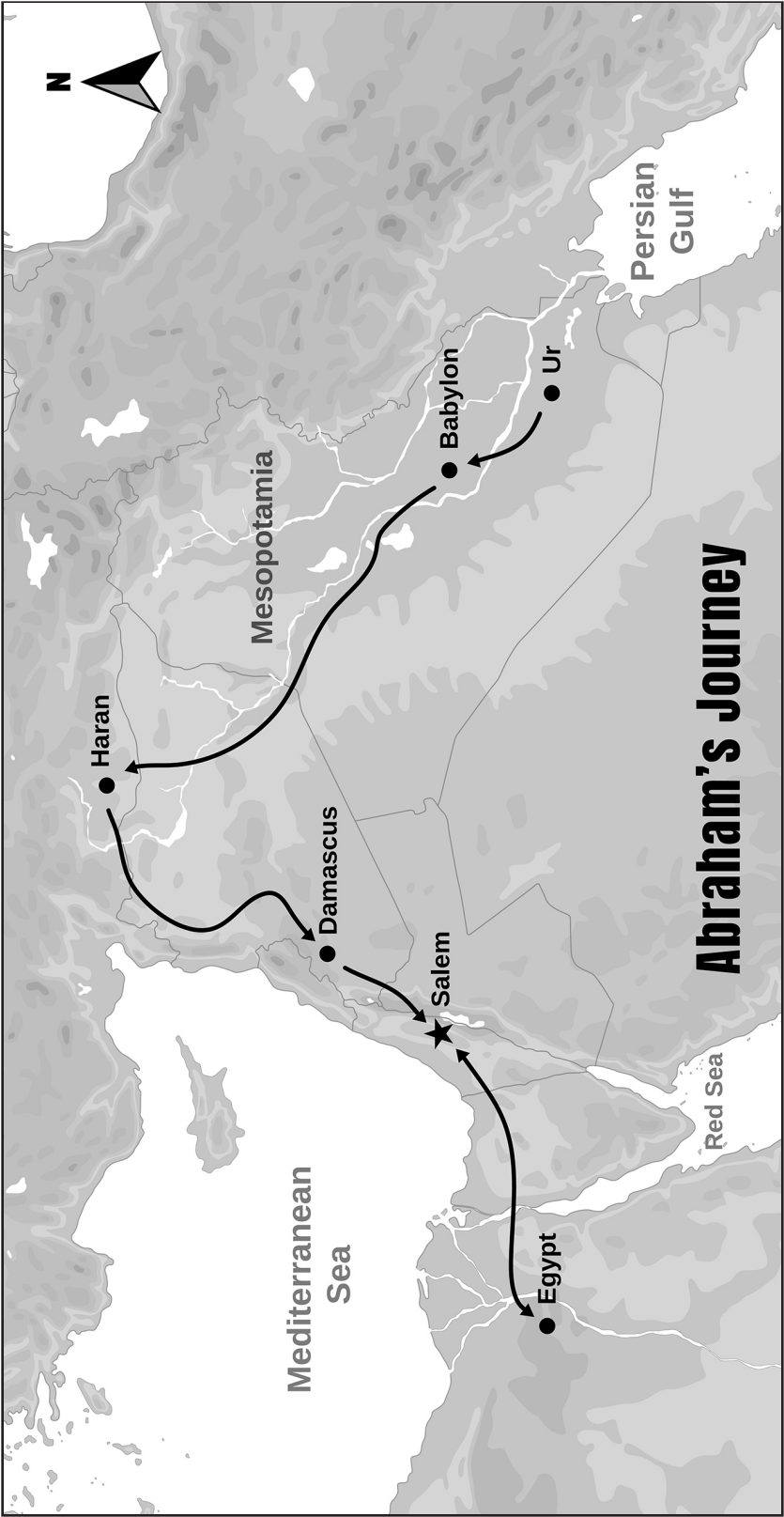
Psalms 116:3
Psalms 139:8
Psalms 141:7
Proverbs 1:12
Proverbs 5:5
Proverbs 7:27
Proverbs 9:18
Proverbs 15:11
Proverbs 15:24
Proverbs 23:14
Proverbs 27:20
Proverbs 30:16
Ecclesiastes 9:10
Song of Solomon 8:6
Isaiah 5:14
Isaiah 7:11
Isaiah 14:9
Isaiah 14:11
Isaiah 14:15
Isaiah 28:15
Isaiah 28:18
Isaiah 38:10
Isaiah 38:18
Isaiah 57:9
Ezekiel 31:15
Ezekiel 31:16
Ezekiel 31:17
Ezekiel 32:21
Ezekiel 32:27
Hosea 13:14
Amos 9:2
Jonah 2:2
Habakkuk 2:5

Tartaroō

2 Peter 2:4

Questioned

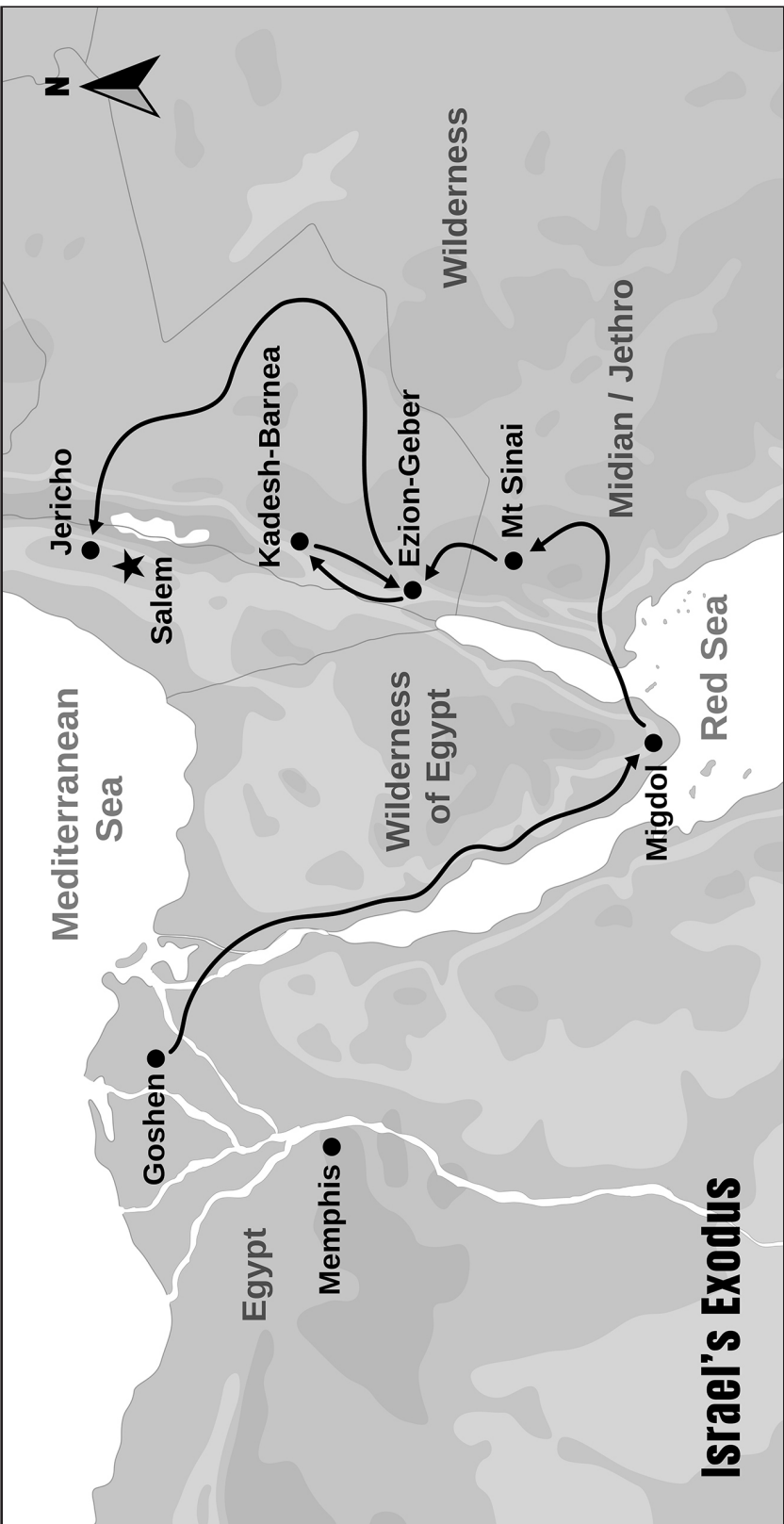
None yet noted

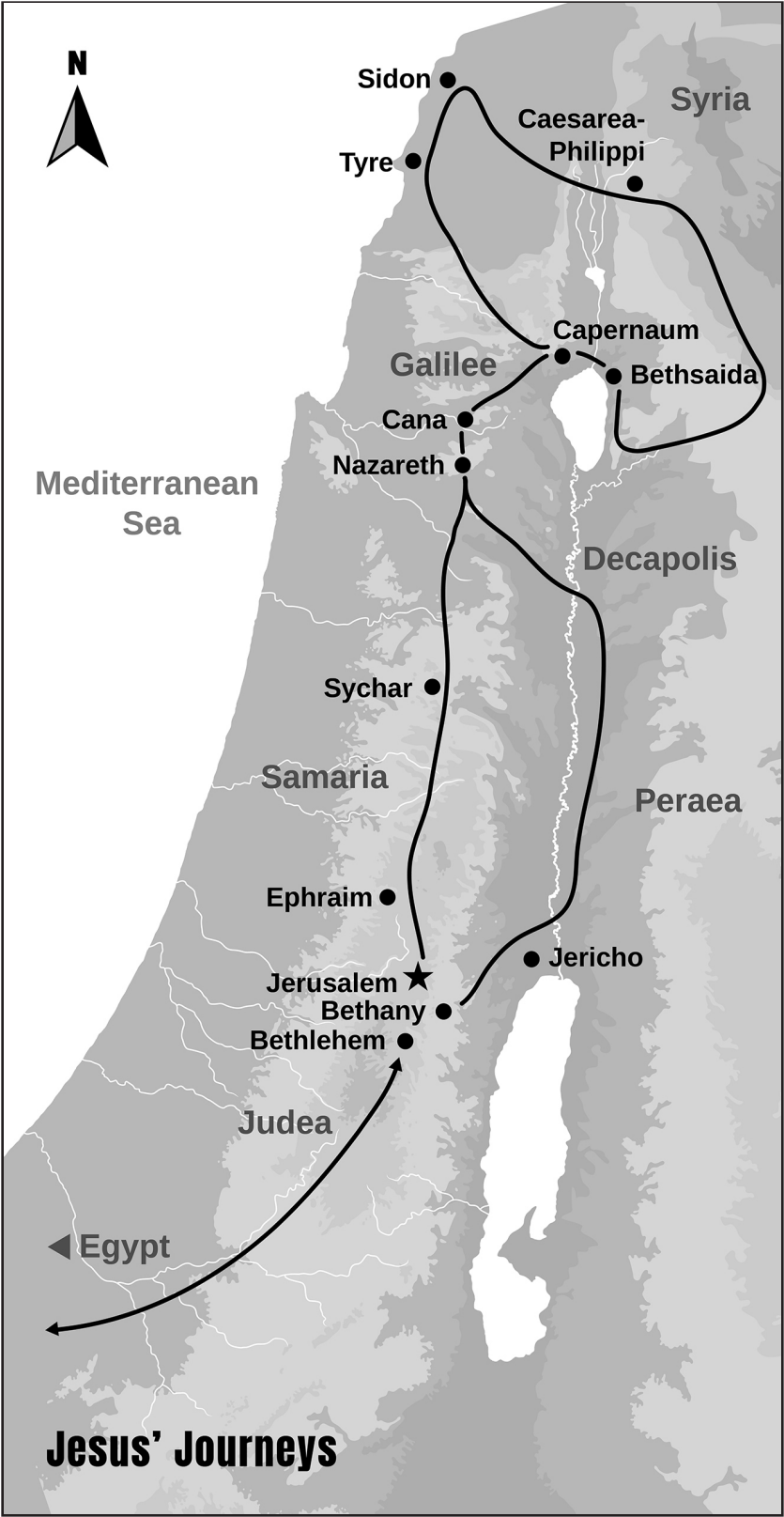
Abraham's Journey

"By faith, Abraham, when he was called, obeyed to go out to the place which he was to receive for an inheritance. He went out, not knowing where he went"

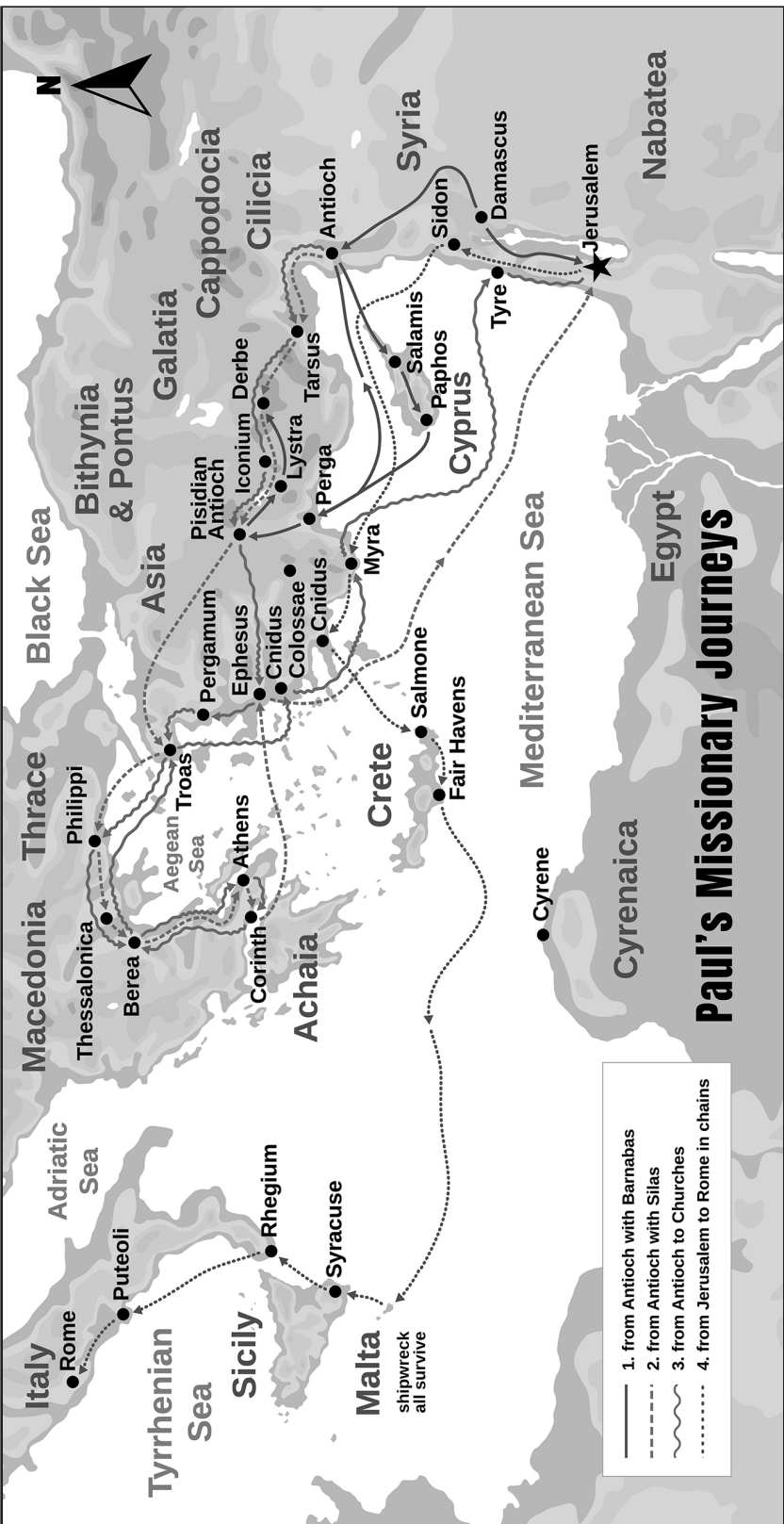
Hebrews 11:8

"When Pharaoh had let the people go, God didn't lead them by the way of the land of the Philistines, although that was near; for God said, 'Lest perhaps the people change their minds when they see war, and they return to Egypt'" Exodus 13:17

Adaba Zəra Uuda sahi mbakyarvad bagvarnas kwatnahər biya, sahi da 6a kwatnah na iina, dlaba valda kə shiffaƣaan kiyava varra uudah badyaka. - Markus 10:45

"Paul, a servant of Jesus Christ, called to be an apostle, set apart for the Good News of God"

Romans 1:1

Creation 4004 B.C.

Adam and Eve created	4004
Tubal-cain forges metal	3300
Enoch walks with God	3017
Methuselah dies at age 969	2349
God floods the Earth	2349
Tower of Babel thwarted	2247
Abraham sojourns to Canaan	1922
Jacob moves to Egypt	1706
Moses leads Exodus from Egypt	1491
Gideon judges Israel	1245
Ruth embraces the God of Israel	1168
David installed as King	1055
King Solomon builds the Temple	1018
Elijah defeats Baal's prophets	896
Jonah preaches to Nineveh	800
Assyrians conquer Israelites	721
King Josiah reforms Judah	630
Babylonians capture Judah	605
Persians conquer Babylonians	539
Cyrus frees Jews, rebuilds Temple	537
Nehemiah rebuilds the wall	454
Malachi prophecies the Messiah	416
Greeks conquer Persians	331
Seleucids conquer Greeks	312
Hebrew Bible translated to Greek	250
Maccabees defeat Seleucids	165
Romans subject Judea	63
Herod the Great rules Judea	37

(The Annals of the World, James Usher)

Jesus Christ born 4 B.C.

New Heavens and Earth

- Christ returns for his people**
- 1956** Jim Elliot martyrd in Ecuador
- 1830** John Williams reaches Polynesia
- 1731** Zinzendorf leads Moravian mission
- 1614** Japanese kill 40,000 Christians
- 1572** Jesuits reach Mexico
- 1517** Martin Luther leads Reformation
- 1455** Gutenberg prints first Bible
- 1323** Franciscans reach Sumatra
- 1276** Ramon Llull trains missionaries
- 1100** Crusades tarnish the church
- 1054** The Great Schism
- 997** Adalbert martyrd in Prussia
- 864** Bulgarian Prince Boris converts
- 716** Boniface reaches Germany
- 635** Alopen reaches China
- 569** Longinus reaches Alodia / Sudan
- 432** Saint Patrick reaches Ireland
- 397** Carthage ratifies Bible Canon
- 341** Ulfilas reaches Goth / Romania
- 325** Niceae proclaims God is Trinity
- 250** Denis reaches Paris, France
- 197** Tertullian writes Christian literature
- 70** Titus destroys the Jewish Temple
- 61** Paul imprisoned in Rome, Italy
- 52** Thomas reaches Malabar, India
- 39** Peter reaches Gentile Cornelius
- 33** Holy Spirit empowers the Church

(Wikipedia, Timeline of Christian missions)

Resurrected 33 A.D.

What are we?			▶		Genesis 1:26 - 2:3	
How are we sinful?			▶		Romans 5:12-19	
Where are we?			▶			
					Innocence	
			Eternity Past		Creation 4004 B.C.	
▶ Who are we?	God	Father		John 10:30	Genesis 1:31 God's perfect fellowship with Adam in The Garden of Eden	
		Son		God's perfect fellowship		
		Holy Spirit				
	Mankind	Living		Genesis 1:1 No Creation No people		
		Deceased believing				
		Deceased unbelieving				
	Angels	Holy			Genesis 1:31 No Fall No unholy Angels	
		Imprisoned				
		Fugitive				
		First Beast				
		False Prophet				
		Satan				
Why are we?			▶		Romans 11:25-36, Ephesian 2:7	

Mankind is created in God’s image, male and female He created us

Sin entered the world through Adam and then death through sin

When are we?				
Fallen				Glory
Fall to sin No Law	Moses' Law 1500 B.C.	Christ 33 A.D.	Church Age Kingdom Age	New Heavens and Earth
1 Timothy 6:16 Living in unapproachable light				Acts 3:21 Philippians 2:11 Revelation 20:3 God's perfectly restored fellowship with all Mankind praising Christ as Lord in the Holy City
John 8:58 Pre-incarnate		John 1:14 Incarnate	Luke 23:43 Paradise	
Psalm 139:7 Everywhere		John 14:17 Living in believers		
Ephesians 2:1-5 Serving the Savior or Satan on Earth				
Luke 16:22 Blessed in Paradise				
Luke 16:23, Revelation 20:5,13 Punished in Hades until the final judgment				
Hebrews 1:14 Serving mankind at God's command				
2 Peter 2:4, Jude 6 Imprisoned in Tartarus				Matthew 25:41 Revelation 20:10 Lake of Fire prepared for the Devil and his Angels
			Revelation 20:13 Thalaasa	
1 Peter 5:8, Revelation 12:10 Rebelling against Christ Accusing mankind			Revelation 19:20 Lake of Fire	
			Revelation 20:2 Abyss	

For God has bound all over to disobedience in order to show mercy to all

Destiny

Galavda at AionianBible.org/Destiny

The Aionian Bible shows the location of eleven special Greek and Hebrew Aionian Glossary words to help us better understand God's love for individuals and for all mankind, and the nature of after-life destinies. The underlying Hebrew and Greek words typically translated as *Hell* show us that there are not just two after-life destinies, Heaven or Hell. Instead, there are a number of different locations, each with different purposes, different durations, and different inhabitants. Locations include 1) Old Testament *Sheol* and New Testament *Hadēs*, 2) *Geenna*, 3) *Tartaroō*, 4) *Abyssos*, 5) *Limnē Pyr*, 6) *Paradise*, 7) *The New Heaven*, and 8) *The New Earth*. So there is reason to review our conclusions about the destinies of redeemed mankind and fallen angels.

The key observation is that fallen angels will be present at the final judgment, 2 Peter 2:4 and Jude 6. Traditionally, we understand the separation of the Sheep and the Goats at the final judgment to divide believing from unbelieving mankind, Matthew 25:31-46 and Revelation 20:11-15. However, the presence of fallen angels alternatively suggests that Jesus is separating redeemed mankind from the fallen angels. We do know that Jesus is the helper of mankind and not the helper of the Devil, Hebrews 2. We also know that Jesus has atoned for the sins of all mankind, both believer and unbeliever alike, 1 John 2:1-2. Deceased believers are rewarded in Paradise, Luke 23:43, while unbelievers are punished in Hades as the story of Lazarus makes plain, Luke 16:19-31. Yet less commonly known, the punishment of this selfish man and all unbelievers is before the final judgment, is temporal, and is punctuated when Hades is evacuated, Revelation 20:13. So is there hope beyond Hades for unbelieving mankind? Jesus promised, *"the gates of Hades will not prevail,"* Matthew 16:18. Paul asks, *"Hades where is your victory?"* 1 Corinthians 15:55. John wrote, *"Hades gives up,"* Revelation 20:13.

Jesus comforts us saying, *"Do not be afraid,"* because he holds the keys to *unlock* death and Hades, Revelation 1:18. Yet too often our *Good News* sounds like a warning to *"be afraid"* because Jesus holds the keys to *lock* Hades! Wow, we have it backwards! Hades will be evacuated! And to guarantee hope, once emptied, Hades is thrown into the Lake of Fire, never needed again, Revelation 20:14.

Finally, we read that anyone whose name is not written in the Book of Life is thrown into the Lake of Fire, the second death, with no exit ever mentioned or promised, Revelation 21:1-8. So are those evacuated from Hades then, *"out of the frying pan, into the fire?"* Certainly, the Lake of Fire is the destiny of the Goats. But, do not be afraid. Instead, read the Bible's explicit mention of the purpose of the Lake of Fire and the identity of the Goats, *"Then he will say also to those on the left hand, 'Depart from me, you cursed, into the consummate fire which is prepared for... the devil and his angels,'"* Matthew 25:41. Bad news for the Devil. Good news for all mankind!

Faith is not a pen to write your own name in the Book of Life. Instead, faith is the glasses to see that the love of Christ for all mankind has already written our names in Heaven. *"If the first fruit is holy, so is the lump,"* Romans 11:16. Though unbelievers will suffer regrettable punishment in Hades, redeemed mankind will never enter the Lake of Fire, prepared for the devil and his angels. And as God promised, all mankind will worship Christ together forever, Philippians 2:9-11.

Disciple All Nations

Mbakyarvad kwaha, dandæg namtørdanæg kə uudaha duni kə mbəzəhar bačəmma, am bağtəra kə tsuufəg ma daaga Daada, ma daaga Zəra, ard Shickw Daadamazhigəla.

- Mata 28:19

